

Universitat
de les Illes Balears

TESI DOCTORAL
2017

**LES MOBILITZACIONS CIUTADANES A
MALLORCA DURANT L'ETAPA AUTONÒMICA
(1983-2013)**

**en defensa del territori, els drets socials, la cultura i
l'autogovern**

Gabriel Mayol Arbona

Universitat
de les Illes Balears

TESI DOCTORAL
2017

Programa de Doctorat d'Història

**LES MOBILITZACIONS CIUTADANES A
MALLORCA DURANT L'ETAPA AUTONÒMICA**

**(1983-2013) en defensa del territori, els drets socials,
la cultura i l'autogovern**

Gabriel Mayol Arbona

**Director: Sebastià Serra Busquets, catedràtic
d'Història Contemporània**

Doctor per la Universitat de les Illes Balears

RESUM DE LA TESI: *Mobilitzacions ciutadanes a Mallorca durant l'etapa autonòmica (1983-2013) en defensa del territori, els drets socials, la cultura i l'autogovern*

Autor: Gabriel Mayol Arbona

Director: Sebastià Serra Busquets

Universitat i Departament: Universitat de les Illes Balears / Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts

Correu electrònic: gmayolarbona@gmail.com

Número de pàgines: 482

Número de referències bibliogràfiques: 343

La societat mallorquina, des de la creació de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (1983), ha viscut una dinàmica política pròpia i diferenciada en què les mobilitzacions ciutadanes han tengut un paper destacat. La gran majoria de les grans manifestacions que han tengut lloc a Mallorca durant l'etapa autonòmica s'han centrat en demandes de protecció del territori, de defensa dels drets socials i de respecte per la cultura pròpia i l'autogovern.

Els exemples més importants són la mobilització per la protecció de l'arxipèlag de Cabrera a la dècada dels vuitanta, la vaga general de 14 de desembre de 1988, la defensa de la Llei d'Espais Naturals (1992), la Diada de l'Obra Cultural Balear per la Llengua i l'Autogovern (1995), la protesta contra la proliferació d'urbanitzacions (1998), la manifestació en contra de la construcció de noves autopistes (2004), la protesta en defensa del territori i del medi ambient (2007), el moviment del 15-M de 2011, la vaga general del 14 de novembre de 2012, la defensa de la Llengua Catalana i en contra de la Llei de Funció Pública (2012) i la protesta contra el Decret del Tractament Integral de Llengües (2013).

Les mobilitzacions ciutadanes entre 1983 i 2013 han estat un agent social i polític destacat a Mallorca tant pels seus objectius, per repertori de l'acció col·lectiva, per les reivindicacions que han portat a terme i per l'impacte que han tengut sobre la resta d'agents socials, tant públics com privats.

RESUMEN DE LA TESIS: *Movilizaciones ciudadanas en Mallorca durante la etapa autonómica (1983-2013) en defensa del territorio, los derechos sociales, la cultura y al autogobierno*

Autor: Gabriel Mayol Arbona

Director: Sebastià Serra Busquets

Universidad y Departamento: Universidad de las Islas Baleares / Departamento de Ciencias Históricas y Teoría de las Artes

Correo electrónico: gmayolarbona@gmail.com

Número de páginas: 482

Número de referencias bibliográficas: 343

La sociedad mallorquina, desde la creación de la Comunidad Autónoma de las Islas Baleares (1983), ha vivido una dinámica política propia y diferenciada en que las movilizaciones ciudadanas han tenido un papel destacado. Las mayores manifestaciones que han tenido lugar en Mallorca durante la etapa autonómica se han centrado en demandas de protección del territorio, de defensa de los derechos sociales y de respeto por la cultura propia y el autogobierno.

Los ejemplos más importantes son la movilización por la protección del archipiélago de Cabrera en la década de los ochenta, la huelga general de 14 de diciembre de 1988, la defensa de la Ley de Espacios Naturales (1992), la Diada de la OCB pen favor de la Lengua y el Autogobierno (1995), la protesta contra la proliferación de urbanizaciones (1998), la manifestación en contra de la construcción de nuevas autopistas (2004), la protesta en defensa del territorio y del medio ambiente (2007), el movimiento del 15-M de 2011, la huelga general del 14 de noviembre de 2012, la defensa de la Lengua Catalana y en contra de la Ley de Función Pública (2012) y la protesta contra el Decreto del Tratamiento Integral de Lenguas (2013).

Las movilizaciones ciudadanas entre 1983 y 2013 han sido un agente social y político destacado en Mallorca tanto por sus objetivos, por su repertorio de la acción colectiva, por las reivindicaciones que han llevado a cabo y por el impacto que han tenido sobre la resto de agentes sociales, tanto públicos como privados.

THESIS ABSTRACT: *Citizen mobilization in Mallorca during the autonomic stage (1983-2013) in defense of the territory, the social rights, the culture and self-government*

Author: Gabriel Mayol Arbona

Director: Sebastià Serra Busquets

University and department: Balearic Islands University/ Department of Historical Sciences and Theory of the Arts

E-mail: gmayolarbona@gmail.com

Number of pages: 482

Number of references: 343

The Mallorcan society, since the creation of the Autonomous Community of the Balearic Islands (1983), has experienced a unique and distinct political dynamic in which citizen mobilizations have played a prominent role. The great majority of large protests that have taken place in Mallorca during the autonomic stage have been focused on demands for protection of the landscape, for the defense of social rights and respect for national culture and self-government.

The most important examples are the mobilization for the protection of the Cabrera archipelago in the 1980s, the general strike of December 14, 1988, the defense of the Natural Spaces Act (1992), the OCB's Day (1995), protest against the proliferation of urbanization (1998), demonstration against the construction of new motorways (2004), protest in defense of territory and the environment (2007), the 15-M movement of 2011, the general strike of November 14, 2012, the defense of the Catalan language and against the Law on Public Function (2012) and protest against the Decree of Integral Treatment of Languages (2013) .

Citizen mobilizations between 1983 and 2013 have been a major social and political catalyst in Mallorca both for its objectives, for the repertoire of collective action, for the claims they have made and for the impact they have had on the other social agents, (both public and private).

Agraïments

Aquesta tesi doctoral ha comptat amb l'ajuda i la col·laboració, a l'hora de facilitar materials i informacions per poder portar-la a terme, de Xisca Prats, família Juan Méndez, Miquel Gelabert Genovart, Magdalena Pons, Tomeu Martí, Rafel Sedano, Marcos Augusto, Jaume Guiscafrè, Miquel Pastor, Isabel Miralles, Teresa Ordines, Toni Bonet, Joan Sociés, Arnau Matas, Carme Kellner i Antoni Trobat. Han estat de gran utilitat els consells i les aportacions de Rafel Puigserver, Elisabeth Ripoll, Tomeu Canyelles, Joan Amer i Joan Pau Jordà.. Tampoc no hauria arribat a bon port sense la direcció del professor Sebastià Serra Busquets. A tots ells i a totes elles, gràcies.

Als meus pares i als meus germans

ÍNDEX

1.	Introducció	12
1.1	Objectius i hipòtesis.....	12
1.2	Marc geogràfic i cronològic.....	15
1.3	Metodologia i fonts.....	18
1.3.1	<i>Metologia</i>	18
1.3.2	<i>Fonts hemorogràfiques</i>	19
1.3.3	<i>Fonts procedents de fons particulars</i>	20
1.3.4	<i>Fonts procedents de recursos electrònics</i>	21
1.3.5	<i>Fonts de documentació oficial</i>	22
1.3.6	<i>Fonts d'anuaris</i>	22
1.3.7	<i>Fonts orals</i>	22
1.4	Aproximació a les diferents teories dels moviments socials.....	23
1.5	Estat de la qüestió.....	42
2.	Context històric	73
2.1	Les mobilitzacions ciutadanes al final del franquisme i la transició.....	73
2.2	L'evolució autonòmica de les Illes Balears.....	78
3.	Les mobilitzacions en defensa del territori	92
3.1	Salvem es Trenc (1977-1984).....	92
3.2	Cabrera, parc nacional (1973-1992).....	101
3.3	Salvem sa Punta de n'Amer (1984-1985).....	113

3.4	Salvem sa Canova (1987-1989).....	121
3.5	Salvem Cala Mondragó (1989-1990).....	127
3.6	Contra la central elèctrica i el port de s'Estalella (1990).....	131
3.7	En defensa de la Llei d'Espais Naturals (1992).....	133
3.8	Rebuig a la incineradora de Son Reus (1992-1995).....	141
3.9	Contra la proliferació d'urbanitzacions (1998).....	145
3.10	Contra els parcs naturals de Llevant i la serra de Tramuntana (2002).....	153
3.11	Salvem la Real (2003-2007).....	156
3.12	Autovia No! (2003-2006).....	179
3.13	No al Segon Cinturó (2003-2007).....	186
3.14	Qui estima Mallorca, no la destrueix (2004-2005).....	191
3.15	Salvem Mallorca (2005-2007).....	198
4.	Les mobilitzacions pels drets socials	210
4.1	El Primer de Maig (1983-2013).....	210
4.2	Vaga general de 22 de setembre de 1983.....	237
4.3	Vaga general de 20 de maig de 1985.....	240
4.4	Vaga general de 14 de desembre de 1988.....	242
4.5	Vaga general de 28 de maig de 1992.....	248
4.6	Vaga general de 27 de gener de 1994.....	254
4.7	Vaga general de 20 de juny de 2002.....	258
4.8	Vaga general de 29 de setembre de 2010.....	265
4.9	Vaga general de 29 de març de 2012.....	269
4.10	Vaga general del 14 de novembre de 2012.....	273

4.11	Moviment del 15-M.....	277
5.	Mobilitzacions per la cultura i l'autogovern.....	287
5.1	Trenta-u de Desembre com a Diada de Mallorca (1986-2013).....	287
5.2	Plataforma per l'Autogovern (1991).....	304
5.3	Diada per la Llengua i l'Autogovern (1995-2011).....	307
5.4	Correllengua (1995-2013).....	324
5.5	Acampallengua (1997-2012).....	332
5.6	Contra la reforma de la Llei de Funció Pública (2012).....	342
5.7	Mobilització dels docents de les Illes Balears (2011-2013).....	347
6.	Conclusions i discussió.....	361
7.	Fonts i bibliografia.....	375
7.1	Hemerografia.....	375
7.2	Recursos electrònics.....	376
7.3	Documentació oficial.....	377
7.4	Anuaris.....	377
7.5	Bibliografia.....	377
8.	Sigles i abreviatures.....	424
9.	Annex fotogràfic.....	430
10.	Annex documental.....	442

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Objectius i hipòtesis

El mite de l'illa de la calma que Santiago Rosiñol va encunyar al seu llibre publicat al 1912¹ ha pesat sobre la visió de la societat mallorquina com una comunitat humana tranquil·la i sense una especial tendència a la reivindicació ciutadana o política. Tanmateix, estudis històrics com el dossier de *L'Avenç* titulat “Mallorca després de la calma” de 2002² o el capítol del professor Sebastià Serra Busquets sobre les mobilitzacions ciutadanes i els moviments socials durant l'autonomia³, han contribuït a desmentir el mite aportant la rigor acadèmica necessària per a abordar el tema.

Per aprofundir en el coneixement de la realitat històrica de la reivindicació i les mobilitzacions ciutadanes de Mallorca a l'època contemporània i al temps present s'ha fet una primera aproximació a la bibliografia, la premsa escrita i a les dinàmiques de l'acció col·lectiva. Especialment, la dinàmica de les mobilitzacions sorgida durant la transició democràtica fins a la manifestació a favor dels docents de les Illes Balears de 29 de setembre de 2013 que fou considerada al seu moment la protesta reivindicativa més important de la història de les Illes Balears amb una assistència d'entre 80.000 a 100.0000 persones.⁴

L'objectiu principal la tesi és estudiar les mobilitzacions ciutadanes que han tengut lloc a Mallorca durant els primer trenta anys de règim d'autonomia de les Illes Balears. Concretament, les mobilitzacions més importants en defensa del territori, dels drets socials i per la cultura i l'autogovern.

Aquests tres grans grups de mobilització ciutadana s'han fixat a partir de la continuïtat en els moviments socials que es documenta a Mallorca des dels darrers anys del franquisme i la transició democràtica fins al període autonòmic. Aquí podríem citar

¹ ROSIÑOL, Santiago: *La isla de la calma*. Juventud. Barcelona, 1981.

² SERRA BUSQUETS, Sebastià: “Mallorca després de la calma. Presentació” a *L'Avenç: Revista de cultura i història*, núm. 267. Barcelona, 2002, 19-21.

³ SERRA BUSQUETS, Sebastià: “La dinàmica social. Moviments associatius i mobilització ciutadana” a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autonòmics. Palma, 2008, 305-338.

⁴ *Última Hora*, 30 de setembre de 2013; *Diario de Mallorca*, 30 de setembre de 2013, 1 i *AraBalears*, 30 de setembre de 2013.

l'Assemblea Democràtica de Mallorca, el Congrés de Cultura Catalana, l'Obra Cultural Balear⁵, la Coordinadora d'Organitzacions Sindicals, els sindicats legalitzats i les primeres mostres de l'ecologisme.

La pervivència també inclou altres tipus de mobilitzacions que no s'aborden en aquesta tesi però que cal esmentar com són les pacifistes, les feministes, les estudiantils, les de solidaritat i les veïnals.

Després d'aquest primer sondatge s'han establerts les hipòtesis de la investigació següents.

Es parteix d'una primera hipòtesi basada en què han estat les mobilitzacions en defensa del territori aquelles que han aconseguit un major suport i continuïtat des dels anys 70, abans de la formació de la comunitat autònoma de les Illes Balears, i durant tot el desenvolupament de l'autogovern balear, gairebé fins a l'actualitat.

En la mateixa línia, la segona hipòtesi haurà de determinar el pes que han tengut les mobilitzacions per la cultura i l'autogovern, per una banda, i en defensa dels drets socials, per una altra. Partint del supòsit que els primeres han rebut tradicionalment més suport social que les segones.

La tercera hipòtesi haurà d'entrar en la diferència entre una reivindicació inserida dins una dinàmica estatal, sobretot present a les mobilitzacions sobre els drets socials, i la dinàmica illenca, relacionada amb les mobilitzacions en defensa del territori, la cultura i l'autogovern. En aquest darrer punt, caldrà establir si realment els cicles de mobilització són més àlgids durant les legislatures de governs conservadors que durant els executius progressistes.

La quarta hipòtesi gira entorn al repertori de les protestes. Aquesta és una qüestió que s'abordarà presentant quin ha estat el ventall triat en cada mobilització. Aquí hi cabran, segur, des de les recollides de signatures, les concentracions, les activitats divulgatives fins a les accions més contundents. Tanmateix, creim que serà la manifestació el punt culminant de la protesta en la majoria dels casos. Això és perquè

⁵ Entitat fundada al 31 de desembre de 1962 per un grup de 31 socis fundadors —entre els quals, Josep Capó, Guillem Colom, Josep Maria Llompарт, Miquel Forteza i Pinya, Miquel Fullana i Llompарт, Miquel Marquès i Bernat Vidal— gràcies a una iniciativa del filòleg menorquí Francesc de Borja Moll, amb l'objectiu de promoure la llengua i la cultura pròpies. Actualment és la principal entitat cultural de Mallorca.

aconsegueix mostrar públicament l'organització, els lemes, els arguments i la quantitat i el suport social que té al darrere cada mobilització. S'haurà de confirmar si al llarg dels trenta anys d'autonomia existeix una memòria de les grans mobilitzacions i, fins i tot, una certa mitificació de les més importants.

Una altra hipòtesi, la cinquena, que haurà de resoldre aquesta tesi és l'estratègia seguida per part dels impulsors de les mobilitzacions per tal d'assolir els seus objectius. El punt de partida d'aquest estudi és que els moviments socials han intentant, bàsicament, assolir les seves fites aconseguint prou suports de la població per tal que les institucions polítiques actuïn en el sentit que els mobilitzats desitgin i rectifiquin les seves intencions inicials. En el cas que aquest viratge no tenguí lloc, les organitzacions impulsores decideixen acudir a les instàncies judicials de les Illes Balears, al Tribunal Suprem i, fins i tot, al Tribunal Constitucional. Per tant, s'haurà de fer especial esment en la relació entre la dinàmica de la mobilització i la dinàmica institucional.

La sisena hipòtesi fa referència a l'evolució de les mobilitzacions en defensa del territori des dels anys de la transició democràtica fins a l'actualitat. Entenent que les mobilitzacions proteccionistes del territori començà tímidament als anys setanta, es passà a una dècada dels vuitanta de mobilitzacions per la protecció indrets concrets, s'arribà a una concepció global de tipus insular de les reivindicacions ecologistes als anys noranta i es produí una explosió mobilitzacions en forma de plataformes a començament del segle XXI. En aquest punt s'haurà de tractar la maduració en estratègia, formes i organització de les mobilitzacions i, també, la seva relació amb els cicles econòmics.

En les mobilitzacions pels drets socials, com a setena hipòtesi caldrà tenir en compte com afecta la crisi general del moviment obrer a les Illes Balears. En particular, entre el xoc d'interessos basat en la dicotomia entre mobilitzacions laborals i la tranquil·litat i comoditat que cerquen els turistes, especialment en una economia tan terciaritzada com la illenca. Una sisena hipòtesi gira entorn a aquest tema i el fet de com es reformulen antigues formes de mobilització, com la manifestació, que n'arraconen d'altres com podria ser la vaga.

La vuitena hipòtesi serà la voluntat de les organitzadors impulsores de fer el més transversals possibles les mobilitzacions sobre els drets culturals i nacionals de Mallorca, o bé de les Illes Balears. Aquesta serà la intenció per exemple d'organitzacions com

l'Obra Cultural Balear, especialment durant la dècada dels anys noranta i primers anys del segle XXI. I, a la vegada, convivint amb una línia d'actuació més radical com és la manifestació independentista de la Diada del 31 de Desembre. Caldrà conèixer la relació entre aquests dos corrents que aparentment semblen dicotòmics en els seus objectius i estratègies.

Per acabar, pensam que existeix una cultura de la mobilització pròpia de Mallorca que durant les tres dècades d'autonomia ha anat madurant, amb cicles de mobilització destriables, prenent cada vegada més pes dins la vida pública illenca i amb una transformació de la consideració social dels ciutadans que participen de la protesta.

1.2 Marc geogràfic i cronològic de la recerca

Aquesta tesi doctoral té com àmbit geogràfic principal l'illa de Mallorca i els subarxipèlags més propers (com pugui ser el de Cabrera) i una cronologia entre 1983 i 2013.

Tot i que des de l'exterior se solen presentar les Illes Balears com un bloc, la veritat és que cada una de les illes presenta un ritme diferent i una dinàmica política, social i econòmica particular. Un estudi acurat de tot el conjunt de l'arxipèlag supera els objectius d'aquesta tesi perquè requeriria contextos, evolució, fonts, discussions i conclusions de manera diferenciada per cada un dels territoris insulars i tal vegada no seria possible assolir una conclusió global.

Pel que fa a l'illa Mallorca, presenta un marc geogràfic clar i tancat, més enllà de l'extensió del subarxipèlag de Cabrera. A més, a les diferents illes que conformen l'arxipèlag balear, existeix des de fa segles una identitat lligada a l'àmbit insular. En el cas que ens ocupa una identitat mallorquina lligada a Mallorca.⁶

La majoria de les mobilitzacions ciutadanes tendran al seu epicentre a Palma, és la capital de Mallorca, és la ciutat amb diferència més poblada (al 2013 tenia 398.162

⁶ JORDÀ, Joan-Pau; COLOM, Joan i MAYOL, Gabriel: *Somnis compartits la identitat mallorquina a debat*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2016.

habitants d'un total a l'illa de 864.763 habitants⁷) i on s'hi concentra el poder polític i un el gruix més important de l'activitat econòmica (és seu del Parlament de les Illes Balears, el Govern de les Illes Balears i el Consell de Mallorca). Per tot això, és el focus principal de conflictes que comporten una protesta i també l'indret on s'exhibirà de manera general el repertori de l'acció col·lectiva sigui on sigui el lloc original del conflicte.

Tanmateix, la zona de l'illa que resta fora de Palma, coneguda des de l'època medieval com la Part Forana, també tindrà un protagonisme destacat en les mobilitzacions abordades per aquesta tesi.

En primer lloc, pels conflictes i les protestes que afecten a tota l'illa de manera global com puguin ser les vagues generals o el conflicte entre el govern Bauzà i els docents.

En segon lloc, perquè la pressió urbanística i d'infraestructures que patiren algunes zones costaneres i de l'interior provocaren mobilitzacions ciutadanes de caràcter local o comarcal fora del terme municipal de Palma i de la badia que porta el seu nom.

En tercer lloc, pel protagonisme que adquireixen, per diferents causes i motius, els residents de la Part Forana desplaçats a Palma quan es convoca una manifestació o una concentració que s'espera històrica.

Aquesta panoràmica pel marc geogràfic no exclou referències a Menorca, Eivissa, Formentera, els Països Catalans, l'estat espanyol i altres països per construir el context o si presenten connexions amb les mobilitzacions de Mallorca.

Pel que fa al marc cronològic s'ha triat establir un període de trenta anys exactes des del començament del règim autonòmic per diferents raons.

En primer lloc, es té la intenció de conèixer quina estat el desenvolupament i evolució de les mobilitzacions ciutadans sota l'autogovern balear. Una situació amb institucions representatives pròpies que suposa una novetat en la història contemporània de Mallorca i que cal analitzar amb un període de temps prou llarg per treure'n conclusions.

⁷ Institut Balear d'Estadística IBESTAT
[http://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/2342e539-a3d4-4c30-a081-3ca230aebdaa/c344c7b1-b53b-4cfb-8e4a-100c95ce1a1e/es/pad_res01_13.px] (Consulta: 20 de gener de 2016).

La segona raó fa referència al punt final del període estudiat.

L'any 2013 va ser el moment àlgid d'una etapa iniciada anteriorment amb mobilitzacions tan importants com són la del 15-M a Palma al 2011 o les dues vagues generals de 2012. L'acció col·lectiva dels docents de les Illes Balears contra el govern de José Ramón Bauzá al 2013 suposà una protesta sense precedents per les dimensions que assolí i, sobretot, per la manifestació convocada contra un executiu autonòmic més important de la història illenca. Per exemplificar-ho, i acceptant que la participació a la manifestació va ser de 100.000 persones, aquesta concentrà l'11,56% de la població mallorquina per l'any 2013⁸.

S'ha triat una fita pròpia de les mobilitzacions ciutadanes amb el convenciment que tancava un cicle àlgid de protestes i n'obria un altre de més calma i amb una dinàmica encara desconeguda. Així doncs, s'han descartat altres opcions com haguessin pogut ser tallar l'estudi aprofitant unes eleccions autonòmiques o la crisi econòmica de 2008.

La darrera raó és la capacitat d'anàlisi que permet una xifra rodona com són trenta anys de perspectiva històrica per conèixer quines han estat les principals característiques de les mobilitzacions ciutadanes a Mallorca durant el període autonòmic. Aquesta mateixa opció cronològica és la que segueixen tres obres que s'han pres de referència per aquesta tesi com són les tres obres col·lectives *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995* (dirigida per Miquel Payeras i publicada al 1995), *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia* (publicat al 2000 i coordinat per Sebastià Serra Busquets) i *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)* (publicat al 2008 sota la coordinació de Miquel Duran i Sebastià Serra). Totes tres, a més, són obres amb col·laboradors, o sorgides directament, del Grup d'Estudi de la Cultura, la Societat i la Política al món contemporani de la Universitat de les Illes Balears.

El marc cronològic establert no tanca la porta a algunes incursions anteriors o posteriors a les dates marcades si la mobilització ho requereix com les des Trenc o la mobilització dels docents de les Illes Balears.

⁸ Institut Balear d'Estadística IBESTAT
[http://ibestat.caib.es/ibestat/estadistiques/2342e539-a3d4-4c30-a081-3ca230aebdaa/c344c7b1-b53b-4cfb-8e4a-100c95ce1a1e/es/pad_res01_13.px] (Consulta: 20 de gener de 2016).

1.3 Metodologia i fonts

1.3.1 Metodologia

Per tal d'assolir els objectius esmentats i comprovar les hipòtesis plantejades s'ha fet una recerca i buidatge de documentació, essencialment hemerogràfica. L'anàlisi i el tractament de la informació extreta ha permès historiar les principals mobilitzacions ciutadanes a Mallorca durant l'etapa autonòmica i completar aquelles de les quals ja hi havia algun estudi previ. Les publicacions han estat triades o bé pel seu impacte informatiu⁹, com el principals diaris en paper de Mallorca, o per la seva proximitat als moviments socials i culturals que permet una anàlisi més acurada de les mobilitzacions. Això és a causa del paper fonamental que juguen els mitjans de comunicació difonent les causes, el desenvolupament i el resultat de les mobilitzacions ciutadanes.

Cal dir que la tesi se centra en les mobilitzacions ciutadanes, enteses com a una iniciatives concretes i durant un temps determinats, i no els moviments socials, que incorporen un discurs ideològic i són representats per organitzacions a llarg termini. Així i tot, en alguns ocasions de l'estudi serà impossible destriar els dos conceptes.

Un dels punts conflictius que pot aparèixer en l'estudi de les mobilitzacions és la contradicció entre les diferents fonts pel que fa a la magnitud, assistència i suport de les protestes. Per això, s'ha optat per incloure totes les xifres aportades per les fonts i, si és possible, alguns elements objectius per intentar determinar el suport real.

S'ha optat per tenir en compte les mobilitzacions ciutadanes que ja compten amb una monografia, com per exemple el moviment contra la rebaixa de la Llei de Funció Pública per tal que el català només fos un mèrit o la mobilització dels docents de les Illes Balears contra el Decret de Trilingüisme. S'ha pres aquesta decisió per completar el seu estudi i, sobretot, per inserir-lo dins el conjunt global de les mobilitzacions a Mallorca durant l'etapa autonòmica.

⁹ Per l'any 2013, s'han pogut localitzar dades de lectors del diaris *Ultima Hora* (210.000 lectors) i *Diario de Mallorca* (115.000 lectors). Asociación para la investigación de los Medios de Comunicación [<http://www.aimc.es/-Datos-EGM-Resumen-General-.html>] (Consulta: 20 de gener de 2016).

Per acabar, s'ha decidit incloure la mobilització dels docents en l'apartat de les mobilitzacions pels drets culturals i d'autogovern i no en la dels drets socials perquè la dimensió de la protesta sobrepassà els límits tradicionals de l'acció col·lectiva dels conflictes laborals.

Les fonts usades en aquesta tesi són les següents:

1.3.2 Fonts hemerogràfiques

Per a portar a terme aquest estudi s'ha acudit a la premsa diària de Mallorca. Concretament, les capçaleres i els períodes consultats són *Ultima Hora* (1990-2013), *Diario de Mallorca* (1983-2000), *Diari de Balears* (2000-2013), *El Mundo-El Día de Balears* (2000-2013) i *AraBalears* (2013). En algunes ocasions s'ha completat el buidatge acudint a la versió digital d'aquestes capçaleres.

L'accés al fons hemerogràfic s'ha fet a la Biblioteca de la Fundación Bartolomé March, la Biblioteca Municipal de Cort i la Biblioteca Pública de Mallorca. Totes tres a Palma.

La consulta de les tres biblioteques ha permès disposar de diverses sèries incompletes de diaris. Així s'han compensat les mancances d'informació que presentava una capçalera amb la consulta d'una altra. L'exemple més clar és la manca d'informació sobre les mobilitzacions del 31 de Desembre als anys noranta que presentava el *Diario de Mallorca* que s'ha pogut compensar amb el buidatge d'*Ultima Hora* i *Diari de Balears*.

També s'han tengut en compte suplementes dels diaris en català de l'àmbit dels Països Catalans com *Presència* (2006) o publicacions quinzenals de caràcter comarcal com *L'Observador del Pla de Mallorca* (2004), per una visió més global i de reflexió sobre algunes de les mobilitzacions ciutadanes de començament de segle XXI.

Un altre grup de publicacions que han aportat força informació són les publicacions locals de la Part Forana de Mallorca o dels barris de Palma. Ha estat profitosa la consulta de les publicacions de Sant Llorenç des Cardassar *Flor de Card*

(1986-1987) i *Card.cat*, la revista del municipi de Santanyí *Dies i coses* (1989), la revista d'Artà *Bellpuig* (1987-1989) o la publicació de la barriada de Son Sardina *Coses Nostres* (1992-2006). La consulta d'aquestes revistes de premsa forana, equivalent a la premsa local o comarcal d'altres indrets dels territoris de parla catalana, s'ha pogut fer gràcies a la digitalització disponible a la Biblioteca Digital de les Illes Balears de la UIB.¹⁰

En una tesi sobre les mobilitzacions ciutadanes també ha estat preceptiu, i molt útil, tenir en compte les publicacions que generen les mateixos organitzacions que representen els moviments socials. En aquest cas s'ha consultat la revista *Lluc* pel període de 1983 a 1987 (en aquell moment gestionada per l'Obra Cultural Balear), la revista *El Mirall* (consultada entre 1991-2007) que la succeí com a publicació portaveu de l'OCB, la publicació *L'Ecologista* del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)¹¹ de Mallorca pel període 1987-2007 i alguns números de *Mallorca Socialista*, publicació del Partit Socialista de Mallorca¹², entre 1977 i 1983.

Per emmarcar algunes qüestions de context d'aquesta de la tesi o per omplir puntualment algun buit també han servit alguns diaris d'àmbit estatal o de fora de Mallorca, en la seva versió en paper i digital, com *El País*, *El Mundo*, *La Vanguardia*, *Público* i *El Temps*.

1.3.3 Fonts procedents de fons particulars

Durant el procés d'investigació d'aquest estudi s'ha tengut l'oportunitat de consultar dues capses de documentació sobre el conflicte i la mobilització ciutadana contra l'hospital de Son Espases (Palma) cedides temporalment per la família Juan Méndez.

¹⁰ Biblioteca Digital de les Illes Balears - Universitat de les Illes Balears [ibdigital.uib.es/] (Consulta 23 de febrer de 2016).

¹¹ El Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa és una associació no governamental fundada el 1973 per Josep Maria Casasayas Truyols, sense afany lucratiu i declarada d'Utilitat Pública, els objectius de la qual són la defensa, la divulgació i l'estudi de la natura i el medi ambient a les Illes Balears. Es tracta de l'entitat ecologista més important de les Illes Balears.

¹² Partit polític mallorquí d'ideologia socialista, ecologista i nacionalista. Va ser fundat en febrer de 1976 amb el nom de Partit Socialista de les Illes. Des de 1998 forma part de la federació de partits PSM-Entesa Nacionalista i des del 2010 d'una coalició electoral de caràcter estable anomenada Més per Mallorca.

Aquest conjunt de retalls de diaris, plamfets, cartells, documents de la plataforma Salvem la Real, materials de partits polítics, etc es troba sense inventariar i sense classificar. Per facilitar la identificació d'aquesta documentació s'ha marcat amb l'etiqueta Fons Família Juan Méndez (FFJM). Es tracta d'una família veïnada del barri del Secar de la Real i que s'implicà a la plataforma Salvem la Real.

Igualment, s'ha fet una aproximació als arxius del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Natura (l'únic d'aquests ordenat), de l'Obra Cultural Balear, de Comissions Obreres (CCOO), de la Unió General dels Treballadors (UGT) i del Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament de les Illes Balears-intersindical (STEI-i).

També s'ha usat una memòria del Projecte de Gestió de Sa Canova i Es Canons procedent de la Universitat de Girona¹³.

1.3.4 Fonts procedents de recursos electrònics

A la xarxa de xarxes s'han consultat alguns continguts pròpis de les organitzacions protagonistes de les mobilitzacions ciutadanes com és l'arxiu digital de la UGT, El Bloc de l'Embut de la Plataforma Crida per una Educació Pública i de Qualitat, el portal Llibertat.cat, la web de l'Assemblea de Docents de les Illes Balears i l'entrada "Acampada de Palma de Mallorca" a la 15-Mpedia.

En aquest mateix sentit, cal destacar la informació aportada per l'arxiu de notes informatives que diposa el GOB Mallorca a la seva plana web des del gener de 1999 fins a l'actualitat.

També s'ha tengut en compte la Viquièdia per a algunes notes a peu de pàgina de tipus biogràfic.

La majoria d'aquests recursos s'han consultat perquè aporten una visió pròpia i directe de les mobilitzacions ciutadanes per part dels moviments socials.

¹³ Projecte de Gestió de Sa Canova i Es Canons
[<http://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/73/0MEM%C3%92RIA.pdf?sequence=7>] (Consulta: 3 de gener de 2017).

1.3.5 *Fonts de documentació oficial*

Un altre conjunt de documentació que ha servit puntualment per portar a terme aquesta tesi és la documentació emanada d'organismes oficials com pugui ser els diaris de sessions del Parlament de les Illes Balears i del Congrés dels Diputats o algunes lleis i decrets publicats al Bolletí Oficial de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears (posteriorment anomenat *Bolletí Oficial de les Illes Balears*) i al Bolletí Oficial del Parlament de les Illes Balears (en aquest cas cal diferenciar les propocions de llei, les proposicions no de llei i la diferència entre els seus impulsors si són l'executiu balear, un grup polític, un consell insular i la iniciativa legislativa popular).

D'aquesta manera, s'ha pogut resseguir la dinàmica paral·lela, i a vegades confluent, entre les mobilitzacions ciutadanes i les institucions locals, insulars, autonòmiques i estatals.

1.3.6 *Fonts d'anuaris*

Per aproximar-se als darrers anys de la recerca, han estat útils els números corresponents als anys 2011, 2012 i 2013 de l'*Anuari Contrainfo. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Es tracta d'una publicació del projecte informatiu autogestionat de Contrainfo.cat. Un mitjà de comunicació digital molt proper als moviments socials més transformadors i a l'esquerra més radical i independentista.

Els anuaris presenten dues parts diferenciades. Una primera fa un balanç del que ha estat l'any en matèria dels moviments socials amb una cronologia mes per mes inclosa. La segona part són articles d'opinió, generalment d'activistes, sobre qüestions de les pròpies mobilitzacions o des d'una perspectiva més global.

1.3.7 *Fonts orals*

S'ha tengut en compte les fonts orals mitjançant les entrevistes que apareixen al volum *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Concretament les entrevistes als ecologistes Miquel Rayó¹⁴, Francesc Avellà¹⁵ i Miquel Àngel March¹⁶; els polítics Jeroni Saiz i Miquel Pasqual i el sindicalista Francesc Obrador¹⁷.

1.4 Aproximació a les diferents teories sobre els moviments socials

Una de les aportacions col·lectives més recents sobre la teoria dels moviments socials és *The Social Movement Reader. Cases and Concept* (2015) coordinat per Jeff Goodwin i James M. Jasper.

En la seva introducció¹⁸, repassen l'actitud humana de protesta com una activitat històrica i com, a l'època contemporània, adoptà unes fites i uns objectius polítics. Per tal d'assolir-los s'emprarien vagues, piquets, lligues i altres formes de l'acció col·lectiva.

¹⁴ Miquel Rayó Ferrer (Palma, 1952) és un escriptor i ecologista mallorquí. Es diplomà a l'Escola de Comerç de Palma (1974) i en Ciències de l'Educació a la Universitat de les Illes Balears (1992). Va ser un dels fundadors del GOB i en va ser president entre 1983-1984 i 1988. Els seus llibres s'han centrat en la literatura infantil i juvenil i en la divulgació de la natura.

¹⁵ Francesc Josep Avellà Salvà (Palma, 1959) és un biòleg, catedràtic d'institut i ecologista mallorquí. Va ser director de la publicació del GOB *L'Ecologista* en la seva primera etapa des de 1987 i fou president d'aquesta entitat entre 1989 i 1999.

¹⁶ Miquel Àngel March Cerdà (Pollença, 1958) és un geògraf i ecologista mallorquí. Es llicencià en Geografia a la UIB (1981) i en fou professor de Geografia Agrària (1990-1991). És professor del Col·legi Pius XII (Palma). Va ser portaveu del GOB Mallorca entre 1986 i 2006. Des de 2015 és el batle de Pollença.

¹⁷ Francesc Obrador Moratinos (Palma, 1942) és un exsindicalista i expolític mallorquí. Cursà estudis eclesiàstics al seminari Conciliar de Sant Pere (Palma) i el 1968 s'ordenà capellà. El 1957 fou un dels fundadors de la Joventut Obrera Catòlica (JOC), el 1966 inicià la seva militància sindical i el 1968 entrà a Comissions Obreres. El 1969 ingressà a Bandera Roja i en fou membre del Comitè Nacional. El mateix any participà en la fundació de Cristians pel Socialisme. Milità en el Partit Comunista d'Espanya (PCE) però l'abandonà per fundar, amb altres, el Partit Socialista de les Illes (PSI), del qual n'encapçalà la llista a les eleccions generals espanyoles de 1977. En el terreny sindical, fou secretari a les Illes Balears de la Unió de Tècnics i Treballadors. Fundà el sindicat Alternativa per un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors de l'Hostaleria (ASUDTH), en la qual milità: passà breument per l'Unió Sindical Obrera (USO) per acabar a UGT. Fou secretari general de la UGT de Balears del 1977 al 1990. Va ser conseller del Consell Insular de Mallorca (1979-1983) i batle de Calvià dues legislatures (1983-1987 i 1987-1991). Posteriorment, fou el candidat a la presidència del Govern Balear pel PSIB a les eleccions al Parlament de les Illes Balears de 1991.

¹⁸ GOODWIN, Jeff i JASPER, James M. (Eds.): *The Social Movement Reader. Cases and Concepts*. 3 ed. Willey Blackwell. Chichester (Regne Unit), 2015.

D'aquesta manera trobaríem moviments tan diferents com els luddites britànics de començament de segle XIX, la Revolució Russa de 1917, la Revolució Xinesa de 1949, la Revolució Cubana de 1959, el moviment feminista, el moviment ecologista i animalista i, també, moviments conservadors com els grups contraris als immigrants als EUA de 1840 o les accions violentes contra clíniques que practicaven avortaments a la dècada de 1970.

La natura dels moviments socials seria diversa i classificable des de diferents perspectives. Alguns demanen oportunitats i nous drets mentre d'altres responen amb violència. N'hi ha que lluiten per millorar la seva situació econòmica al mateix temps que d'altres malden per mantenir o no perdre el seu *status quo*. També poden ser classificats per la seva forma d'estructuració interna, poden ser organitzacions formals, poden ser xarxes informals o, simplement, avalots. Altres diferenciacions són entre violència i no-violència, les disruptives o les persuasives, l'extremisme contra la moderació i, directament, la distinció entre la reforma o la revolució.

Els moviments socials serien al mateix temps consciència, unió i esforç de gent normal per canviar algun aspecte de la societat mitjançant l'ús de formes no institucionalitzades. Serien més que una moda, durarien més que una protesta i anirien més enllà de les organitzacions que a vegades els impulsen. En formarien part persones corrents i no les elits polítiques, econòmiques o militars d'un país.

El conflicte polític trobaria la seva font principal en els moviments socials. Aquests serien els primers a articular o aportar qüestions o idees innovadores que esperen aconseguir un món millor. Contràriament, els polítics i els buròcrates es trobarien immersos en el dia a dia.

Més enllà de la Teoria Social i el perquè les persones cooperen altruísticament, Goodwin i Jasper consideren interessant l'estudi dels moviments socials perquè serien la força central de transformació social enfront a organitzacions més formals que només acceptarien canvis teòrics (o de tipus tècnic) i que tendirien a l'estabilitat.

Un altre punt d'interès, seria la innovació de valors i creences polítiques sorgides dels moviments socials i que s'aboquen a l'esfera pública i a la societat civil.

També caldria centrar l'atenció en els moviments socials com a reflex de la base moral d'una societat, dels seus valors i sensibilitats que començarien a implantar-se tot i que encara serien fora de l'àmbit dels polítics i dels periodistes.

Amb tot, les mobilitzacions aconseguirien acumular una sèrie de tècniques d'organització i d'influència als mitjans de comunicació que es convertiria amb un *know-how* molt valorat.

Entrant a l'estudi de les diferents aportacions que s'han fet històricament sobre els moviments socials, els editors de l'obra asseguren que, abans dels anys seixanta del segle XX, la majoria dels estudiosos temien els moviments socials perquè els identificaven amb les masses que assaltaven les ciutats al segle XIX o, especialment per als autors dels anys cinquanta, amb el fenomen del nazisme.

Com s'ha dit, va ser a partir dels anys seixanta quan universitaris especialitzats en les ciències socials s'implicaren en els moviments socials. Això provocà diversos *girs* en la interpretació d'aquest fenomen.

En primer lloc, es produí el gir econòmic per part de Mancur Olson que, al 1965, publicà *The Logic of Collective Action* en què es demanava si les persones que protestaven feien un càlcul racional del cost i el benefici de la seva decisió.

Una altra aportació fou la de John D. McCarthy i Mayer Zald que presentaren els moviments socials amb una organització gairebé empresarial i inauguraren la Teoria de la Mobilització de Recursos.

La dimensió política també va ser objecte d'una nova visió estudiant els moviments socials tradicionals, com el moviment obrer o el moviment per als drets civils. Aquests canalitzarien totes les seves reivindicacions cap a l'Estat (com el dret al vot o el dret a estar sindicats). Seria el començament de la Teoria del Procés Polític. Segons aquesta aportació, els moviments socials aprofitarien les *oportunitats* propiciades per l'Estat, amb una disminució de la repressió o per una divisió de les elits dominants, per reivindicar les seves peticions.

Un nou canvi de perspectiva va aparèixer a final de la dècada dels anys vuitanta amb una major atenció per part dels estudiosos als símbols i als components culturals per a convèncer les persones mitjançant el sentiment de solidaritat. Es faria una diferenciació

entre el missatge dels moviments socials davant el gran públic i el missatge cap als mateixos components de la protesta, aquest darrer estaria destinat a assolir una identitat col·lectiva. Aquesta identitat serviria per despertar interès o lleialtat cap a la causa. També es podria polititzar una identitat ja existent, com la dels negres als EUA als anys seixanta, o simplement pertanyent al col·lectiu, com els socialistes al segle XIX.

Recentment, els acadèmics han començat a reconèixer i a estudiar nous aspectes dels moviments socials.

Un exemple seria la dimensió global de les protestes, ja sigui de manera simultània a diferents països o perquè són organitzades per part d'organitzacions transnacionals. Tanmateix, encara seria important la pervivència del moviment social reclòs a l'esfera estatal.

Una nova mostra de les noves investigacions són les recerques que tracten les emocions i la seva relació amb els moviments socials. Les organitzacions haurien de proporcionar alegries i emocions a les persones implicades.

Amb tot, cal dir que en cada període, els estudiosos han estat influïts per l'esdevenir històric del seu present a l'hora d'enfocar les recerques dels moviments socials.

Una altra obra sobre la qüestió publicada en els darrers anys que s'ha tengut en compte és *Social Movements. An Introduction* (2006) de Donatella Della Porta i Mario Diani.

Els autors reflexionen sobre la influència que han tengut els moviments socials en els canvis legislatius dels estats. Per tant, els canvis de valors i de comportament dels ciutadans corrents i de les elits s'implementarien a la legislació.

Al darrers anys, i davant la crisi de legitimitat de la democràcia representativa, els moviments socials cercarien nous canals d'accés a la presa de decisions. Serien, per exemple, els moviments alterglobalitzadors presents per primer cop al Fòrum Social de Porto Alegre (Brasil) de 2003. Tot i això, el seu grau d'èxit hauria estat desigual en la creació de consciència i en la capacitat d'influència dels seus plantejaments.

Segons els autors, es fa difícil establir quines són les estratègies guanyadores en la dinàmica de l'acció col·lectiva. Malgrat això, asseguren que, a les societats amb democràcia liberal representativa, cada vegada es reconeix més el paper dels nous actors socials com elements que enforteixen la democràcia.¹⁹

Entrant en aspectes concrets, el llibre de Della Porta i Diani defineix la protesta com una acció fora de la rutina que cerca influir d'una manera no institucionalitzada de presa de decisions.

Les formes de protesta poden ser extenses i poc convencionals però sempre fora de la democràcia representativa. A més s'haurien de classificar en formes de protesta de tipus local, estatal, autònoma o modular.

L'ús de determinades formes tendria relació directa amb l'esfera de poder en què es vulgui influir (local, estatal o transnacional). També cal diferenciar entre les protestes violentes que cerquen interrompre amb la rutina i les protestes que volen donar testimoni implicant la lògica emocional de la població.

Els líders de les mobilitzacions s'enfrontarien sovint al dilema estratègic de triar quina forma de protesta és millor en cada cas. Perquè cadascuna d'elles envia un missatge diferent a un públic que reclama demandes diverses.

Per exemple, els activistes del moviment social cerquen formes que reforcin la solidaritat interna, els mitjans de comunicació cerquen un repertori de la protesta que es pugui convertir en notícia, els aliats potencials de la mobilització també volen influir en aquesta tria i els mateixos líders esperen, amb l'elecció de les formes de protesta, aconseguir associats amb qui poder confiar.

Una determinada forma de protesta no només seria un instrument sinó que també transmetria els valors del moviment social i dels seus activistes. Igualment, també vendrien determinades per la tradició històrica del moviment, el seu grau d'institucionalització i l'aprenentatge que pugui haver adquirit.

¹⁹ DELLA PORTA, Donatella i DIANI, Mario: *Social Movements. An Introduction*. 2 ed. Willey Blackwell. Chichester (Regne Unit), 2006, 248-249.

Aquestes formes de protesta s'haurien d'inserir en cicles, onades i campanyes de protesta. Es tractaria de dinàmiques cícliques que bascularien entre la radicalització i la institucionalització.

Caldria tenir en compte que en democràcia s'amplia el repertori de la protesta i cada vegada es rebutgen d'una manera més clara les actituds violentes.²⁰

Des d'un punt de vista més sociològic, disposam del llibre d'Erik Neveu *Sociología de los movimientos sociales* (2002).²¹

Per a aquest autor, els moviments socials presentarien una tendència històrica a la politització com a plataformes per ser escoltats per part de l'opinió pública o, fins i tot, els tribunals.

En el repàs que fa el llibre de les diferents teories dels moviments socials, Albert Hirschman introduí els conceptes d'*abandonament*, *presa de la paraula* i *lleialtat* per explicar les condicions que permeten o impedeixen el sorgiment dels moviments socials. El marxisme explicaria els moviments com una expressió de la relació entre les diferents classes. Igualment, planteja la paradoxa de Mancur Olson sobre els beneficis econòmics són independents de l'acció col·lectiva i de l'existència d'interessos comuns latents en grups que un moment determinat porten a terme una acció col·lectiva.

A partir dels anys 60, als EUA es canvià la pregunta a formular sobre els moviments socials. La qüestió no se centrà tant en per què es mobilitzen els moviments socials sinó en com es desencadena una protesta i si té èxit o fracassa. La nova perspectiva d'anàlisi aniria acompanyada del sorgiment dels anomenats *nous moviments socials* com el feminisme o l'ecologisme. Un nou pas fou quan els estudis se centraren en la identitat dels protagonistes dels moviments socials, el sentiment col·lectiu i la seva capacitat d'entrar a les agendes governamentals.

Un repàs a les diferents teories sobre els moviments socials que ja té uns anys és el de Manuel Pérez Ledesma titulat "'*Cuando llegan los días de cólera*' (Movimientos

²⁰ DELLA PORTA, Donatella i DIANI, Mario: *Social Movements. An Introduction*. 2 ed. Willey Blackwell. Chichester (Regne Unit), 2006, 165-192.

²¹ NEVEU, Erik: *Sociología de los movimientos sociales*. Hacer. Barcelona, 2002.

sociales, teoría e historia)”²². Segons aquest article, les diferents disciplines científiques han formulat diverses teories per explicar l'acció col·lectiva dels moviments socials des d'abans del segle XIX, quan des de la Revolució de França de 1789, el comportament de les masses havia esdevingut un actor polític destacat.

La primera tradició que confegí un corpus teòric per explicar els moviments socials va ser el marxisme. Per a aquest corrent, la lluita de classes és el motor de la història i, dins aquest conflicte, ha de ser el partit el qui dirigeix els obrers cap a l'alliberament. Aquest darrer punt especialment emfatitzat pel marxisme-leninisme. La resta de l'acció col·lectiva fora del moviment obrer és considerat testimonial pel marxisme i incapaç de cap incidència sobre l'evolució històrica. Una conclusió lligada al fet que el moviment obrer fou l'exemple més important de mobilització fins a mitjan del segle XX.

Una segona concepció teòrica, i divergent del marxisme, és la que inicià el sociòleg francès Durkheim, basada en la microsociologia. Aquesta teoria girava entorn a les motivacions que porten als individus a mobilitzar-se, és a dir l'actitud de les masses enfront el poder. La tradició que partí de Durkheim va ser dominant en el món acadèmic fins a l'entorn de 1970.

La recerca sobre el comportament col·lectiu prengué dimensions psicològiques arran de les investigacions de Gustave Le Bon²³ i Gabriel Tarde. Segons, Le Bon, el comportament individual de les persones s'altera quan s'uneix a la multitud, perd la capacitat de judici autònom i s'afegeix mentalment a la massa. Gràcies en aquest procés, la massa pot ser dirigida per individus procedents de les capes més baixes i/o criminals de la societat. Tarde aportà²⁴, paral·lelament, que la progressió emocional de l'individu dins la multitud provoca fenòmens com la passió, l'odi i el fanatisme.

Així doncs, es considerava llavors que ells homes, un per un, podien viure dins les regles que regien la societat però un cop s'unien a les masses eren capaços de transgredir les normes, víctimes del contagi emocional.

²² Fins que no s'inqui el contrari, per elaborar apartat s'ha seguit l'article PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

²³ LE BON, Gustave: *Psicología de las masas*. Editorial Morata. Madrid, 1995.

²⁴ TARDE, Gabriel: *Las leyes de la imitación y la sociología*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2011.

La validesa d'aquestes idees en cercles com l'Escola de Chicago va portar a dissertacions del comportament col·lectiu entès com una forma més de comportament antisocial per l'estil de la criminalitat o la delinqüència.²⁵

Una aportació trencadora en alguns aspectes i continuista en d'altres va ser la de Neil Smelser.²⁶ Per una banda, s'allunyà de la concepció psicològica per anar a cercar les causes de la mobilització social en la *conductivitat estructural*, en les *tensions estructurals*, en les *creences generalitzades*, en els *factors precipitants*, en els *grups coordinats* i en el *contracte social*. És a dir, diferents grups d'interessos amb un bagatge de creences en constant transformació, interactuen a causa dels seus interessos i conflictes dins unes determinades condicions socials. No és fins que apareixen una sèrie d'esdeveniments decisius que aquestes creences prenen sentit i es converteixen en un comportament col·lectiu a l'entorn d'una estructura que els aporta lideratge, recursos i mitjans de comunicació. És en aquest moment en què l'acord que havia sustentat l'estabilitat anterior es trenca.

Tot i les novetats que aporta Smelser, les *creences generalitzades* encara beuen força de la tradició psicologista que considerava la mobilització de les masses com una actitud irracional.

També en els anys seixanta va aparèixer un corrent d'anàlisi, exemplificat en William Kornhauser,²⁷ que feia èmfasi en els trets que identificaven els participants en les mobilitzacions. Per a aquesta línia de pensament serien els individus desclassats, desarrelats i fora de les xarxes comunitàries que solen teixir les societats, els més propicis de participar en accions de protesta. Així doncs, l'esclat de moviments de protesta aniria lligat a les ànsies de socialització per part dels elements que no es troben integrats dins la població general.

Tanmateix, a poc a poc anaven apareixent noves interpretacions de l'acció col·lectiva que avançaven la renovació de plantejaments que es portaria a terme a la dècada posterior.²⁸ Una mostra és l'estudi de Robert K. Merton²⁹ en què diferencia les ànsies dels individus per aconseguir el benefici propi a través de qualsevol mitjà i aquells

²⁵ PARSONS, Talcott: "El sistema social" a *Revista Occidente*. Madrid, 1976, 237-305.

²⁶ SMELSER, Neil J.: *Teoría del comportamiento colectivo*. Fondo de Cultura Económica. Mèxic, 1989.

²⁷ KORNHAUSER, William: *The Politics of Mass Society*. The Free Press. Glencoe (Illinois), 1959.

²⁸ OBERSCHALL, Anthony: *Social Conflict and Social Movement*. Pearson Education Limited, 1976.

²⁹ MERTON, Robert: *Social Theory and Social Structure*. The Free Press. Glencoe (Illinois), 1957.

que cercaven, mitjançant la mobilització, unes millores col·lectives i, per tant, més enllà del lucre personal. Seria la tasca d'aquests darrers, juntament als seus objectius i ideals, allò que impulsaria el canvi social. En el mateix sentit de renovació dels plantejaments anterior cal esmentar la proposta de Ralph Turner sobre les escasses diferències entre el comportament dels individus en els seus quefers diaris i en l'estadi de la mobilització social.³⁰

Va ser en el tomb de les dècades dels seixanta als setanta, en plena explosió d'una nova onada de mobilitzacions socials, quan va aparèixer la teoria de la *privació relativa* de Ted Gurr.³¹ Seguint aquesta teoria, l'acció col·lectiva es trobaria impulsada per la frustració de les expectatives creades en la mentalitat d'una sèrie d'individus, per tant subjectives, que consideren injusta la realitat que els ha tocat viure. Gurr exposa una classificació entre *privació respecte de les aspiracions* (les aspiracions augmenten però la realitat es manté igual), *privació per decreixement* (la realitat es deteriora però les aspiracions es mantenen) i la *privació progressiva* (la situació es troba en crisi o decreixement mentre les expectatives continuen pujant). Aquestes expectatives poden ser de tipus material però també relacionades amb el desenvolupament individual.

Malgrat les noves aportacions respecte interpretacions anteriors, les crítiques cap a la teoria de la *privació relativa* varen ser abundants. El cert retorn a la psicologia provocà que alguns autors trobassin a faltar més èmfasi en certes qüestions estructurals que explicassin les passes que porten de la frustració a la rebel·lió.³²

Amb tot, el canvi més important en les teories sobre els moviments socials va esdevenir-se durant la dècada de 1970. Aquesta transformació del paradigma fins llavors dominant només es pot explicar des de la multiplicitat de factors.

Per una banda, l'arribada a la maduresa de joves sociòlegs que o bé havien participat o bé havien estat testimonis de la nova onada de mobilització que va tenir lloc als Estats Units d'Amèrica (EUA), l'Europa occidental i, fins i tot, en alguns països de l'òrbita soviètica. Aquest nou cicle comptà amb moviments pel drets socials, protestes estudiantils, a favor de l'alliberament de la dona, de caràcter pacifista i ecologista. Sense

³⁰ PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

³¹ GURR, Ted Robert: *Why Men Rebel*. Paradigm Publishers. Boulder (Colorado), 2011.

³² PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

oblidar tampoc, les independències de les antigues colònies dependents de grans imperis europeus.

També hi va influir la participació des de l'interior d'alguns estudiosos que acabaren convençuts de la necessitat de noves teories per explicar els moviments socials. Especialment pel que fa a la visió d'individus irracionals que consignaven les propostes anteriors ja que els sociòlegs s'havien topat, en realitat, amb persones preparades i integrades dins el teixit social.

Igualment, les aportacions d'historiadors com George Rudé,³³ Eric Hobsbawn,³⁴ George Lefebvre³⁵ i E.P. Thompson³⁶ també ajudaren a renovar les teories sociològiques sobre la mobilització de les masses.³⁷

Tanmateix, va ser l'obra *The Logic of Collective Action* (1965) de Mancur Olson³⁸ la que tengué més ressò a l'hora de formular els nous plantejaments. La proposta d'Olson sobre el comportament col·lectiu es basava sobretot en la participació en associacions voluntàries. Dins aquest context, l'autor plantejà la figura de l'individu que s'aprofita dels beneficis obtinguts per l'organització tot i que no hi participa activament (*free ride*) i els beneficis intangibles, com el prestigi o l'acceptació social, que implica participar en associacions. Una proposta que calà entre els sociòlegs del moment per la novetat que suposava de grups d'oposició i en conflicte que es mourien basant-se en criteris de racionalitat a la recerca de beneficis.

La renovació de les teories sociològiques, però, no va ser uniforme a causa de les diferents influències i fonts de les quals bevien els estudiosos. Així, per exemple, els sociòlegs i historiadors d'Europa es trobaven habitualment embeguts de teoria marxista mentre que aquest era un fet estrany als EUA.

³³ RUDÉ, George: *La multitud en la historia. Los disturbios Populares en Francia e Inglaterra 1730-1848*. Siglo XX. Madrid, 2009.

³⁴ HOBSEBAWN, Eric: *Rebeldes primitivos: estudio sobre las formas arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX y XX*. Editorial Crítica. Barcelona, 2010.

³⁵ LEFEBVRE, George: *El gran pánico de 1789*. Editorial Paidós. Barcelona, 1986.

³⁶ THOMPSON, E.P.: *La formación de la clase obrera en Inglaterra*. Capitan Swing. Madrid, 2012.

³⁷ PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

³⁸ OLSON, Mancur: *The Logic of Collective Action*. Harvard University Press. Massachusetts, 1965.

A Amèrica del Nord aparegué l'anomenada *teoria de la mobilització de recursos*. Un dels primers autors de plantejar els seus fonaments fou Anthony Oberschall³⁹ quan afirmà que els moviments socials apareixen quan el control social es debilita, es produeix algun tipus de millora econòmica després d'una crisi i participen individus inserits plenament en el teixit social. Així doncs, l'esclafit dependria de distància social entre els individus en protesta i les elits i de la capacitat de mobilitzar recursos a favor de la causa per part dels primers.

Autors com John D. McCarthy i Maye N. Zald anàren més enllà de la proposta d'Oberschall assegurant que en les societats sempre existeixen motius de protesta però el fet determinant perquè s'iniciï és l'oportunitat d'acció col·lectiva i la capacitat d'aconseguir recursos. El recurs més important seria l'organització ja que disminueix els costos de la mobilització, permet reclutar nous participants i augmenta les possibilitats d'èxit. Per tant, segons aquests sociòlegs per tal d'analitzar els moviments socials cal conèixer fins a quin punt es poden arribar a convertir en una “indústria dels moviments socials”. Aquesta tesi, per tant, assegura que els moviments socials requereixen d'una certa prosperitat econòmica. D'aquesta manera, un cop les necessitats bàsiques dels participants es troben cobertes pot aparèixer una adhesió per raons de consciència.⁴⁰

Pel que fa a la natura de l'organització dels moviments socials, per a la teoria de la *mobilització de recursos*, s'han plantejat propostes divergents. McCarthy i Zald proposaren una organització burocratitzada com les que es coneixen en altres àmbits. Luther P. Gerlach, en canvi, proposà que els moviments socials presenten una estructura en forma de xarxa, segmentada en diferents grups, amb una direcció policèfala.⁴¹ Per a William Gamson⁴² les organitzacions dels moviments socials centralitzades presenten avantatges determinants sobre la resta.

Una qüestió relacionada amb l'anterior és el procés d'oligarquització de les elits dels moviments socials fins a esdevenir grup de pressió sense base com ja avançaren Max Weber i Robert Michels. Sidney Tarrow contradiu l'afirmació anterior i defineix el procés

³⁹ OBERSCHALL, Anthony: *Social Conflict and Social Movement*. Pearson Education Limited. 1976.

⁴⁰ MCCARTHY, John D. i ZALD, Mayer N.: *Social Movements in an Organizational Society*. Transaction Books. New Brunswick, 1987.

⁴¹ GERLACH, Luther P.: “Movements of Revolutionary Change: Some Structural Characteristics” a FREEMAN, Jo (Eds.): *Social Movements of the Sixties and Seventies*. Longman Inc. Londres, 1983, 122-147.

⁴² GAMSON, William: *The Strategy of Social Protest*. Dorsey Press. Illinois, 1975

d'oligarquització quan el moviment social perd el potencial disponible per a la mobilització. Tarrow proposa per analitzar l'esdevenir de les mobilitzacions la teoria dels cicles de protesta.⁴³

Segons els seguidors de l'esmentada teoria, per determinar la natura dels participants i les mobilitzacions s'hauria de tornar a fer èmfasi en els llaços afectius i l'examen dels factors estructurals en lloc del càlcul racional dels beneficis a obtenir des d'una perspectiva individual.⁴⁴

Per acabar de parlar de la renovació de la perspectiva nord-americana dels moviments socials, cal fer esment a la teoria d'*estructura d'oportunitats públiques*. Un primera proposta en aquesta línia va ser la de Charles Tilly sobre la relació entre els moviments socials i la construcció dels estats nacionals amb totes les implicacions de nínxols de participació que comportà.⁴⁵ Per altra banda, Doug McAdam presentà els moviments socials com una forma de *fer política* fora de les vies tradicionals que permet el sistema. Aquest autor afirmava que els factors per a l'aparició de les mobilitzacions són una millora de la situació sociopolítica pel que fa als grups opositors al sistema, l'existència de situacions de crisi o situacions d'enfrontament i, relacionat amb els anteriors, l'absència o la restricció de la repressió que habitualment exerceix l'Estat.⁴⁶

A Europa occidental, com ja hem avançat, la renovació dels plantejaments teòrics va prendre un rumb diferent als d'Estats Units. Els sociòlegs europeus aportaren una sèrie d'anàlisis que els nord-americans varen arribar a anomenar *teoria de la construcció de la identitat col·lectiva* o *paradigma dels nous moviments socials*. La principal diferència rauria que a Europa es posà el focus sobre els canvis estructurals que patí el capitalisme i la seva relació amb la mobilització col·lectiva. L'aparició a l'escenari públic de moviments com l'estudiantil, el feminisme, l'ecologisme o el pacifisme provocà la formulació de noves preguntes sobre la procedència dels nous actors socials, els nous

⁴³ TARROW, Sidney: *Struggle, Politics and Reform: Collective Action, Social Movements and Cycles of Protest*. Center for International Studies, Cornell University. 1989.

⁴⁴ PÉREZ LEDESMA, Manuel: "‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)" a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

⁴⁵ TILLY, Charles: *Los movimientos sociales 1769-2009*. Editorial Crítica. Barcelona, 2009.

⁴⁶ MCADAM, Doug. "Micromobilization Contexts and Recruitment to Activism" a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Connecticut), 1988, 125-154.

motius i la cosmovisió que impulsen l'acció col·lectiva i les noves formes d'organització.⁴⁷

En resposta a la qüestió sobre els participants a les mobilitzacions, el professor Claus Offe⁴⁸ va fer una caracterització entre *radicals de classe mitjana* (amb coneixements elevats, benestar econòmic i integrats al sector serveis), els anomenats *grups perifèrics o desmercantilitzats* (estudiants, treballadores de la llar, joves aturats o pensionistes) i la *vella classe mitjana* (botiguers, pagesos i menestrals). Aquest esquema trencava l'antic sistema de classes socials basada en el mode de producció per mor de l'heterogeneïtat dels participants a les mobilitzacions, de fet es podria parlar d'una *aliança social*, i perquè les reivindicacions superen les antigues peticions de tipus classista.

D'aquesta manera, els antics objectius de classe serien substituïts per d'altres més generalistes fruit de les aliances que acabam d'exposar. Es trencarien les antigues identitats de família i de classe per crear-ne de noves, més individualistes i més lligades als riscos globalitzats.⁴⁹

Va ser Alberto Melucci⁵⁰ el qui plantejà el sorgiment d'una nova identitat col·lectiva en positiu com una de les condicions per a l'aparició d'un moviment social. Segons aquest autor, un moviment social es configura després d'una negociació entre diferents actors que arriben a establir nous codis culturals i noves alternatives simbòliques. Així, doncs, Melucci incorporà l'element emocional. Un aspecte que havien deixat de fora les altres teories renovadores sobre els moviments socials.

Les tres dimensions que proposà el sociòleg italià són les creences relacionades amb els objectius, els mitjans i el terreny en què es desenvolupen els moviments socials; la xarxa de relacions socials pel que fa a la influència, la negociació i la presa de decisions; i les inversions emocionals per les quals els individus es reconeixen part d'una comunitat.

⁴⁷ PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

⁴⁸ OFFE, Claus: *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*. Sistema. Madrid, 1988.

⁴⁹ KRIESI, Hanspeter: “The Interdependence of Structure and Action” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 349-368.

⁵⁰ MELUCCI, Alberto: “Getting Involved: Identity and Mobilization in Social Movements” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 328-348

Els elements que acabam d'exposar seran, en bona part, els que determinaran la incorporació, la intensitat i la duració del moviment social.

Dins aquesta dinàmica de construcció d'una identitat col·lectiva, serien les noves classes mitjanes (estudiants, professionals o dones) aquelles que s'incorporen des d'un primer moment en les mobilitzacions ciutadanes. Un fet que respon al gran nivell d'integració a les xarxes socials privades que faciliten la inserció d'aquests individus en la nova identitat col·lectiva que es basteix. En canvi, els sectors marginals i la vella classe mitjana (obrers, menestrals i petits empresaris) són més reticents d'incorporar-se a l'acció col·lectiva i és molt probable que siguin els primers a retirar-se.

Els estudiosos europeus, però, no només s'interessaren en la composició i els integrants dels moviments socials sinó en els objectius d'aquests tipus de fenomen. El creixement econòmic que va tenir lloc després de la II Guerra Mundial va comportar que la majoria de la població gaudís de les necessitats bàsiques cobertes. Les noves aspiracions dels demandants es trobarien relacionades amb la realització personal i de l'autonomia com a individu. Paral·lelament, es criticarien antics valors com l'exaltació del treball i de la productivitat que en etapes anteriors havien estat força vigents. També es rebutjarien algunes aspectes portats per la modernitat com són l'amenaça de l'energia nuclear o el perill de l'esgotament dels recursos.⁵¹

Una proposta de classificació, segons els objectius dels moviments socials, va ser la de Dieter Rucht.⁵² Un primer grup serien els moviments de caràcter proactiu o modernista, és a dir un corrent contractual, emancipador i radical-democràtic. Algunes exemples serien el moviment estudiantil, el feminisme o els corrents lligats a la Nova Esquerra. Un segon grup seria l'anomenat reactiu o contrari a la realitat, és a dir de caire defensiu i antimodern. Per exemple, l'ecologisme o el pacifisme. Dos tipus de moviment que, si bé havien tengut anteriorment alguns precedents, la composició i els integrants, suposava una novetat reconfiguradora.

⁵¹ PÉREZ LEDESMA, Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (Movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

⁵² RUCHT, Dieter: “Themes, Logics and Arenas of Social Movements: a Structural Approach” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Connecticut), 1988, 305-328.

La crítica de sociòlegs nord-americans a la proposta anterior es basà en una divisió entre, per una part, moviments que desafien les autoritats i les xarxes socials establertes i, per una altra, contramoviments que defensen drets i privilegis que es consideren amenaçats.

Posteriorment, H. Kriesi⁵³ establí una sèrie de paradigmes per classificar les mobilitzacions ciutadanes segon la natura de les seves reivindicacions. El primer d'aquests seria el paradigma de l'autoritat que inclouria conflictes relatius als drets humans bàsics, els drets polítics fonamentals o de distribució del poder (moviment ètnics, nacionalistes, centralitzadors o racistes). En segon lloc, el paradigma de la distribució faria referència als conflictes socials i al repartiment dels beneficis (moviment obrer o corrents contra la pujada d'impostos). I, finalment, el paradigma de l'estil de vida amb qüestions com el dret a la diferència o la protecció davant nous riscos (ecologisme, pacifisme, feminisme, dret o no a l'avortament).

Les noves formes d'organització i d'acció dels moviments socials també varen ser objecte d'estudi per part dels sociòlegs i politòlegs del continent europeu.

Francesco Alberoni⁵⁴ va establir la diferència entre un moviment social, en el qual la participació i l'activitat parteix d'un compromís conscient, i una institució, més jerarquitzada, amb divisió de tasques i amb una actitud passiva de la majoria dels seus membres.

En canvi, Alain Touraine defensà que les institucions construïdes pel moviment obrer i l'esquerra clàssica havien de tendir a desaparèixer en front de nous moviments socials que esdevindrien les autèntiques forces de transformació de les societats postindustrials.⁵⁵

La proposta d'Offe⁵⁶ diferencia dos grans tipus d'organització dels moviments socials. Les antigues grans associacions presentarien uns interessos corporatius, un caràcter pluralista i, al mateix, temps interactuarien amb els partits polítics i acceptarien les regles de la majoria. Contràriament, l'organització dels nous moviments socials seria

⁵³ KRIESI, Hanspeter: "The Interdependence of Structure and Action" a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 349-368.

⁵⁴ ALBERONI, Francesco: *Movimiento e institución*. Editoria Nacional. Madrid, 1984.

⁵⁵ TOURAINE, Alain: *Mouvements sociaux d'aujourd'hui: Acteurs et analistes*. Brouché. 1989.

⁵⁶ OFFE, Claus: *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*. Sistema. Madrid, 1988.

més espontània i presentaria un menor grau de diferenciació. Aquesta baixa estructuració de les mobilitzacions comportaria que presentin una evolució discontinua i irregular amb una primera fase de gran presència pública i una segona etapa posterior de baixa intensitat de la que els costa molt de sortir.

La forma d'organització segons Melucci⁵⁷ es fonamentaria en una xarxa de petits grups que interactuen habitualment dins la vida quotidiana fins que s'organitzen quan es plantegen qüestions que consideren decisives per a ells. En la fase de repòs s'experimentarien nous models culturals, es captarien recursos i s'establiria un entramat cultural. En la fase de visibilitat seria quan es demostra l'oposició a certes decisions polítiques i es presenten propostes alternatives a la societat. En aquesta mateixa etapa es reforçarien les xarxes submergides i seria més fàcil que apareguin nous grups i s'uneixin nous integrants.

A partir de final dels anys vuitanta es va tendir cap a una confluència teòrica. Aquest procés va anar paral·lel amb el sorgiment de nous moviments socials i el descrèdit dels partits polítics tradicionals. Fins i tot, es va plantejar que les mobilitzacions socials poguessin substituir els partits en representació política.

Els elements que es plantejaren a final dels anys vuitanta per analitzar els moviments socials són els marcs de les mobilitzacions, l'Estructura d'Oportunitat Política (EOP) i l'organització en xarxes.

El concepte dels marcs, o límits, fa referència a la cosmovisió amb la que actuen les persones implicades en la mobilització. L'estudi d'aquests marcs permet conèixer fins a quin punt la mentalitat dels mobilitzats coincideix o xoca amb la majoria de la societat dins la qual es produeix la protesta.

L'EOP sempre es troba lligada a les característiques del sistema polític respecte a les mobilitzacions. D'aquesta manera, seria important conèixer la permissivitat o la repressió que permet el sistema respecte les persones i els moviments que posen en dubte

⁵⁷ MELUCCI, Alberto: "Getting Involved: Identity and Mobilization in Social Movements" a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Connecticut), 1988, 328-348.

algun aspecte o la totalitat de l'estructura de poder. Es tractaria, en bona mesura, de les causes sociopolítiques com determinen l'organització dels moviments socials

La qüestió de les xarxes vol dir submergir-se en les noves articulacions teòriques que entren en les relacions que s'estableixen entre els individus de manera independent o lligada a la política i a la transformació social.

Per acabar, ja fora de l'article de Manuel Pérez Ledesma, trobam la darrera aportació sobre els moviments socials, en la majoria dels aspectes superada, procedent de l'*Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales* (1979).

Per a aquesta obra, el moviment social tendria com a principal objectiu el canvi de les institucions socials o l'establiment d'un ordre totalment nou. El terme social serviria per diferenciar-los d'altres moviments de tipus polític o religiós. Al segle XIX seria un concepte exclusivament usat per definir el moviment obrer i no serà fins a la figura de Lorenz von Steine que s'atorgà la categoria de valor polític al socialisme i al comunisme.

Encara que finalment s'acabarà reconeixent que qualsevol moviment social deriva cap a una certa implicació política perquè anirien més enllà que un simple avalot però serien menys organitzats que els clubs o les associacions polítiques.

Els moviments socials, segons aquesta obra, presentarien una ideologia, unes idees i un programa d'acció de tipus transnacional. En canvi, una altra categoria seria el moviment de protesta que es restringirien a un àmbit local, regional o estatal i només podrien actuar com a grups de pressió.

A l'Antic Règim, el fracàs dels moviments seria degut a no haver adoptat les tàctiques dels moviments socials moderns.

Les idees que plantejarien els promotors dels moviments socials serien principis abstractes sobre la natura humana, el destí dels homes i els drets naturals. La filosofia d'una nova societat seria el principal corpus teòric que provocaria la reacció d'aquells que esperen mantenir l'ordre.

Les característiques sociopsicològiques dels participants anirien des de la creença racional fins a l'oportunisme pur. En general, segons aquesta enciclopèdia, presentarien

un caràcter més emocional que racional. Fins al punt, que pot esdevenir un fenomen tradicional entre un grup determinat de gent. Els tres tipus que trobaríem, des d'un punt de vista sociopsicològic, són de comunitat espiritual, de seguiment emotiu-afectiu i d'associació internacional-racional. Tot i que aquestes tres poden combinar-se.

Pel que fa a l'organització i a l'estructura, cal tenir en compte la relació dual, de proximitat i de distància, amb els partits polítics. En alguns casos es pot parlar d'organitzacions filials. El lideratge podria ser de tipus institucional, mitjançant una organització, o simplement de tipus carismàtic.

Un punt relacionat amb l'anterior seria l'estratègia i la tàctica que adopten els moviments socials. Segons aquesta entrada, a les democràcies els moviments socials es confrontarien amb el govern establert sobretot per qüestions de tàctica. Quan falla l'acció legal es passaria a l'acció directa. Per tant, la tàctica i l'estratègia no tendrien a veure amb la ideologia sinó que dependria del sistema polític on es desenvolupa el moviment. Altres característiques d'aquest fenomen serien la seva natura pública o clandestina, l'èxit dels sectors que aporten una innovació més important i, entre aquells més radicals, es consideren els enemics fora de la comunitat política pròpia.

Per la seva importància històrica, es diferenciarien dos grans tipus de moviments socials, de classe i ètnics. Els de classe serien la reacció d'aquells que se senten econòmicament explotats i políticament oprimits. Això no voldria dir que tots pertanyin a la mateixa classe ja que els dirigents podrien procedir de les elits. En canvi, els moviments ètnics es classificarien entre les minories nacionals que malden per la independència dels antics imperis europeus, els moviments d'independència dels nadius de les colònies d'Àfrica i Àsia, els moviments per la unitat nacional de diferents territoris amb unes característiques comunes i, finalment, els moviments a favor de la igualtat dins un estat que presenta una important multiculturalitat.

Pel que fa a les funcions, les principals que haurien d'exercir els moviments socials serien aconseguir una opinió pública favorable i que els líders dels moviments socials es converteixin en part de l'elit política. Si ho aconsegueixen, formen part del sistema⁵⁸.

⁵⁸ HERBERLE, Rudolf: "Tipus y funciones de los movimientos sociales" a SILLS, Davil L.: *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales*. Vol. 7. Aguilar. Madrid, 1979, 263-268.

Entrant en els estudis que s'havien portat fins al moment sobre els moviments socials, trobaríem una primera diferenciació entre els considerats com a moviment dirigits i els considerats com a moviments espontanis. Els dirigits estarien organitzats en estructures, disposarien d'un programa específic, tendrien un lideratge formal, una ideologia i uns objectius fixats que serien coneguts i seguits per part dels seus membres. En canvi, els espontanis es formarien a partir de la interacció de diverses persones, fora d'un context associatiu, sense un programa específic i disposaria de partidaris.

Els moviments socials patirien una politització a causa d'un sistema de creences generalitzades sobre una base social. Aquesta base social s'aconseguiria mitjançant una atracció desigual del moviment sobre tota la comunitat, tot i que seria possible atreure diferents sectors de manera simultània.

L'adhesió al moviment d'aquesta base social aniria en relació a la teoria de la privació relativa, és a dir quan un sector veuria amenaçada la seva posició. A partir de llavors, la capacitat d'organització, de comunicació i de direcció del moviment aniria en correlació amb les bases estructurals de la societat on es desenvolupa. Pel que fa el contingut ideològic a desenvolupar, aquest hauria de semblar lògic dins el paradigma de l'experiència.

A partir d'això, l'esdevenir dels moviments socials dependria d'alguna cosa més que el simple descontent. Seria necessari una organització i un element agitador, un lideratge i una ideologia. A vegades, fins i tot hi actuarien factors incontrolables o les mateixes bases estructurals d'una societat.

Els principals problemes que presentava en aquell moment l'estudi dels moviments socials eren la lleialtat, l'afiliació i les relacions interpersonals. Enteses, aquestes darreres, com una xarxa o com un procés de participació en què els individus cercarien solucionar els seus problemes.

També havien estat motiu d'estudi el procés de burocratització que pateixen els moviments socials i si en les societats de masses de tipus industrial aquest fenomen es produiria en una freqüència major⁵⁹.

⁵⁹ GUSFIELD, Joseph R.: "Estudio de los movimientos sociales" " a SILLS, Davil L.: *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales*. Vol. 7. Aguilar. Madrid, 1979, 269-274.

1.5 Estat de la qüestió

Els estudis sobre els moviments socials i les mobilitzacions ciutadanes a l'estat espanyol que inclouen el període d'aquesta tesi han volgut englobar, en algunes obres, aquests fenòmens des de la prehistòria fins a l'actualitat. Són exemples d'això les obres de Manuel Pérez Ledesma *Estabilidad y conflicto social: España, de los íberos al 14-D*⁶⁰ i, més recentment, *Contra el poder. Conflicto y movimientos sociales en la historia de España. De la Prehistoria al Tiempo presente*⁶¹ de Juan Sisinio Pérez Garzón.

D'altres s'han restringit a l'etapa de la història contemporània com els volums col·lectiu *Cultura y movilización en la España contemporánea*⁶², *Movimientos sociales y estado en la España contemporánea*⁶³ i *Movimientos sociales en la España contemporánea*⁶⁴.

També és un exemple del que s'acaba de comentar el llibre de Santos Julià *Nosotros, los abajo firmantes*⁶⁵ en què recull diversos manifestos enquadrats en els processos i esdeveniments més destacats de la història contemporània de l'estat espanyol. Una aproximació recent i des d'un enfocament nou als moviments socials.

Un altre grup són aquelles obres que tan sols s'han centrat al segle XX⁶⁶ i, fins tot, arribant als primers anys del segle XXI, com el llibre de Rafel Cruz⁶⁷.

⁶⁰ PÉREZ LEDESMA, Manuel: *Estabilidad y conflicto social: España, de los íberos al 14-D*. Nerendi. Madrid, 1990.

⁶¹ PÉREZ GARZÓN, Juan Sisino: *Contra el poder. Conflicto y movimientos sociales en la historia de España. De la Prehistoria al Tiempo presente*. Comares Editorial. Granada, 2015.

⁶² CRUZ, Rafel i PÉREZ LEDESMA, Manuel (Eds.): *Cultura y movilización en la España contemporánea*. Alianza Editorial. Madrid, 1997.

⁶³ ORTIZ HERAS, Manuel; RUIZ GONZÁLEZ, David i SÁNCHEZ SÁNCHEZ, Isidro (coords.): *Movimientos sociales y estado en la España contemporánea*. Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha. 2001.

⁶⁴ ORTIZ DE ORRUÑO, José María; UGARTE TELLERÍA, Javier i RIVERA BLANCO, Antonio (coords.): *Movimientos sociales en la España contemporánea*. Adaba. Vitoria, 2008.

⁶⁵ SANTOS, Julià: *Nosotros, los abajo firmantes. Una historia de España a través de los manifiestos y protestas*. Galaxia Gutenberg i Circulo de Lectores. Barcelona, 2014.

⁶⁶ DE LA CALLE VELASCO, María Dolores i REDERO SAN ROMÁN, Manuel (coords.): *Movimientos sociales en la España del siglo XX*. Ediciones de la Universidad de Salamanca. Salamanca, 2008.

⁶⁷ CRUZ, Rafael: *Protestar en España 1900-2013*. Alianza Editorial. Madrid, 2015.

Per a conèixer els moviments socials durant la transició democràtica disposam de l'article *La transición política en España: una sociedad desmovilizada* (1997) de Cayo Sastre⁶⁸, del volum *La sociedad española en la Transición* (2011) coordinat per Rafael Quirosa-Cheyrouze⁶⁹ i, dins aquest, el capítol *Y la sociedad marcó el camino. O sobre el triunfo de la democracia en España (1969-1978)* (2011) d'Ismael Saz⁷⁰. Igualment, per conèixer la situació dels moviments socials a final del Franquisme disposam de l'article de Pere Ysàs⁷¹.

Per al darrer terç del segle XX i primeres dècades del segle XXI trobam *Los movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural* (1998)⁷², *Redes que dan libertad* (1995)⁷³, *La construcción de los movimientos sociales* (1999)⁷⁴, *Los movimientos sociales: conciencia y acción de una sociedad politizada* (2002)⁷⁵, *Creadores de democracia radical* (2002)⁷⁶, *El poder de la calle. Ensayos sobre acción colectiva* (2006)⁷⁷, *La Sociedad Imaginada* (2010)⁷⁸, *La normalización de la protesta. El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*⁷⁹ (2011) i *Actores y demandas en España* (2013)⁸⁰.

⁶⁸ SASTRE, Cayo: “La transición política en España: una Sociedad desmovilizada” a *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 80. 1997, 33-68.

⁶⁹ QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011.

⁷⁰ SAZ, Ismael: “Y la sociedad marcó el camino. O sobre el triunfo de la democracia en España (1969-1978)” a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 29-42.

⁷¹ YSÀS, Pere: “¿Una Sociedad passiva? Actitudes, activisme y conflictividad social en el franquismo tardío” a *Ayer*, núm. 68. 2007, 31-57.

⁷² TEJERINA, Benjamín i IBARRA, Pedro (Eds.): *Los movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural*. Editorial Trotta. Madrid, 1998.

⁷³ FERNÁNDEZ BUEY, Francisco Javier i RIECHMANN, Jordi: *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Paidós. Barcelona, 1995.

⁷⁴ LARAÑA, Enrique: *La construcción de los movimientos sociales*. Alianza Editorial. Madrid, 1999.

⁷⁵ FERRI DURÀ, Jaime i ROMÁN MARUGÁN, Paloma (coords.): *Los movimientos sociales: conciencia y acción de una sociedad politizada*. Consejo de la Juventud de España, Madrid, 2002.

⁷⁶ IBARRA GÜELL, Pedro; MARTÍ I PUIG, Salvador i GOMÀ, Ricard (coords.): *Creadores de democracia radical. Movimientos sociales y redes de políticas públicas*. Icaria Editorial. Barcelona, 2002.

⁷⁷ CASQUETE, Jesús: *El poder en la calle. Ensayos sobre acción colectiva*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales. Madrid., 2006.

⁷⁸ TEJERINA, Benjamín: *La Sociedad Imaginada. Movimientos sociales y cambio cultural en España*. Editorial Trotta. Madrid, 2010.

⁷⁹ JIMÉNEZ, Manuel: *La normalización de la protesta. El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2011.

⁸⁰ MORÁN CALVO-SOTELO, María Luz (coord): *Actores y demandas en España. Análisis de un inicio de siglo convulso*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2013.

També trobam obres que analitzen el paper dels moviments socials com un actor més dins la dinàmica dels partits polítics⁸¹ o un estudi sobre la participació dins les mobilitzacions ciutadanes⁸².

Encara que la seva dimensió d'investigador superi l'estat espanyol, aquí també cal esmentar el llibre de Manel Castells sobre els moviments socials a l'entorn urbà⁸³.

Els anomenats *nous moviments socials* han estat estudiats pel seu paper a la transició democràtica per Manuel Pérez Ledesma⁸⁴, per al període posterior disposam de l'obra col·lectiva *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad* (1994)⁸⁵, també el volum col·lectiu editat per Pedro Ibarra i Benjamín Tejerina *Los nuevos movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural* (1998)⁸⁶ i una altra aportació és el pas del model tradicional a la modernitat que portà a terme José Luis García Delgado⁸⁷. Més concretament, per al feminisme, l'ecologisme i el pacifisme dels primers anys de la democràcia espanyola disposam del capítol de Pilar Toboso⁸⁸ i, només per al feminisme, el de Montserrat Duch sobre aquesta mobilització durant la transició democràtica a Espanya⁸⁹.

Un apartat mereixen les obres que tracten la qüestió dels moviments socials i la globalització com per exemple *Respuestas dels moviments socials a les empreses transnacionals* d'Eulàlia Reguant⁹⁰, *Moviments socials: globalització / alterglobalització*

⁸¹ GODÀS PÉREZ, Xavier: *Política del disenso. Sociología de los movimientos sociales*. Icaria Editorial. Barcelona, 2007.

⁸² FUNES RIVAS, Maria Jesús i ADELL ARGILÉS, Ramón: *Movimientos sociales: cambio social y participación*. UNED. Madrid, 2003.

⁸³ CASTELLS, Manuel: *La ciudad y las masas. Sociología de los movimientos sociales urbanos*. Alianza Editorial. Madrid, 1986.

⁸⁴ PÉREZ LEDESMA, Manuel: "Nuevos y viejos movimientos sociales en la Transición" a MOLINERO, Carmen (Ed.): *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauración y consolidación de la democracia*. Península. Barcelona, 2006, 117-152.

⁸⁵ LARAÑA, Enrique i GUIFIELD, Joseph (Eds.): *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1994.

⁸⁶ IBARRA, Pedro i TEJERINA, Benjamín (Eds.): *Los nuevos movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural*. Editorial Trotta. Madrid, 1998.

⁸⁷ GARCÍA DELGADO, José Luis: *Movimientos sociales en España: Del modelo tradicional a la modernidad postfranquista*. Instituto Universitario Ortega y Gasset. Madrid, 1995.

⁸⁸ TOBOSO, Pilar: "La aportación de los nuevos movimientos sociales a la democracia en España" a PÉREZ LEDESMA, Manuel i SAZ, Ismael (coords.): *Historia de las culturas políticas en España y América Latina*, vol. IV Del franquismo a la democracia, 1936-2013. Prensas de la Universidad de Zaragoza. Zaragoza, 2015, 81-110. Bueno

⁸⁹ DUCH, Montserrat: "El movimiento feminista en la transición democrática" a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 257-270.

⁹⁰ REGUANT, Eulàlia: *Respuestas dels moviments socials a les empreses transnacionals*. Justícia i Pau. Barcelona. 2008.

de Joan Costa i altres⁹¹, *Movimientos antiglobalización* de Carlos Taibo⁹² i *Resistencias Globales. De Seattle a la crisis de Wall Street* de Josep Maria Atentas i Esther Vives⁹³.

En el tombant del segle XX cap al XXI, aparegueren, i segueixen apareguent, diversos anuaris que, d'una manera global o més local, analitzen cada any l'estat de la conflictivitat i dels moviments socials. Alguns exemples són *Anuari Contra-Infos de juny de 1998 a desembre de 1999*⁹⁴, *Anuario Movimientos Sociales. Una mirada sobre la red*⁹⁵, *La política en la red. Anuario de los movimientos sociales*⁹⁶ i *La red en el conflicto. Anuario de movimientos sociales 2007*⁹⁷.

La crisi econòmica que esclatà al 2008 ha fet aparèixer noves aportacions relacionades amb la nova onada de conflictivitat com *Crisis y revolución en Europa. People of Europe, rise up!*⁹⁸, *Canvi d'època, canvi de rumb?*⁹⁹, *Hegemonías. Crisis, movimientos de resistencia y procesos políticos (2010-2013)*¹⁰⁰, *La ciudad en movimiento*¹⁰¹, *Conflictividad y crisis*¹⁰² i *De la crisis económica a la crisis política*¹⁰³.

En temes més directament relacionats amb aquesta tesi, la qüestió del moviment ecologista disposam dels articles de Jordi Bigas¹⁰⁴ i Nicolás Martín Sosa¹⁰⁵ sobre

⁹¹ COSTA, Joan *et al.*: "Moviments socials: globalització/alterglobalització" a *DCIBOB*, núm. 88. Barcelona, 2003.

⁹² TAIBO, Carlos: *Movimientos antiglobalización. ¿Qué son? ¿Qué quieren? ¿Qué hacen?*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2007.

⁹³ ATENTAS, Josep Maria i VIVES, Esther: *Resistencias Globales. De Seattle a la crisis de Wall Street*. Editorial Popular. Madrid, 2009.

⁹⁴ CONTRA-INFOS, ZITZÀNIA i ALTRES COL-LECTIUS: *Anuari Contra-Infos de juny de 1998 a desembre de 1999*. Virus Editorial. Barcelona, 2000.

⁹⁵ GRAU, Elena i IBARRA, Pedro (coords.): *Anuario Movimientos Sociales. Una mirada sobre la red*. Betiko Fundazioa. 2000.

⁹⁶ GRAU, Elena i IBARRA, Pedro (coords.): *La política en la red. Anuario de los movimientos sociales*. Betiko Fundazioa i Icaria Editorial. Barcelona, 2005.

⁹⁷ IBARRA, Pedro i GRAU, Elena (coords.): *La red en el conflicto. Anuario de movimientos sociales 2007*. Betiko Fundazioa i Icaria Editorial. Barcelona, 2007.

⁹⁸ OBSERVATORIO METROPOLITANO: *Crisis y revolución en Europa. People of Europe, rise up!*. Traficantes de sueños. Madrid, 2011.

⁹⁹ MATEOS, Óscar i SANZ, Jesús: *Canvi d'època, canvi de rumb?*. Cristianisme i Justícia. Barcelona, 2013.

¹⁰⁰ DOMÉNECH SAMPERE, Xavier: *Hegemonías. Crisis, movimientos de resistencia y procesos políticos (2010-2013)*. Ediciones Akal. Madrid, 2014.

¹⁰¹ NEL-LO, Oriol: *La ciudad en movimiento. Crisis social y respuesta ciudadana*. Díaz y Pons Editores. Madrid, 2015.

¹⁰² LACALLE, José Daniel: *Conflictividad y crisis. España 2008-2013*. El Viejo Topo. Madrid, 2015.

¹⁰³ CASTELLS, Manuel: *De la crisis económica a la crisis política. Una mirada crítica*. La Vanguardia Ediciones. Barcelona, 2016.

¹⁰⁴ BIGAS, Jordi: "Ecologismo en el estado español" a *Ecología Política*, núm 3. Barcelona, 1990, 91-96.

¹⁰⁵ MARTÍN SOSA, Nicolás: "Movimientos ecologista y cambio social" a *Ecología Política*, num. 5. Barcelona 1993, 103-123.

l'ecologisme a l'estat espanyol, el *Diccionario de ecología, ecologismo y medio ambiente* de Fernando Parra (1984)¹⁰⁶ i, sobretot, el llibre de Joaquín Fernández *El ecologismo español* (amb referències al conflicte de Cabrera).¹⁰⁷

En el tema de l'ecologisme polític diposam del llibre d'Esteban Cabal¹⁰⁸ i el llibre editat per Àngel Valencia Saiz *La izquierda verde* (2006)¹⁰⁹. Per les polítiques de caràcter ecologista a les institucions amb la tesi doctoral de Julio J. López¹¹⁰. De la mateixa manera, pel perfil sociològic de la militància ambientalista existeix l'article¹¹¹ de Clemente J. Navarro. En el tema de la lluita contra les nuclears cal referir-se a l'article de Ladislao Martínez¹¹².

També existeix estudis sobre el moviment ecologista per territoris com per exemple al País Basc¹¹³ i a Andalusia¹¹⁴.

Pel que fa al moviment obrer a les ciutats, cal esmentar el volum col·lectiu amb l'edició a cura de Javier Tebas¹¹⁵. En el terreny del sindicalisme, s'han publicat sengles històries dels dos principals sindicats: UGT¹¹⁶ (en sis volums, per aquesta tesi el més interessant és el darrer) i CCOO¹¹⁷. De la UGT existeix ua aportació sobre el seu trànsit cap a la socialdemocràcia¹¹⁸. També es disposa d'un estudi de la Coordinadora

¹⁰⁶ PARRA, Fernando: *Diccionario de ecología, ecologismo y medio ambiente*. Alianza Editorial. Madrid, 1984.

¹⁰⁷ FERNÁNDEZ, Joaquín: *El ecologismo español*. Alianza Editorial. Madrid, 1999.

¹⁰⁸ CABAL, Esteban: *Historia de los verdes*. Mandala. Madrid. 1996.

¹⁰⁹ VALENCIA SAIZ, Àngel (Ed.): *La izquierda verde*. Icaria. Barcelona, 2006.

¹¹⁰ LÓPEZ, Julio J.: *El ecologismo político en España*. Tesis doctoral. Universitat de València. 2013.

¹¹¹ NAVARRO YAÑEZ, Clemente J.: "Conciencia ambiental y perfil social del ambientalismo: una cuestión de competencia política" a *Revista Internacional de Sociología*, núm. 19-20. 1998, 69-101.

¹¹² MARTÍNEZ, Ladislao: "El movimiento ecologista español. La lucha antinuclear y contra el modelo energético en España" a *Mientras Tanto*, núms. 91-92. 2004, 83-106.

¹¹³ BÀRCENA, Iñaki: "¿Etnoecología o econacionalismo? Breve introducción a la realidad ecologista y nacional en Estonia, Ucrania y Euskadi" a *Ecología Política*, núm. 7. Barcelona, 1994, 72.

¹¹⁴ FERNÁNDEZ REYES, Rogelio: *Aproximación al movimiento ecologista andaluz: hacia la reconciliación con la naturaleza en Andalucía*. Consejería de Medio Ambiente. Sevilla, 2005.

¹¹⁵ TEBAS, Javier (Ed.): *El movimiento obrero en la gran ciudad. De movilización sociopolítica a la crisis económica*. El Viejo Topo. Barcelona, 2011.

¹¹⁶ VEGA GARCÍA, Rubén: *Historia de la UGT. La reconstrucción del sindicalismo en democracia 1976-1994*. Volum 6. Siglo XXI. Madrid, 2011.

¹¹⁷ RUIZ, David (coord.): *Historia de Comisiones Obreras (1958-1988)*. Siglo XXI. Madrid, 1993.

¹¹⁸ REDERO, Manuel: "La difícil apuesta de la UGT por un sindicalisme de corte socialdemócrata" a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 161-174.

d'Organitzacions Sindicals durant la Transició¹¹⁹ i d'una tesi sobre l'afiliació sindical d'Obdulia Taboadela¹²⁰.

Per una perspectiva del sindicalisme espanyol més general existeixen els llibres d'Holm-Detlev Köhler¹²¹ i Carlos Taibo¹²². Igualment, també es troba disponible el seminari sobre la qüestió que organitzà la Fundación Alternativas¹²³ i el document de treball d'Andrew J. Richards¹²⁴ per a la mateixa fundació.

En el cas de les vagues cal tenir en compte les aportacions de David Luque Balboa¹²⁵ i de Luque i Begoña Cueto¹²⁶ per aquest tipus d'acció col·lectiva de protesta. Pel que fa a la celebració i reivindicació del Primer de Maig trobam articles sobre la commemoració a algú indret concret¹²⁷.

Per acabar aquest apartat, per la novetat que suposen, s'han de tenir en compte els estudis sobre el moviment del 15-M com les aportacions individuals de Carlos Taibo amb *Nada será como antes. Sobre el movimiento 15-M*¹²⁸, *El 15-M en sesenta preguntas*¹²⁹, *Que no apaguen la luz*¹³⁰ o de forma col·lectiva amb altres autors¹³¹. En aquest tema,

¹¹⁹ MARÍN ARCE, José María: "La Coordinadora de Organizaciones Sindicales (COS): una experiencia de unidad de acción sindical durante la transición" a *Espacio, Tiempo y Forma*, núm. 9. 1996, 295-313.

¹²⁰ TABOADELA, Obdulia: *La afiliación sindical: hacia una aproximación del sistema de representación de intereses en el sindicalismo español contemporáneo*. Tesis doctoral de la Universidad Complutense de Madrid. Madrid, 1992.

¹²¹ KÖHLER, Holm-Detlev: *El movimiento sindical en España. Transición democrática, regionalismo, modernización económica*. Editorial Fundamentos. Madrid, 2001.

¹²² TAIBO, Carlos: *Estado de alarma. Socialismo de casino, izquierda anémica, sindicalismo claudicante*. Los Libros de la Catarata, Madrid, 2011.

¹²³ FUNDACIÓN ALTERNATIVAS: "El sindicalismo en España. Madrid, 11 de diciembre de 2008" a *Seminarios y jornadas*, núm 57. Madrid, 2009.

¹²⁴ RICHARDS, Andrew J.: *El sindicalismo en España*. Fundación Alternativas. Madrid, 2008.

¹²⁵ LUQUE BALBOA, David: "La forma de la huelga en España 1905-2010" a *Política y Sociedad*, núm 50. Madrid, 2013, 235-268.

¹²⁶ LUQUE BALBOA, David i CUETO IGLESIAS, Begoña: "¿Ha cambiado la 'forma' de las huelgas en España?" a *VII Jornadas de Economía Laboral*. Asociación Española de Economía del Trabajo y Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Las Palmas de Gran Canaria, 2007.

¹²⁷ DE LA CALLE VELASCO, María Dolores: "El Primero de mayo y su transformación en San José Artesano" a *Ayer*, núm. 51. 2003, 87-113.

¹²⁸ TAIBO, Carlos. *Nada será como antes. Sobre el movimiento del 15-M*. La Catarata de los Libros. Madrid, 2011.

¹²⁹ TAIBO, Carlos: *El 15-M en sesenta preguntas*. La Catarata de los Libros. Madrid, 2011.

¹³⁰ TAIBO, Carlos: *Que no se apague la luz. Un diario de campo del 15-M*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2012.

¹³¹ TAIBO, Carlos; DOMÉNECH, Antoni; ANTENTAS, Josep Maria; VIVAS, Esther; MATEO, Juan Pablo; GIMÉNEZ, Iván i MONEDERO, Juan Carlos: *La rebelión de los indignados: Movimiento 15-M: Democracia Real ¡Ya!*. Rompeolas. Madrid, 2011.

també s'ha d'esmentar el capítol de Jaime Pastor sobre el 15-M i la política extraparlamentària¹³².

Pel que fa a als estudis sobre les reivindicacions d'intentitat pròpia i les ànsies de govern dels territoris no estrictament espanyols trobam les aportacions de Roberto L. Blanco sobre nacionalitats històriques i regions sense història¹³³, de Ferran Archilés disposam del seu capítol sobre les cultures polítiques dels nacionalismes¹³⁴, les investigacions de Florencio Domínguez García sobre el concepte d'Espanya com a nació de nacions¹³⁵, l'obra de José Luis de la Granja i altres sobre els nacionalismes i les autonomies¹³⁶ i el llibre de Manuel García Ferrando i altres sobre la consciència nacional i regional a l'estat de les autonomies¹³⁷.

Pel que fa als dos principals nacionalismes de l'estat, disposam de les aportacions de Jordi Casassas sobre la comparació del cas català amb altres nacionalismes perifèrics¹³⁸ o la importància, en el cas del nacionalisme basc, de disposar d'institucions representatives pròpies tal i com estableix el capítol de Joseba Agirreazkuenaba¹³⁹.

Sobre el mateix tema trobam els estudis de Félix Moral sobre la identitat regional i l'estat autòmic¹⁴⁰ i de la identitat nacional entre els joves (juntament amb Araceli

¹³² PASTOR, Jaime: "El movimiento 15-M y la política extraparlamentària" a COLINO, César i COTARELO, Ramón (comps.): *Balance de la segunda legislatura de Rodríguez Zapatero*. Tirant Humanidades. València, 2012, 357-381.

¹³³ BLANCO VALDÉS, Roberto L.: *Nacionalidades históricas y regiones sin historia*. Alianza Editorial. Madrid, 2005.

¹³⁴ ARCHILÉS, Ferran: "Nacionalismos y culturas políticas en España (c.1975-2012)" a PÉREZ LEDESMA, Manuel i SAZ, Ismael (coords.): *Historia de las culturas políticas en España y América Latina*, vol. IV Del franquismo a la democracia, 1936-2013. Prensas de la Universidad de Zaragoza. Zaragoza, 2015, 141-174.

¹³⁵ DOMÍNGUEZ GARCÍA, Florencio: *Más allá de la nación. La idea de España como "nación de naciones"*. Fundació Rafael Campalans. Barcelona, 2006.

¹³⁶ DE LA GRANJA, José Luis *et al*: *La España de los nacionalismo y las autonomías*. Síntesis. Madrid, 2001.

¹³⁷ GARCÍA FERRANDO, Manuel *et al*: *La conciencia nacional y regional en la España de las autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1994.

¹³⁸ CASASSAS, Jordi. "Nación y nacionalismo. Notas para el estudio comparado del caso catalán en relación al resto de nacionalismos periféricos de España" a *Cercles: revista d'història cultural*, núm. 12. 2009, 8-25.

¹³⁹ AGIRREAZKUENAGA, Joseba: "Herri erresilientziaren sutraizko oinarriak: Batzar Nagusietatik Eusko Legebiltzarrera (1812-1980). Patronos de resiliencia comunitaria: De las Juntas Generales al Parlamento Vasco. (1812-1980)" a AGIRREAZKUENAGA, Joseba i ALONSO, Eduardo J. (coords.): *Estatu-Nazioen Baitako Nazioak: Naziogintza Kulturala Eta Politikoa, Gaur Egungo European*. Editorial Base. Barcelona, 2014, 27-40.

¹⁴⁰ MORAL, Félix: *Identidad regional y nacionalismo en el Estado de las Autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1998.

Mateos)¹⁴¹, de Francisco José Llera sobre les identitats a l'estat espanyol del segle XX¹⁴², de Xosé-Manoel Núñez Seixas sobre el neoregionalisme¹⁴³ i de Jordi Muñoz sobre el patriotisme democràtic a Espanya¹⁴⁴.

Concretament en la qüestió lingüística tenim les aportacions de Juan Carlos Monedero sobre el nacionalisme lingüístic¹⁴⁵ i de la relació entre nacionalisme i llengua de Benjamín Tejerina¹⁴⁶.

Passant a un àmbit territorial més concret, no són freqüents en el període que se centra aquesta tesi els estudis o les aportacions que abracin els Països Catalans en el seu conjunt. En primer lloc cal fer referència a la *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans* (1999)¹⁴⁷ dirigida per Borja de Riquer i especialment els capítols d'Eduard Rojo Torrecilla sobre el sindicalisme en democràcia¹⁴⁸, el sindicalisme corporatiu¹⁴⁹ i la conflictivitat laboral¹⁵⁰. També podem esmentar dos exemple més com són la història del moviment obrer coordinada per Pelai Pagès¹⁵¹ i l'aportació col·lectiva des de l'Esquerra Independentista del *Llibre Roig dels Països Catalans*¹⁵². Igualment, existeixen treballs que abracen l'àmbit català i el valencià en la qüestió de la identitat¹⁵³.

¹⁴¹ MORAL, Félix i MATEOS, Araceli: *La identidad nacional de los jóvenes y el Estado de las autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1999.

¹⁴² LLERA, Francisco José: "Las identidades" a DEL CAMPO, Salusiano i TEZANOS, José Félix: *España en el siglo XXI*, vol. 2 La política. Biblioteca Nueva. Madrid, 2008, 670-700.

¹⁴³ NÚÑEZ SEIXAS, Xosé-Manoel: "De la región a la nacionalidad: los neorregionalismos en la España de la transición y la consolidación democrática" a WAISMAN, Carlos; REIN, Raanan i GURRUTXAGA, Ander (comps): *Transiciones a la democracia: los casos de España y América Latina*. Universidad del País Vasco-EHU. Bilbao, 2005, 101-140.

¹⁴⁴ MUÑOZ, Jordi: *La construcción política de la identidad española ¿del nacionalismo al patriotismo democrático?*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2013.

¹⁴⁵ MONEDERO, Juan Carlos: "El nacionalismo lingüístico" a TAIBO, Carlos (dir.): *Nacionalismo español. Esencia memoria e instituciones*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2007, 351-376.

¹⁴⁶ TEJERINA, Benjamín: *Nacionalismo y lengua*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1992.

¹⁴⁷ DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999.

¹⁴⁸ ROJO TORRECILLA, Eduard: "El sindicalisme en el període democràtic" a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 252-258.

¹⁴⁹ ROJO TORRECILLA, Eduard: "El sindicalisme corporatiu" a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 258-266.

¹⁵⁰ ROJO TORRECILLA, Eduard: "La conflictivitat laboral" a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 266-268.

¹⁵¹ PAGÈS, Pelai (coord.): *Història del moviment obrer als Països Catalans*. Edicions del País Valencià. València, 2001.

¹⁵² DIVERSOS AUTORS. *Llibre Roig dels Països Catalans*. Pol-len edicions. Barcelona, 2013.

¹⁵³ CASTELLÓ, Rafel: "Les posicions nacionals al País Valencià i Catalunya" a *Quaderns de Ciències Socials*, núm. 5. 2001, 1-40.

En el cas de Catalunya, trobam obres de caràcter general sobre els moviments socials com *Els moviments socials a la Catalunya contemporània*¹⁵⁴ o *Sociabilitats a la Catalunya contemporània. Temps i espais de conflictes*¹⁵⁵. Per al període anterior a aquesta investigació a Catalunya, existeixen els treballs de Carles Santacana sobre pervivències i continuïtats en els moviments culturals¹⁵⁶.

Els anuaris sobre mobilitzacions també són presents a Catalunya com per exemple l'*Anuari del conflicte Social* que publica la Universitat de Barcelona des de 2011¹⁵⁷.

En les aportacions més recents sobre un fenomen concret dels moviments socials a la Catalunya dels darrers cinquanta anys, cal esmentar el llibre de Marc Andreu¹⁵⁸ sobre el moviment veïnal de Barcelona.

Pel que fa a els estudis sobre el moviment ecologista, en el cas català, un llibre primarenc en l'estudi del moviment ecologista és el de Xavier García, Santiago Vilanova i Jaume Reixac *El combat ecologista a Catalunya* (1979)¹⁵⁹. Pel període estudiar en aquesta tesi s'han de destacar les obres *Per una nova cultura del territori?*¹⁶⁰, *El paper dels experts en els moviments ambientalistes a Catalunya*¹⁶¹, el número 15 de la revista *Materials del Baix Llobregat* dedicat als moviments ecologistes i el número 20 de la revista *Medi Ambient. Tecnologia i Cultura* que dedica un dossier especial dels primers 25 anys de moviment ambiental a Catalunya. Des d'una perspectiva històrica de la política territorial a Catalunya disposam de l'article de Carles Santacana sobre la qüestió¹⁶².

¹⁵⁴ PRAT, Enric (coord.): *Els moviments socials a la Catalunya contemporània*. Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2004.

¹⁵⁵ DUCH, Monserrat, ARNABAT, Ramon i FERRÉ, Xavier (Eds.): *Sociabilitats a la Catalunya contemporània. Temps i espais de conflictes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 2015.

¹⁵⁶ SANTACANA, Carles: "Sobre las rupturas y las continuidades en los años sesenta" a *Cercles: revista d'història cultural*, núm. 16. 2013, 31-52.

¹⁵⁷ PASTOR, Jaime i ROJAS PEDEMENTO, Nicolás: *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2014.

¹⁵⁸ ANDREU, Marc: *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. L'Avenç. Barcelona, 2015.

¹⁵⁹ GARCIA, Xavier, VILANOVA, Santiago i REIXAC, Jaume: *El combat ecologista a Catalunya*. Edicions 62. Barcelona, 1979.

¹⁶⁰ CASADAMUNT, Àlex; ALFAMA, Eva; COLL, Gerard; CRUZ GALLACH, Helena i MARTÍ COSTA, Marc: *Per una nova cultura del territori?*. Antrazyt. Barcelona, 2007.

¹⁶¹ SEMPERE, Joaquim (dir.); RODRÍGUEZ, Roser i TORRENTS, Jordi: *El paper dels experts en els moviments ambientalistes a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2005.

¹⁶² SANTACANA, Carles: "Política y ordenación territorial en Cataluña durante la transición y la autonomía" a *Anales de Historia Contemporánea*, núm. 20. 2004, 223-236.

En l'àmbit del sindicalisme contemporani català, trobam el volum col·lectiu de 2002¹⁶³ que s'interroga sobre el futur d'aquesta forma d'organització. També existeix el llibre del professor Andreu Mayayo sobre el moviment del sindicalisme i cooperativisme agrari¹⁶⁴. En un àmbit territorial més concret, com és la comarca del Baix Llobregat, disposam d'un treball dedicat a les històries de vida de la lluita obrera i antifranquista¹⁶⁵. Per a conèixer un cas concret es disposa del llibre *La vaga de l'Harry Walker de Barcelona (desembre 1970-febrer 1971)*¹⁶⁶.

Una aproximació al nacionalisme a Catalunya és la de Miquel Caminal publicada al 1998¹⁶⁷ i, sobretot, l'*Atles del catalanisme* editat pel professor Jordi Casassas¹⁶⁸ que repassa els gairebé 200 anys d'aquest moviment polític però també social. Per una reivindicació i commemoració més concreta, com l'Onze de Setembre, trobam els treballs de David Martínez Fiol¹⁶⁹ i de Raquel Zardoya¹⁷⁰.

La importància dels mitjans de comunicació i la seva relació amb els moviments socials es destacada al llarg de tota aquesta investigació. Per resseguir aquesta relació en el cas del catalanisme cal tenir en compte les obres de Josep Maria Figueres com el llibre *Prensa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana* (2001)¹⁷¹ i el dossier *Dossier. Periodisme i catalanisme al segle XX* (2012)¹⁷² i, també, del llibre coordinat per Jordi Casassas *Prensa cultural i intervenció política dels intel·lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)* (2007)¹⁷³.

¹⁶³ DIVERSOS AUTORS: *El futur del sindicalisme*. UGT i Centre de Recerca Econòmica i Social de Catalunya. Barcelona, 2002.

¹⁶⁴ MAYAYO i ARTAL, Andreu: *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agrari a Catalunya, 1983-1994*. Afers. Barcelona, 1994.

¹⁶⁵ BURILLO, Lluís i GRAUPERA, Isabel: *Històries de vida. Fonts orals de la lluita antifranquista i l'obrerisme al Baix Llobregat*. Fundació Utopia. Cornellà de Llobregat, 2009.

¹⁶⁶ FONT, Joan [FERRER, Joaquim]: *La vaga de l'Harry Walker de Barcelona (desembre 1970-febrer 1971)*. Edicions Catalanes de París. París, 1972.

¹⁶⁷ CAMINAL, Miquel: *Nacionalisme i partits nacionalistes a Catalunya*. Empúries. Barcelona, 1998.

¹⁶⁸ CASASSAS, Jordi (Ed.): *Atles del catalanisme*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2012.

¹⁶⁹ MARTÍNEZ FIOI, David: "La construcció mítica del *Onze de setembre de 1714* en la cultura política del catalanisme durant el segle XX" a *Historia y Política*, núm. 14. 2005, 219-244.

¹⁷⁰ ZARDOYA, Raquel: "La commemoració de l'Onze de Setembre a través de la premsa de Barcelona (1976- 1982)" a CASASSAS, Jordi (coord.): *Les Identitats a la Catalunya contemporània*. Galearada. Cabrera de Mar, 2009, 669-679.

¹⁷¹ FIGUERES, Josep Maria: *Prensa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*. Editorial Pòrtic. Barcelona, 2001.

¹⁷² FIGUERES, Josep Maria: "Dossier. Periodisme i catalanisme al segle XX" a *Capçalera: revista del Col·legi de Periodistes de Catalunya*, núm. 158. 2012, 48-53.

¹⁷³ CASASSAS, Jordi (coord.): *Prensa cultural i intervenció política dels intel·lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*. Universitat de Barcelona. Barcelona, 2005.

En el cas del País Valencià cal destacar, en primer lloc, l'article de diversos sociòlegs de la Universitat de València sobre els moviments socials al País Valencià en el segle XXI¹⁷⁴ i el llibre sobre la transició democràtica de José Miguel Santagreu i Mariano García¹⁷⁵.

També són per ressenyar els estudis dels moviments urbans, en concret de la ciutat de València¹⁷⁶ i el tractament mediàtic de les mobilitzacions ciutadanes del País Valencià¹⁷⁷.

Per citar alguns casos concrets, trobam l'obra sobre el moviment de recuperació de la memòria històrica de José Miguel Santagreu¹⁷⁸, el llibre *El Cabanyal, per exemple (1998-2013). Crònica de quinze anys de resistència*¹⁷⁹ i l'article de Alícia Villar i Juan Pecourt sobre la Primavera Valenciana¹⁸⁰.

Si parlam del País Valencià no s'han de deixar de fora el capítol de Toni Mollà sobre la controversia identitària¹⁸¹, l'estudi de Vicent Flor sobre l'anticatalanisme¹⁸² i les aportacions de Ferran Archilés sobre la identitat valenciana¹⁸³.

Els estudis sobre les mobilitzacions ciutadanes a Mallorca no són freqüents i encara en trobam menys pel que fa al període estudiat.

¹⁷⁴ XAMBÓ, Rafael; GINÉS, Xavier; DUART, Ignasi i GÓMEZ NICOLAU, Emma: "Els moviments socials al País Valencià" a *Arxius: Anuari de Ciències Socials*, núm 27. València, desembre de 2012, 149-164.

¹⁷⁵ SANTACREU, José Miguel i GARCÍA, Mariano: *La transició democràtica al País Valencià*. La Xara. Simat de la Vallidigna, 2002.

¹⁷⁶ DÍAZ ORUETA, Fernando: "Regímenes urbanos y movimiento ciudadano en Valencia" a *Cuadernos urbanos*, núm. 9. València, 2010, 275-294.

¹⁷⁷ GINÉS, Xavier: *Comunicant la revolta. Moviments socials i mitjans de comunicació al País Valencià*. Edicions 96. València, 2011.

¹⁷⁸ SANTACREU, José Miguel: *La recuperació de la memòria històrica al País Valencià. Reparar i dignificar les víctimes amb les subvencions estatals (2006-2011)*. Universitat d'Alacant, Universitat de València i Universitat Jaume I. Alacant, 2016.

¹⁷⁹ CERVERÓ MARTÍ, Lluís: *El Cabanyal, per exemple (1998-2013). Crònica de quinze anys de resistència*. Edicions 3 i 4. València, 2014.

¹⁸⁰ VILLAR AGUILÉS, Alícia i PECOURT GRACIA, Juan: "Protestas estudiantiles en tiempos de austeridad. El caso de la Primavera Valenciana" a *Revista de la Asociación de Sociología de la Educación*, vol. 7, núm. 3. 2014, 608-626

¹⁸¹ MOLLÀ, Toni: "La controvèrsia identitària al País Valencià" a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 118-119.

¹⁸² FLOR, Vicent: *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Editorial Afers. València, 2011.

¹⁸³ ARCHILÉS, Ferran: "Entre la regió i la nació. Nació i narració en la identitat valenciana contemporània" a CARNERO, Teresa i ARCHILÉS, Ferran (Eds.): *Europa, Espanya, País Valencià. Nacionalisme i democràcia: passat i futur*. Publicacions de la Universitat de València. València, 2007, 143-186.

Qualsevol primera aproximació a l'etapa contemporània i al temps present de Mallorca haurà d'acudir necessàriament a obres de referència com per exemple el llibre col·lectiu d'*El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*¹⁸⁴ i, també, el tercer volum de la *Història de les Illes Balears* d'Edicions 62 dirigit per Miquel Duran i Antoni Marimon¹⁸⁵.

En l'etapa just anterior al període en què se centra aquesta tesi, trobam diverses obres, algunes de caràcter general i d'altres més específic, sobre el context històric i les mobilitzacions ciutadans de la Mallorca dels darrers anys del Franquisme i de l'etapa de la transició democràtica.

Les jornades dedicades a celebrar els 25 anys de l'Institut d'Estudis Baleàrics al 1996 dedicaren tot un volum a la Transició a les Illes Balears¹⁸⁶. Tanmateix, les aportacions sobre moviments socials o mobilitzacions ciutadanes no centren cap de les ponències o comunicacions.

Molt més interessant per aquesta tesi és el llibre de Miquel Payeras sobre la transició democràtica a les Illes Balears¹⁸⁷. En diferents capítols s'hi poden trobar referències a les mobilitzacions socials immediatament anteriors a les del període estudiat com el Congrés de Cultura Catalana, les mobilitzacions sindicals i culturals, la campanya a favor del Parc de la Mar de Palma, les reivindicacions per l'amnistia o l'ocupació de sa Dragonera.

Igualment, el període concret de la preautonomia disposa de l'aportació d'Antoni Nadal pels anys d'aquesta etapa prèvia d'autogovern entre 1979 i 1983¹⁸⁸.

Entrant ja en el període de l'autonomia de les Illes Balears trobam diverses obres generals amb referències a les mobilitzacions ciutadanes, especialment les ecologistes.

¹⁸⁴ SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000.

¹⁸⁵ DURAN, Miquel i MARIMON, Antoni (dirs.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat* a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears*. Edicions 62. Barcelona, 2004.

¹⁸⁶ MARIMON, Antoni i SERRA, Sebastià (Eds.): *La Transició a les Illes Balears*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 1998.

¹⁸⁷ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears 1974-1978*. Edicions Cort. Palma, 2000.

¹⁸⁸ NADAL, Antoni: *La preautonomia balear (1975-1983)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1999.

Dues obres que inclouen l'assoliment del règim autonòmic i les primeres dècades de l'autogovern balear són, per una part, el llibre de Roberto Mosquera i Antoni Nadal *El procés autonòmics balear (1976-1987)*¹⁸⁹ i, per altra banda, *L'autonomia balear* també d'Antoni Nadal i Antoni Marimon¹⁹⁰.

En el mateix sentit, d'una manera més ampliada i cobrint un període més llarg, trobam un capítol d'Antoni Marimon sobre l'autonomia de l'arxipèlag¹⁹¹ a l'obra ja esmentada de la *Historia de les Illes Balears* d'Edicions 62.

Una obra destacada per l'estudi del període autonòmic, i també per una aproximació a les mobilitzacions ciutadanes, és el col·leccionable, recollit posteriorment en un volum, de *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*¹⁹². El volum dedica una part important a la qüestió de les mobilitzacions ciutadanes de caire ecologista amb aportacions històriques, cronologies i entrevistes a militants del moviment proteccionista com Miquel Rayó, Francesc Avellà, Miquel Àngel March i a polítics com Miquel Pascual i Jeroni Saiz. Per la part de les mobilitzacions laborals, també inclou una conversa amb el dirigent sindicalista de la UGT Francesc Obrador.

Una altra aportació important en el mateix sentit que l'anterior és el volum col·lectiu *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*¹⁹³. El llibre aborda en els diferents capítols l'evolució del règim autonòmic balear des de diverses perspectives (jurídica, electoral, política, econòmica, etc.).

Una primera aportació panoràmica de les mobilitzacions ciutadanes és el capítol de Josep Suárez¹⁹⁴ al llibre *Mallorca, ara*.

¹⁸⁹ MOSQUERA, Roberto i NADAL, Antoni: *El procés autonòmics balear (1976-1987)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1994.

¹⁹⁰ NADAL, Antoni i MARIMON, Antoni: *L'autonomia balear (1983-2003)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2003.

¹⁹¹ MARIMON, Antoni: "L'autonomia balear (1983-2003)" a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 397-446.

¹⁹² PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca, Palma. 1995.

¹⁹³ SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autonòmics. Palma, 2008.

¹⁹⁴ SUÁREZ, Josep: "Associacions i teixit social" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 85-102.

Tanmateix, per aquest tesi, és més profitós el capítol del professor Sebastià Serra Busquets sobre moviment associatiu i mobilització ciutadana¹⁹⁵. El text repassa la trajectòria en els primers vint-i-cinc anys d'autonomia del feminisme, l'acció sindical, el moviment veïnal, l'empresarial, les associacions de gent gran i de joves, les pacifistes, de defensa de la llengua i l'autogovern, de defensa del patrimoni historicoartístic, per un transport aeri just, en l'àmbit de l'educació, la sanitat, els serveis socials, la cooperació internacional i, com no podia ser d'altra manera, també de les mobilitzacions ecologistes. Una actualització d'aquesta repàs per les mobilitzacions és el que aporten Sebastià Serra i Gabriel Mayol¹⁹⁶.

Per acabar aquest àmbit més general de l'autonomia balear i per mor de la influència que l'activitat econòmica té sobre les mobilitzacions ciutadanes, cal esmentar el llibre *Turisme i política* del sociòleg Joan Amer¹⁹⁷.

Pel que fa a estudis concrets, l'obra col·lectiva més important fins al seu moment sobre els moviments socials foren les Jornades d'Estudis Locals de l'Institut d'Estudis Balears de 2001 sobre la dinàmica associativa a les Illes Balears.¹⁹⁸

Si desgranam els estudis que existeixen a Mallorca sobre les mobilitzacions segons l'àmbit concret de reivindicació, disposam dels següents estudis.

Sobre el feminsme trobam l'aportació del Col·lectiu Feminista a la segona meitat dels anys vuitanta¹⁹⁹ amb ressenyes dels grups Dones de Mallorca, el Col·lectiu Pelvis, el Grup per l'Alliberament de la Dona, l'Assemblea de Dones, l'Associació de Dones per la Salut, l'Associació per la Investigació i la Defensa de Dones Maltractades, Dona, Universitat i Societat i el *Movimiento para la Libertad y la Igualdad de la Mujer*. També

¹⁹⁵ SERRA BUSQUETS, Sebastià: "La dinàmica social. Moviments associatius i mobilització ciutadana" a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autònomic. Palma, 2008, 305-338.

¹⁹⁶ MAYOL, Gabriel i SERRA, Sebastià: "Les mobilitzacions ciutadanes a les Illes Balears en defensa del territori i la llengua a final del segle XX i XXI" a *RiMe – Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea*, núm. 13/1. Càller, desembre de 2014, 121-155.

¹⁹⁷ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006.

¹⁹⁸ SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Balears. Palma, 2001.

¹⁹⁹ COL·LECTIU FEMINISTA: "Els diferents camins del feminisme a Mallorca" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987.

cal esmentar l'aportació en forma de capítol²⁰⁰ d'Esperança Bosch pel que fa a la fundació de l'entitat Lobby de Dones.

Publicats fa pocs anys trobam articles sobre les dificultats del feminisme per imposar la seva agenda a les mobilitzacions²⁰¹, sobre la lluita contra les retallades dels drets de les dones a causa de la crisi²⁰², un balanç del feminisme per l'any 2012²⁰³, la qüestió de la maternitat dins el conflicte contra el patriarcat²⁰⁴ o la implicació dels homes en la reivindicació feminista²⁰⁵.

En el moviment juvenil, els estudis que existeixen se centren en diferents branques. Per exemple, el capítol d'Antoni Llompart i Jaume Payeras sobre associacionisme estudiantil a la universitat²⁰⁶ o els avalots dels estudiants durant gran part del segle XX a càrrec d'Antoni Nadal²⁰⁷. Una altra branca del moviment juvenil són els escoltes²⁰⁸ o els grups d'esplai²⁰⁹, tots dos amb una important presència a Mallorca.

Ja dins el segle XXI, s'han publicat aportacions sobre el moviment estudiantil a la Universitat de les Illes Balears i el 15-M²¹⁰, l'assemblea "Per un treball digne" (2011)²¹¹, una breu història de l'Assemblea UIB²¹² i de la Plataforma Unitària en Defensa

²⁰⁰ BOSCH, Esperança: "Nou feminisme per a un nou segle" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 41-47.

²⁰¹ CASSANYES, Aina: "El Feminisme, una lluita absent aquest 2011" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 52-53.

²⁰² CAMARGO, Laura: "Reptes del feminisme a Mallorca. Breu crònica d'un any de retallades en els drets de les dones" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 53-56.

²⁰³ SUAU, Sílvia i SBERT, Núria: "Al patriarcat, com al capitalisme, no se'l reforma, se'l combat" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 57.

²⁰⁴ OLIVARES, Ana M.: "Maternitat elegida: ni forçada, ni obstaculitzada" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 53.

²⁰⁵ CRESPO, Carolina A: "Tothom (no només les dones) a les barricada feminista" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 54-55.

²⁰⁶ LLOMPART, Antoni i PAYERAS, Jaume: "Associacionisme d'estudiants i universitat" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 155-166.

²⁰⁷ NADAL, Antoni: *Rituals obrers i avalots estudiantils a Mallorca (1890-1980)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2015.

²⁰⁸ RIERA, Josep Lluís: "Escoltes i guies al servei del servei" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 83-90.

²⁰⁹ RODRIGO, Vicenç: "L'esplai com a resposta d'ara" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 91-95.

²¹⁰ RIERA, Maria Bel: "Una mirada a la Universitat Lliure" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 48-49.

²¹¹ SUAU, Sílvia i BECHARA, Lionel: "Moviment estudiantil a la UIB" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 50.

²¹² GAYÀ, Lluç: "Assemblea UIB, el campus ja no és el mateix" a *Anuari Contrainfo.cat 2021. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 45.

de la Universitat Pública de les Illes Balears²¹³ (formada per personal de serveis, docent i investigador).

Les associacions veïnals i les seves reivindicacions també han estat objecte d'estudi com els de Guillem Alemany²¹⁴ o Bartomeu Suau²¹⁵. Amb tot, l'aportació més important sobre el moviment veïnal és la de Jaume Obrador i Rosa Bueno com a actors que foren del mateix.²¹⁶

Un altre moviment del qual podem trobar alguna aportació en forma d'estudis són els serveis socials i la cooperació internacional. En el cas dels sectors més exclosos de la societat trobam les aportacions relacionades pels mateixos protagonistes, en el cas del clergue Jaume Santandreu²¹⁷ o de col·laboradors propers²¹⁸.

La història de les primeres organitzacions no governamentals també es troba publicada en forma de comunicació²¹⁹. De la mateixa manera, existeixen articles produïts pels mateixos protagonistes de la participació mallorquina al Fòrum Social Mundial de Dakar²²⁰, la solidaritat amb el poble sahrauí²²¹ i la repressió que pateix aquest col·lectiu al Marroc i a Mallorca²²² i la revista *Drets Humans de Mallorca* que impulsa des de 1981 el Grup Cristià de Drets Humans.

²¹³ FRAU, Pep Toni; LOUREIRO, Lucía; PICORNELL, Mercè i VALDIVIELSO, Joaquín: "En defensa d'una universitat pública, crítica, autònoma i de qualitat. La creació de la PUDUP-Illes" a *Anuari Confrainfo.cat 2021. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2013, 46.

²¹⁴ ALEMANY, Guillem: "Les associacions de veïnats a Palma" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 103-110.

²¹⁵ SUAU, Bartomeu: "Cooperativa Jovent: 20 anys de dinamització d'un barri" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 25-40.

²¹⁶ OBRADOR Jaume i BUENO, Maria Rosa: *Ciutat compromís de tots. 15 anys d'associacions de veïns de Palma*. Federació d'Associacions de Veïns de Palma. Palma, 1992.

²¹⁷ SANTANDREU, Jaume: "Marginació social a Mallorca" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder, Palma. 1987, 73-84.

²¹⁸ MATEU, Jaume: *Marginàlia: Jaume Santandreu i l'exclusió social a Mallorca*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2006.

²¹⁹ BONNÍN, Carmel: "Les organitzacions no governamentals a les Illes Balears" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Balearics. Palma, 2001, 335-352.

²²⁰ RAMIS, Guillem: "Participació mallorquina al FSM. Apunts des del Fòrum Social Mundial de Dakar" a *Anuari Confrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2012, 21-22.

²²¹ BRAHIM, Salamu: "Solidaritat amb el poble sahrauí. L'aixopluc mallorquí de la lluita sahrauí" a *Anuari Confrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2012, 23-24.

²²² BRAHIM, Nafi: "La repressió a la lluita sahrauí: Dels territoris ocupats fins a Mallorca" a *Anuari Confrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2013, 30.

També s'han publicat alguns estudis sobre les associacions religioses o lligades a l'Església Catòlica com el moviment dels clergues dedicats al servei social²²³ o la història de Caritas Diocesana²²⁴.

Igualment, el moviment de la renovació pedagògica ha estat estudiat des de la meitat dels anys cinquanta fins a la dècada dels vuitanta²²⁵ i també dels darrers anys de la mateixa dècada²²⁶.

Per acabar aquest repàs general a les mobilitzacions ciutadanes d'àmbit mallorquí cal esmentar reivindicacions sense una trajectòria tan llarga a l'hora de ser ressenyats en publicacions però que recentment poden resseguir-se gràcies als ja comentats anuaris *Contrainfo.cat* dels anys 2011²²⁷, 2012²²⁸ i 2013²²⁹.

Les mobilitzacions que suposen una novetat són els espais autogestionats, la informació alternativa, la reivindicació d'una millora de la mobilitat, els okupes, el teatre reivindicatiu, pel manteniment de l'Orquestra Simfònica, l'antimilitarisme, la defensa dels drets dels animals, l'educació i el coneixement lliure i la repressió contra els moviments socials.

A continuació, entrant concretament en el moviment ecologista, cal esmentar la presència d'aquest tipus de mobilitzacions a les pàgines de diaris com *Ultima Hora* i *Diario de Mallorca* i en les publicacions de la premsa forana (mitjans de la resta de Mallorca fora de Palma); fins al punt que organitzacions ecologistes disposaven de seccions fixes.

²²³ LLABRÉS; Pere J. i BENNÀSSAR, Bartomeu: "Església a Mallorca i poble de Mallorca" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 167-186.

²²⁴ FULLANA PUIGSERVER, Pere: *Una llarga història de servei : Càritas Diocesana de Mallorca: (1961-2011)*. Càritas Diocesana de Mallorca. Palma, 2011.

²²⁵ SUREDA, Bernat: "Moviments associatius i renovació pedagògica" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Balearics. Palma, 2001, 269-280.

²²⁶ AGUILÓ, Ferran: "La renovació educativa a Mallorca" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 241-248.

²²⁷ CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2012.

²²⁸ CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2013.

²²⁹ CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2014.

Pel que fa a estudis especialitzats, trobam, en primer lloc, una aportació a partir de l'experiència personal de l'activista Joan Mayol²³⁰ sobre el naixement del Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa (GOB)²³¹. També sobre el GOB, existeix l'aportació de Miquel Rayó al congrés internacional celebrat a Palma al 1986²³². Una data molt primerenca i que demostra la valoració i transcendència, ja en aquell moment, de la tasca que portava a terme l'organització ecologista.

Des d'una perspectiva més àmplia del moviment, disposam de textos escrits per propis militants sobre la consciència ecològica de Balears de Miquel Rayó²³³, d'una breu crònica sobre el moviment ecologista també de Rayó²³⁴, una aportació històrica a la defensa del medi ambient a Mallorca de Joan Mayol i Miquel Rayó²³⁵ i un petit estudi sobre la relació entre el medi ambient i l'autonomia de Joan Mayol²³⁶. En el cas d'Els Verds a les Illes Balears disposam del capítol de Miquel Àngel Llauger a *La izquierda verde* (2006)²³⁷.

En la mateixa línia, és important pel moviment ecologista a Mallorca el número de la revista *Lluc* de gener-febrer de 1990. S'hi inclouen reflexions sobre el problema ecològic²³⁸ i mediambiental de Mallorca²³⁹, sobre el moviment dels verds²⁴⁰, sobre el

²³⁰ Joan Mayol Serra (Palma, 1954) és un biòleg, activista ecologista i expolític mallorquí que ha ocupat càrrecs amb el PSM. Va ser un dels fundadors del GOB i ha publicat diverses obres sobre ecologisme i biodiversitat. Va ser diputat del PSM (1987-1991) i conseller d'Agricultura (1999-2000) durant una període del primer Pacte de Progrés.

²³¹ MAYOL, Joan: *El naixement del GOB: un record personal*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

²³² RAYÓ, Miquel: "Los movimientos ecologistas: 'El caso del GOB (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa)'" a *Contemporary ecological-geographical problems of the Mediterranean*. International Geographical Union. Palma, 1986, 215-221.

²³³ RAYÓ, Miquel: "El conservacionisme a les Balears: un miratge sociològic" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 241-248.

²³⁴ RAYÓ, Miquel: *El moviment ecologista a Balears*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2004.

²³⁵ MAYOL, Joan i RAYÓ, Miquel: "Una aportació històrica a la defensa del medi ambient a les Balears" a *Jornades a can Tàpera El medi ambient a les illes Balears, qui és qui?: actes, Can Tàpera, Palma 27-29 novembre 1997*. Sa Nostra. Palma, 1998, 140-157.

²³⁶ MAYOL, Joan: *Autonomia i medi ambient*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2005.

²³⁷ LLAUGER, Miquel Àngel: "El ecologismo político en las Islas Baleares" a VALENCIA SAIZ, Àngel: *La izquierda verde*. Icaria. Barcelona, 2006, 221-224.

²³⁸ VALLBONA, Sebastià: "La nostra llibertat és un do d'agrair i no abusar. Veure, jutjar i actuar del problema ecològic a Malloca" a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 30-32.

²³⁹ MOREY ANDREU, Miquel: "Un medi ambient a Balears? Una meditació" a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 3-5.

²⁴⁰ BUADES BELTRAN, Joan: "Cap al 2000: de la il·lusió conservacionista al realisme verd" a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 8-12.

futur del moviment ecologista illenc²⁴¹, sobre la vida interna del GOB²⁴², sobre els grups ecologistes a la Part Forana²⁴³ i, concretament, els grups de Pollença²⁴⁴, Artà²⁴⁵ i Felanitx²⁴⁶. Igualment, és destacable el comentari de Joan Bestard a la carta dels bisbes de Balears sobre ecologia i turisme de 1990 també a *Lluc*²⁴⁷.

Fins i tot, hi hagut aportacions des de la filosofia política sobre el moviment ecologista illenc i la identitat. Per exemple, la de Bernat Riutort i Joaquín Valdivielso²⁴⁸ que posteriorment comportà una polèmica entre Monsterrat Alcaraz²⁴⁹ i Valdivielso²⁵⁰.

D'una publicació més recent, trobam diverses aproximacions a l'ecologisme sorgides des dels mateixos moviments socials sobre la reivindicació dels camins públics²⁵¹, la Marxa Jove pel Territori²⁵², la política territorial del govern de José Ramon Bauzá²⁵³, la del seu conseller de Medi Ambient Gabriel Company²⁵⁴ i un mapa dels principals focus de conflicte²⁵⁵, sempre segons la visió del moviment proteccionista.

²⁴¹ VALERO GONZÁLEZ, Josep: “Quins objectius es plantejarà el moviment ecològic a les Illes?” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 13-15.

²⁴² LLAUGER ROSSELLÓ, Aina: “La realitat actual del GOB vista des del seu interior” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 17-20.

²⁴³ MARCH CERDÀ, Miquel Àngel: “Els moviments ecologistes a la Part Forana” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 21-22.

²⁴⁴ M.M.: “Pollença: del grup Murtona al GOB” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 27.

²⁴⁵ GOB ARTÀ: “GOB Artà: activitats” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 23.

²⁴⁶ OBRADOR, Bartomeu: “Els moviments ecologistes a Felanitx o la indignació popular” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 25-26.

²⁴⁷ BESTARD COMES, Joan: “Carta dels Bisbes de Balears sobre ecologia i turisme. Comentari sociològic i pastoral” a *Lluc*. Març-abril de 1990, 23-28.

²⁴⁸ RIUTORT, Bernat i VALDIVIELSO, Joaquín: “Canvi social i crisi ecològica a les Illes Balears” a VALDIVIELSO, Joaquín (Eds.): *Les dimensions socials de la crisi ecològica*. Universitat de les Illes Balears. Palma, 2004, 283-316.

²⁴⁹ ALCARAZ, Montserrat: “El moviment ecologista. La possibilitat d’una perspectiva nacionalista (o indigenista?)” a *Lluc*, núm. 864. Palma, juliol-agost de 2008, 9-11.

²⁵⁰ VALDIVIELSO, Joaquín: “Les polítiques del lloc a les illes Balears: identitat, medi ambient i territori” a *Journal of Catalan Studies*, núm. 13. 2010, 351-372.

²⁵¹ CANYELLES, Martí: “La lluita pels camins públics” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 46.

²⁵² PICH, Marcel: “La Marxa Jove pel Territori o com avançar-se al PP” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 47.

²⁵³ RAMIS, Margalida Maria: “Ecologisme i defensa del territori” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 51-53.

²⁵⁴ ADROVER, Jaume: “¡Viva Company, cabrones!” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 49 i 52.

²⁵⁵ GRUP BALEAR D’ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: “Mapa dels conflictes ambientals” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat, Palma. 2014, 50-51.

En les mobilitzacion ecologistes per salvar un espai concret, l'estudi més important és el de Pere Josep Garcia²⁵⁶ sobre la història de la reivindicació de la protecció de sa Dragonera. El llibre ressegueix el naixement del moviment ecologista a Mallorca, les ocupacions de l'illa, el procés judicial, les manifestacions per salvar sa Dragonera i el procés pel qual es converteix en parc natural.

Altres aportacions sobre sa Dragonera són el capítol d'Ana-Laura García sobre el conflicte a les pàgines de la publicació *París-Baleares*²⁵⁷, l'article de Jaume Bover Pujol a la revista *Lluc*²⁵⁸, un opuscle publicat pel GOB²⁵⁹, un altre opuscle del periodista i protagonista dels fets Basilio Baltasar²⁶⁰ i un llibre sobre la declaració de l'illa com a parc natural²⁶¹.

Pel que fa a les protestes contra la urbanització des Trenc tenim dos opuscles del GOB, un de 1983²⁶² i un altre sense data²⁶³ però segurament deu ser dels mateixos anys.

Sobre la mobilització per protegir Cabrera ja aparegueren algunes publicacions en el mateix moment que es portava a terme.

La primera fou un informe del GOB²⁶⁴ en dos volums i que inclou mapes en què es defensa un estatus de conservació mediambiental de Cabrera en la categoria de parc nacional.

²⁵⁶ GARCIA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguets del Raval. Palma, 2008.

²⁵⁷ GARCÍA MONSERRAT, Ana-Laura: "Dragonera pels Dragons! Veus d'alerta a la publicació París-Baleares abans del mític 7-7-77" a PUIGSERVER POU, Rafel; RIPOLL GIL, Elisabeth i SERRA BUSQUETS, Sebastià (Eds.): *Cultura, societat i política a la Mediterrània contemporània. Miscel·lània d'homenatge al professor Miquel Duran Pastor : XIV Reunió de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural*. Institut d'Estudis Baleàrcs. Palma, 2013, 545-564.

²⁵⁸ BOVER PUJOL, Jaume: "La Dragonera, julio 1977" a *Lluc*, núm. 689. 1980, 15-16.

²⁵⁹ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Dragonera : 1977-1978-1979-1980-1981, terra i llibertat*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1981.

²⁶⁰ BALTASAR, Basilio: *Dragonera : centro y origen*. Igol. Barcelona, 1982.

²⁶¹ CONSELL INSULAR DE MALLORCA I FODESMA: *Sa Dragonera: parc natural*. Consell Insular de Mallorca i FODESMA. Palma, 1996.

²⁶² GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Salvem es Trenc! Salvemos es Trenc!*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1983.

²⁶³ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Salvem es Trenc!*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, sd.

²⁶⁴ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Cabrera, Parque Nacional / informe elaborado por el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1988.

També és publicà un llibre per part del Grup Parlamentari PSM-EEM²⁶⁵ sobre els debats més importants sobre la protecció del subarxipèlag que s'havien portat a terme al Parlament de les Illes Balears fins que el projecte de llei per declarar-lo parc nacional maritimoterrestre va ser enviat al Congrés dels Diputats.

Al 1990, el GOB publicà un llibre de fotografies²⁶⁶ en color sobre les característiques del parc i la mobilització que existia al voltant de la seva protecció.

El mateix any, la Fundació Emili Darder edità un llibre col·lectiu²⁶⁷ amb diferents aportacions de personalitats illenques i de fora de l'arxipèlag en què es reclamava l'aprovació immediata de la figura de parc nacional per a Cabrera. Per tancar la qüestió, existeixen diverses referències sobre el cas del subarxipèlag al l'obra d'àmbit estatal ja citada *El ecologismo español* de Joaquín Fernández.

També existeixin opuscles del GOB sobre la campanya contra l'autopista de Migjorn²⁶⁸ i contra la proliferació d'urbanitzacions²⁶⁹.

Per a qualsevol consulta sobre el moviment ecologista a Mallorca és obligat tenir en compte les publicacions *Sa Pedra: revista de divulgació ecològica* (1978) i *L'Ecologista* (1987-actualitat). També són útils algunes informacions de la revista publicada per la Caixa d'Estalvis de les Illes Balears sa Nostra anomenada *Gea. Quaderns de la terra* (1998-2004).

Recentment, Martí Serra ha duit a terme diversos treballs mitjançant l'estudi i la classificació de l'arxiu del GOB. Tot i que encara resten inèdits, ja s'han presentat alguns resultats a diverses jornades.

Canviant de tipus de protestes, sobre les mobilitzacions de caràcter laboral i de condicions socioeconòmiques existeixen diversos estudis centrats en el final del

²⁶⁵ GRUP PARLAMENTARI PSM-EMM: *Els debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989.

²⁶⁶ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *L'arxipèlag de Cabrera: un parc nacional en litigi*. Editorial Moll. Palma, 1990.

²⁶⁷ FUNDACIÓ EMILI DARDER: *Cabrera, parc nacional ja!*. Fundació Emili Darder. Palma, 1990.

²⁶⁸ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *L'autopista Migjorn-Llevant: una nova agressió a l'interior de Mallorca*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1997.

²⁶⁹ GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *No més urbanitzacions! Auturem la destrucció de Mallorca, manifestació 12 de novembre*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1998.

franquisme i la transició. Però abans cal tenir present, perquè inaugura els estudis acadèmics sobre aquesta qüestió a Mallorca, el clàssic de Pere Gabriel *El moviment obrer a Mallorca*²⁷⁰, autèntic inici d'aquest tipus d'investigacions per a la historiografia mallorquina.

Recentment s'ha llegit la tesi de Pere Josep Garcia titulada *Sindicalismo en Mallorca durante la Transición (1973-1981)* que suposa una aportació important per conèixer el moviment sindical durant aquest període²⁷¹.

Una aproximació anterior i per l'àmbit de les Illes Balears dins una obra d'àmbit estatal és la de David Ginard, amb un capítol sobre la història de CCOO a l'arxipèlag. El període que abraça va des de 1968 fins al 1978, a les portes d'aquest estudi sobre les mobilitzacions ciutadanes en l'etapa autonòmica²⁷².

El mateix autor publicà al 1994 *L'Esquerra Mallorquina i el Franquisme*²⁷³ en què als darrers capítols de l'obra esboça l'oposició política progressista dels darrers anys de la dictadura centrant-se en el sindicat CCOO i també la seva relació amb el catalanisme intel·lectual al voltant de la figura de l'escriptor Josep Maria Llompart²⁷⁴.

Amb una perspectiva més àmplia del sindicalisme de classe, trobam el capítol de Pere Ferrer Guasp sobre aquest moviment durant la Transició²⁷⁵ a les XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals de l'Institut d'Estudis Baleàrics de 2001. El capítol inclou l'evolució de CCOO, UGT, USO, la CNT i el sindicat Alternativa per un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors de l'Hostaleria (ASUDTH).

²⁷⁰ GABRIEL, Pere: *El moviment obrer a Mallorca*. Editorial Lavínia. Barcelona, 1973.

²⁷¹ GARCIA MUNAR, Pere Josep: *Sindicalismo en Mallorca durante la Transición (1973-1981)*. Tesi doctoral de la Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid, 2015.

²⁷² GINARD, David: "Comisiones Obreras en las Islas Baleares (1968-1978)" a RUIZ, David (coord.): *Historia de Comisiones Obreras (1958-1988)*. Siglo XXI. Madrid, 1993, 429-450.

²⁷³ GINARD, David: *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1994.

²⁷⁴ Josep Maria Llompart de la Peña (Palma, 1925-1993) fou poeta, assagista, activista cultural, crític literari, editor i traductor mallorquí. Juntament amb la seva esposa, Encarnació Viñas, portaren a terme una important activitat cultural i militant com a fundador i president de l'Obra Cultural Balear, com a president de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, com a membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i com a president de la Federació Llull.

²⁷⁵ FERRER GUASP, Pere: "El sindicalisme de classe durant la transició democràtica" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coord.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 281-288.

Cal tenir en compte que dins el volum *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana*²⁷⁶ de la Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, trobam una comunicació de Manel Santana sobre el moviment obrer durant la transició democràtica²⁷⁷. Aquesta aportació tracta de la situació del sindicalisme vertical en aquell moment, fa especial esment a la Coordinadora d'Organitzacions Sindicals (que incloïa CCOO, USO i UGT) i el paper que tengué en les mobilitzacions de 1976 i, també, la trajectòria d'ASUDTH.

Sobre aquest mateix tema trobam, igualment, l'obra *Mallorca i el món obrer* de Llorenç Capellà²⁷⁸ i l'autobiografia de l'escriptor Antoni Serra *Gràcies, no volem flors*²⁷⁹.

Per acabar aquest repàs dels moviments socials a la Transició de Mallorca cal fer esment a la crònica gairebé autobiogràfica de Miquel López Crepi²⁸⁰ sobre les organitzacions a l'esquerra del PCE.

Els partits d'aquest espectre polític varen ser abordats per Antoni Marimon i Miquel Marín a un article a la revista *Randa*²⁸¹.

Per a qualsevol consulta sobre les formacions polítiques de les Illes Balears és imprescindible acudir a l'obra col·lectiva coordinada pels professors Sebastià Serra²⁸² i Antoni Marimon *Diccionari de partits polítics de les Illes Balears (1900-2008)*²⁸³.

²⁷⁶ ARNABAT, Ramon i MARTÍN, Martí (Eds.): *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC. Palma. 16, 17 i 18 d'octubre de 1997*. Publicacions de la Coordinadora d'Estudis de Parla Catalana. Valls, 2001.

²⁷⁷ SANTANA, Manel: "Una aproximació al moviment obrer a Mallorca durant la transició" a ARNABAT, Ramon i MARTÍN, Martí (Eds.): *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC. Palma. 16, 17 i 18 d'octubre de 1997*. Publicacions de la Coordinadora d'Estudis de Parla Catalana. Valls, 2001.

²⁷⁸ CAPELLÀ FORNÉS, Llorenç: *Mallorca i el món obrer*. Editorial Moll. Palma, 1977.

²⁷⁹ SERRA, Antoni: *Gràcies no volem flors : cròniques de la clandestinitat a Mallorca*. La Magrana. Barcelona, 1981.

²⁸⁰ LÓPEZ CRESPI, Miquel: *Els altres comunistes i la transició*, Leonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

²⁸¹ MARIMON, Antoni i MARTÍN, Miquel: "L'extrema esquerra a Mallorca des dels inicis dels anys setanta fins avui" a *Randa*, 24. 1989, 124-158.

²⁸² Sebastià Serra Busquets (Palma, 1950) és un historiador mallorquí i expolític que ha ocupat diversos càrrecs amb el PSM. Va ser un dels fundadors del PSI al 1976. Va ser diputat al Parlament de les Illes Balears (1983-1991) i regidor a l'Ajuntament de Palma (1991-2003). Ja com independent fou director de l'Institut d'Estudis Baleàrics (2007-2010). Actualment és catedràtic d'Història contemporània de la Universitat les Illes Balears, institució des de la qual ha impulsat múltiples estudis sobre aquesta etapa històrica.

²⁸³ MARIMON, Antoni i SERRA, Sebastià (dirs.). *Diccionari de partits polítics de les Illes Balears (1900-2008)*. Leonard Muntaner, editor. Palma.

En el període de l'autonomia trobam poques aportacions que abordin parcialment la història del moviment a favor dels drets socials.

La més destacada és la *Història de la UGT a les Illes Balears* (2004)²⁸⁴ que arriba fins a començament del segle XXI amb ressenyes de les vagues generals i les mobilitzacions més importants de l'etapa autonòmica.

També existeix un capítol sobre les Illes Balears signat pel periodista Andreu Manresa dins el volum col·lectiu de la *Història del moviment obrer al Paísos Catalans* publicada per El Temps al 2001²⁸⁵ que arriba fins als primers anys del règim autonòmic.

El sindicat CCOO publicà un llibre commemoratiu²⁸⁶ del 30è aniversari de la seva publicació a les Illes Balears, *Unitat*, en què reproduïxen per dècades fotografies i documents relacionats amb la història del sindicat i una cronologia entre 1938 i 2007.

Pel que fa a les eleccions sindicals disposam de l'aproximació feta per Catalina Mesquida i Josefa Bonet per al període 1978-1986²⁸⁷.

Un estudi dedicat específicament a una mobilització és el d'Antoni Nadal sobre el Primer de Maig a Mallorca entre 1937 i 1989²⁸⁸ que edità l'Ajuntament de Palma.

A l'àmbit estrictament del sindicalisme al sector turístic tenim un article sobre la qüestió a *Estudis Baleàrics*²⁸⁹ i una aportació concreta per al municipi de Calvià²⁹⁰.

²⁸⁴ SANTANA, Manel; COMAS, Albert i HUGUET, Joan: *Història de la UGT a les Illes Balears*. Edicions Documenta Balear, Palma, 2004.

²⁸⁵ MANRESA, Andreu: "Les lluites obreres a les Illes Balears 14-D: Estranya normalitat (i moltes més accions)" a PAGÈS, Pelai: *Història del moviment obrer als Paísos Catalans*. Edicions del País Valencià, València, 2001, 252-271

²⁸⁶ DOMÍNGUEZ, Luis (coor): *Unitat. 30 anys d'Unitat, història de les CCOO a les Illes Balears*. Comissions Obreres de les Illes Balears, Palmam 2009.

²⁸⁷ MESQUIDA CATALÀ, Catalina i BONET RIBAS, Josefa: "Eleccions sindicals a les Illes Balears. Estudi de les eleccions de 1978 a 1986" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 121-132.

²⁸⁸ NADAL Antoni: *El Primer de Maig a Mallorca (1937-1989)*. Ajuntament de Palma. Palma, 1990.

²⁸⁹ GARCÍAS, A.; PÉREZ, J. i CALVO, P.: "El moviment sindical a l'àmbit turístic" a *Estudis Baleàrics*, núm. 37-38. Palma, 1990, 159-170.

²⁹⁰ AMENGUAL, Maria Antònia i COCERA, Mònica: "El sindicalisme en el sector d'hostaleria en el municipi de Calvià des d'una perspectiva temporal" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 373-382.

També l'entrevista que la revista *El Mirall* dedicà al secretari general d'UGT Balears Lorenzo Bravo²⁹¹.

Pels darrers anys de l'estudi, trobam les aportacions fetes des de la proximitat als sindicats CGT, CNT i al Bloc Unitari Anticapitalista de Pere J. García al 2012²⁹² i Rubén Hernández al 2013²⁹³.

La novetat en el repertori de l'acció col·lectiva que suposà el 15-M ha provocat que només hagin aparegut reflexions des dels moviments socials. Així doncs, disposam d'aportacions sobre el naixement i desenvolupament de l'acampada a Palma²⁹⁴, la relació del moviment amb la policia²⁹⁵, una dissertació²⁹⁶ sobre les dificultats de consensuar una proposta política autònoma des de Mallorca a causa de la influència del programa de reivindicacions emès des de Madrid i de la pràctica assembleària del moviment com a model per a d'altres mobilitzacions²⁹⁷.

També s'han publicat texts sobre la influència del 15-M en moviments de Mallorca que recolliren la seva herència²⁹⁸ com la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca i altres organitzacions, assemblees, col·lectius, plataformes, individualitats, grups d'afinitat, espais autònoms que tengueren en l'acampada de la plaça d'Espanya una escola intensiva d'activisme.

Del mateix tema, també és possible localitzar opuscles, cartells, proclames i fulletons explicitant les reivindicacions de les organitzacions promotores.

²⁹¹ FULLANA, Joan: "Lorenzo Bravo. 20 anys d'activitat sindical. Entrevista" a *El Mirall*. Desembre de 1997, 25-32.

²⁹² GARCÍA, Pere Josep: "El sindicalisme combatiu" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 35.

²⁹³ HERNÁNDEZ, Rubén: "Any sindical 2012" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 37.

²⁹⁴ OSO GUANOSO: "Quan no érem res" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 16.

²⁹⁵ ZEDNANREF: "El 15-M i la policia 'del poble'" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 27.

²⁹⁶ ETCHEVERRY, Simón: "Seguim delegant en aquells amb qui no confiem" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 17.

²⁹⁷ CASTELLÓ, Xavi i RIERA, Maria Bel: "Autoorganització en el moviment 15-M: la dinàmica assembleària que s'expandeix per l'illa" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 19-20.

²⁹⁸ @REBEL_DIGNITY: "Un imaginari polític amb viscositat" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 60-61.

Passant als treballs sobre les mobilitzacions per als drets culturals i l'autogovern de Mallorca. La principal organització social dedicada a aquesta qüestió des de la segona meitat del segle XX és l'Obra Cultural Balear (OCB).

Per conèixer la seva història, disposam d'un relat²⁹⁹ dels primer anys de l'entitat a càrrec d'un dels seus fundadors Miquel Fullana i la ponència de Lina Moner³⁰⁰ a les Jornades d'Estudis Històrics Locals sobre el moviment associatiu a les Illes Balears.

També els articles sobre la trajectòria de l'OCB de Lina Moner sobre els quaranta anys³⁰¹, de Jaume Mateu³⁰² sobre el 45 aniversari³⁰³ i de Pilar Arnau i Macià Calafat sobre el mig segle d'història³⁰⁴. I un opuscle³⁰⁵ publicat per la mateixa entitat sobre el seu quarantè aniversari.

De la mateixa entitat, també s'han duit a terme aportacions de la seva trajectòria als municipis mallorquins de Montuïri³⁰⁶ i Sóller³⁰⁷.

El paper de l'Obra Cultural Balear en les campanyes per la normalització de la llengua catalana es troba recollit en dos articles. El primer tracta d'una campanya³⁰⁸ que

²⁹⁹ FULLANA, Miquel: *Els deus primers anys de l'Obra Cultural Balear*. Obra Cultural Balear, Palma, 1991.

³⁰⁰ MONER, Catalina: "Els moviments culturals: l'Obra Cultural Balear (1962-1982)" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 241-267.

³⁰¹ MONER, Catalina: "Els quaranta anys de l'Obra Cultural Balear" a *Serra d'Or*, núm. 515. Barcelona, 2002, 38-41.

³⁰² Jaume Mateu Martí (Bunyola, 1957) és un escriptor i activista mallorquí. S'ha implicat i col·laborat en les iniciatives de Jaume Santandreu a favor dels més marginats de Mallorca, per exemple a Can Gazà o escrivint un llibre sobre la tasca a favor d'aquest col·lectiu. Des de 2005 és president de l'Obra Cultural Balear.

³⁰³ MATEU, Jaume: "45 anys d'Obra Cultural Balear: informe sumari" a *Lluc*, núm. 866. Palma, 2008, 7.

³⁰⁴ ARNAU, Pilar i CALAFAT, Macià: "L'Obra Cultural Balear: 50 anys fent país" dossier a *El Mirall*, núm 228. Palma, 2012, 5-15.

³⁰⁵ OBRA CULTURAL BALEAR: "Obra Cultural Balear: quatre dècades d'història" a *Materials menors*, núm 28. Palma, 1997.

³⁰⁶ MAS, Guillem: "La delegació de l'Obra Cultural Balear a Montuïri durant la Transició Democràtica" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 533-538.

³⁰⁷ LLADÓ, Francesc: "La nostra llengua a Sóller: l'Obra Cultural Balear" a *VII Jornades d'Estudis Locals de Sóller i Fornalutx*. Ajuntament de Sóller i Ajuntament de Fornalutx. Palma, 2013, 61-84.

³⁰⁸ OBRA CULTURAL BALEAR I CENTRE INTERNACIONAL ESCARRÉ PER A LES MINORIES ÈTNIQUES I NACIONALS: *Salvar la llengua, salvar el país: campanya per la normalització del català*. Documents de Català de la Facultat de l'Escola Normal. Palma, 1982.

portà a terme juntament amb el CIEMEN i el segon, d'Elvira Salom³⁰⁹, tracta de les iniciatives a favor de la presència del català a l'ensenyament que dugué a terme l'entitat.

Editat per la mateixa entitat, també existeix un opuscle³¹⁰ sobre els deu primers anys dels premis 31 de Desembre que es lliuren coincidint amb la reivindicació d'aquesta data com a Diada de Mallorca.

En els estudis o aportacions sobre les mobilitzacions a favor de la llengua catalana no estrictament lligats a l'Obra Cultural Balear, cal esmentar la ponència de Caterina Canyelles³¹¹ sobre aquest tipus de reivindicacions als anys vuitanta i començament dels noranta. Posa sobre la taula mobilitzacions com el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, en Bloc d'Estudiants Independentistes i una part dels grups que posteriorment formaren els Joves de Mallorca per la Llengua.

Per a qualsevol aproximació a l'Obra Cultural Balear i a la reivindicació cultural i l'autogovern de Mallorca és necessari, com ja s'ha dit, acudir revista *Lluc* pel període de 1983 a 1987 (en aquell moment gestionada per l'Obra Cultural Balear) i la revista *El Mirall* (consultada entre 1991-2007) que la succeí com a publicació portaveu de l'OCB.

Per exemple, el número de novembre-desembre de 1987 de la revista *Lluc*. Commemorava el 25è aniversari de l'OCB i hi trobam articles sobre la implantació d'aquesta entitat a Campanet, s'Arenal, Binissalem, Búger, Costitx, Inca, Lluçmajor, Santa Maria i Sant Joan³¹².

També cal tenir en compte les revistes *L'Obra en punt* (per conèixer l'actualitat de l'OCB), *Pissarra* (publicació de l'STEI-i) i el *Full Informatiu de la Direcció General de Política Lingüística*.

Un altre moviment social i cultural, que aparegué just anteriorment al període estudiat en aquesta tesi, és el Congrés de Cultura Catalana. L'entitat disposà d'una

³⁰⁹ SALOM, Elvira: "La lluita per l'oficialitat de l'ensenyament de la llengua catalana en els centres docents de les Illes Balears. El paper de l'Obra Cultural Balear" a *Educació i Cultura. Revista Mallorquina de Pedagogia*, núm. 25. Palma, 2015, 195-212.

³¹⁰ OBRA CULTURAL BALEAR: *10 anys de premis 31 de Desembre (1987-1996)*. Obra Cultural Balear. Palma, 1997.

³¹¹ CANYELLES, Caterina: "Nous moviments juvenils: defensa de la llengua i la cultura" a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coord.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Balears. Palma, 2001, 363-369.

³¹² Lluc, novembre-desembre de 1987.

delegació i un programa d'activitats propi a Mallorca. És interessant la consulta dels quatre volums que es publicaren de resolucions, manifestos i documents³¹³. Igualment, pel període del franquisme, cal tenir en compte el llibre de Josep Maria Buades sobre intel·lectuals i producció cultural³¹⁴.

Tot i que no se centra directament en les mobilitzacions sobre la llengua, cal tenir en compte el corpus legislatiu sobre aquesta qüestió que la comunitat autònoma ha generat. Per això s'ha d'incloure l'aportació de Bartomeu Colom sobre llengua, dret i autonomia³¹⁵ i també sobre la Llei de Normalització Lingüística que comportà una campanya a favor³¹⁶.

Per conèixer la mobilització en contra de la política lingüística del govern Bauzà, és imprescindible el llibre de Tomeu Martí *La Revolta dels Enllaçats*³¹⁷. L'obra inclou un relat cronològic de la mobilització, els posicionaments dels partits polítics i entitats socials i diversos annexos amb cronologies i recopil·lació de documents.

Des dels moviments socials més radicals, també s'han publicat articles sobre el conflicte lingüístic que visqué el govern Bauzà en el període 2011-2013. Aquests són els d'Aina Cassanyes³¹⁸, Albert Cassanyes³¹⁹ i Maria Massanet³²⁰.

En el mateix espai ideològic, trobam un repàs detallat de la repressió originada arran de les protestes contra el president José Ramón Bauzà a diferents indrets de Mallorca. Disposam d'aportacions sobre la repressió dels incidents que tengueren lloc

³¹³ CONGRÉS DE CULTURA CATALANA. *Congrés de Cultura Catalana: resolucions, manifest i documents*, vols. 1-4. Curial, Edicions 62, La Magrana, Laia; Moll; Tres i Quatre; L'Estel; Turmeda, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, València i Palma, 1978.

³¹⁴ BUADES, Josep Maria: *Intel·lectuals i producció cultural a Mallorca durant el franquisme: 1939-1975*. Cort. Palma, 2001.

³¹⁵ COLOM, Bartomeu: *Llengua, dret i autonomia: estudis sobre l'evolució del règim jurídic de la llengua catalana a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear i Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2011.

³¹⁶ COLOM, Bartomeu. *Els principis de la llei de normalització lingüística a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear. Palma, 1987.

³¹⁷ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear i Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2012.

³¹⁸ CASSANYES, Aina: "Al cap i a la fi, cercam el mateix: la defensa del català és també una lluita prioritària" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 42.

³¹⁹ CASSANYES, Albert: "L'obsessió del Govern per acabar amb el català: entre el genocidi cultural i la cortina de fum" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 40.

³²⁰ MASSANET, Maria: "Un poble en moviment: els atacs constants a la llengua no poden ser ignorats" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 73.

durant les visites de Bauzà de l'any 2011³²¹, de l'any 2012³²², dels fets de les festes de Sant Agustí de Felanitx³²³, dels fets de Bunyola³²⁴, una actualització dels casos de 2012³²⁵, els casos que es produïren al 2013³²⁶ i una valoració de l'estratègia duita a terme per part dels moviments socials³²⁷.

Pel que fa a la reivindicació de l'autogovern, una primera aportació³²⁸ per aquesta etapa prové de la historiografia conservadora de la mà del professor Román Piña Homs. De la mateixa manera trobam una proposta d'estatut d'autonomia abans que s'aprovàs el text definitiu³²⁹ i una valoració dels 30 anys d'autogovern³³⁰, el primer de Bartomeu Colom en solitari i el segon juntament amb Josep Maria Quintana.

L'aportació més destacada per conèixer l'independentisme a Mallorca és el llibre³³¹ de Joan-Pau Jordà i Miquel Amengual. L'obra repassa els suports socials de l'independentisme, les principals organitzacions i reivindicacions com és el 31 de Desembre.

A partir de 2011, podem resseguir les reivindicacions nacionals de l'Esquerra Independentista gràcies a les aportacions fetes des dels mateixos moviments socials sobre

³²¹ COLOM, Guillem: "La repressió i la visibilització de les lluites" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 25.

³²² CONTRAINFO.CAT: "Informe de la repressió a Mallorca el 2012" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 18.

³²³ PIZÀ, Maria: "Felanitx" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 27.

³²⁴ CORBERA, Amadeu: "I Bunyola era una festa" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat, Palma, 2013, 29.

³²⁵ CONTRAINFO.CAT: "Actualització dels casos del 2012" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 20-23.

³²⁶ CONTRAINFO.CAT: "Nous casos del 2013" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 24-25.

³²⁷ CONTRAINFO.CAT: "La repressió curant ferides i preparant-nos per al que vindrà" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 18-19.

³²⁸ PIÑA HOMS, Román: *La lluita per l'autonomia de les Illes Balears: introducció històrica a l'Estatut de 1983*. Obra Cultural Balear. Palma, 1985.

³²⁹ COLOM, Bartomeu: *L'estatut d'autonomia de les illes balears : discussió i proposta d'un model d'organització político-administratiu*. Curial. Barcelona, 1978.

³³⁰ QUINTANA, Josep Maria i COLOM, Bartomeu: "Anàlisi de les institucions d'autogovern i la seva evolució" a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autònoms. Palma, 2008, 131-150.

³³¹ JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012.

el cas dels 9 processats pels incidents del 31 de Desembre de 2011³³² i amb un balanç del moviment per al 2012³³³ i un altre per al 2013³³⁴.

Per acabar aquest estat de la qüestió, en la lluita dels docents de les Illes Balears contra les polítiques del Govern presidit per José Ramón Bauzá és del tot necessari acudir als dos llibres de Marcel·lí Guerrero *Els tentacles de les tenebres: un govern contra l'escola*³³⁵ i *Bauzá contra l'escola: un crim imperfecte*³³⁶. Són dues cròniques des de la perspectiva dels mestres i professors de la seva mobilització que esdevindrà una de les més importants de la història contemporània de Mallorca. Foren tres setmanes de vaga indefinida, múltiples actes de protesta amb concentracions i manifestacions, una de les quals aconseguí reunir unes 100.000 persones.

Igualment, per seguir cronològicament la protesta, és útil la relació dels fets aportada per Teresa Morlà.³³⁷

En el camp de les aportacions fetes dels dels moviments socials, disposam d'una crònica de l'ocupació de la Conselleria d'Educació³³⁸ i l'aparició de la campanya Crida per una educació pública i de qualitat³³⁹.

Quan el conflicte arribà al seu cènit, al 2013, és quan disposam de les aportacions dels portaveus de l'assemblea Iñaki Aicart³⁴⁰, Guillem Ramis³⁴¹, Marina Llobera³⁴²,

³³² HERVALEJO, Àlvar: "El 9 de Palma: la solidaritat davant el control policial" a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat, Palma, 2012, 26.

³³³ PUJOL, David: "Balanç 2012: Un any complet" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 32.

³³⁴ BONNÍN, Francesc: "2013: Avançant en la construcció d'un moviment independentista revolucionari" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 74-75.

³³⁵ GUERRERO Marcel·lí: *Els tentacles de les tenebres: un govern contra l'escola*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

³³⁶ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzá contra l'escola. Un crim imperfecte*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2015.

³³⁷ MORLÀ, Teresa: "Cronologia del conflicte educatiu a les Balears" a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (Eds.): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2014, 839-842.

³³⁸ ERRAT, Barbut i ESCAPISTA, Set: "#Conselleriaocupada: quan les universitàries superàrem la protesta oficial" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 25-26.

³³⁹ DEIÀ, Rosa: "Crida: Per una educació pública de qualitat" a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 47-48.

³⁴⁰ AICART, Iñaki: "Així anàrem a la vaga indefinida" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 34-35.

³⁴¹ BARCELÓ, Guillem: "Tornàrem a les aules per seguir persistint" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 44-45.

³⁴² LLOBERA, Marina: "Assemblearisme: la clau de votla de la vaga" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 36-37.

l'opinió d'alguns pares³⁴³, del sector de l'escola concertada³⁴⁴, de reflexions sobre l'aturada de la vaga³⁴⁵ i sobre els motius de l'esclat del moviment dels docents³⁴⁶.

En aquest sentit, és necessari considerar la gran quantitat de recursos electrònics en forma de publicacions, articles d'opinió o anuaris sorgits dels mateixos moviments socials i que donen una nova dimensió a la investigació d'aquest tipus de fenòmens en el temps present.

³⁴³ GENOVART, Catalina: "Curs 2013-2014: lliçó magistral de docents i famílies" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 42.

³⁴⁴ CASERO, Sara: "L'ensenyament: Una lluita unitària" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 40.

³⁴⁵ OCETE, Àlex: "Una vaga amb gust agredolç" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 41.

³⁴⁶ PALLICER, Antoni: "Tres setmanes de verd intens. Impressions i reflexions sobre la vaga en educació" a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 46-47.

2. CONTEXT HISTÒRIC

2.1 Les mobilitzacions ciutadanes al final del franquisme i la transició

A les acaballes del franquisme sorgí a Mallorca la Junta Democràtica (1974) que aglutinava associacions, sindicats i els partits polítics en transformació. Al 1976 passà el relleu a l'Assemblea Democràtica de Mallorca³⁴⁷. Els partits i les entitats que la formaven, juntament amb l'Obra Cultural Balear, eren el gruix dels moviments socials del començament de la transició democràtica.

Una de les primeres reivindicacions ciutadanes a final del franquisme va ser la reclamació d'un parc davant la Seu de Mallorca, a Palma, en comptes del pàrquing que era planejat alçar-hi. La reivindicació, sorgida cap al 1974, rebé el suport de l'Obra Cultural Balear, Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i Balears i dels sectors més oberturistes de l'Ajuntament de Palma. Finalment, i pagant una elevada indemnització a l'empresa concessionària, s'adoptà l'opció d'un parc.³⁴⁸

Al 1975, un grup de personalitats lligades a l'oposició antifranquista lliuraren uns 2.500 signatures al batle de Palma, Rafael de la Rosa, sol·licitant l'amnistia per als presos per delictes polítics. Al juliol, l'Assemblea Democràtica de Mallorca prengué el relleu en la reclamació de l'alliberament de les persones tancades pel seu activisme polític en contra de la dictadura.³⁴⁹

En les mobilitzacions laborals, tot i que també incloïen reivindicacions polítiques, cal esmentar els fets que ocorregueren a l'església de Sant Miquel, de Palma. Un grup d'aturats que reclamaven solucions per a la seva situació s'hi tancà el 13 gener de 1976

³⁴⁷ Plataforma que aglutinà la majoria de les forces democràtiques opositores al règim franquista durant els anys de la Transició. L'assemblea es constituí el maig de 1976 i en formaven part els següents membres: Partit Comunista d'Espanya, Partit del Treball d'Espanya, Partit Socialista Popular, Federació Socialista Balear-PSOE, Comissions Obreres, Unió General de Treballadors, Partit Socialdemòcrata Balear, Partit Socialista de les Illes, Partit Socialista d'Alliberament Nacional, Moviment Comunista de les Illes Balears, Grup Autonomista i Socialista de les Illes i Partit Carlí.

³⁴⁸ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears* s. Edicions Cort. Palma, 1999, 66-228.

³⁴⁹ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 240-242.

amb el permís implícit del bisbe Teodor Úbeda³⁵⁰. El vespre del catorze, la policia els desallotjà i els fets desembocaran en una càrrega de la força pública contra els treballador i les persones que s'hi solidaritzaven, en tot sumaven uns vuit-cents assistents. L'actuació de la policia fou molt criticada i es creà un enfrontament entre el Bisbat i el Govern Civil. Mesos mes tard, el governador civil, conegut per les seves idees ultres, Carlos de Meer³⁵¹ fou rellevat.³⁵²

També tengué un desenvolupament violent la Jornada de Lluita, que incloïa vaga i manifestació, que la Coordinadora d'Organitzacions Sindicals (paraigua dels encara il·legals CCOO, UGT i USO) havia convocat tot l'estat espanyol al 12 de novembre de 1976. A Palma, el matí de la jornada transcorregué sense gaire seguiment, només alguns centenars de treballadors secundaren la vaga. En canvi, entre la tarda i el vespre, fins a 2.500 persones es concentraren a la plaça d'Espanya. Un grup intentà tallar el trànsit a les avingudes desplegant una pancarta al·lusiva a la unitat sindical. La policia intervingué carregant contra els manifestants i bona part del centre de la ciutat es convertí en un camp de batalla fins ben entrada la nit. El saldo fou de trenta ferits (dotze dels quals eren policies) i cinquanta-dos detinguts.

L'editorial del diari del Movimiento *Baleares* criticava la mobilització per la imatge de caos i tensió que es projectava cap a fora d'un destí turístic com és Mallorca.

353

Al llarg de 1976 també foren importants les manifestacions dels treballadors del sector hotelier, encapçalades pel futur líder sindical d'UGT Francesc Obrador, i també les del sector metal·lúrgic, reclamant la reincorporació a la feina del treballador acomiadat

³⁵⁰ Teodor Úbeda Gramaje (Ontinyent 1931-Palma 2003) va ser un religiós valencià que ocupà la seu episcopal de Mallorca des de 1972 fins a la seva mort. Destacà pel seu compromís en la llengua i la cultura pròpies de l'illa, amb la democratització, l'autogovern, l'acció social, les missions i l'ecumenisme. És el bisbat recent que ha marcat d'una manera més profunda l'Església de Mallorca.

³⁵¹ Carlos de Meer i de Ribera (Valladolid, 1928) va ser un militar, que assolí el grau de coronell de Cavalleria de l'Exèrcit espanyol, i polític castellà que fou governador civil de les Illes Balears entre 1974 i 1976, va ser conegut per la seva adhesió als sectors més recalcitrants del franquisme. Posteriorment, fou advocat defensor d'un dels acusats pel cop d'estat del 23 de febrer de 1981 i al 1986, de Meer, va ser detingut a causa de les seves activitats a l'entorn de l'extrema dreta.

³⁵² PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 181-185.

³⁵³ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 252-254.

Manuel Cámara³⁵⁴ (futur líder de CCOO). També foren importants les importants les mobilitzacions laborals de la construcció i els mestres.³⁵⁵

S'ha de destacar la manifestació del Primer de Maig de 1979 a Palma que reuní entre set i vuit mil persones. Una xifra d'assistència a la Festa del Treball que no ha tornat a ser igualada.³⁵⁶

En les mobilitzacions culturals i lingüístiques cal parlar del Congrés de Cultura Catalana (CCC), sorgit a Barcelona al 1975, i que l'Obra Cultural Balear emparà a les Illes Balears. L'escriptor Antoni Serra³⁵⁷ fou el coordinador per l'arxipèlag i plantejà des d'un primer moment convertir-lo en un "moviment popular i democràtic". L'acte de presentació va ser al 27 de juny de 1976 amb una jornada maratoniana, i amb una àmplia participació que arribà a més de 800 persones, a la Plaça Major de Palma amb actuacions musicals i parlaments dels principals intel·lectuals lligats al catalanisme.³⁵⁸ En moltes d'aquestes manifestacions, i com també ho fou posteriorment, era important la presència dels membres del Moviment d'Escolta i Guiatge de Mallorca perquè sempre proporcionaven a l'assistència algunes desenes de persones.

El Congrés de Cultura Catalana visqué una certa tensió a causa de la Campanya per la Co-oficialitat de la Llengua Catalana a les Illes Balear que havien llançat el Col·legi de Llicenciats i l'Obra Cultural Balears. Els sectors més nacionalistes participants del

³⁵⁴ Manuel Cámara Fernández (Pastrana, Guadalajara, 1947) és un exsindicalista i expolític mallorquí. Fou el secretari general de Comissions Obreres de les Illes Balears (1978- 1995) i membre de la Comissió Executiva Confederal del sindicat entre els anys 1978 i 1991. Com a polític fou senador al Senat espanyol designat pel Parlament de les Illes Balears durant el primer pacte de Progrés (1999-2003). Al Senat, s'integrà al grup parlamentari mixt. També ha estat membre del comitè federal del Partit Comunista d'Espanya, del Consell Polític Federal d'Izquierda Unida i president de la comissió territorial de Balears.

³⁵⁵ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaides. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 246-251.

³⁵⁶ NADAL, Antoni: *El 1r de Maig a Mallorca (1937-1989)*. Ajuntament de Palma. Palma, 1989, 38-40.

³⁵⁷ Antoni Serra Bauçà (Sóller, 1936) és un escriptor mallorquí. Va estudiar medicina a Barcelona, però a partir del 1960 s'ha dedicat a la literatura de ficció i al periodisme, àmbit en què ha desenvolupat una gran tasca en diversos diaris (*Última Hora*, principalment, *Diario de Mallorca*, *Tele/Xpres* i *Avui*), revistes i setmanaris (*Tele/Estel*, *El Temps*, *Segell* i *Temps Moderns*), en què ha publicat articles d'opinió, reportatges i crítiques de teatre i de cinema, i literatura. Va ser un dels fundadors de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, de la qual fou vicepresident. Va dirigir durant quasi cinc anys la Llibreria Tous de Palma. També fou el secretari tècnic del Congrés de Cultura Catalana a Mallorca..

³⁵⁸ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaides. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 263-267.

Congrés de Cultura Catalana consideraven una rebaixa la coficialitat i promogueren una escissió de la campanya per part del CCC.³⁵⁹

Una iniciativa amb molt d'èxit del Congrés de Cultura Catalana va ser la Diada per l'Estatut d'Autonomia del 29 d'octubre de 1977. La convocatòria s'havia fet a imitació de la gran assistència que havia tengut l'Onze de Setembre del mateix any a Barcelona i volia pressionar els partits polítics perquè es comprometessin amb l'autogovern de les illes.

La participació fou d'entre vint-i-cinc mil i trenta mil persones (alguns mitjans parlaren de cinquanta mil) que marxaven darrere el lema "Per l'autonomia" amb una capçalera copada pels partits i entitats signants del Pacte Autonòmic. A la tribuna parlaren Antoni Serra, Aina Moll, Ferran Gomila i Josep Maria Llompart. L'anècdota es produí quan Llompart es mantingué ferm amb la denominació de *català* per la llengua pròpia de les Illes Balears quan part del públic cridava "mallorquí, mallorquí".³⁶⁰

En les mobilitzacions ecologistes, que nasqueren en aquesta dècada, s'ha de començar per la fundació del Grup d'Ornitologia Balear al 1973, en principi dedicat a l'observació de les aus. Tanmateix, al 1975, canvià el nom i els estatuts i esdevingué el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa.

L'origen de la primera consciència ecologista a Mallorca es reumunta a una tradició paisatgista que ja trobam en els textos de Miquel dels Sants Oliver³⁶¹, en els escriptors de l'Escola Mallorquina de començament de segle XX³⁶², en alguns veus que el moment del *desarrollismo* a Mallorca denunciaren la destrucció del paisatge que suposaven algunes construccions³⁶³ o en l'interès pel coneixement geogràfic i toponímic de Mallorca durant la dècada dels seixanta³⁶⁴.

³⁵⁹ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaides. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 268-269.

³⁶⁰ PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaides. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears*. Edicions Cort. Palma, 1999, 405-410.

³⁶¹ OLIVER, Miquel dels Sants: *Hojas del Sábado. De Mallorca*, 6 volums. Gustavo Gili. Barcelona, 1918.

³⁶² ROSSELLÓ BOVER, Pere: "L'Escola Mallorquina i la prosa literària: algunes consideracions" a *Llengua & literatura*, núm. 5. 1992-93, 239-268.

³⁶³ SERRA BUSQUETS, Sebastià: "Desarrollisme, iniciatives modernitzadores i problemàtica social al final de la dictadura franquista" a PAUL; D'AURIA, Elio; CASASSAS YMBERT, Jordi i SERRA BUSQUETS, Sebastià (dir.) i RIPOLL GIL, Elisabeth (coord.): *La democràcia imperfecta*. Leonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

³⁶⁴ ROSSELLÓ VERGER, Vicenç Maria: *Mallorca. El Sur y el Sureste*. Moll. Palma, 1964.

En els anys setanta també influí la projecció d'un documental traduït de la BBC sobre la destrucció de l'illa a diversos instituts de secundària. Tot i que el moviment de protecció del paisatge i el territori també va beure d'altres entitats i col·lectius com el Grup Excursionista de Mallorca, els joves de la Creu Roja, l'Obra Cultural Balear, la Societat d'Història Natural de Balears, Unió de Pagesos de Mallorca³⁶⁵ i col·lectius antinuclears.

A meitat dels anys setanta aparegueren col·lectius ecologistes locals a Pollença, Capdepera, Artà, Lloseta i Calvià.³⁶⁶

La primera gran mobilització, i també el primer gran èxit del moviment ecologista mallorquí, fou el cas de sa Dragonera.

L'illa havia estat adquirida per l'empresa PAMESA al 1974 amb la intenció de construir una urbanització amb cinc nuclis urbans (amb habitatges per unes 4.000 persones), un port esportiu, un port de serveis i un heliport.

El GOB, l'Obra Cultural Balear, Foment del Turisme³⁶⁷, el Col·legi d'Arquitectes i la Societat d'Història Natural de Balears presentaren al·legacions però foren desestimades. Al 1976, l'Ajuntament d'Andratx aprovà el pla parcial i especial per portar endavant la urbanització.³⁶⁸

En la mítica data del 7-7-77, un grup integrat sobretot per joves i lligats als moviments àcrates i llibertaris, especialment al grup Talaiot Corcat, decidiren ocupar l'illa com una manera d'acció directa i pacífica de protesta.

³⁶⁵ Sindicat d'agricultors i ramaders de l'illa de Mallorca fundat el 1977. El 1976, amb motiu de les activitats de l'àmbit d'agricultura del Congrés de Cultura Catalana, es va iniciar el procés constituent. L'any 1979 va sortir a la llum la revista *Mallorca Pagsa*. Des del primer moment Unió de Pagesos de Mallorca va estar molt unida a la Unió de Pagesos de Catalunya. Entre els pagesos que impulsaren en un primer moment el sindicat s'ha d'esmentar Joan Mas "Collet", Joana Tugores, Jaume Estrany, Llorenç Rigo, Bartomeu Torres Bernat i Josep Estelrich Mieres. L'objectiu dels pagesos que hi participaren va ser el de crear una associació agrària democràtica i independent capaç de defensar els interessos de la pagesia mallorquina.

³⁶⁶ BAUÇÀ, Miquel: "Els primers guerrers verds" a PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma. 1995, 171-173.

³⁶⁷ Entitat fundada a Palma el 1905 per Enric Alzamora Gomà com a grup excursionista amb la finalitat de promocionar el turisme com un element fonamental dins el procés de modernització de Mallorca. En aquells inicis tenia com a objectius essencials el suport al turista i la promoció publicitària com a principis bàsics del desenvolupament de l'activitat del sector. Unes premisses que contribuïren de manera directa a dissenyar la futura organització dels serveis turístics, tal com s'entenen avui.

³⁶⁸ GARCÍA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguetes del Raval. Palma, 2008, 12-15

Tot d'una reberen el suport de col·lectius com el GOB, Talaiot Corcat, l'Obra Cultural Balear o el Grup Excursionista de Mallorca. Algunes organitzacions polítiques, com l'Organització de l'Esquerra Comunista i d'altres, també els hi donaren el seu suport.

L'ocupació durà fins al 19 de juliol quan els darrers ocupants tornaren a la població propera de Sant Elm (Andratx) i foren rebuts com herois.³⁶⁹

Al desembre de 1978 hi hagué una segona ocupació després que fossin desestimades les 4.200 signatures en un recurs contra el projecte.

Al juliol de 1979 i al gener de 1981 varen tenir lloc dues manifestacions amb unes 4.000 persones cadascuna a Palma per reclamar la protecció de sa Dragonera.³⁷⁰

Després que la via política i administrativa no funcionàs, varen ser els contenciosos administratius que havia interposat el GOB allò que aconseguí resultats positius per a la causa. Al 1984, una sentència declarava nul el projecte d'urbanització que havia aprovat l'Ajuntament d'Andratx.

El Consell de Mallorca va comprar l'illa al 1987 i al 1995 va ser declarada parc natural pel Govern Balear³⁷¹.

Una altra fita important en la història de l'ecologisme balear va ser la compra per part del GOB de la finca de la Trapa (Andratx) situada enfront a l'illa de sa Dragonera. Es va adquirir gràcies a la participació d'institucions, entitats i persones a títol individual amb l'objectiu de preservar-la i conservar els seus valors amenaçats per un projecte de parcel·lació i urbanització³⁷².

2.2 L'evolució autonòmica de les Illes Balears

³⁶⁹ GARCÍA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguets del Raval. Palma, 2008, 21-27.

³⁷⁰ GARCÍA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguets del Raval. Palma, 2008, 27-36.

³⁷¹ GARCÍA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguets del Raval. Palma, 2008, 46-49.

³⁷² GOB Mallorca [<https://www.gobmallorca.com/que-feim/la-trapa>] (Consulta: 3 de maig de 2017).

El camí cap a l'autonomia de les Illes Balears començà per la via institucional amb les eleccions al Congrés dels Diputats i al Senat de 15 de juny de 1977. La província constituïa una circumscripció electoral única en què s'elegien 6 representants a la cambra baixa. En canvi, a la cambra alta es triaven tres senadors per Mallorca, un per Menorca i un per Eivissa-Formentera.

Els resultats a l'arxipèlag foren un vot de confiança a les formacions polítiques que representaven la moderació, en conservadorisme, el reformisme del règim anterior i el sucursalisme respecte les organitzacions estatals.

Al Congrés dels Diputats, la Unió de Centre Democràtic (UCD) guanyà les eleccions amb un 50,9% dels vots i aconseguí 4 diputats. La segona força fou el PSOE amb un 23,1% dels vots i 2 diputats.

Quedaren molt enfora d'aconseguir representació la dreta d'Aliança Popular (AP) amb un 8,8%, la Unitat Socialista (coalició del Partit Socialista Popular i les organitzacions nacionalistes d'esquerra del Partit Socialista de les Illes, després Partit Socialista de Mallorca, i el Moviment Socialista de Menorca) amb un 5,1%, el Partit Comunista d'Espanya (PCE) obtingué un 4,4 % i els nacionalistes de centre de la Unió Autonomista³⁷³ només assoliren un 3,6% dels sufragis.

Per Mallorca, foren triats al Senat Jeroni Albertí³⁷⁴ (UCD), Ramiro Pérez-Maura (UCD) i Manuel Mora Esteva (PSOE).

Abans dels comicis, totes les forces que es presentaven a les eleccions signaren el Pacte Autonòmic en què es comprometien exigir els drets i respectar la identitat de les Illes Balears mitjançant l'accés a l'autonomia. Només AP en quedà fora i el seu principal representant, l'eivissenc Abel Matutes³⁷⁵, s'hi adherí a títol individual.

³⁷³ Coalició electoral que es presentà a les eleccions generals espanyoles de 1977 per les Illes Balears. Era presidida per Josep Melià i Pericàs i formada per l'Aliança Nacional Mallorquina i el Partit Nacionalista Mallorquí. Poc després es va dissoldre.

³⁷⁴ Jeroni Albertí Picornell (Banyalbufar, 1927) és un expolític i empresari mallorquí. Després d'emigrar alguns anys a Veneçuela, fou president de l'Associació Industrial de Mallorca (ASIMA) entre 1971 i 1983. Va ser senador per Mallorca pel partit UCD entre 1977 i 1983, president del Consell de Mallorca i del Consell General Interinsular per la mateixa formació entre 1978 i 1982, president del Consell de Mallorca per UM entre 1983 i 1987 i president del Parlament de les Illes Balears també amb el partit regionalista entre 1987 i 1991.

³⁷⁵ Abel Matutes Juan (Eivissa, 1941) és un empresari i expolític eivissenc. Va ser alcalde d'Eivissa entre 1970 i 1971 durant la dictura franquista, va ser elegit el primer senador per Eivissa-Formentera durant la Transició Democràtica, dues legislatures, entre 1977 i 1982 per AP i, posteriorment, fou elegit pel mateix

Per tal de complir el compromís, al juliol de 1977 es reuniren els onze representants balears a les Corts Generals per constituir l'Assemblea de Parlamentaris de les Illes Balears.

Un any després, al juny de 1978, el govern espanyol concedí la preautonomia a les Illes Balears mitjançant un decret que preveia la constitució d'un Consell General Interinsular (CGI) i uns consells insulars per Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera.

En un primer moment, només es formà el CGI amb els membres de l'Assemblea de Parlamentaris i fou nomenat president el senador per Mallorca Jeroni Albertí (UCD).

En la nova cita electoral al Congrés dels Diputats i al Senat de l'1 de març de 1979, les formacions polítiques majoritàries que havien assolit representació, UCD i PSOE, aconseguiren concentrar el vot de formacions properes que havien concorregut a les passades eleccions. Per una part, UCD va absorbir la Unió Auntonomista i la Unió Democràtica de la Illes Balears i, per altra part, el PSOE havia integrat a nivell estatal el Partit Socialista Popular i a l'arxipèlag alguns sectors del Partit Socialista de les Illes.

A la cambra baixa, la victòria tornà a ser per UCD amb el 49,1% dels vots i 4 diputats i el PSOE obtingué el 29,4% i 2 diputats. Quedaren fora la Coalició Democràtica (integrada per AP, el Partit Demòcrata Popular i Aliança Liberal) amb un 9,2%, el Partit Comunista de les Illes (PCE-PCIB) obtingué el 4,93% i la coalició entre el Partit Socialista de Mallorca (PSM) i el Partit Socialista de Menorca assoliren només el 3% dels vots.

Al Senat, per Mallorca, varen ser triats Jeroni Albertí (UCD), Josep Zaforteza Calvet (UCD) i Gregori Mir³⁷⁶ (PSOE).

Just un mes després, varen tenir lloc les eleccions als consells insulars. A Mallorca es triaven 24 membres (12 en llista única per tota l'illa i 4 per cada partit judicial de

partit diputat per les Illes Balears entre 1982 i 1986. A continuació va ser comisari europeu de Crèdit i Inversions (1986-1989), comissari europeu de relacions amb el Mediterrani i Llatinoamèrica (1989-1993) i comissari europeu de Transport i Energia (1993-1994). Durant el primer govern de José Maria Anzar va ser ministre d'Afers Exteriors d'Espanya entre 1996 i 2000. És el principal empresari eivissenc en negocis de banca, hotels, locals d'oci i al sector navilier.

³⁷⁶ Gregoria Mir Mayol (Campos 1939–Palma 2016) va ser un advocat, historiador i polític mallorquí. Fou elegit senador del PSOE per Mallorca les dues primeres legislatures, entre 1977 i 1982, i diputat per les Illes Balears amb el mateix partit entre 1982 i 1986. En la seva producció com historiador destaquen els dos volums sobre el mallorquinisme polític, primera obra que abordava aquest tema, publicats a París el 1975.

Palma, Inca i Manacor). Un sistema fruit de la majoria d'UCD que afavoria clarament al bipartidisme ja que per entrar al Consell de Mallorca una formació havia d'assolir un percentatge gens menyspreable de vots.

Una altra vegada, UCD encapçalà els resultats amb 48% dels suports i 14 consellers i la seguí amb representació el PSOE amb el 26,6% i 7 consellers. La novetat en aquests comicis va ser l'entrada del nacionalisme d'esquerra del PSM amb un 11% dels vots i 2 consellers i els comunistes del PCIB-PCE amb 6,8% i 1 conseller.

Les eleccions als consells insulars coincidiren amb els primers comicis municipals de caràcter democràtic des de 1931. A Palma, Ramon Aguiló (PSOE) va ser investit batle gràcies al suport de PSM i el PCIB-PCE.

El 24 d'abril de 1979 es constituí el Consell Insular de Mallorca aplicant un decret del Govern espanyol que dissolia la Diputació Provincial i transferia les seves competències a les noves institucions insulars. Jeroni Albertí (UCD) va ser triat president. Una part dels representants dels consells insulars formaven també el CGI i Albertí també en fou elegit president.

Alguns partits amb representació com el PSM³⁷⁷, el PCE, el PSOE o UCD presentaren durant aquest període el seus respectius projectes d'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears.

Al 1979, totes les formacions polítiques amb representació amb excepció d'AP tenien la intenció que l'arxipèlag accedís a l'autonomia mitjançant l'article 151 de la Constitució Espanyola, l'anomenada *via ràpida*.

Tanmateix, al gener de 1980, els òrgans de decisió estatals de la UCD determinaren que les Illes Balears havien d'accedir a l'autogovern a través de l'article 143, coneguda com a la *via lenta*³⁷⁸.

³⁷⁷ Estatut d'autonomia per Mallorca, Menorca, Eivissa i Formentera, més conegut com a estatut de Cura, fou l'avantprojecte que el març de 1977 presentà l'Assemblea Popular al santuari de Cura (Mallorca). Aquesta era formada pel Partit Socialista de les Illes, el Moviment Comunista de les Illes Balears, el Partit del Treball d'Espanya i Partit Socialista d'Alliberament Nacional. La iniciativa també tingué el suport de l'Obra Cultural Balear, Unió de Pagesos de Mallorca, el Congrés de Cultura Catalana i un bon grapat d'intel·lectuals nacionalistes i progressistes.

³⁷⁸ Existeixen dues versions sobre un aquest episodi. Una culpa de la decisió a la direcció estatal d'UCD, versió defensada per Jeroni Albertí, i una altra assegura que el diputat ucedista mallorquí i ministre de

El president del CGI, per tal de superar el conflicte de la via d'accés, promogué la constitució de la Comissió dels Onze per redactar un avantprojecte d'estatut d'autonomia.

La comissió, però, no aconseguia arribar a cap consens i, mentrestant, es produí el cop d'estat del 23 de febrer 1981 i el procés de crisi interna de la UCD.

Al juliol de 1981, UCD i PSOE pactaren a l'àmbit estatal que els territoris que encara no havien assolit l'autonomia ho fessin mitjançant l'article 143. Per tant, l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears entrà a la seva fase decisiva després del cop d'estat del 23-F i de l'aprovació de la Llei Orgànica d'Harmonització del Procés Autòmic que encarrilava per la via de la moderació el procés d'autogovern de les nacionalitats i regions.

L'acord entre els dos principals partits estatals desencallà la situació. A l'agost de 1981, començà el procés autòmic i, al desembre, la majoria d'UCD i PSOE a l'Assemblea de Parlamentaris i Consellers aprovà un Projecte d'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears que fou enviat al Congrés dels Diputats.

Les tensions pel procés autòmic i la crisi del seu partit portaren Jeroni Albertí a abandonar UCD i les presidències de les institucions insulars. Francesc Tutzó el substituí al CGI i Maximilià Morales al Consell de Mallorca.

La tramitació del projecte d'estatut balear quedà interrompuda per l'avançament electoral a l'octubre de 1982. A les Illes Balears, guanyà per primera vegada l'esquerra amb el 40,6% dels vots que obtingué el PSOE i els seus 3 diputats. Els sufragis conservadors passaren a la Coalició Popular (formada per AP, PDP i la Unió Liberal) que aconseguí també 3 diputats amb el 37,7%. La UCD no assolí representació amb el 10,5% i tampoc ho féren el Centre Democràtic i Social (CDS) amb el 5,4%, la Coalició PSM-Nacionalistes de les Illes amb el 2,4% i el PCIB amb el 1,6% dels sufragis.

La discussió al Congrés dels Diputats recuperà un tema polèmic com era la proposta d'una representació partidària que propugnava Abel Matutes (AP) com a representant d'Eivissa. El seu grup presentà tota una sèrie d'esmenes que, finalment, foren rebutjades al Congrés dels Diputats³⁷⁹.

Treball i Seguretat Social (1981-1982) Santiago Rodríguez-Miranda mai no contemplà que les Illes Balears accedissin a l'autogovern per la via de les nacionalitat històriques.

³⁷⁹ Aliança Popular i Abel Matutes defensaven que les illes de Menorca, Eivissa i Formentera, en el seu conjunt, disposassin d'una representació igualitària a la de Mallorca. Aquest fet ja havia provocat problemes

S'arribà a una solució de compromís amb una distribució d'escons al futur parlament balear amb una base de proporcionalitat corregida. La representació al futur Parlament de les Illes Balears quedà amb 33 escons per Mallorca, 13 per Menorca, 12 per Eivissa i 1 per Formentera. Un sistema electoral que atorga una gran importància als comportament electoral propi de cada illa i, especialment, de les illes menors.

Després d'una tramitació ràpida pel Senat, l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears va ser publicat al Bolletí Oficial de l'Estat l'1 de març de 1983. Les principals característiques pròpies eren la oficialitat de la llengua catalana i el sistema de representació per illes amb les institucions com els consells insulars.³⁸⁰

Les primeres eleccions al Parlament de les Illes Balears de maig de 1983 donaren com a resultat un empat entre la Coalició Popular (CP) i la Federació Socialista Balear-PSOE amb 21 diputats cadascun. La resta de les formacions amb representació foren Unió Mallorquina (UM)³⁸¹-Partit Demòcrata Liberal amb 6, PSM-Nacionalistes de les Illes 2, Partit Socialista de Menorca-Agrupament d'Esquerres 2, Candidatura Independent de Menorca 1 i Partit Demòcrata Liberal d'Eivissa i Formentera amb 1.

Mitjançant un acord d'investidura, no de legislatura, entre CP i UM-PDL es trià com a president del Govern Balear Gabriel Cañellas³⁸² (CP), del Parlament Antoni Cirerol (AP) i del Consell de Mallorca Jeroni Albertí (UM-PDL).

La legislatura 1983-1987 va estar marcada per la posada en marxa de les institucions autonòmiques, la polèmica per les contractacions i les subvencions de l'executiu balear i pels estires i arronces entre els dos socis de govern.

al 1981 quan la majoria d'AP als ajuntaments eivissencs posà en joc el procés autonòmic perquè es podria haver incomplert l'article 143.2 que demana disposar de dos terços dels municipis d'una illa.

³⁸⁰ NADAL, Antoni: *La preautonomia balear (1975-1983)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1999, 7-49.

³⁸¹ Unió Mallorquina (UM) fou un partit polític, nacionalista de caràcter centrista i ideologia liberal, mallorquí. Va ser fundada l'octubre de 1982, principalment com a continuació regionalista de la UCD. El principal impulsor fou Jeroni Albertí i Picornell i la seva líder més important a partir dels anys noranta fou Maria Antònia Munar. Va presidir institucions com el Consell de Mallorca i el Parlament de les Illes Balears, també gestionà àrees al govern autonòmic. El partit es dissolgué el 2011 esquitxat per nombrosos casos de corrupció i es creà el nou partit Convergència per les Illes.

³⁸² Gabriel Cañellas Fons (Palma, 1941) és un expolític mallorquí que presidí el Govern Balear entre 1983 i 1995 per AP, primer, i PP, després. La seva etapa de govern és coneguda com el canyellisme, un estil de fer política basat en un regionalisme eminentment folklòric sense cap tipus de reivindicació nacional només defensant l'adaptació dels postulats o mesures estatals a la realitat illenca. Va haver de dimitir al 1995 a causa del cas de corrupció del Túnel de Sóller.

Durant aquesta legislatura s'aprovaren lleis i normatives tan importants com la Llei d'Allotjament Extrahoteler (i també el Decret Cladera I, pel conseller de Turisme Jaume Cladera), la Llei de Normalització Lingüística, la Llei Electoral o la Llei de Règim Jurídic de l'Administració de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Dins la cambra balear es produïren alguns canvis de disciplina de grup. Dos diputats d'UM es passaren al Grup Popular i un representant del PSM abandonà el seu grup per anar al Grup Mitx³⁸³.

Les segones eleccions autonòmiques de les Illes Balears atorgaren la victòria a la coalició AP-Partit Liberal amb 25 escons i li seguiren amb presentació la FSB-PSOE amb 21, el CDS amb 5, UM amb 4, PSM-Entesa Nacionalista amb 3 i Entesa de l'Esquerra de Menorca (EEM) amb 2³⁸⁴.

Un nou acord entre AP-PL i UM, i l'abstenció del CDS (a canvi que el seu portaveu Francesc Quetglas fos senador autòmic), permeté elegir de nou Gabriel Cañellas (AP) com a president de l'executiu balear. També foren investits Joan Verger³⁸⁵ (AP) com a president del Consell de Mallorca i Jeroni Albertí (UM) president del Parlament de les Illes Balears. Setmanes abans s'havia frustrat un pacte de centre-esquerra i un projecte de govern presidit per Quetglas (CDS). Tot i això, la composició de la cambra era més plural i l'oposició formada per CDS, FSB-PSOE, PSM-NM i EEM disposava de majoria a la cambra i pogué forçar l'aprovació d'algunes qüestions.

Tanmateix, al 1988 la situació canvià quan el diputat per Menorca del CDS Carles Ricci abandonà la disciplina del CDS i s'alineà amb els grups que donaven suport al govern. Una circumstància que durà fins al 1991 quan el diputat d'UM Miquel Pascual trencà en algunes votacions la disciplina de partit i votà amb l'oposició.

La diputada del PSOE per Eivissa Paula Guillem deixà al 1989 el Grup Socialista i, després de passar pel Grup Mitx, s'incorporà al grup del PSM-NM.

³⁸³ Es tracta de Damià Ferrà-Ponç que posteriorment s'integrà al PSOE.

³⁸⁴ MOSQUERA, Roberto i NADAL, Antoni: *El procés autonòmic balear (1976-1987)*. Edicions Documental Balear. Palma, 1994, 77-122.

³⁸⁵ Joan Verger Pocoví (Montuïri 1944-2013) va ser un enginyer i polític mallorquí d'AP, primer, de PP, posteriorment. Va ser diputat al Parlament de les Illes Balears entre 1983 i 2003, president del Consell de Mallorca entre 1987 i 1995 i conseller de Foment del Govern Balear entre 1997 i 1999. Durant els anys que presidí el Consell exercí de contrapès intern al poder de Gabriel Cañellas encapçalant un corrent dins el partit conegut com *vergerisme*.

En aquest període legislatiu s'aprovà la Llei de Camps de Golf, la Llei de Compilació del Dret Civil Balear i la Llei de Consells Insulars. Just al final de la legislatura, s'envià al Congrés dels Diputats una ambiciosa reforma de l'Estatut d'Autonomia que volia equiparar les Illes Balears amb les comunitats autònomes històriques.³⁸⁶

Les eleccions autonòmiques de 1991 concediren la majoria absoluta a la coalició prelectoral del Partit Popular (PP)-UM amb 31 escons al Parlament de les Illes Balears. Restaren a l'oposició el Partit Socialista de les Illes Balears (PSIB)-PSOE amb 21 diputats, PSM-NM amb 3, EEM amb 2, la Unió Independent de Mallorca³⁸⁷ amb 1 i la Federació d'Independents d'Eivissa i Formentera amb 1 escó.

Les iniciatives legislatives que marcaren el mandat foren una reforma de l'Estatut d'Autonomia menys ambiciosa que l'anterior i que fou la finalment aprovada per les Corts Generals. També es transferiren més competències als consells insulars i s'aprovà el Pla Director d'Ordenació de l'Oferta Turística de Mallorca.

Amb tot, va ser l'enfrontament entre els dos socis de la coalició de govern allò que marcà la política balear entre 1991 i 1995.

UM havia emprès un camí per reforçar el discurs nacionalista que prengué força amb la tria de Maria Antònia Munar³⁸⁸ com a presidenta de la formació.

Al setembre de 1992, la situació arribà a un punt de tensió en què Gabriel Cañellas destituí Munar com a consellera d'Educació i Cultura. El grup parlamentari d'UM es

³⁸⁶ MARIMON, Antoni: "L'autonomia balear (1983-2003)" dins BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 429-432.

³⁸⁷ Fou un partit polític escindit d'Unió Mallorquina amb la incorporació d'alguns independents al 1990, disconformes amb el pacte d'Unió Mallorquina amb el PP que els feia presentar-se en la mateixa llista a les eleccions. Era dirigit per Miquel Pascual i presentava una certa ambigüitat respecte la unitat de la llengua catalana. Al 1993, la majoria dels seus membres tornaren a UM.

³⁸⁸ Maria Antònia Munar Riutort (Barcelona, 1955) és una advocada i expolítica mallorquina, primer, d'UCD i, posteriorment, d'UM. Va ser batlessa de Costitx entre 1979 i 2007 i consellera de Cultura del Govern Balear des de 1987 fins que fou expulsada pel president Gabriel Cañellas al 1992 per les diferències entre els dos partits. Al mateix any va ser triada presidenta d'UM en substitució de Jeroni Albertí. Al 1995 va ser elegida presidenta del Consell de Mallorca gràcies a un pacte de centreesquerra. Un càrrec que mantingué fins al 2007, pactant els quatre darrers anys amb el PP. Al 2007, un nou pacte de centreesquerra l'elegí presidenta del Parlament de les Illes Balears fins que al 2010 dimití assetjada pels caos de corrupció que investigava la justícia. Els principals casos en els qual se la implicada són el Cas Pla Territorial, el Cas Can Domenge, el Cas Maquillatge, el Cas Son Oms, el Cas Peatge, el Cas Voltor, el Cas Picnic i el Cas Ossifar. Actualment, es troba a la presó de Palma condemnada amb sentència ferma

partí per la meitat però la coalició de govern no s'arribà trencar fins a la primavera de 1994.

El canvi de situació política deixà el PP en minoria al Consell de Mallorca. Si bé Joan Verger continuà com a president, UM, PSIB-PSOE i PSM-NM entraren a gestionar àrees de govern.

A final de la legislatura, esclatà el cas de corrupció del túnel de Sóller³⁸⁹ en què s'acusava al president Cañellas de rebre, entre d'altres, suborns a canvi de la concessió de la infraestructura.³⁹⁰

Aquest procés de presumpta corrupció política marcà els mesos posteriors a les eleccions autonòmiques de 1995.

La força més votada als comicis tornà a ser el PP amb 30 escons que li atorgaven la majoria absoluta. Els altres partits amb representació al Parlament de les Illes Balears foren el PSIB-PSOE amb 16, el PSM-NM amb 5, UM amb 2, Esquerra Unida (EU) amb 2, EEM amb 2, Els Verds d'Eivissa amb 1 i l'Agrupació Popular Independent de Formentera (APIF)³⁹¹ amb 1 diputat que s'integrà dins el grup del PP.

Els resultats a Mallorca permeteren la formació d'un primer pacte de progrés al consell insular gràcies a un pacte que féu Maria Antònia Munar (UM) presidenta, PSIB-PSOE i PSM gestionant àrees de govern i en què EU donava suport extern.

Pocs dies després que Gabriel Cañellas fos investit per quarta vegada president del Govern Balear hagué de dimitir forçat per la direcció estatal del PP a causa de la dimensió mediàtica que prenia el Cas Túnel de Sóller a l'àmbit espanyol.

³⁸⁹ El Cas Túnel de Sóller fou el procés judicial en què s'acusà Antoni Cuart, empresari soci del president Gabriel Cañellas, de pagà aproximadament 50 milions de pessetes a la Fundació Illes Balears, presidida per Gabriel Cañellas, i al PP per a sufragar les despeses de les campanyes electorals de 1989 i 1991. També fou acusat el secretari general de la formació política José Antonio Berastain i el conseller d'Obres Públiques Jeroni Saiz. L'escat del cas provocà que José Maria Aznar obligàs a dimitir Cañellas com a president del Govern Balear al 1995. La sentència del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears declarà provats els fets però absolgué els acusats per haver prescrit els delictes.

³⁹⁰ MARIMON, Antoni: "L'autonomia balear (1983-2003)" a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 432-436.

³⁹¹ Partit polític de la pitüisa menor de caràcter conservador que es presenta a les eleccions al Parlament de les Balears amb el suport el Partit Popular formenterenc i el Grup d'Independents de Formentera (GUIF). En la majoria de les legislatures s'integra dins el Grup Popular de la cambra balear o dóna suport a les propostes i majories de govern del PP.

El substituï Cristòfol Soler³⁹² (AP) que tot d'una s'apartà del seu antecessor amb una actitud dialogant amb la societat civil, un compromís ferm amb la cultura pròpia de les Illes Balears i amb una política restrictiva amb el medi ambient. Algunes de les mesures més polèmiques foren la creació d'una Direcció General de Política Lingüística o una Llei d'Incomptabilitats que restringia fortament les activitats al sector privat dels càrrecs públics.

Al juny de 1996, el Grup Popular retirà el suport al president Soler i proposà Jaume Matas³⁹³ (PP) per dirigir l'executiu balear. L'acord entre els sectors anteriorment enfrontats dins el partit, representats per Gabriel Cañellas i Joan Verger, i la superació d'alguns entrebancs posats per alguns diputats soleristes (que es mostraven d'acord amb el programa i les polítiques del president Soler); permeteren a Jaume Matas ser investit president i completar la legislatura.³⁹⁴

Les eleccions de 1999 varen suposar la novetat més important fins llavors en la política autonòmica de les Illes Balears. Per primera vegada les forces d'esquerra i centristes sumaven i, a més, tenien la voluntat de formar un govern alternatiu al PP. Els comicis es produïren després de diverses campanyes de mobilització ciutadana, especialment en defensa del territori, de la cultura i l'autogovern.

Els comicis donaren un resultat de 29 escons per al PP, 15 per al PSIB-PSOE, 6 per al Pacte Progressista d'Eivissa, 5 per a PSM-Entesa, 3 per a UM, 2 per EU-Els Verds

³⁹² Cristòfol Soler Cladera (Inca, 1956) és un economista i polític mallorquí que ha militat al PDP i al PP fins que se'n donà de baixà. Va ser conseller d'Economia i Hisenda sota la presidència de Cañellas entre 1983 i 1987 i president del Parlament de les Illes Balears entre 1991 i 1995. Fou elegit president del Govern Balear al 1995, substituint Cañellas, però el seu grup parlamentari li retirà el suport i dimití un any després. Al 2014 es donà de baixà de la militància del PP per les polítiques de José Ramón Bauzá contra els trets identitaris de les Illes Balears. Un any després va ser elegit president de l'Assemblea Sobiranista de Mallorca i s'implicà en la candidatura electoral per les eleccions espanyoles de juny anomenada *Sobirania per les Illes*.

³⁹³ Jaume Matas Palou (Palma, 1956) és un economista i expolític mallorquí del PP. Va ser conseller d'Economia i Hisenda del Govern Cañellas entre 1993 i 1995 i del Govern Soler entre 1995 i 1996. Substituï Cristòfol Soler al capdavant de l'executiu balear però no pogué repetir mandat després de les eleccions de 1999. Al 2000, José María Aznar el nomenà ministre de Medi Ambient fins al 2003 quan abandonà el càrrec per presentar-se a les eleccions autonòmiques de 2003 de les qual resultà de nou president gràcies a la majoria absoluta que obtingué el PP a la cambra balear. Va repetir candidatura al 2007 però els resultats electorals varen propiciar un nou pacte de centreesquerra. A partir del 2008, la Fiscalia Anticorrupció l'investigà en diverses peces del Cas Palma Arena. Va ser condemnat a 6 anys de presó per l'Audiència de Palma i ingressà alguns mesos a la presó. Actualment es troba en llibertat pendent de diversos judicis.

³⁹⁴ MARIMON, Antoni: "L'autonomia balear (1983-2003)" a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 436-440.

(EV), 1 per a Esquerra de Menorca, 1 per al Partit Socialista de Menorca i 1 per la Coalició d'Organitzacions Progressistes de Formentera.

Un període de negociacions complicades per formar govern finalment cristal·litzaren en un executiu balear format per les forces d'esquerra del Parlament i amb el suport extern d'UM. Francesc Antich³⁹⁵ (PSOE) va ser investit president.

Al Consell de Mallorca, el pacte permeté que Maria Antònia Munar seguís de presidenta i les àrees de govern es repartiren entre UM i PSM mentre que el PSIB-PSOE i EU-Els Verds donaven suport extern.

El Govern de les Illes Balears portà a terme una política d'ordenació urbanística del territori de tipus restrictiu, amplià el catàleg de parcs naturals i comprà diverses finques públiques. També posà en marxa una ecotaxa³⁹⁶ que havien d'abonar els turistes i una sèrie de polítiques i iniciatives de caràcter progressista en salut, ensenyament i serveis socials que es reclamaven des de feia temps. També marcà la legislatura l'enfrontament entre els governs autonòmic i estatal.

Aquesta experiència de mandat de les forces de centreesquerra acabà al 2003 amb el retorn al poder del PP de la mà de Jaume Matas.

Les eleccions donaren un resultat de 29 escons per al PP, 15 per al PSIB-PSOE, 5 per al Pacte Progressista d'Eivissa, 4 per al PSM-EN, 3 per UM, 2 per EU-EV i 1 per a APIF que s'integrà al Grup Popular completant la majoria absoluta.

Al Consell de Mallorca, un pacte entre PP i UM permeté que els nacionalistes de centre mantenissin la gestió de la institució insular i la presidència de Maria Antònia

³⁹⁵ Francesc Antich Oliver (Caracas, Veneçuela, 1958) és un advocat i polític mallorquí del PSIB-PSOE. Va ser batle d'Algaida entre 1990 i 1995 i conseller de Medi Ambient del Consell de Mallorca entre 1995 i 1999. Guanyà la secretaria general i la candidatura del PSIB-PSOE al 1998 i aconseguí formar, com a president, el primer govern de centreesquerra de la història de les Illes Balears després de les eleccions de 1999. Perdé la reelecció davant Jaume Matas al 2003 i va ser elegit diputat per les Illes Balears al Congrés de les Illes Balears al 2004 fins al 2007. Aquest mateix any, va ser de nou investit president de les Illes Balears amb un segon pacte de centreesquerra. Perdé de nou les eleccions al 2011 davant José Ramón Bauzá i fou elegit senador per designació autonòmica pel Parlament de les Illes Balears, el càrrec que ocupa actualment.

³⁹⁶ Impost vigent a les Illes Balears entre 2001 i 2003 que pagaven les persones que pernoctaven als establiments hotelers de les Illes Balears i que tenia com a destinació millorar el medi ambient que el turisme anava degradant. Fou el projecte més important del govern del Pacte de Progrés (1999-2003) i topà amb l'oposició frontal dels hotelers i del PP. Es derogà amb el retorn de Jaume Matas i el PP al poder al 2003. L'any 2016, en el 3r Pacte de Progrés, es recuperà una inicitiva semblant amb el nom d'Impost de Turisme Sostenible.

Munar, a canvi que els populars poguessin controlar l'Institut Mallorquí d'Afers Socials³⁹⁷.

La legislatura 2003-2007 va estar marcada per la supressió de l'ecotaxa, per la creació de la Radiotelevisió Pública de les Illes Balears, la construcció de tota una sèrie d'infraestructures, la reducció d'alguns parcs naturals i la reforma de l'Estatut d'Autonomia que separava les llistes del Parlament i dels consells insulars, reforçava les competències de les institucions insulars, creava el Consell Insular de Formentera i prèvia tota una sèrie d'inversions per tal de compensar la insularitat.³⁹⁸

La política del Govern de les Illes Balears i del Consell de Mallorca comportaren el sorgiment de diverses plataformes en contra dels projectes d'infraestructures i d'urbanització que portaven a terme les institucions governades pel PP i UM.

Un nou canvi de signe de govern va tenir lloc a les eleccions de maig de 2007.

Al Parlament de les Illes Balears, el PP obtingué 28 escons, el PSIB-PSOE en va obtenir 16, el PSOE-Eivissa pel Canvi va acosenguir-ne 6, el Bloc per Mallorca³⁹⁹ (coalició formada pel PSM, EU-EV i Esquerra Republicana de Catalunya) n'obtingué 5, per a UM foren 3, per al Partit Socialista de Menorca-Els Verds 2 i APIF n'aconseguí 1.

Per primera vegada es votà per separat la llista al Consell de Mallorca amb un resultat de 16 per al PP, 11 per al PSIB-PSOE, 5 per al Bloc per Mallorca i 3 per UM.⁴⁰⁰

Francesc Antich (PSOE) fou investit per segona vegada president de Govern de les Illes Balears amb el suport i la participació a les àrees de govern del Bloc i UM. Al

³⁹⁷ MARIMON, Antoni: "L'autonomia balear (1983-2003)" a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 440-446.

³⁹⁸ AMER, Catalina: "Vint-i-cinc anys d'història política: Parlament i acció de govern" a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autonòmics. Palma, 2008, 228-230.

³⁹⁹ Coalició preelectoral creada al 2006 per PSM-EN, Esquerra Unida de Mallorca, Els Verds de Mallorca i un col·lectiu de ciutadans independents, al 2007 s'incorporà ERC. Es formaren també coalicions del mateix tipus a nivell local com el Bloc per Palma. La coalició ja havia provocat tensions prèvies com l'escissió d'una part del PSM que no desitjava participar-hi i que formà Entesa per Mallorca. La coalició no es repetí a les eleccions generals de 2008 i al 2009 ERC decidí deixar el Bloc i els seus càrrecs abandonaren els càrrecs executius. A més, al 2010, EU i Els Verds visqueren un procés de refundació que acabà amb una escissió que, al cap de pocs mesos, es convertirà en Iniciativa Verds. Aquesta nova formació pactà amb el PSM i Entesa per Mallorca per anar plegats a les eleccions de 2011.

⁴⁰⁰ MARIMON, Antoni: "Les eleccions autonòmiques a les Illes Balears entre el 1983 i el 2007" a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autonòmics. Palma, 2008, 202-206.

Consell de Mallorca es reproduí el pacte amb la presidència de Francina Armengol⁴⁰¹ (PSOE) i a l'Ajuntament de Palma sota la batlia d'Aina Calvo⁴⁰² (PSOE).

La investigació de casos de corrupció de l'anterior legislatura per part de la Fiscalia Anticorrupció i la crisi econòmica a partir de 2008 marcaren el mandat del segon Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears.⁴⁰³

La qüestió de les causes judicials contra representants públics desembocà amb l'expulsió d'UM del Govern, el Consell i l'Ajuntament de Palma per la seva implicació en situacions de pressumpta corrupció.⁴⁰⁴

En les eleccions de maig de 2011, el Partit Popular aconseguí una victòria sense precedents amb 35 diputats al Parlament de les Illes Balears que superaven de llarg el llindar la majoria absoluta. El PSOE-Pacte per Eivissa n'aconseguí 18, el PSM-Iniciativa Verds-Entesa per Mallorca (PSM-IV-ExM)⁴⁰⁵ 4, Partit Socialista de Menorca 1 i Gent per Formentera-PSOE 1. El centre regionalista que esperava recollir el testimoni de la desapareguda UM, amb formacions com Convergència per les Illes⁴⁰⁶ i la Lliga Regionalista⁴⁰⁷, no aconseguiren representació.⁴⁰⁸

⁴⁰¹ Francesca Lluç Armengol Socias (Inca, 1971) és una apotecària i política mallorquina del PSIB-PSOE. És diputada del Parlament de les Illes Balears des de 1999. Va ser presidenta del Consell de Mallorca entre 2007 i 2011 gràcies a un acord de govern entre PSM-IV-ExM i UM i, després de les eleccions de 2011, es convertí en la cap de l'oposició a la cambra balear. L'any 2015 va ser investida presidenta del Govern de les Illes Balears amb els vots de PSOE, MÉS per Mallorca, MÉS per Menorca, Podem i Gent per Formentera. Actualment, ocupa aquest càrrec.

⁴⁰² Aina Calvo Sastre (Palma, 1969) és una pedagoga i política mallorquina del PSIB-PSOE. Va ser batlessa de Palma entre 2007 i 2007 gràcies al pacte amb el Bloc per Palma i UM. Representa un corrent d'oposició interna a la línia majoritària de la secretària general del PSIB-PSOE Francina Armengol.

⁴⁰³ AMER, Catalina: "Vint-i-cinc anys d'història política: Parlament i acció de govern" a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autònoms. Palma, 2008, 230-233.

⁴⁰⁴ La Vanguardia, 5 de febrer de 2010 (edició digital)

[<http://www.lavanguardia.com/politica/20100205/53884748236/antich-expulsa-a-um-de-todas-las-instituciones-de-baleares.html?facet=amp>] (Consulta: 3 de febrer de 2017).

⁴⁰⁵ Coalició preelectoral formada al 2010 per Iniciativa Verds (escissió d'EU-EV), PSM-EN i Entesa per Mallorca (escissió del PSM) que volia ocupar l'espai de l'esquerra mallorquinista i ecologista després de la dissolució del Bloc de Mallorca. Es presentà a les eleccions del Parlament de les Illes Balears, del Consell de Mallorca i de l'Ajuntament de Palma de 2011, després de les quals restà a l'oposició. Al 2013 es convertí en la coalició MÉS per Mallorca.

⁴⁰⁶ Formació política de centre regionalista encapçalada per Josep Melià Ques (fill de Josep Melià Pericàs) que pretenia recollir el llegat d'UM que no havia estat esquitxat per la corrupció, especialment per poder presentar candidatures als municipis de la Part Forana. Al 2012 es dissolgué per formar, juntament amb altres partits, el Pi-Proposta per les Illes.

⁴⁰⁷ Partit polític de centre-dreta regionalista format per Jaume Font Barceló, ex batle de sa Pobla i exconseller balear de Medi Ambient, després que aquest abandonàs el PP. L'any 2012 es dissolgué per formar, juntament amb altres partits, el Pi-Proposta per les Illes.

⁴⁰⁸ Elecciones Autonómicas 2011 Baleares. El País

Al Consell de Mallorca es reproduí un resultat semblant amb 19 consellers per al PP, 10 per al PSOE i 4 per PSM-IV-ExM.⁴⁰⁹

José Ramón Bauzá⁴¹⁰ (PP) fou investit president del Govern de les Illes Balears, Maria Salom⁴¹¹ (PP) va ser elegida presidenta del Consell de Mallorca i la majoria absoluta del PP a l'Ajuntament de Palma també permeté que Mateu Isern exercís de batle de la capital mallorquina.

Aquest mandat amb gairebé tot el poder de les Illes Balears concentrat en el PP, va estar marcat per un conjunt de retallades socials com les patides a la Llei de Dependència o, per exemple, la decisió de retirar les targetes sanitàries als immigrants irregulars.

També s'impulsaren mesures poc favorables al petit comerç, com l'autorització de diverses grans superfícies o l'elaboració d'una Llei del Comerç sense comptar amb el suport de bona part del sector.

La seva política continuada contra la normalització del català (tancament de Ràdio Televisió de Mallorca, Llei de Funció Pública, Llei de Símbols); les continuades mesures de desprotecció del territori, com la connivència amb les prospeccions petrolíferes, la Llei del Turisme o la Llei Agrària i el conflicte continuat amb la comunitat educativa comportaren una important crispació a amplis sectors de la societat illenca.⁴¹²

[<http://resultados.elpais.com/elecciones/2011/autonomicas/04/>] (Consulta: 3 de febrer de 2017).

⁴⁰⁹ Elecciones Autonómicas 2011. Mallorca El País

[<http://resultados.elpais.com/elecciones/2011/autonomicas/04/701.html>] Consulta: 3 de febrer de 2017).

⁴¹⁰ José Ramón Bauzá Díaz (Madrid, 1970) és un apotecari i polític mallorquí del PP. Va ser batle de Marratxí entre 2003 i 2011. Al 2009 va ser elegit president del PP balear i aconseguí una amplíssima majoria absoluta a les eleccions de 2011 com a cap de llista al Parlament de les Illes Balears. Fou investit president del Govern i encapçalà diverses polítiques que crispaven amplis sectors de la societat illenca. No pogué repetir mandat a les eleccions de 2015 per haver registrat el pitjor resultat del PP des de 1983. El mateix any va ser elegit senador per designació autonòmica, càrrec que ocupa actualment.

⁴¹¹ Maria Salom Coll (Inca, 1967) és una economista i política mallorquina del PP. Ha estat diputada al Parlament de les Illes Balears (1991-2003) i regidora de l'Ajuntament d'Inca (2003-2007). Posteriorment, fou diputada per les Illes Balears al Congrés dels Diputats (2004-2010) i presidenta del Consell de Mallorca (2011-2015). Actualment, des de 2016, és la delegada del govern espanyol a les Illes Balears.

⁴¹² JORDÀ, Joan Pau: "Illes Balears. Entre el desencanto y la necesaria renovación. Debates desde la periferia" a *Viento Sur*, núm 142. Madrid, octubre de 2015, 107-116.

La majoria absoluta del PP al Parlament es veurà minvada en un diputat quan Antoni Pastor serà expulsat de la formació per trencar la disciplina de vot en matèria lingüística.⁴¹³

Dos aspectes que s'han deixat fora d'aquest repàs a l'evolució autonòmica són les dades de participació i de vots en blanc. Si bé es pot resseguir en el estudis que existeixen sobre el tema⁴¹⁴.

⁴¹³ El Mundo-El Día de Balears, 12 de juny de 2010

[<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/06/12/baleares/1339505382.html>] (Consulta: 3 de novembre de 2016).

⁴¹⁴ SERRA BUSQUETS, Sebastià: "Sistema autonòmic de l'Estat espanyol des de la perspectiva electoral" a PUIGSERVER POU, Rafel; RIPOLL GIL, Elisabeth i SERRA BUSQUETS, Sebastià (Eds.): *Cultura, societat i política a la Mediterrània contemporània. Miscel·lània d'homenatge al professor Miquel Duran Pastor : XIV Reunió de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural*. Institut d'Estudis Balearcs. Palma, 2013, 351-398.

3. LES MOBILITZACIONS EN DEFENSA DEL TERRITORI

3.1 Salvem es Trenc (1977-1984)

Imatge actual des Trenc (Foto: JM92, llicència Creative Commons)

El conflicte i la mobilització per protegir la platja des Trenc (Campos) començà a final de la dècada dels anys setanta després que un grup de promotors suec presentàs l'anomenat *l'Skandia Plan* al 1975. Aquest pla incloïa dues promocions conegudes com *Ses Covetes Foresta* i *Covetes SA* que comportà la redacció d'un pla parcial i un pla urbanitzador cap al 1976. Tot i que, al mateix any, l'Ajuntament de Campos va desestimar *Ses Covetes Foresta*.⁴¹⁵

⁴¹⁵ *Diario de Mallorca*, 19 de juliol de 1983, 19.

Al 1977 començà la campanya de protecció des Trenc i el Salobrar de Campos per part dels ecologistes⁴¹⁶ i al maig de 1978 va tenir lloc una manifestació a la platja que reclamava salvar de la urbanització aquest indret costaner.⁴¹⁷

Just després de les primeres eleccions autonòmiques, el GOB llançà una nova campanya per protegir es Trenc en què intentava implicar la societat civil mallorquina.

L'entitat ecologista envià cartes a la Societat d'Història Natural, al Foment del Turisme, l'Obra Cultural Balear, Petita i Mitjana Empresa de Mallorca (PIMEM), Confederació d'Associació Empresarials de Balears (CAEB), Institut d'Estudis Ecològics (INESE), la Cambra de Comerç, el Laboratori Oceanogràfic, les associacions de veïnats, el rectorat i els deganats de la UIB, CCOO, USO, UGT, Unió de Pagesos de Mallorca (UPM), el Grup Excursionista de Mallorca (GEM) i el Casal de Cultura Popular.

La intenció del GOB era pressionar el nou govern autonòmic perquè aprovàs unes normes subsidiàries que substituïssin el planejament urbanístic que havia aprovat dos anys abans el Consell General Interinsular i que caducaven el 24 d'agost de 1983. D'aquesta manera, s'esperava seguir protegint espais naturals com sa Dragonera, l'Albufera d'Alcúdia i Muro, es Trenc, etc. Indrets que un estudi de l'INESE considerava d'especial interès.⁴¹⁸

Les setmanes següents, el PSOE i el PSM demanaren al Parlament de les Illes Balears suspendre el plantejament, i per tant protegir, a sis espais naturals (entre els quals, la platja des Trenc i sa Dragonera). Per al conseller d'Obres Públiques, Jeroni Saiz, els espais que presentaven més problemes eren sa Dragonera i es Trenc. A la vegada, al Consell de Mallorca, amb el permís d'UM, sortí endavant la proposta de PSOE i PSM de protegir els espais en qüestió.⁴¹⁹

A mitjan juliol de 1983, el consell de govern presidit per Gabriel Cañellas aprovà protegir sa Dragonera declarant-la “element paisatgista natural” i decidí permetre la urbanització rebaixada a la platja des Trenc passant de 550 a 91ha, establint una franja de

⁴¹⁶ SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000, 607 i *Mallorca Socialista*, 1977.

⁴¹⁷ PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 178.

⁴¹⁸ *Diario de Mallorca*, 19 de juny de 1983, 16.

⁴¹⁹ *Diario de Mallorca*, 25 de juny de 1983, 15; *Diario de Mallorca*, 25 de juny de 1983, 15; *Diario de Mallorca*, 5 de juliol de 1983, 17.

protecció costanera i una limitació d'alçades. D'aquesta manera els promotors de la urbanització acceptarien el canvi i renunciarien a les indemnitzacions. En aquell moment es considerava més en perill sa Dragonera, ja que la petita concentració que tengué lloc davant el Consolat de Mar mentre tenia lloc la reunió del consell de govern anava en aquest sentit.⁴²⁰

L'actitud de l'empresa de conformar-se amb la reducció de la urbanització cal lligar-la a l'aprenentatge que els promotors dels projectes urbanitzadors havien fet del cas de sa Dragonera. Una actitud massa ferma a l'hora de defensar el projecte inicial podria fer perdre tota la urbanització.⁴²¹

La notícia va ser rebuda amb satisfacció per alguns sectors del municipi de Campos. En paraules del seu batle Guillem Mas, s'esperava que augmentàs l'ocupació laboral i la construcció gràcies a un projecte que es considerava "intel·ligent".⁴²²

A la sessió del ple del Consell de Mallorca que donà llum verda a la urbanització des Trenc, hi acudiren membres del GOB i del PSM que segons *Diario de Mallorca* "rozaron, por no decir que sobrepasaron, la mala educación a lo largo del pleno" perquè lliuraren un adhesiu al president Jeroni Albertí i protestaren als bancs del públic un cop es produí la votació favorable al projecte.⁴²³

La possibilitat que les obres de la urbanització de la platja des Trenc començassin de manera imminent portà el GOB a convocar una manifestació a Palma el 30 de setembre de 1983.

La marxa fou un èxit de convocatòria i aconseguí reunir unes 10.000 persones. Curiosament, quan començà la manifestació a la plaça de sa Feixina només eren unes quatre mil però quan la comitiva arribà a la Plaça Major la concentració havia arribat a la seva xifra màxima. El lema que encapçalava els manifestants era "Salvarem es Trenc".

Els crits que se sentiren durant el recorregut foren "Salvarem es Trenc", "Tronc a qui trenqui es Trenc", "La natura és de tots i per a tots", "Conservem el poc que ens

⁴²⁰ *Diario de Mallorca*, 14 de juliol de 1983, 15.

⁴²¹ PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 175-177.

⁴²² *Diario de Mallorca*, 19 de juliol de 1983, 19.

⁴²³ *Diario de Mallorca*, 8 d'agost de 1983, 11.

queda”, “Consell no et facis el suec”, “Prou especulació” o “Vigila el mar, que les cales són preses .”

Davant la seu del Consell Insular de Mallorca, al carrer del Palau Reial, alguns activistes abocaren arena procedent de la platja des Trenc.

El manifest va ser llegit pel membre del GOB Miquel Rayó en què es proclamà que malgrat les diferències ideològiques, la societat mallorquina sabia fer front davant qui volia perjudicar els espais naturals de l'illa. També s'assegurà que mantenien la dignitat davant aquells que volien destruir les darreres joies que restaven a unes illes úniques i irrepetibles. Igualment, es va dir prou als fets consumats, a les vacil·lacions i les actituds hipòcrites, “Volem es Trenc i es Salobrar com fins ara”. El manifest demanà per acabar, mesures compensatòries pel municipi de Campos.

La majoria dels assistents es trobaven lligats a partits polítics, sindicats, grups d'esplai, escoltes, associacions de veïnats i grups excursionistes. Un gruix important de les persones que participaren a la mobilització s'havien traslladat des de la Part Forana.

Donaven suport a la marxa la Societat d'Història Natural, els Escoltes de Mallorca, la Federació de Clubs d'Esplai, les Joventuts Socialistes, el PSOE, el PCIB, el PSM, Esquerra Mallorquina, Moviment Comunista de les Illes (MCI), el Partit Carlí, Unió de Pagesos de Mallorca, CCOO, UGT, Grup Excursionista de Mallorca, ADEMA, OCB, Federació d'Associacions de Veïns de Palma, el Col·lectiu Campaner, Veïnats de Calvià, Veïnats des Jonquet, Grup Socialdemocràta Suec i Associació de Mallorca per la Defensa de la Sanitat Pública⁴²⁴.

La mobilització ciutadana i les circumstàncies polítiques del moment féren el seu efecte. El 14 de novembre el Consell Polític d'UM, en coordinació amb el seu soci de coalició PDL, decidí sol·licitar al Govern Balear, mitjançant una proposició no de llei al Parlament, que es reconsideràs la urbanització des Trenc. L'argument que emprà el president de la formació Jeroni Albertí per justificar el canvi es basà en els informes d'ICONA, d'un grup d'experts independents, per la posició de la PIMEM i de Foment del Turisme i per les crítiques que havia rebut el projecte. La decisió suposà la primera

⁴²⁴ *Diario de Mallorca*, 1 d'octubre de 1983, 13.

crisi del pacte d'investidura entre Coalició Popular i UM pocs mesos després de formalitzar-se, tot i que s'assegurà que no prosperaria cap moció de censura.⁴²⁵

La proposició no de llei d'UM per protegir es Trenc s'aprovà al novembre de 1983 al Parlament i el projecte de llei per fer-ho efectiu anava fent el seu tràmit a la cambra balear. De manera, paral·lela el *Diario de Mallorca* publicava regularment reportatges sobre els beneficis que suposaria pel municipi de Campos disposar d'un espai natural protegit, fins i tot més que la mateixa urbanització.⁴²⁶

El paper dels mitjans de comunicació com a els portaveus periodístics de les mobilitzacions, com a altaveu de les reivindicacions i dels programes de les protestes i com a caixa de ressonància del repertori de l'acció col·lectiva dels moviments socials serà importantíssim i anirà creixent des del començament dels anys vuitanta fins al final del període estudiat en aquesta tesi.

Al febrer de 1984 es debaté i s'aprovà al Parlament l'entrada a tràmit de la proposta de llei pactada entre UM, PSOE i PSM per a protegir es Trenc. El canvi de postura del partit regionalista havia crispat els ànims entre alguns sectors de municipi de Campos que esperaven beneficiar-se de la urbanització.

Coincidint amb el debat d'admissió a tràmit, un miler de campaners es traslladaren a Palma i es manifestaren davant l'edifici del Parlament convocats per l'Associació d'Empresaris de Campos. S'hi cridaren consignes com "Campos, Campos" i "Albertí, venut!".

En un comunicat, mostraren la seva postura favorable al projecte d'urbanització i consideraven la protecció "un autèntic despropòsit". També defensaven que l'Ajuntament de Campos era el legítim representant del poble. Asseguraven que la llei era injusta i discriminatòria perquè feia recaure les conseqüències de la normativa sobre l'economia de Campos. Finalment, apel·laven al respecte del principi constitucional de la propietat i de l'autonomia municipal.⁴²⁷

⁴²⁵ *Diario de Mallorca*, 15 de novembre de 1983, 17.

⁴²⁶ *Diario de Mallorca*, 17 de novembre de 1983, 19 i *Diario de Mallorca*, 25 de novembre de 1983, 18-19.

⁴²⁷ *Diario de Mallorca*, 9 de febrer de 1984, 13.

La tensió al municipi del Migjorn de Mallorca augmentà així com s'anava tramitant la llei per protegir la platja des Trenc i la zona des Salobrar. Al poble es formaren dos col·lectius amb diferents postures sobre la qüestió:

Per una part, el grup Campaners per la Concòrdia era partidari de la protecció d'aquest indret costaner.

Per l'altra, el Col·lectiu Campos mantenia que la millor solució era seguir endavant amb la urbanització i representaria entre 1.800 i 2.000 persones, suports aconseguits mitjançant la recollida de signatures. El col·lectiu estava format per representants de l'Ajuntament de Campos, de la Cambra Agrària de la localitat, de l'Associació d'Empresaris del municipi i de la Cooperativa de Campos, tot i que aquesta darrera entitat se n'acabà desmarcant.

El principal argument del Col·lectiu Campos era la necessitat de donar una alternativa econòmica al municipi davant la crisi que vivia l'agricultura i la ramaderia bovina. En paraules del batle Guillem Mas, la població campanera estaria indignada perquè se sacrificava el municipi en benefici de tota l'illa de Mallorca.⁴²⁸

Un grup radical partidari de la urbanització decidí, al març de 1984, prendre mesures dràstiques i impedí la circulació als accessos des Trenc mitjançant la crema de dos cotxes vells i del moviment de terres. Segons declaracions anònimes dels autors dels fets “som pacífics però ja hem aguantat massa i si això no s'arregla passarem a l'acció perquè som capaços de defensar el que és nostre, encara que sigui a cops”. A més asseguraven irònicament que “hem fet el que demanava el GOB, no deixar passar ningú a la platja des Trenc”. PSOE, UM i AP condemnaren els fets.⁴²⁹

L'abril de 1984 s'acordà que seria la Comissió d'Ordenació Urbanística l'organisme encarregat d'aprovar la llei per protegir es Trenc per delegació de ple del Parlament de les Illes Balears. El conseller d'Obres Públiques Jeroni Saiz (AP) assegurà que la voluntat d'UM i l'oposició no era protegir l'indret sinó aturar una urbanització.⁴³⁰

⁴²⁸ *Diario de Mallorca*, 22 de març de 1984, 19 i *Diario de Mallorca* 31 de març de 1984, 4

⁴²⁹ *Diario de Mallorca*, 25 de març de 1984, 20-21 i *Diario de Mallorca*, 27 de març de 1984, 3.

⁴³⁰ *Diario de Mallorca*, 13 d'abril de 1984, 5.

Paral·lelament al tràmit parlamentari, la premsa publicava informes com el de l'INESE en què es defensava que les concessions de serveis de la platja protegida des Trenc podrien suposar un benefici de 30 milions de pessetes per l'Ajuntament de Campos.

El consistori, davant la possibilitat imminent de la protecció de l'indret, ja pensava en treure a concurs les concessions i protegir mitjançant un tancament la platja. També sabia que s'havia promès compensar el municipi potenciant el nucli costaner de sa Ràpita. Tanmateix, els sectors més radicals contraris a la protecció tornaren a actuar clavant estaques i posant cadenes entorn a la platja.⁴³¹

El 31 de maig de 1984, el Parlament de les Illes Balears aprovà la llei que declarà es Trenc com a Àrea Natural d'Especial Interès amb els vots d'UM, PSOE i PSM.

L'Ajuntament de Campos considerà la llei com un càstig. La resposta del consistori després de la decisió del Parlament fou ser especialment zelosos en la persecució, per part de la Policia Municipal, del nudisme que es porta a terme a la platja des Trenc.

El Col·lectiu Campos declarà que lluitaria per derogar la llei perquè no existien alternatives a l'agricultura. També acusà UM de promoure l'enfrontament dels agricultors contra els industrials i els comerciants del municipi. Consideraven que la norma hipotecava el futur de Campos perquè tenien 7 km de costa i només 70 places turístiques⁴³². Per això, decidiren recórrer la llei aprovada pel Parlament.

⁴³¹ *Diario de Mallorca*, 28 de març de 1984, 4 i *Diario de Mallorca*, 9 de maig de 1984, 5.

⁴³² En el cas de ses Covetes, un altre conflicte i mobilització al mateix municipi, s'empraren els mateixos arguments per part dels col·lectius favorables a la urbanització. L'àmbit litoral havia quedat preservat per la Llei de Costes de 1988. Tot i això, l'Ajuntament de Campos, al 1992, va atorgar una llicència per aixecar 68 apartaments, un bar restaurant i una piscina en un suposat solar urbà de ses Covetes. El 18 d'agost de 1994, el GOB i el PSM presentaren un recurs contenciós administratiu al Tribunal Superior de Justícia de les Balears contra l'Ajuntament de Campos per no suspendre les llicències d'obres. L'edificació va ser paralitzada al 1995, amb els habitatges a punt de vendre's i ocupar-se. Després d'un llarguíssim perible judicial en què es pronuncien l'Audiència Nacional i el Tribunal Suprem, al 15 de novembre de 2012, el Tribunal Superior de Justícia de Balears dona la raó al GOB i al PSM i ordenà la demolició dels apartaments. Un fet que tengué lloc al maig de l'any següent. Es tracta d'un cas en què els llavors militants del PSM Mateu Morro, Pere Sampol, Sebastià Serra Busquets, Joan Antoni Salas, Damià Pons, Antoni Alorda, Antoni Sansó, Francisca Armengol, Joan Mayol i Maria Antònia Vadell avalaren amb el seu patrimoni el recurs al Tribunal Suprem contra la urbanització. El procés s'allargà durant dècades sobretot pels recursos que els governs conservadors de l'Ajuntament de Campos interposaven contra les resolucions contràries al projecte de ses Covetes. La darrera resolució, tot i que no era definitiva, va ordenar la immediata demolició de les edificacions i la restitució de l'estat anterior. *El País*, 15 de novembre de 2012 [http://sociedad.elpais.com/sociedad/2012/11/15/actualidad/1352978090_428613.html] (Consulta: 3 de gener de 2017).

El recurs arribà al Tribunal Suprem i, posteriorment al Tribunal Constitucional que avalà, finalment, el dictamen del Parlament de les Illes Balears.⁴³³

La mobilització a favor des Trenc marcà la dinàmica del moviment ecologista fins a final de segle XX. Per una banda, les accions a favor d'indrets concrets de l'illa de Mallorca que durarà fins a la dècada dels anys noranta. Per altra banda, el paper determinant d'UM per aprovar mesures proteccionistes juntament amb l'oposició.⁴³⁴ De fet, segons l'expresident del GOB i activista amb una àmplia trajectòria Francesc Avellà, el partit regionalista no se sentia prou reconegut, per part dels ecologistes, per haver ajudat a salvar diversos espais naturals.⁴³⁵

La victòria de protegir es Trenc, juntament amb la de sa Dragonera, suposaren un impuls en la capacitat de mobilització i d'assolir els objectius per part del moviment ecologista de Mallorca en els primers anys de l'autonomia de les Illes Balears. Es tractà, com passaria en mobilitzacions posteriors, d'una conjunció de partits polítics, entitats socials, persones a títols individuals i mitjans de comunicació que s'uniren en favor d'una causa, en aquest cas la protecció des Trenc, i la porten endavant pels diferents canals que cadascun dels elements d'aquesta conjunció dominaven.

⁴³³ *Diario de Mallorca*, 1 de juny de 1984, 35; *Diario de Mallorca*, 2 de juny de 1984, *Diario de Mallorca*, 7 de juny de 1984, 9, *Diario de Mallorca*, 28 de juny de 1984, 1 i SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000, 626.

⁴³⁴ PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 194.

⁴³⁵ PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 175-177.

3.2 Cabrera, parc nacional (1973-1991)

Imatge actual de l'arxipèlag de Cabrera (Foto: Olaf Tausch, llicència Creative Commons)

L'arxipèlag de Cabrera és un grup d'illes i illots situat al sud de Mallorca que depèn administrativament del municipi de Palma. En el context de la Primera Guerra Mundial, aquest petit arxipèlag va ser ocupat per l'exèrcit espanyol (1915) i posteriorment expropiat per l'Estat als seus propietaris, la família Feliu (1916).

A començant dels anys setanta, els Feliu reclamaren que se'ls retornàs l'illa i començà un moviment per part de naturalistes illencs pel temor que, si passava a mans privades, Cabrera es pogués urbanitzar. En aquesta mobilització s'afegí, a partir de 1975, el conegut divulgador Félix Rodríguez de la Fuente que juntament amb l'economista mallorquí Esteve Bardolet impulsaren la *Comisión para la Conservación de Cabrera*. Una entitat que es perllongà fins al 1980 quan, a causa de la mort de Rodríguez de la

Fuente i la posada en marxa de la preautonomia a les Illes Balears, provocà que la seva activitat cessàs.⁴³⁶

Paral·lelament, a partir de 1973 i a causa de les gestions del llavors batle de Palma i general de l'exèrcit Máximo Alomar Josa, començaren una sèrie de maniobres militars que incloïen foc real a diversos indrets de l'arxipèlag de Cabrera. Segons algunes informacions, el motiu d'aquesta decisió venia donada per justificar la presència militar i la titularitat pública de Cabrera.

Les maniobres militars varen tenir lloc els anys 1973, 1980, 1984, 1985 i 1986; generalment durant l'estiu. Les operacions consistien en desembarcament de tropes, combats simulats entre dos exèrcits, llançament de projectils contra indrets de Cabrera i d'altres illots menors o foc contra objectius flotants sobre la mar. En algunes ocasions, com al març de 1985, participaren en unes maniobres conjuntes a les aigües de Cabrera les armades francesa, britànica, portuguesa i espanyola.⁴³⁷

Durant la transició democràtica el Consell General Interinsular s'interessà pel tema com també ocorregué al Consell de Mallorca, a proposta del PSM, ja durant l'etapa autonòmica.⁴³⁸

Tot i que feia deu anys que es reclamava la protecció de Cabrera la protesta revifà a l'estiu de 1985.

El comandant general de Balears Domingo Jiménez Riutort, responsable de la maniobres Anibal-85, justificava amb aquestes declaracions a la premsa que les maniobres es portaven a terme per a defensar la pàtria, tal i com indica la Constitució Espanyola:

“Cabrera está prácticamente intacta después de tantos años de pertenecer al ejército [...] Una isla que fue adquirida en 1916 por el Ejército y que durante muchísimo

⁴³⁶ *L'Ecologista*, tardor de 1985, 7; CANYELLAS, Tomeu (2009, 5 de juliol). “Hem d'estar agraïts a Rodríguez de la Fuente”, *Diari de Balears*, [<http://dbalears.cat/actualitat/balears/hem-d-estar-agraïts-a-rodriguez-de-la-fuente.html>] (Consulta: 3 d'octubre de 2016); *Diario de Mallorca*, 17 de març de 1989, 4.

⁴³⁷ *L'Ecologista*, tardor de 1985, 7.

⁴³⁸ GRUP PARLAMENTARI PSM-EEM: *Els Debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989, 4-16.

*tiempo nadie se preocupó de ella, hasta que las circunstancias de los últimos años han desatado una muy variada gama de intereses”*⁴³⁹

També afegia que com més turisme acudia a les Illes Balears més apreciava l'Exèrcit les zones com Cabrera. Un lloc, segons Jiménez Riutort, que és de tots, de l'Estat i que l'Exèrcit l'usa per aquestes coses.

L'agost del mateix any, el grup Esquerra Nacionalista-PSM presentà una Preposició No de Llei al Parlament de les Illes Balears en què demanava un estudi per part del SECONA per determinar l'impacte de les maniobres militars sobre Cabrera.⁴⁴⁰

El text és el següent:

“1) El Parlament de les Illes Balears insta al Govern de la Comunitat Autònoma perquè encarregui a SECONA, organització especialitzada en estudis de caire ecològic, un estudi amb l'adequada valoració de l'impacte que tenen damunt l'Arxipèlag de Cabrera i les seves aigües territorials les maniobres militars amb foc real que allà s'hi han realitzat.

2) Que aquest estudi amb l'adequada valoració es faci arribar al Ministeri de Defensa, al Parlament de les Illes Balears, al Delegat del Govern a les Illes Balears i al Consell Insular de Mallorca.

3) Que aquest estudi es faci públic, un cop sigui entregat al Govern de la Comunitat Autònoma”.

Durant el debat, el diputat del grup PSM-EN Sebastià Serra Busquets defensà els valors ecològics del conjunt de Cabrera (anomenant-les les *Galápagos de la Mediterrània*), recordà la tasca que havia fet el seu grup sobre el tema i recordà l'impacte sobre l'opinió pública que havia tengut les maniobres de 1984. El PSOE proposà un redactat alternatiu per afegir altres impactes que rebia l'arxipèlag, més enllà del de les maniobres militars. UM s'hi mostrà a favor i reclamà que es protegís amb la figura de Parc Nacional Maritimoterrestre. Per la seva part, AP minimitzà la riquesa ecològica de

⁴³⁹ *Ultima Hora*, 15 de juliol de 1985.

⁴⁴⁰ GRUP PARLAMENTARI PSM-EEM: *Els Debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989, 4-16.

Cabrera i la suposada sorpresa que havien produït sobre els ciutadans les maniobres de l'any anterior. Tanmateix, el redactat del grup PSM-EM va ser aprovat per unanimitat.⁴⁴¹

La campanya per aturar les maniobres militars a Cabrera continuà amb un article de Miquel Àngel March a la publicació del GOB *L'Ecologista*⁴⁴². March hi feia un repàs de la història de les maniobres militars; de l'impacte de les tropes, el material militar i la munició usada sobre l'arxipèlag i, especialment, els perjudicis que les operacions sobre la fauna a indrets de gran valor ecològic reconegut. Posava com exemple d'espècies afectades el virot, la noneta, la baldriga o la gavina vermella.

L'any següent, al juny de 1986, Greenpeace i el GOB començaren la campanya més potent, fins llavors mai no portada a terme, contra les maniobres militars a Cabrera. Les primeres accions foren el desplegament d'una pancarta al Parc de la Mar (Palma) amb lema “Salvem el Mediterrani. Suspensió de les maniobres militars. Cabrera Parc Natural” i on s'hi encadenaren el vicepresident de l'entitat ecologista internacional Jordi Bigas i alguns dirigents del GOB. També es va produir una manifestació davant la seu del govern militar de Palma. Tanmateix, l'anunci que causà més impacte va ser la notícia que el vaixell de Greenpeace *Sirus* es desplaçaria des d'Itàlia a Mallorca per protestar contra les maniobres.⁴⁴³

En el seu trajecte cap a Mallorca, l'emblemàtic vaixell ecologista va fer escala a Barcelona on va ser rebut per les cantants Marina Rossell i Maria del Mar Bonet. Allà, el president de Greenpeace Espanya, el mallorquí Xavier Pastor⁴⁴⁴, assegurà que l'oposició a les maniobres de Cabrera no era per antimilitarisme ni partidisme sinó per salvar l'illa. Pastor recordà que Félix Rodríguez de la Fuente va ser dels primers impulsors d'un parc nacional maritimoterrestre per Cabrera. Igualment, afegí que, des de Greenpeace, havien provat de posar-se en contacte amb els ministeris de Defensa i d'Obres Públiques sobre el tema però no havien rebut resposta, d'aquesta manera portarien a terme algunes accions reivindicatives.⁴⁴⁵

⁴⁴¹ GRUP PARLAMENTARI PSM-EEM: *Els Debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989, 4-16.

⁴⁴² *L'Ecologista*, tardor de 1985, 7.

⁴⁴³ *Ultima Hora*, 7 de juny de 1986, 32-33

⁴⁴⁴ Xavier Pastor Gràcia (Palma, 1950) és un biòleg, naturalista i ecologista mallorquí. Va ser un dels protagonistes principals de l'evolució del primer GOB cap a la reivindicació ecologista. Va ser president d'aquesta entitat entre 1984 i 1987 i president de Greenpeace Espanya entre 1985 i 1996.

⁴⁴⁵ *Ultima Hora*, 11 de juny de 1986, 14.

La presència de l'entitat ecologista internacional en les mobilitzacions per aturar les maniobres militars a Cabrera suposà sortir de la dimensió illenca i estatal del moviment per arribar a una esfera europea o mundial.

De fet, segurament aquesta internacionalització del conflicte va fer actuar amb prudència el Govern de l'Estat. La voluntat d'evitar situacions de clar enfrontament, com per exemple els protagonitzades per Greenpeace contra vaixelles baleners, va ser la consigna de comportament de les autoritats espanyoles.

Les maniobres militars a Cabrera-86 havien començant diumenge 8 de juny. Tres dies després, dimecres 11, el *Sirus* havia arribat, navegant molt lentament fins a les aigües de Cabrera. Davant la seva presència, el delegat del govern central a les Illes Balears Carlos Martín Plasencia acordà una entesa que els ecologistes acceptaren. Per ordre directe del ministre de Defensa Narcís Serra, les maniobres s'aturarien aquell mateix dia i, a canvi, Greenpeace no entraria en el perímetre on es portaven a terme els exercicis militars. Un comunicat de l'Agencia Efe motivat pel Ministeri de Defensa confirmà l'acord.⁴⁴⁶

Els dies posteriors, però, diverses autoritats militars com el comandant general de Balears José Valdés o el director de les maniobres el general Carlos Martínez Vara negaren que les maniobres haguessin acabat i no reconeixien cap tipus d'influència de l'arribada del *Sirus* en els exercicis desenvolupats.

Davant aquesta situació, els ecologistes de Greenpeace i el GOB sospitaven que han patit un engany i decidiren traspasar el perímetre de les maniobres per comprovar si havien acabat o no.⁴⁴⁷

Per saber si seguia vigent l'acord, el *Sirus* navegà sense cap tipus d'obstacle fins al port de Cabrera on s'hi està alguns dies fins que les tropes espanyoles reembarcaren.

La manera de fer de Greenpeace cridà l'atenció al grup de periodistes de mitjans de comunicació mallorquins especialment pel seu seguiment escrupolós de la legalitat i la seva forma d'actuar. Mai no anunciaven les seves accions futures i presentaven les mobilitzacions com a fets consumats. Així mantenien el factor sorpresa.

446 *Diario de Mallorca*, 12 de juny de 1986, 3.

447 *Diario de Mallorca*, 14 de juny de 1986, 8-9.

Els ecologistes volien combatre la percepció que la societat tenia d'ells, reconeixien que *“para un sector de la población son cuatro gatos excéntricos”*

Un cop acabada aquesta fase del conflicte, el president de Greenpeace Espanya Xavier Pastor afirmà que segurament les de 1986 serien les darreres maniobres a Cabrera i es comprometé a seguir treballant perquè l'arxipèlag fos declarat parc nacional.⁴⁴⁸

La pressió dels ecologistes obtingué, la tardor de 1987, una petita victòria quan el Ministeri de Defensa reconegué que aquell any havien decidit traslladar les maniobres militars a Albacete i, per tant, no es farien a Cabrera. No obstant, les autoritats militars no descartaven tornar a l'arxipèlag per portar a terme els exercicis de combat.

Aquesta canvi de posició no serví perquè el GOB anul·làs la manifestació que tenia convocada per a dia 5 de novembre. L'entitat ecologista argumentava, principalment, que el Ministeri de Defensa ocultava des de feia un any i mig un informe del CSIC que recomanava declarar Cabrera parc natural per acabar amb les maniobres.⁴⁴⁹

Unes 5.000 persones, 3.000 segons fonts policials, desfilaren per Palma sota el lema de “Cabrera Parc Nacional”. La capçalera fou copada per destacats membres del moviment ecologista. El PSM hi participà amb una pancarta pròpia i la marxa també comptà amb l'assistència de membres de les joventuts del PSOE i d'UM.

La manifestació es desenvolupà sense incidents més enllà d'alguns crits com “Cabrons, fora de Cabrera” o “Militars paràsits socials”.

La crònica del Diario de Mallorca recull l'impacte que suposà un nombre d'assistents tan elevat:

“El aspecto que presentaba la enorme columna humana era espectacular – al menos para lo que estamos acostumbrados en Palma. [...] La manifestación de ayer jueves, ha sido una de las más grandes que se hayan realizado en Palma, y casi tan importante como la que tuvo lugar el sábado donse se reclamaó el hospital para Manacor”.

⁴⁴⁸ *Diario de Mallorca*, 15 de juny de 1986, 4-5.

⁴⁴⁹ *Diario de Mallorca*, 31 d'octubre de 1987, 5.

El cronista de l'esdeveniment també deixà anar la consideració que tenia ell, i també bona part de la societat, dels activistes contra les maniobres militars:

“La manifestación de ayer ha mostrado claramente que en Mallorca existe una gran diversidad de jóvenes con distinta ideología. Quizá la característica más saliente ha sido la escasa presencia de partidos políticos institucionalizados. La mayoría de los participantes pertenecen a grupos marginales, minoritarios pero que evidencia que en una amplia capa juvenil existe toda una corriente de pensamiento cercana a postulados ecologistas, anarquistas y antimilitaristas”.⁴⁵⁰

Pocs dies després, el vaixell *Moby Dick*, pertanyent a l'organització ecologista Greenpeace, va visitar Cabrera per donar suport a la mobilització i confirmar que no es portaven a terme maniobres militars.⁴⁵¹

D'una manera paral·lela, el focus de la demanada sobre la protecció de Cabrera tornà al Parlament de les Illes Balears al novembre de 1987. El grup de PSM-EE presentà una proposta de llei per declarar l'arxipèlag parc nacional. La proposta destacava la situació gairebé natural d'aquell indret, posava en valor una flora i una fauna úniques (amb l'existència d'alguns endemismes), considerava incompatible la seva conservació amb les maniobres, posà de manifest també el seu valor històric i s'emparava en la legislació estatal per declarar aquest grup d'illes i illots com a parc nacional.

En el debat sobre la presa en consideració de la iniciativa, Joan Mayol (PSM-EE) va ser l'encarregat defensar una proposta que consignava un patronat en què les institucions il·lenques es trobaven en igualtat de condicions que l'administració estatal. I després de les intervencions dels diputats Miquel Pascual (UM), Francesc Quetglas (CDS), Francesc Triay (PSOE) i José María González Ortea (AP-PL) es va prendre en consideració la proposta de llei per unanimitat.

Aquest acord total dins el parlament balear no va tenir continuïtat amb fets concrets fins gairebé un any després quan al setembre de 1988 era previst aprovar la llei que havia d'instar a declarar Cabrera parc nacional i que havia de ser elevada al Congrés dels Diputats.

⁴⁵⁰ *Diario de Mallorca*, 6 de novembre de 1987, 4.

⁴⁵¹ *La Vanguardia*, 15 de novembre de 1987, 34.

Tot i que a la Comissió d'Ordenació Territorial el projecte havia estat aprovat per unanimitat, al ple va trobar diversos entrebancs. El president del Govern Balear Gabriel Cañellas intervingué per demanar un ajornament del debat de la llei a causa d'uns contactes mantinguts amb el Ministeri de Defensa i a un informe del CSIC sobre la qüestió que es faria públic properament.

Els grups d'AP-PL, PSOE i UM mallorquina varen ser partidaris de posposar el debat. En canvi, PSM-EEM, CDS i el diputat del Grup Mixt Carles Ricci⁴⁵² varen votar per debatre la proposició de llei en aquell moment. Finalment, es va ajornar.

Sobre aquest ajornament, es va especular sobre els interessos de les Forces Armades i de la Casa Reial per poder seguir fent ús de l'arxipèlag i els obstacles que apareixerien amb un parc nacional amb un important control de les institucions il·lenques.

Poques setmanes després, el Grup PSM-EE, mitjançant el diputat Joan Francesc López Casasnoves, sol·licità al president del Parlament la inclusió a l'ordre del dia de la llei. L'esquerra nacionalista argumentava que ja portaven dos anys i mig parlant sobre el tema i que, passat un temps des de l'ajornament, no s'havia produït cap novetat.

Es mostraren a favor de modificar l'ordre del dia el PSM-EE, PSOE, CDS i el diputat Carles Ricci. AP-PL es declarà en contra i UM s'abstingué. Un acord previ de la Mesa del Parlament, presidida per Jeroni Albertí, i el fet que no existís una majoria absoluta a favor del Govern Balear varen ser claus perquè la proposta dels nacionalistes d'esquerra es pogués votar.

El canvi de postura del PSOE també fou fonamental perquè la llei es debatés. Més encara si tenim en compte que Felipe González governava amb majoria absoluta i el canvi podria suposar haver de posicionar-se sobre el tema a les institucions de Madrid. El gir socialista deixà també descol·locada Aliança Popular fins al punt que seu portaveu González Ortea declarà estar "*material, absoluta y totalmente estupefacto*" pel canvi d'opinió d'alguns partits. També considerà que "*se nos ha tomado el pelo*".

⁴⁵² Carles Ricci Febrer va ser elegit diputat per Menorca pel CDS a la II Legislatura (1987-1991) del Parlament de les Illes Balears però l'octubre de 1987 abandonà el seu grup per formar part del Grup Mixt a causa de la discrepàncies sobre la posició en política urbanística que defensava la seva formació. Aquest fet el convertí en el vot clau que atorgava la majoria absoluta o bé al govern o bé a l'oposició.

La llei per instar al Congrés dels Diputats a declarar Cabrera parc nacional s'aprovà per unanimitat.⁴⁵³

A partir de llavors, la responsabilitat es dirigí cap al Congrés dels Diputats i al govern central, tots dos controlats pel PSOE.

A final d'any, el president de les Illes Balears Gabriel Cañellas es reuní amb Narcís Serra, ministre de Defensa, per tractar la qüestió. Cañellas també reclamà el famós informe del CSIC sobre l'arxipèlag.⁴⁵⁴

En els mesos següents, el PSOE de les Illes Balears visqué una crisi amb diversos militants que abandonaren la formació. El diputat eivissenc al Congrés dels Diputats Enric Ribas, quatre militants de la ciutat d'Eivissa i un regidor de Sant Josep de sa Talaia deixaren el partit per discrepàncies amb la seva línia. S'especulava, com després es confirmaria, que plantejaven crear una opció política d'esquerra nacionalista a Eivissa agermanada amb el PSM mallorquí.⁴⁵⁵

Alguns mesos després, el diputats del PSOE al Parlament de les Illes Balears Jaume Carbonero, per Mallorca, i Paula Guillem, per Eivissa, abandonaren el partit. Carbonero deixà el seu escó i la militància al PSOE. Guillem, en canvi, s'integrà a l'Esquerra Nacionalista d'Eivissa que promovia Enric Ribas i es passà al grup parlamentari del PSM-EE. La principal explicació que es donà per argumentar la decisió d'aquests dos diputats fou l'actitud del PSOE estatal vers Cabrera.⁴⁵⁶

El fet era que, des de feia algun temps, els ecologistes denunciaven que el Ministeri de Defensa pressionava perquè l'arxipèlag no fos declarat parc nacional. Uns i altres usaven l'informe del CSIC, que per fi s'havia fet públic, per defensar la presència militar com a garant de la protecció de Cabrera o per argumentar que les maniobres perjudicaven l'ecosistema. Greenpeace, la Federación Coordinadora para la Defensa de las Aves i la Sociedad Española de Ornitología acusaven al Ministeri de cercar

⁴⁵³ GRUP PARLAMENTARI PSM-EEM: *Els Debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989, 4-16

⁴⁵⁴ *Diario de Mallorca*, 13 de desembre de 1988, 6.

⁴⁵⁵ *Diario de Mallorca*, 18 de desembre de 1988, 10.

⁴⁵⁶ *Diario de Mallorca*, 14 de març de 1988, 5.

desesperadament alguna excusa per seguir mantenint algun tipus de presència a Cabrera.⁴⁵⁷

El debat es reduïa a les dues propostes que hi havia sobre la taula per al futur de Cabrera: la del Ministeri de Defensa i la del Parlament de les Illes Balears

El Ministeri proposava un conveni amb el Govern de les Illes Balears i amb l'Ajuntament de Palma pel qual la declaració de parc nacional permetria les maniobres militars sota algunes condicions. Aquestes serien la presència d'un màxim de 350 homes i l'ús de munició de fogueig. A més, per a controlar l'ecosistema i els seus impactes, s'instal·laria una estació biològica.

De manera contrària, la proposta que havia sorgit per unanimitat del Parlament de les Illes Balears incloïa la declaració de parc nacional, mantenir la presència militar a l'illa, la fi de qualsevol tipus de maniobres militar, la restricció d'accés a particulars i la reducció al mínim de l'activitat pesquera.⁴⁵⁸

Al mes de març de 1989 s'arribà a punt culminant pel que fa a la pressió sobre el PSOE balear en relació al tema de l'arxipèlag de Cabrera. A les dimissions de Carbonero i Guillem, s'hi va afegir la convocatòria d'una manifestació per part del GOB. El partit socialista temia que la marxa pogués convertir-se en un clam contra el govern central i que el PSM capitalitzàs el seu desgast.⁴⁵⁹

No de bades, els nacionalistes d'esquerres havien estat el partit polític impulsor de la protecció de Cabrera, aquell mateix any havien publicat un llibretó sobre la seva tasca titulat *Els debats de Cabrera* i havien obert les portes als crítics que havien abandonat el PSOE.

Per si no n'hi havia prou, el dirigent socialista mallorquí i llavors president del Congrés dels Diputats, Félix Pons, proposà en una entrevista que el mateix parlament balear revocàs la decisió presa per unanimitat i que Cabrera fos declarada parc natural. Una figura que, segons Pons, afavoria el contacte entre l'home i l'espai natural contràriament al parc nacional que havia de conservar intacte el medi.⁴⁶⁰

⁴⁵⁷ La Vanguardia, 24 de gener de 1989, 28.

⁴⁵⁸ *Diario de Mallorca*, 16 de març de 1989, 7 i *Diario de Mallorca*, 17 de març de 1989, 5.

⁴⁵⁹ *Diario de Mallorca*, 15 de març de 1989, 5.

⁴⁶⁰ *Diario de Mallorca*, 16 de març de 1989, 8-9.

La manifestació que temien els socialistes va tenir lloc al 16 de març de 1989 a Palma. Fou convocada pel GOB i amb el suport d'associacions de veïnats, CCOO, UGT, el PSM, CDS, Esquerra Unida, el Moviment Comunista de les Illes Balears i el Partit Comunista de les Illes Balears; entre d'altres. El lema de la marxa era “Cabrera, parc nacional”.

Partí a les 20 hores i recorregué els carrers del Passeig des Born, de la Unió, Plaça de Weyler, Navarra (actual carrer de la Riera), la Rambla, dels Oms, de Sant Miquel i acabà a la Plaça Major.

Els organitzadors xifraren l'assistència entre 8.000 i 10.000 persones. Per la seva banda, la Policia local assegurà que eren uns 5.000. Destacà la presència dels diputats que havien abandonat el PSOE Enric Ribas, Jaume Carbonero i Paula Guillem. També acudí el delegat municipal d'esports de l'Ajuntament de Palma, controlat pels socialistes, Santiago Coll.

Només es produí un petit incident quan mitja dotzena de joves pertanyents a la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació Catalanes començaren a cridar i a exhibir símbols a favor de la independència dels Països Catalans.

L'encarregat de llegir el manifest demanat al Ministeri de Defensa que permetés declarar Cabrera parc nacional va ser el periodista radiofònic Miquel Cardell.⁴⁶¹

La qüestió entrà en una fase d'aparent calma fins a la primavera de 1990. La pressió de les mobilitzacions ciutadanes, el canvi de postura del PSOE al Parlament de les Illes Balears i les baixes que havia patit el partit feren imprescindible que la federació balear i la direcció central començassin negociacions sobre el tema.⁴⁶²

La Fundació Emili Darder, per a reforçar i pressionar sobre la qüestió, publicà un llibret amb articles de diversos autors titulat *Cabrera, parc nacional ja!*.⁴⁶³

El 29 de maig de 1990, els diputats Joan Mayol, José María González Ortea i Francesc Triay defensaren al Congrés dels Diputats la proposició de llei sorgida del

⁴⁶¹ *Diario de Mallorca*, 17 de març de 1989, 3-5.

⁴⁶² *El País*, 29 de maig de 1990 (hemeroteca digital)

[http://elpais.com/diario/1990/05/29/sociedad/643932004_850215.html] (Consulta: 11 de novembre de 2016).

⁴⁶³ FUNDACIÓ EMILI DARDER: *Cabrera, parc nacional ja!*. Fundació Emili Darder. Palma, 1990.

Parlament de les Illes Balears per tal que Cabrera fos declarada parc nacional. La presa en consideració s'aprovà per unanimitat.⁴⁶⁴

Un any després, el Congrés dels Diputats aprovà la Llei 14/1991, de 29 d'abril, de creació del Parc Nacional Marítimoterrestre de l'arxipèlag de Cabrera. Hi votaren a favor PSOE, CiU, PNV i CDS i s'abstingueren PP i IU.⁴⁶⁵

La mobilització ciutadana començada als anys setanta, encara sota el franquisme, aconseguí una de les victòries més destacades del moviment ecologista illenc. Una lluita que en el seu moment ja esdevingué emblemàtica.

El tema de Cabrera va tenir un epíleg, una vegada aprovada la declaració de parc nacional, amb la mobilització de quatre clubs nàutics contra el que consideraven una excessiva protecció de les aigües de l'arxipèlag.

La protesta va ser encapçalada per l'Asociación de Instalaciones Náuticas de Balears que començà una campanya amb els lemes "*Ecología para el hombre*" i "*Navegación libre y responsable*".

Els mobilitzats es negaven a deixar de navegar a Cabrera i consideraven que la protecció aprovada perjudicaria greument la indústria turística. Varen presentar les seves reivindicacions a les principals autoritats illenques.⁴⁶⁶

L'estiu de 1991, la situació es crispà amb el boicot que protagonitzaren algunes embarcacions contra les restriccions de fondeig que havien imposat ICONA i el Ministeri d'Agricultura. L'enfrontament arribà fins al punt que alguns sectors volgueren que s'implicàs la Casa Reial i el president del govern central Felipe González.

El Partit Popular prengué la bandera de la protesta de la mà del batle de Lluçmajor Gaspar Oliver i recomanà als clubs nàutics que presentassin una iniciativa legislativa popular al Parlament de les Illes Balears al 1992.

⁴⁶⁴ *El País*, 30 de maig de 1990 (hemeroteca digital) [http://elpais.com/diario/1990/05/30/sociedad/644018406_850215.html] (Consulta: 11 de novembre de 2016).

⁴⁶⁵ *El País*, 12 d'abril de 1991 (hemeroteca digital) [http://elpais.com/diario/1991/04/12/sociedad/671407203_850215.html] (Consulta: 11 de novembre de 2016).

⁴⁶⁶ *Diario de Mallorca*, 4 de maig de 1991, 4.

Per contrarestar els intents de desprotecció, Greenpeace envià 27.000 cartes de suport a les restriccions al Ministeri d'Agricultura.⁴⁶⁷

La iniciativa legislativa popular aconseguí sumar 12.000 signatures. El parlament balear la prengué en consideració i l'elevà al Congrés dels Diputats on va ser rebutjada.

Aquest cas d'intent de tornar enrere una mesura proteccionista recull el testimoni del cas des Trenc i donarà continuïtat a tota una sèrie d'iniciatives que tendran lloc posteriorment a Mallorca contràries a les fites que, mitjançant la mobilització ciutadana, anava assolint el moviment ecologista.

3.3 Salvem sa Punta de n'Amer (1984-1985)

Imatge actual de sa Punta de n'Amer, al fons (Foto: Olaf Tausch, llicència Creative Commons)

La península de sa Punta de n'Amer (Sant Llorenç des Cardassar) és una sortida de terra cap a la mar de forma triangular, situada a la comarca del Llevant de Mallorca i

⁴⁶⁷ *El País*, 20 de març de 1992 (hemeroteca digital) [http://elpais.com/diario/1992/03/20/sociedad/701046008_850215.html] (Consulta: 11 de novembre de 2016).

fàcil de reconèixer a qualsevol mapa si es ressegueix la costa est de l'illa. La península compta amb una torre de vigilància fortificada que data del segle XVII.

Els terrenys de sa Punta de n'Amer eren urbanitzables, com tota la contrada de sa Coma, segons el Pla General d'Ordenació Urbana del municipi de Sant Llorenç des Cardassar de 1968. S'hi preveien en total unes 800 ha d'urbanització que podrien correspondre a uns 78.000 habitants.

Al 1984 es presentà a l'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar un projecte per urbanitzar sa Punta de n'Amer. Els plànols contemplaven diverses urbanitzacions d'habitatges, una zona hotelera, una zona de xalets, un camp de golf, un port esportiu i una zona de serveis per a la infraestructura portuària.

Segons Antoni Sansó, llavors regidor del PSM al consistori llorençí i protagonista principal de la mobilització per salvar sa Punta de n'Amer, en aquells moments era habitual que els urbanitzadors presentessin un projecte de màxims per després anar rebaixant en relació de la pressió social que rebien. Aquesta manera de fer era causada per la cada vegada major consciència i mobilització ecologista de Mallorca.⁴⁶⁸

A l'agost començaren les mobilitzacions amb una pintada a sa Coma i amb una xerrada informativa, organitzada pel PSM, amb la presència del regidor Antoni Sansó i dels diputats al Parlament Balear, Sebastià Serra i Damià Ferrà-Ponç.⁴⁶⁹

La publicació local del municipi *Flor de Card*, bolletí-revista del Centre Cultural Card, es posicionà des de bon començament contra la urbanització i fou el principal portaveu de la mobilització.

Els arguments més importants que manjava la revista eren que sa Punta de n'Amer era dels darrers savinars que quedaven a l'illa, que ja existien diverses urbanitzacions començades a Mallorca que feien innecessària la de Sant Llorenç i que la nova onada constructora perjudicaria el turisme ja existent al municipi. La propera urbanització de Cala Millor era el principal exemple al qual es referia la publicació.

⁴⁶⁸ *Flor de Card*, agost de 1984 i *Card.cat*, 15 de setembre de 2015 [<http://card.cat/2015/09/15/punta-de-namer-30-anys-i/>] (Consulta: 12 de desembre de 2016).

⁴⁶⁹ *Flor de Card*, agost 1984, 10.

Al ple municipal del mes d'octubre era previst que el consistori tractàs la urbanització de sa Punta de n'Amer. La sessió plenària, però, no se celebrà a causa de la convocatòria d'una concentració que havia fet el GOB davant la Casa de la Vila i que reuní desenes de manifestants de Sant Llorenç i venguts d'altres indrets de Mallorca a la plaça de l'ajuntament. L'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar decidí suspendre el ple per evitar incidents.

La pressió popular havia estat prou contundent perquè els promotors modificassin lleugerament la seva opinió i presentassin un segon projecte. Aquesta nova versió incorporava una zona verda pública (en principi prevista al final de sa Punta, després del castell) i es projectava com a part del pinar existent. A més, part de la zona hotelera que ocupava l'esmentat pinar passava a l'altra banda de la carretera.⁴⁷⁰

A començament de novembre de 1984, el GOB organitzà una trobada a sa Punta de n'Amer per sembrar pins en la qual participaren unes 200 persones. Entre els assistents, s'hi comptaren membres del PSM, el PSOE i l'Associació de Comerciants de la Badia de Llevant (ACOBALL). Aquests darrers asseguraven veure perjudicada la seva activitat comercial si la urbanització tirava endavant.

La pilota es trobava llavors a la teulada de l'Ajuntament de Sant Llorenç, format per 3 regidors d'UM, 3 regidors de CDS, 2 regidors d'AP-PDP-UL, 2 regidors del PSOE i 1 regidor del PSM.

A final de 1984, les posicions eren les següents. A favor d'urbanitzar sa Punta de n'Amer es trobaven UM i AP, el CDS tenia dos regidors a favor i un en contra mentre que PSOE i PSM n'eren contraris. Entre els partits d'esquerres, el PSM era la formació més contrària al projecte i desconfiava de la consistència del posicionament del PSOE.

En el ple municipal de 14 d'octubre de 1984 que tractà la qüestió, el regidor del PSM Antoni Sansó s'expressà de la següent manera: "Aquest ple és una farsa, perquè tot el que s'ha de discutir avui vespre ja fa estona que està acordat amb els propietaris de sa Punta". Tanmateix, i per sorpresa de tothom, el consistori no aprovà la urbanització i reclamà modificar el primer projecte.

⁴⁷⁰ *Flor de Card*, octubre de 1984, 6-7.

Segons relatà anys després Antoni Sansó, durant mesos, els propietaris, l'Ajuntament de Sant Llorenç i la Conselleria d'Obres Públiques i Urbanisme negociaren les modificacions del projecte. La retirada del projecte hauria estat, doncs, pactada.⁴⁷¹

Al desembre de 1984, la revista *Flor de Card* publicà un número especial i monogràfic sobre la qüestió coordinat per la delegació del GOB de Manacor.

A l'exemplar, el president del GOB Miquel Rayó intentava usar l'argument de lligar el proteccionisme i el turisme en el conflicte d'aquesta península de la costa est mallorquina.

“En aquest sentit, el cas de Sa Punta de N'Amer és gairebé de manual a l'ús, i sembla mentida que els responsables polítics no se n'adonin de la importància que té, pel propi desenvolupament sostingut de la zona, la seva conservació. Sa Punta de n'Amer és un pulmó, un passeig, una garantia de renda; una imatge permanent de crida turística. Tot això és Sa Punta de n'Amer. Si hi ha insensibilitat en front d'un espai natural, dels seus valors per sí mateix, almanco esperem que hi hagi sensibilitat, i per tant reflexió, sobre el profit indirecte –econòmic tanmateix– que la seva salvaguarda pot produir. Per Sa Punta de N'Amer, doncs, -és imprescindible realitzar una feina divulgativa seriosa en ordre a la seva conservació com a racó únic en tot el llevant mallorquí”.

També intentava espantar els tòpics que perseguen el moviment ecologista als anys vuitanta:

“Hi ha encara qui creu que els ecologistes demanen espais naturals protegits per al seu ús exclusiu. Quin desberat! Res més lluny de la veritat”.

La tasca pedagògica que reclamava Miquel Rayó es portava a terme al mateix número amb altres articles sobre història, botànica o turisme relacionats amb sa Punta de n'Amer.

Guillem Alomar signava un extens article sobre les plantes de la zona protagonista del conflicte “entre els interessos especulatius dels que promouen urbanitzacions

⁴⁷¹ *Flor de Card*, octubre de 1984 i *Card.cat*, 15 de setembre de 2015 [<http://card.cat/2015/09/15/punta-de-namer-30-anys-i/>] (Consultat: 12 de desembre de 2016)

precisament als pocs espais naturals que resten a Mallorca, i els interessos generals de tot el poble mallorquí, que ja comença a estar fart de tanta degradació”.

Alomar assegurava que “No tan sols la Punta de N’Amer té un valor en la seva riquesa natural, sinó també com a pulmó i lloc de passeig per a molts de veïnats, estrangers i excursionistes. Molta gent es passeja per la zona i disfruta del seu paisatge, de l’aire pur o de la tranquil·litat del sivinar i de la platja: l’única zona verda de Cala Millor. Sense oblidar la visita al castell de n’Amer, bella fortificació ben conservada i amb una preciosa panoràmica”.

L’economista Mercè Amer signava un article sobre les preferències dels turistes que visitaven Mallorca. Al text, demostrava l’important interès que tenien els visitants de trobar uns paratges naturals com els que es volien preservar a sa Punta de n’Amer.

El número de *Flor de Card* també aportava una sèrie d’enquestes en què els habitants i empresaris de Cala Millor, s’Illot i sa Coma s’expressaven en contra del projecte urbanitzador.⁴⁷²

Al gener de 1985, el GOB distribuí un cartell de l’artista manacorí Jaume Ramis per a reivindicar la protecció de sa Punta de n’Amer.

A començament de març, un tercer projecte que prometia eliminar el port esportiu va ser votat i aprovat al ple municipal de Sant Llorenç des Cardassar. En pocs mesos la situació havia canviat substancialment.

Per una banda el grup municipal d’UM s’escindí entre el batle Bartomeu Brunet i un regidor, que votaren a favor de la urbanització, i el tercer regidor dels regionalistes que votà en contra. El motiu de la divisió eren les ordres que havia dictat el partit des de Palma de no donar suport a la urbanització.

El president d’UM, Jeroni Albertí, justificà el canvi explicant que “nosaltres no som en absolut partidaris d’es creixement zero, lo que sí som partidaris és d’es creixement possible, i aquesta és una decisió presa i assumida”. Tanmateix també s’especulà que el canvi de posició estaria relacionat amb l’anunci per part de PSOE i PSM de presentar una proposició de llei al Parlament per protegir sa Punta de n’Amer. Una altra possibilitat que

⁴⁷² *Flor de Card*, extra de 1984.

es manejà va ser la pèrdua de l'interès per part d'una empresa propera als regionalistes a favor de l'interès creixent d'una multinacional anglesa.

Pocs dies després de la votació, la direcció d'UM decidí expulsar del partit el batle i el regidor que s'havien pronunciat a favor de la urbanització en la sessió plenària.

Per sorpresa, i sembla que per pressions econòmiques, el CDS aclarí la seva posició votant a favor del projecte. Un altre cop d'efecte va ser l'abstenció del PSOE, una actitud criticada pels nacionalistes d'esquerra a causa de l'ambigüitat del seu posicionament.

Així doncs, només un regidor del PSM i un d'UM votaren en contra, set d'UM, AP i CDS votaren a favor i els dos del PSOE s'abstingueren. L'aprovació inicial del projecte d'urbanització de sa Punta de n'Amer sortí endavant.⁴⁷³

Les mobilitzacions no acabaren i al mes d'abril, el regidor del PSM presentà una sèrie de signatures per a declarar nul l'acord del ple que donava llum verda a la urbanització a causa de la manca d'informes sobre la viabilitat de l'abastiment d'aigua.

També se celebrà una taula rodona sobre la qüestió de sa Punta de n'Amer, organitzada per la revista *Flor de Card*, en què participaren tots els partits polítics amb representació al consistori, encara que AP declinà la invitació, i el GOB.

El CDS defensà el seu vot favorable a la urbanització argumentant la riquesa i els llocs de feina que crearia i les indemnitzacions altíssim que s'haurien de pagar en cas de protecció (un argument recurrent dels sectors contraris a la protecció d'espais naturals amenaçats).

UM defensà la protecció perquè els touroperadors demanaven conservar l'atractiu del paisatge natural.

El PSOE usà un informe de l'INESE per demostrar els valors de l'indret que caldria conservar.

⁴⁷³ *Flor de Card*, març de 1985.

El PSM contestà que la riquesa natural de sa Punta era inqüestionable, que en el cas d'arribar les indemnitzacions no les hauria de pagar l'ajuntament i que els propietaris dels terrenys ja hi havien guanyat prou amb la part de la zona urbanitzada.

El GOB, representat per Xavier Pastor, aportà les dades que un terç del litoral de les Illes Balears ja es trobava urbanitzat i que hi havia plans parcials per construir el 70% de la resta. També comentà una enquesta en què el 93% dels ciutadans estan en contra de qualsevol urbanització. En el cas de Sant Llorenç defensaren que la costa litoral quedàs verge i sense tocar.

L'assistència de públic fou nombrosa i s'aproximà a les 350 persones.⁴⁷⁴

A partir del maig de 1984, la mobilització traspassà l'àmbit local i arribà al Parlament de les Illes Balears. El PSOE i el PSM presentaren una Proposició de Llei de Declaració de Sa Punta de n'Amer, del terme municipal de Sant Llorenç des Cardassar com a Àrea Natural d'Especial Interès.

El diputat del PSM Sebastià Serra recordà la mobilització ciutadana a favor de la protecció i que si se salvava sa Punta de n'Amer se'n beneficiaria el municipi de Sant Llorenç des Cardassar i tot Mallorca. El diputat del PSOE Francesc Triay defensà els valors de l'indret emprant un informe de l'INESE i recordà que uns dels redactors dels projectes d'urbanització era l'actual conseller d'Obres Públiques i Urbanisme Jeroni Saiz (AP). Aquest es justificà assegurant que fins aquell moment no s'havia demanat cap tipus de protecció i explicà que el camp de golf era una demanda d'un grup d'hotelers. Finalment, el portaveu d'UM, Jeroni Albertí, recordà el seu concepte de creixement possible i argumentà raons econòmiques per a protegir la península.⁴⁷⁵

Els mobilitzats a favor de la conservació organitzaren una festa dia 22 de maig de 1985 per reclamar que la llei abastàs íntegrament els límits de la zona en perill d'urbanització. Unes 500 persones procedents de tot Mallorca acudiren a un acte que no comptà amb el suport logístic de l'Ajuntament de Sant Llorenç des Cardassar. Greenpeace hi acudí amb una furgoneta plena de material i una balena inflable. També hi hagué lloc pels concerts.

⁴⁷⁴ *Flor de Card*, abril de 1985; *Flor de Card*, març de 1985 i *Card.cat*, 28 de setembre de 2015 [<http://card.cat/2015/09/28/punta-de-namer-30-anys-ii/>] (Consulta: 12 de desembre de 2016).

⁴⁷⁵ *Flor de Card*, maig de 1985.

El portaveu de la secció del GOB de Manacor, Miquel Riera, llegí un manifest i les entitats que s'hi havia adherit. És interessant conèixer quins partits polítics, associacions i revistes donaren suport a aquesta causa a meitat dels anys vuitanta.

Segons publicà la revista local són les revistes *Llunari* (Manacor), *Sa Font* (Son Servera), *Manacor Comarcal*, *Felanitx*, *Tramuntana* (Petra), *S'Encruia* (Deià) i *Flor de Card* (Sant Llorenç).

Dels partits polítics foren el PSM, la Federació Socialista Balear-PSOE, els Sineuers Independents, la Unió d'Independents d'Artà, la Candidatura Independent de Petra i la Candidatura Democràtica Independent (Manacor).

Les entitats socials adherides varen ser els col·lectius ecologistes GOB, Greenpeace-Espanya i el Col·lectiu s'Àguila (Llucmajor); el Centre Educatiu de ses Sitges (Sant Llorenç), el Col·legi Públic de Son Servera, els Escoltes de Mallorca, l'Escola Card, el grup de teatre Els Capsigranys (Manacor) i el Grup Excursionista de Mallorca.⁴⁷⁶

Finalment, el Parlament Balear declarà la protecció íntegra de la zona de sa Punta de n'Amer amb la catalogació d'Àrea Natural d'Especial Interès.⁴⁷⁷

El conflicte i la mobilització de sa Punta de n'Amer responien a una nova fase urbanitzadora apareguda als anys centrals de la dècada dels vuitanta després de l'aturada per als grans projectes que havien suposat les mobilitzacions des Trenc i sa Dragonera.

Es tractava de mobilitzacions per una causa concreta i per un temps determinat que agrupaven plataformes locals, associacions de veïnats, culturals, grups ecologistes, partits polítics, sindicats, etc. El GOB actuaria com a punt de referència organitzatiu i d'estratègia per aquestes mobilitzacions locals.⁴⁷⁸

⁴⁷⁶ *Flor de Card*, juny de 1985.

⁴⁷⁷ Diari de Sessions del ple del Parlament de les Illes Balears, 17 de juliol de 1985.

⁴⁷⁸ PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 183-185.

3.4 Salvem sa Canova (1987-1989)

Imatge actual de s'arenal de sa Canova (Foto procedent de PlatgesdeBalears.com)

A l'entorn de 1970 la zona de sa Canova (Artà) va ser declarada *Zona de Especial Interés Turístico Nacional* (ZEITN) i poc després va ser adquirida per les empreses Ravenna i Bahía Nova SA.

Al 1972 s'aprovà un pla parcial per a dur a terme un macroprojecte que incloïa la construcció d'un camp de golf, dos ports esportius, hotels de gran alçada a primera línia, una clínica d'alta qualitat i més de 35.000 habitatges, en una superfície de 1.021 ha. Les obres començaren però pocs després desaparegueren els inversors i tengueren lloc una sèrie de litigis judicials per compensar les pèrdues.

Al juliol de 1986, el PSOE i el PSM presentaren una proposició de llei per a declarar sa Canova ANEI però un cop acabada la legislatura encara es trobava en tràmit.

Al 1987, una empresa suïssa (o de Liechtenstein, segons la font) comprà Bahía Nova SA amb la intenció de reemprendre la urbanització. L'Ajuntament d'Artà, governant per la candidatura progressista de la Unió d'Independents d'Artà (juntament

amb el PSOE), tenia la intenció d'impedir la urbanització però temia haver de pagar indemnitzacions altíssimes⁴⁷⁹.

El primer grup a posicionar-se sobre la qüestió foren els empresaris d'Artà que organitzaren una taula rodona sobre sa Canova moderada per Joan Massanet i amb intervencions de l'advocat, polític i intel·lectual Josep Melià Pericàs⁴⁸⁰ i de Francesc Albertí⁴⁸¹, president de la Confederació d'Associacions Empresarial de Balears (CAEB)⁴⁸².

Les eleccions municipals de 1987 obligaren als partits polítics que optaven a l'Ajuntament d'Artà a posicionar-se. AP i el CDS es declaraven a favor de la urbanització i la Unió d'Independents d'Artà declarava que no era el principal problema que tenia el municipi.

Després dels resultats, la candidatura dels Independents repetiren en el govern al capdavant del consistori, aquesta vegada en la persona de Miquel Pastor Tous (Unió d'Independents d'Artà) com a batle i, de nou, amb el suport del PSOE⁴⁸³.

La campanya del GOB començà també d'una manera intensa al 1987. Al capdavant s'hi trobaven un grup de joves residents al municipi com Jaume Guiscafrè (actual professor de Filologia Catalana a la UIB), Toni Muñoz, Salvador Medina, Joan Lliteres, Joan Vicenç Lillo (que estava destinat a Artà com a agent rural), Elvira Piris,

⁴⁷⁹ Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears, 10 de juliol de 1986 i Projecte de gestió de Sa Canova i Es Canons 1 – UdG (versió online) [<http://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/73/0MEM%C3%92RIA.pdf?sequence=7>] (Consulta: 20 de gener de 2017).

⁴⁸⁰ Josep Melià Pericàs (Artà 1939-Alcúdia 2000) va ser un advocat, polític i escriptor mallorquí. Es llicencià en dret (1962) i periodisme (1965) per la Universitat de Madrid. El 1974 fou elegit procurador en Corts per les Illes Balears, representant la línia aperturista. El 1976 fundà el Partit Nacionalista Mallorquí i el 1977 encapçalà la candidatura al Congrés de la Unió Autonomista de Balears, però no aconseguí l'escó. Després, s'incorporà a la Unió del Centre Democràtic on, amb el govern d'Adolfo Suárez, arribà a ser secretari d'Estat per la informació. Amb la desintegració de la UCD, passà al Centre Democràtic i Social. Hi estigué fins al 1990, en què fundà Centristes de Balears, que posteriorment passaria a ser Convergència Balear i que finalment s'integraria a Unió Mallorquina. És l'autor d'*Els Mallorquins* (1967), un dels llibres més influents dins el nacionalisme de Mallorca.

⁴⁸¹ Francesc Albertí Palau (Banyalbufar 1926-Palma 1995) va ser un empresari i dirigent empresarial mallorquí. Va centrar els seus negocis en l'exhibició cinematogràfica i en els serveis auxiliars a la construcció. Al 1973 va ser elegit president de la societat cultural i recreativa l'Assistència Palmesana. Al 1977 va ser un dels fundadors de la CAEB i fou el tresorer de primera la junta directiva. Al 1981 fou triat president del empresaris balears, càrrec que exercí fins al 1993. Va estar molt vinculat a la línia política de la CEOE i al Foment del Treball Nacional. Va articular un discurs reivindicatiu i, a vegades, obertament federalista.

⁴⁸² *Bellpuig*, 11 d'abril de 1987.

⁴⁸³ *Bellpuig*, 13 de juny de 1987.

Aina Maria Massanet i Montserrat Santandreu (que anys després seria batle d'Artà per la Unió d'Independents).

El pintor Miquel Barceló Artigues, amb residència al municipi, hi col·laborà i hi implicà altres artistes com Javier Mariscal, José María Sicília, José Manuel Broto, Miguel Ángel Campano i Antoni Tàpies que cediren una obra per vendre en forma de cartells i recaptar així fons per a la causa.

El PSIB-PSOE i el PSM presentaren de nou una proposició de llei per protegir sa Canova al Parlament de les Illes Balears el 7 d'octubre de 1987.

La Comissió d'Ordenació Territorial havia emès un dictamen, amb l'acord d'UM, CDS, PSOE i PSM-EM, en què es protegia la totalitat de l'espai. Però quan el dictamen arribà al ple, CDS i UM s'aliaren amb AP per intentar aprovar un text alternatiu que permetia una urbanització de 3.000 places i, fins i tot, un camp de golf a la zona amb obres ja començades.

En el moment que no es permeté discutir el text per una qüestió de reglament de la cambra, decidiren votar en contra (AP i UM) o abstenir-se (CDS) en el dictamen i, per tant, féren decaure la protecció total de sa Canova. UM s'excusà en què no hi havia consens a la cambra i el CDS argumentà que el poble d'Artà hauria de pagar unes indemnitzacions elevadíssimes⁴⁸⁴.

Per a poder aprovar la protecció de sa Canova amb l'excepció de la urbanització prevista de 3.000 places, AP, UM i CDS presentaren una preposició de llei alternativa a la dels partits d'esquerres al febrer de 1988⁴⁸⁵.

Paral·lelament, el GOB seguia la seva campanya i declarà el febrer de 1988 com el Mes de la Natura a Artà. S'organitzaren conferències dels dirigents del GOB Xavier Pastor i Miquel Àngel March. També es publicaren articles divulgatius a la revista *Bellpuig* sobre els valors ecològics de sa Canova resumint el document *Avaluació de l'impacte ambiental a sa Canova* elaborat pel GOB i Guillem Pons⁴⁸⁶.

⁴⁸⁴ Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears, 28 de gener de 1988.

⁴⁸⁵ Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears, 24 de febrer de 1988.

⁴⁸⁶ *Bellpuig*, 26 de març de 1988 i *Bellpuig*, 30 d'abril de 1988

A més, el GOB Mallorca va concedir el Premi Alzina a la Unió d'Independents d'Artà per la defensa que havia exercit de la protecció sa Canova⁴⁸⁷.

La campanya culminà el 30 d'abril de 1988 amb una concentració de caire proteccionista a la Plaça Nova d'Artà. Entre 1.000 i 1.500 persones, algunes arribades de fora i d'altres procedents del mateix municipi, es reuniren per reclamar la protecció de sa Canova. Hi assistiren els diputats al Parlament de les Illes Balears Sebastià Serra (PSM), Francesc Triay (PSOE) i Josep Moll⁴⁸⁸ (PSOE). Durant els discursos hi hagué una persona que volgué interrompre l'acte amb crits de "anau-vos-en a Ciutat". Amenitzaren l'acte les actuacions de Joan Bibiloni i Nando González.

La revista *Bellpuig*, a la seva secció xerrim-xerram, publicava un breu sobre l'assistència a la concentració comentant que hi hagué: "Molt de rostoll i poc blat. Proliferació de barbuts i escassetesa d'autoritats".

El vespre abans del concert hi havia hagut un intent de calar foc a l'escenari on havia de tenir lloc la festa i els parlaments⁴⁸⁹.

La mateixa publicació incloïa a les seves pàgines una entrevista a Miquel Estela Bisbal "Blai", nascut al 1928, i que intentà boicotejar amb crits la concentració del GOB a favor de sa Canova. Quan va ser demanat sobre això contestà que:

"P: Però tu estàs a favor o en contra d'urbanitzar sa Canova i per què?

C: A favor d'urbanitzar perquè així hi hauria més llocs de feina per Artà i és llevaria el perill de foc. També es podrien conservar les espècies d'animallets que encara hi ha, més que si no l'urbanitzen.

[...]

P: Tornant a la festa del GOB, quina impressió et va fer?

⁴⁸⁷ *Bellpuig*, 26 de març de 1988.

⁴⁸⁸ Josep Moll Marquès (Ciutadella 1934-Palma 2007) va ser un periodista i polític menorquí del PSIB-PSOE. Era fill del filòleg Francesc de Borja Moll. Va residir a Alemanya entre 1960 i 1977 on va dirigir i presentar el programa de ràdio destinat als treballadors espanyols en aquell país. Va ingressar al PSOE al 1968 i s'establí a Mallorca al 1977. Va ser conseller del Consell de Mallorca entre 1979 i 1995, diputat del Parlament de les Illes Balears entre 1983 i 1995 i regidor de Palma entre 1995-1999. També fou secretari general del PSIB-PSOE entre 1985 i 1991 i impulsà el corrent mallorquinista polític dins el PSIB-PSOE anomenat Socialisme i Autonomia.

⁴⁸⁹ GOB ARTÀ: "GOB Artà: activitats" a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 23 i *Bellpuig*, 14 de maig de 1988.

C: Dolenta. D'Artà no hi havia quasi ningú, senyal que no interessava massa. Després hi havia una taula que es dedicava a la recollida de firmes. Jo els vaig criticar perquè només hi havia al·lots. Es servien de la innocència dels nostres infants. Si hagués estat a favor d'urbanitzar segur que la gent s'hauria mogut més.»⁴⁹⁰

Al setembre de 1988, el Parlament de les Illes Balears discutí i aprovà la proposició de llei d'AP, UM i CDS per protegir sa Canova a excepció de la zona central d'urbanització ja començada que prèvia un nou nucli urbà de 3.000 places.

Durant el debat d'aquesta llei, el portaveu d'UM Miquel Pascual defensà permetre continuar les obres d'una urbanització que assegurava era legal, parcialment executada i amb diversos serveis ja instal·lats. El portaveu del PSM-EM Joan Mayol es remeté al dictamen de la Comissió d'Ordenació Territorial que reclamava la protecció completa. El trànsfuga del CDS Carles Ricci matisà que no era una urbanització a mig fer sinó que estava abandonada i recordà l'alt valor ecològic que havien destacat alguns informes d'INESE i ICONA. La llei s'aprovà amb els vots de CDS, UM i AP.⁴⁹¹

Al març de 1989, *Diario16* publicà durant quatre dies una sèrie d'articles d'investigació sobre la compra, la propietat i el procés d'urbanització de sa Canova.

Després de la fallida de l'empresa Ravenna, el seu promotor, Bramante, havia fugit perseguit per la justícia i la Interpol. El propietari del terreny, Coster; i el propietari de les accions, Zarzesky; el constructor, Diego Casanova, i una empresa amb la seu a Liechtenstein haurien entrat en escena als darrers temps per a reactivar el projecte.

Tanmateix, segons *Diario16*, havien aflorat discussions entre els diferents socis arribant a les agressions i, fins i tot, amb la intervenció de la màfia marsellesa.

Zarzesky hauria entrat uns 300 milions de pessetes procedents de Polònia amb l'excusa d'usar-los en despeses turístiques però, en realitat, estarien destinats a pagar els deutes de Ravenna. En aquell moment, els 300 milions es trobarien bloquejats i el despatx de l'expresident espanyol Adolfo Suárez, amb l'ajuda de l'advocat artanenc Josep Melià, intentarien desbloquejar-los.

⁴⁹⁰ *Bellpuig*, 14 de maig de 1988.

⁴⁹¹ *Diario de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears*, 21 de setembre de 1988.

Per si no n'hi hagués prou, el constructor Diego Casanova havia declarat que sa Canova acabaria cremada perquè els socis no s'entenen. També assegurà que ja no estava interessant a construir pel cost elevat de la plusvàlua⁴⁹².

Finalment, al març de 1989, l'Ajuntament d'Artà reiterà la decisió de la comissió de govern municipal de denegar el Centre d'Interès Turístic Nacional per sa Canova que havia sol·licitat l'empresa Bahia Nova S.A⁴⁹³.

Aquest mateix any, el consistori artanenc aprovà unes noves Normes Subsidiàries que deixaven sense efecte els plans parcials aprovats durant la dècada dels setanta. Així doncs, per seguir les obres era necessari demanar de nou el permís d'obra. L'empresa el sol·licità però l'Ajuntament d'Artà el denegà al·legant que, al nou planejament urbanístic, sa Canova era considerat un espai d'alt valor paisatgístic.

Un cop tancada la possibilitat de construir la urbanització, l'empresa Bahia Nova SA sol·licità cobrar unes indemnitzacions elevadíssimes si bé el Govern Balear només pagà les despeses fetes per acondicionar la finca abans d'urbanitzar⁴⁹⁴.

El cas de sa Canova d'Artà presenta particularitats com la voluntat proteccionista de l'Ajuntament, que no es produeix en altres casos i, també, l'ús de l'argument de les indemnitzacions, per a justificar poder continuar les obres en un indret conegut pels seus valors ecològics. En aquesta ocasió, consistori, GOB i grups ecologistes anaren de la mà per a salvar l'espai natural.

⁴⁹² *Bellpuig*, 18 de març de 1989.

⁴⁹³ *Bellpuig*, 12 de març de 1989.

⁴⁹⁴ Projecte de gestió de Sa Canova i Es Canons 1 – UdG (versió online) [<http://dugi-doc.udg.edu/bitstream/handle/10256/73/0MEM%C3%92RIA.pdf?sequence=7>] (Consulta: 20 de gener de 2017).

3.5 Salvem Cala Mondragó (1989-1990)

Imatge actual de Cala Mondragó (Foto: BalearsCulturalTour)

El paratge de Cala Mondragó, situat a la costa del municipi de Santanyí (al Migjorn de Mallorca) havia estat considerat des de feia anys un indret amb uns importants valors ecològics i mediambientals. No de bades, els grups del PSOE i el PSM havien presentat proposicions al Parlament de les Illes Balears als anys 1984 i 1987 per tal que fos protegit però que s'havien estavellat contra la majoria de govern d'Aliança Popular i Unió Mallorquina.⁴⁹⁵

Al març de 1989, l'Ajuntament de Santanyí aprovà inicialment el projecte d'urbanització de la contrada de Cala Mondragó que havia presentat la promotora alemanya Agroland S.A.

Poc temps després, al mes de maig, la delegació local del GOB a Santanyí s'organitzà i començà a editar la sèrie de cartells titulada "Llir entre cards". El primer cartell es trobava dedicat a Mondragó i portava per lema "Mondragó, abans que ens matin l'esperança". La campanya fou presentada a la Casa de Cultura de Santanyí amb la presència del diputat del PSM al Parlament de les Illes Balears Joan Mayol.

⁴⁹⁵ *Ultima Hora*, 19 de novembre de 1989.

Destacà l'assistència entre el públic del president de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, Josep Forteza-Rei, i del president de l'Associació d'Hotelers de Cala Figuera-Cala Santanyí. De fet, Forteza-Rei intervingué a l'acte assegurant que el genocidi que patia el paisatge s'havia d'aturar.

Aquest suport dels hotelers a la causa proteccionista encoratjà la secció santanyinera del GOB disposava d'un espai a la revista local *Dies i Coses*: “la nostra imatge davant la societat està canviant, ‘esser del GOB’ ja no és esser un perdut o un somiatruites sinó un ciutadà perfectament responsable i sobretot conscient”.

A la campanya de cartells, que es venien per 300 ptes els dissabtes al matí a la seu del GOB de Santanyí a la Porta Murada, deixà pas a l'acció dels partits polítics. El mateix mes de maig el PSM exigia al Govern la protecció de Capocorb, Cala Tuent i Cala Mondragó davant l'amenaça especuladora.⁴⁹⁶

Aquesta fase s'allargà fins al mes d'octubre quan unes 500 persones participaren a un festival de música i reivindicació prop de Cala Mondragó amb l'actuació dels conjunts Jaume Sureda, Estepes i Joan i Maria Antònia.

La delegació local de l'entitat ecologista també va presentar al·legacions a les Normes Subsidiàries i al pla parcial per urbanitzar aquell indret del litoral.

La mobilització prengué un estadi superior amb la concentració que va tenir lloc el 5 de novembre de 1989 a la Plaça Major de Santanyí, organitzada pel GOB i el Moviment d'Escolta i Guiatge de Mallorca. Les xifres de participació no eren clares ni pels mateixos organitzadors, oscil·laren entre 8.000 i 4.600 assistents. Els ecologistes es mostraven satisfets de no ser “els mateixos sis de sempre” com havia esmentat el batle diverses vegades.

L'anunci de la trobada reivindicativa fou rebuda amb temor i alguns bars de la plaça tancaren per por a incidents. La casa del batle fou custodiada per la Guàrdia Civil.

La concentració, però, transcorregué en total normalitat a no ser per la pluja que no va permetre el concert previst de Coanegra i l'Altina. L'aigua respectà el manifest, al qual s'hi havien adherit 55 entitats, i que llegí el lingüista santanyiner Cosme Aguiló.

⁴⁹⁶ *Dies i Coses*, estiu de 1989 i *Ultima Hora*, 16 de maig de 1989.

La proclama que llançà constava d'alguns fragments com “ens han canviat els pirates d'antany, saquejadors de les marines, semblant de desolació, per mercaders de territori que a cara alta fan la mateixa endemesa.[...] No som aquí només per Mondragó. En aquest acte de solidaritat amb altres contrades que han topat amb el mateix mal fat. Just a veïnat s'Algar, sa Punta i es Camp Roig criden de ràbia cap a la mar d'Alguer. [...] En aquest litigi no hi haurà guanyadors o ni perdedors o hi guanyam tots o hi perdem tots. Hi ha hagut moments històrics en què un home ha donat notable i generosament la vida per salvar el seu poble. Però tots estam d'acord amb Salvador Espriu en què ‘mai no ha de morir tot un poble per salvar un sol home’”. Aguiló acabà amb un “Visca Mallorca i Visca Mondragó” que fou seguit per crits de “Mondragó, Mondragó!” pel públic.

La gran majoria de manifestants, molts joves, eren venguts de fora de Santanyí portant pancartes i banderes quadribarrades. Hi participaren representants polítics de PSM, PSOE, CDS i, fins i tot, d'UM que formava part del Govern Balear juntament amb el Partit Popular.

Davant la pressió popular, la divisió de la majoria parlamentària que donava suport govern i el discurs proteccionista dels representants dels hotelers; l'executiu balear mogué fitxa. El Govern negocià un acord amb la promotora per reduir a la meitat a urbanització de Cala Mondragó i que les zones verdes incloses dins el projecte fossin declarades parc natural.

L'Ajuntament de Santanyí vengué a bé a dur a terme el canvi però aquesta modificació no aconseguí fer baixar la pressió popular.

El 10 de novembre de 1989 hi havia previst un ple municipal i al matí un regidor de l'equip de govern del PP dimití en discrepància amb el projecte d'urbanització.

La sessió plenària del consistori se celebrà al vespre enmig d'un clima de gran crispació. Desenes de manifestants ecologistes intentaren accedir a la sala de plens però la Guàrdia Civil, la Polícia Local i un grup de veïnats alineats a favor del govern municipal custodiaven l'edifici i els impediren el pas. Es produïren alguns incidents que el GOB qualificà després com agressions. Per part dels manifestants, només Joan Mayol, fent valer la seva condició de diputat del PSM al Parlament de les Illes Balears, aconseguí accedir dins l'edifici.

El ple de l'Ajuntament, amb majoria absoluta del PP, aprovà la modificació del pla per urbanitzar Cala Mondragó. La decisió provocà la ira dels concentrats. Els regidors populars no pogueren sortir de l'edifici fins a la matinada i, quan ho féren, l'escorta de la Guàrdia Civil no impedí que rebessin una pluja de monedes.

Pocs dies després es descobrí l'abast de la jugada. El Govern Balear anuncià que comprava els terrenys de Cala Mondragó a Agroland S.A per 1.950 milions de pessetes i amb la intenció de convertir-los en un parc natural. L'acord pres pel ple del consistori santanyiner havia servit per fer augmentar la compensació que rebria l'empresa, ja que la urbanització havia estat aprovada.

L'executiu balear prenia aquesta mesura per evitar una crisi política entre els dos partits que donaven suport a la majoria parlamentària, PP i UM. La formació regionalista s'havia alineat amb l'oposició i la pressió popular havia arribat no només des dels sectors ecologistes sinó que també era exercida per la patronal hotelera.

El PP volia evitar que aquesta discrepància entre els partits del Govern es visualitzàs en la proposició presentada per via d'urgència aquells mateixos dies per part de PSM i PSOE al Parlament de les Illes Balears, reclamant la protecció de Cala Mondragó. El president Cañellas i el seu Govern decidiren la compra de l'espai abans d'arribar a fer evident el desacord.

Així doncs, el cas de Cala Mondragó havia estat una victòria de la pressió popular combinada amb la conjuntura política i parlamentària. Especialment, en un municipi on la majoria governant es mostrava disposada a permetre la urbanització.

Les protestes per Cala Mondragó varen tenir un epíleg fosc pocs mesos després i que demostra el clima de tensió que s'arribà entre els habitants de Santanyí.⁴⁹⁷

Un militant ecologista i membre de l'executiva del PSM resident al llogaret santanyiner des Llombards trobà en dues ocasions a casa dos cadàvers d'aus protegides (un xuric i un falcó) morts amb escopeta. Sembla que responien a les amenaces que havia rebut en els moments àlgids de la protesta de l'estil "per viure en es Llombards han de ser nostres o no hi poden viure".⁴⁹⁸

⁴⁹⁷ *Ultima Hora*, 19 de novembre de 1989 i *Dies i Coses*, hivern de 1989, 23-24.

⁴⁹⁸ *Diario de Mallorca*, 5 de gener de 1990.

3.6 Contra la central elèctrica i el port a s'Estallella (1990)

Imatge actual de s'Estanyol i s'Estallella (Foto: nekahara.blogspot.com.es)

Un altre cas de mobilització ecologista de caire local dins el cicle urbanitzador de la segona meitat dels anys vuitanta va ser el cas de s'Estallella. En una línia semblant als casos de sa Punta de n'Amer o Cala Mondragó, és interessant perquè enceta la qüestió de la creixent necessitat d'energia que patia i pateix Mallorca.

El projecte de l'empresa GESA d'instal·lar una central elèctrica de tipus tèrmic i un port a la finca de s'Estallella, vora el nucli costaner de s'Estanyol de Migjorn (Llucmajor), va suscitar una protesta al municipi que s'organitzà mitjançant la unió d'entitats cíviques, socials i esportives agrupades en una coordinadora contra el projecte.

Dies abans, el grup de consellers del PSM-Esquerra Nacionalista havia presentat una moció al Consell de Mallorca on defensava que la construcció d'una central, un port energètic o industrial a s'Estallella anava en contra dels interessos de la societat illenca. També se sol·licitava una campanya d'estalvi energètic.

Diumenge 3 de juny de 1990 va tenir lloc una marxa contra el projecte a peu, amb bicicleta i amb cotxe. La iniciativa aconseguí el suport de la majoria dels partits polítics llucmajorers. A darrera hora s'incorporaren a la protesta els clubs nàutics de s'Estanyol i sa Ràpita que convidaren els seus socis a participar-hi.⁴⁹⁹

La marxa aconseguí arregar unes 3.000 persones amb atletes, el batle del municipi i altres membres del consistori sota el lema "Salvem s'Estalella". Hi regnà un ambient festiu i, fins i tot, hi acudí la banda de cornetes i tambors de la localitat.

Cal destacar que entre els polítics assistents s'hi trobaven representants del PSOE, el batle Joan Monserrat; del PSM, el tinent de batle Maties Garcies; o el conseller d'Indústria i polític llucmajorer Gaspar Oliver (PP). Per tant, el moviment aconseguí un important consens entre l'espectre polític.

Els parlaments, amb intervencions del batle i del periodista llucmajorer Miquel Cardell, entre d'altres, coincidiren a refermar el rebuig total cap a la iniciativa de la central i el port, malgrat que l'empresa GESA presentàs el projecte com l'única solució per abastir energèticament les illes.⁵⁰⁰

Després de la mobilització, l'empresa començà una campanya de comunicació per convèncer l'opinió pública que la central elèctrica era imprescindible i, fins i tot, amenaçava amb talls de llum si el projecte no es convertia en una realitat.

El director de GESA, Miquel Pocoví, assegurava que era del tot necessari augmentar l'energia elèctrica disponible, que resultava impossible ampliar les centrals existents, destacava que no hi havia cap indret sense afectació de l'entorn, explicitava la necessitat d'un port amb una profunditat adequada i que s'Estalella era la preferida entre les cinc opcions que s'havien tengut en compte (les altres eren la badia de Pollença, la badia d'Alcúdia, la finca de sa Vall i la platja des Trenc).⁵⁰¹

La central i el port finalment no es construïren i com anècdota i llegat de la mobilització ciutadana ha quedat una cançó del cantant Tomeu Penya anomenada "s'Estalella".

⁴⁹⁹ *Diario de Mallorca*, 3 de juny de 1990, 6.

⁵⁰⁰ *Diario de Mallorca*, 4 de juny de 1990, 1 i 3.

⁵⁰¹ *Diario de Mallorca*, 10 de juny de 1990, 1-2 i 10.

3.7 En defensa de la Llei d'Espais Naturals (1992)

El 30 de gener de 1991, el Parlament de les Illes Balears aprovà la Llei d'Espais Natural (LEN). El text tenia com objectiu la protecció de diversos espais partint dels seus excepcionals valors naturals o paisatgístics. Les declaracions com espais no urbanitzables es feia a través de les figures d'Àrea Natural d'Espacial Interès (ANEI), amb un grau de protecció important, i Àrea Rural d'Interès Paisatgístic (ARIP), amb una protecció menor. A Mallorca s'aprovaren un total de 54 ANEIs.

La voluntat de protegir globalment diversos espais naturals provenia, per una banda, de la creixent pressió urbanística i, per l'altra, de la maduració del moviment ecologista mallorquí més enllà de la protecció únicament d'indrets concrets. S'intentava cercar una solució global al procés constructiu que patia Mallorca amb cada vegada més habitatges i noves infraestructures.

Es tractava d'una llei que s'havia tramitat al Parlament de les Illes Balears durant gairebé tota la legislatura 1987-1991, amb una tasca intensa per assolir el consens i amb llargs períodes d'exposició pública. Es considerà un avenç en la maduresa democràtica i proteccionista per l'esperit conciliador que suscità.

L'aprovació va ser possible, amb votacions diferents per cada cas, per la divisió dels diputats del CDS i la llibertat de vot amb la qual actuà el diputat Miquel Pasqual, que acabaria deixant la militància d'UM.

De fet, al 1990, la revista *L'Ecologista*, òrgan del GOB publicava:

“Campanya per una Mallorca digna prou d'urbanitzacions. [...] Perquè avui ja no es tracta d'un espai aïllat el que se veu amenaçat pel càncer de les urbanitzacions. Ja no es tracta de sa Dragonera, ni d'Es Trenc, de Mondragó o de la Punta de n'Amer. Avui són gairebé un centenar els llocs de Mallorca que es troben en el punt de mira de les

promotores immobiliàries i que, si res no ho impedeix, desapareixeran per l'acció de les excavadores i sepultats pel ciment i l'asfalt".⁵⁰²

Es tracta de la primera llei d'aquestes característiques que s'aprovà a una comunitat autònoma de l'estat espanyol i intentava donar resposta a les mobilitzacions ciutadanes de caràcter ecologista que havien tengut lloc a la dècada dels vuitanta.⁵⁰³

De fet, a l'exposició de motius de la LEN s'hi pot llegir:

“La marcada i creixent inquietud social, motivada per la ràpida i irreversible desnaturalització d'una part del territori illenc, exigeix l'adopció de mesures legislatives que vinculin les polítiques territorials i urbanístiques dels òrgans executius de la Comunitat i dels municipis, en ordre d'una protecció estable dels valors naturals i paisatgístics d'uns territoris insulars caracteritzats per la seva limitada superfície i per la fragilitat dels esmentats valors”.⁵⁰⁴

L'aprovació d'aquesta legislació va ser un triomf de l'oposició en contra del Govern Balear format per PP i UM. Va ser possible treure endavant la LEN, que protegia el 40% del territori de l'arxipèlag, gràcies al diputat d'UM Miquel Pasqual que no votà amb els grups que donaven suport a l'executiu en moltes de les propostes que quedaren consignades a la llei.⁵⁰⁵

La Federació Hotelera i el Foment del Turisme es mostraren a favor de la LEN. En canvi, la patronal CAEB i l'Associació de Constructores i Promotors de Balears s'hi mostraren en contra perquè, asseguraven, limitava el dret a la propietat privada i allunyava possibles inversions. El president Gabriel Cañellas prometé que si guanyava les properes eleccions autonòmiques la modificaria.⁵⁰⁶

El GOB considerà en un primer moment insuficient la Llei d'Espais Naturals perquè no contemplava una moratòria. A més, l'oposició d'esquerres al Parlament (PSOE

⁵⁰² *L'Ecologista*, estiu de 1990, 1.

⁵⁰³ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 77-84.

⁵⁰⁴ Llei d'espais naturals i de règim urbanístic de les àrees d'especial protecció de les Illes Balears. Llei 1/91, de 30 de gener de 1991, del Parlament de les Illes Balears.

⁵⁰⁵ MARIMON, Antoni: “L'autonomia balear (1983-2003)” a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 430-431.

⁵⁰⁶ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 77-84. .

i PSM) temia que la LEN fos aprofitada per urbanitzar les zones properes als espais protegits però que havien quedat fora de la legislació proteccionista.

La publicació del GOB *L'Ecologista* afirmà el següent sobre el tema: “La moratòria urbanística més necessària i urgent que mai. Des de finals de 1988, el GOB ha estat impulsant una campanya per la moratòria urbanística, [...] Malgrat l’aprovació de la Llei d’Espais Naturals, i conseqüentment l’eliminació d’un cert nombre de projectes d’urbanització, la realitat és que la situació ha canviat molt poc”.⁵⁰⁷

Les eleccions al Parlament de les Illes Balears de 1991 atorgaren la majoria absoluta a la coalició PP-UM. Cañellas complí la seva promesa i el Govern Balear començà una revisió a la baixa de la legislació proteccionista que s’havia aprovat, especialment la Llei d’Espais Naturals (LEN). La modificació afectava 5 àrees a Mallorca, 3 a Menorca i tot el planejament urbanístic d’Eivissa i Formentera.

A l’illa de Mallorca, les zones a les quals es rebaixava la protecció eren Son Vida, Son Quint, Son Puigdorfilà i Son Muntaner (Palma); Gaieta Gran (sa Pobla); les dunes de Son Real (Santa Margalida); Cala Figuera i Cala Falcó (Calvià); el puig de Sant Miquel (Montuïri) i el santuari de Sant Salvador (Felanitx).

L’opinió de la coalició no era unànime en tots els casos. Per exemple, UM esperava protegir Son Real a la Comissió d’Ordenació Territorial i, igualment, les cales de Calvià es consideraven zones polèmiques pel que fa la seva protecció.⁵⁰⁸

Per afegir encara més elements al tema, la LEN també havia de fer front a una qüestió prèvia d’inconstitucionalitat al Tribunal Constitucional. Patronals de la construcció i la promoció urbanística havien demanat empara davant la legislació proteccionista al Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears. S’esperava que es resolgués el cas des Trenc per conèixer quina era la indemnització però s’especulava que es podrien multiplicar per cent en el cas de la LEN. Un dels càlculs que s’havien fet superaven en més del doble el pressupost de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

⁵⁰⁷ *L'Ecologista*, primavera de 1991, 2.

⁵⁰⁸ *Diario de Mallorca*, 1 de novembre de 1992, 6-7.

L'argument que empraven les patronals a les centenars de reclamacions que havia provocat la legislació es basava en un suposat incompliment de la Llei d'Expropiacions Forçoses perquè no havien estat compensats.⁵⁰⁹

La mobilització contra aquesta modificació començà al front institucional. El Grup Socialista a la cambra balear intentà aturar la rebaixa amb un recurs a la tramitació de la LEN però la majoria absoluta de PP-UM a la mesa ho impedí⁵¹⁰. De la mateixa manera, es produí una moció de censura amb transfons urbanístic a l'Ajuntament de Felanitx on el PP aconseguí la batlia gràcies a dos regidors del grup mixt. El grup municipal de l'esquerra radical i nacionalista Coloms a la Sala havia presentat un moció contra la modificació de la LEN que fou rebutjada i es donà llum verda a la legalització del camp de golf de Vall d'Or.⁵¹¹

La situació dins la majoria que donava suport al Govern Balear era de per si complicada i, en part, a causa de les diferències de criteri sobre la política urbanística. El setembre de 1992, el president Gabriel Cañellas havia destituït la presidenta d'UM i consellera d'Educació i Cultura, Maria Antònia Munar. Dels quatre diputats que la formació regionalista disposava al Parlament, almenys dos s'havien posicionat amb les tesis cañellistes. Dels dos diputats restants, Munar i Miquel Àngel Borràs, no aclarien la seva postura sobre la LEN.

Les discussions al Parlament de les Illes Balears seguiren amb la proposta del PSOE de declarar ses Salines d'Eivissa i Formentera parc natural però que fou rebutjada per la majoria de PP i UM.⁵¹²

Paral·lelament, el PSOE havia sol·licitat al Congrés dels Diputats que es pronunciàs a favor de la protecció de les Salines d'Eivissa i Formentera. Aquest moviment serví perquè Gabriel Cañellas acusàs al president de la cambra baixa espanyola, el mallorquí Fèlix Pons (PSOE), d'ingerències cap a l'autonomia balear.⁵¹³ Les corts espanyoles aprovaren al març de 1993 una proposició no de llei que instava al Govern

⁵⁰⁹ *Diario de Mallorca*, 25 de novembre de 1992, 3-6.

⁵¹⁰ *Diario de Mallorca*, 3 de novembre de 1992, 4.

⁵¹¹ *Diario de Mallorca*, 4 de novembre de 1992, 11.

⁵¹² *Diario de Mallorca*, 19 de novembre de 1992, 5.

⁵¹³ *Diario de Mallorca*, 12 de novembre de 1992, 5.

Balear a protegir les salines pitiüses. PP i CiU hi votaren en contra argumentant que vulnerava les competències del Parlament.⁵¹⁴

Tampoc no hi mancaren les referències a interessos particulars quan el PSOE acusà l'assessora de Gabriel Cañellas, Maria Teresa Rattier, de tenir interessos a les zones desprotegides.

També al Congrés dels Diputats, els representants del CDS afirmaven que era possible aturar la desprotecció de les Salines perquè anava en contra d'una directiva europea de 1989, ja que l'espai havia estat declarat Zona d'Especial Protecció de les Aus.⁵¹⁵

En l'àmbit dels moviments socials, la posició del GOB canvià a causa la voluntat de modificar la Llei:

“[...] A la vista d'aquest anunciat desvirtuament d'una de les lleis més progressistes aprovades pel Parlament balear en 9 anys d'autonomia, el GOB iniciarà una campanya en defensa de la llei actual.”⁵¹⁶

Així doncs, la societat civil no quedà mans plegats i s'organitzà en una Plataforma en Defensa dels Espais Naturals amb més de 200 entitats inscrites. La principal organització constituent era el GOB essent Miquel Àngel March portaveu d'ambdues entitats.

L'estratègia que portava la Plataforma era apel·lar a UM, i especialment a Maria Antònia Munar, perquè no donàs suport a la rebaixa de la LEN. Es recordava que el partit regionalista havia tengut una trajectòria històrica a favor de la protecció del medi ambient en casos emblemàtics com es Trenc, Cala Mondragó o la mateixa LEN.

En canvi, Gabriel Cañellas argumentava que la reforma de la normativa proteccionista només es portava a terme per esmenar alguns errors i recordava que la mesura tan sols afectava al 14% del territori inclòs dins la LEN. El president del Govern

⁵¹⁴ MARIMON, Antoni: “L'autonomia balear (1983-2003)” a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 434.

⁵¹⁵ *Diario de Mallorca*, 25 de novembre de 1992, 3-6.

⁵¹⁶ *L'Ecologista*, gener de 1992, 3.

Balear també posava sobre la taula les elevades indemnitzacions, segons Cañellas, que hauria de pagar l'executiu per mantenir la protecció.

El GOB refusava aquest darrer argument aclarint que només hi havia probabilitats d'haver de pagar indemnitzacions en el cas de Son Vida, on existia un pla parcial aprovat.⁵¹⁷

Els contraris a la rebaixa de la LEN començaren amb el repertori de mobilitzacions amb l'intent de col·locar una pancarta de 16 metres a damunt una torre en obres de la Seu de Mallorca. L'acció va ser portada a terme per dos membres del Moviment d'Escolta i Guiatge i del Grup Excursionista de Mallorca.

Els autors defensaven que era una reivindicació pacífica, simbòlica i directa per a conscienciar i divulgar entre l'opinió pública l'amenaça que suposava pel territori la reforma de la LEN que el PP havia posat en marxa al febrer de 1992.⁵¹⁸

La qüestió de la LEN era d'actualitat al debat públic del moment com per exemple s'expressà en l'article d'opinió de Sebastià Verd en què demanà emprar la LEN per aconseguir ajudes d'Europa, especialment de la PAC per la reforestació, i fins i tot ampliar la zona protegida si fóra necessari.⁵¹⁹

A mesura que la tramitació continuava, les mobilitzacions ciutadanes s'incrementaren. Fins i tot, alguns membres del GOB visitaren les dunes de Son Real (Santa Margalida) per cridar l'atenció sobre un espai amb un valor ecològic i mediambiental alt que, amb la rebaixa de la LEN, quedaria desprotegit.

El portaveu, Miquel Àngel March, explicà que els valors ecològics d'aquesta línia litoral s'igualaven als des Trenc. També denuncià les agressions que havia patit la costa de Son Real com diverses construccions, tala de pins o extraccions d'arena. Segons el portaveu de l'entitat ecologista, les dunes de Son Real eren un dels espais més singulars de Mallorca i si s'aprovava la reforma de la LEN en quedarien desprotegides 750 ha d'un total de 1.114 ha.

⁵¹⁷ *Diario de Mallorca*, 13 de novembre de 1992.

⁵¹⁸ *Diario de Mallorca*, 15 de novembre de 1992, 6.

⁵¹⁹ *Diario de Mallorca*, 16 de novembre de 1992, 11.

El GOB assegurava que eren les pressions dels propietaris de les grans finques, dels constructors i dels especuladors allò que hi havia al darrere de la política desproteccionista del Govern Balear. El grup ecologista reforçava els seus arguments amb publicacions que ressenyaven l'alt valor mediambiental de les dunes de Son Real editades per l'INESE o pel mateix executiu balear.⁵²⁰

El col·lectiu ecologista cridava a la mobilització recordant les altres lluites que s'havien portat a terme:

“Recordem les manifestacions anteriors per salvar es Trenc, sa Dragonera o Cabrera: totes elles suposaren un gran èxit de participació i els objectius que ens havíem proposat foren aconseguits. Ara tenim un altre repte, encara més important si és possible: no se tracta de salvar un sol espai, sinó tota la llista de condemnats, i de defensar la integritat d'una llei que va respondre a un consens social com no s'ha donat en cap altre tema.”⁵²¹

Dijous 26 de novembre de 1992 a vespre va tenir lloc una manifestació convocada per la Plataforma amb el lema “Salvem els espais naturals”. La marxa començà a la plaça d'Espanya i seguí pel carrer dels Oms, la Rambla, el carrer de la Unió, la plaça de Joan Carles I, el Born, la Plaça de la Reina, el carrer del Conqueridor, el carrer de Palau Reial, la plaça de Cort, el carrer de Colom i fins a la plaça Major.

El president del GOB Miquel Rayó va ser l'encarregat de llegir el manifest i el grup de música folk eivissenc UC oferiren una actuació.

L'organització xifrà l'assistència en 30.000 participants, mentre que la policia local en comptà uns 16.000 i la policia nacional encara ho rebaixà més fins als 8.000-7.000 manifestants. La marxa es considerà de les més multitudinàries de les que es recordaven. S'organitzaren busos des de diversos punts de la Part Forana i existí un servei especial de trens des de Sóller i Bunyola.

Procedents de Palma i de la resta de l'illa acudiren persones anònimes i d'altres més conegudes com l'escriptor Josep Maria Llompart, l'actor Xesc Forteza, l'empresari

⁵²⁰ *Diario de Mallorca*, 24 de novembre de 1992, 16.

⁵²¹ *L'Ecologista*, novembre 1992, 1.

i dirigent de PIMEM Demetrio Peña o l'activista independentista Macià Manera⁵²². Els partits o entitats més representatives que s'hi adheriren foren el PSOE, el PSM, la Unió Independent de Mallorca (escissió d'UM amb la incorporació d'alguns independents) o l'OCB. Els regidors socialistes i nacionalistes abandonaren el plenari de l'Ajuntament de Palma quan la marxa arribà a la plaça de Cort en suport als manifestants.

La majoria de les consignes i els crits foren contra el president Gabriel Cañellas amb expressions com “Cañellas i PP sou uns pesseters” o la comparació dels 30 diputats de PP-UM amb les trenta monedes que segons el relat bíblic serviren perquè Judes vengués Jesús.⁵²³

La reacció del president del Govern Balear a la manifestació contra la rebaixa de la LEN deixà una de les sentències més recurrents de la política illenca a l'hora de referir-se a les mobilitzacions ciutadanes. Cañellas assegurà que entre els 30.000 manifestants “no n'he vist cap dels nostres”. Així doncs, d'aquesta manera s'expressaria una acció de govern i una cultura política en què només cal considerar les demandes d'aquells que han votat al Govern i no les del conjunt de la societat illenca.

En el debat parlamentari per a modificar la LEN, l'oposició féu molta incidència en els interessos familiars de Cañellas i en els interessos dels grans propietaris⁵²⁴.

El 23 de desembre de 1992 s'aprovà al Parlament balear la rebaixa de la Llei d'Espais Naturals amb els vots de PP i UM.

L'acord entre aquestes dues forces polítiques permeté que dues zones, Portals Vells (Calvià) i les dunes de Son Real (Santa Margalida), seguissin amb el mateix nivell de protecció.⁵²⁵

Així doncs, la mobilització ciutadana en contra de modificació de la LEN no aconseguí aturar la desprotecció de la majoria dels espais que la llei de 1991 consignava.

⁵²² Macià Manera Roscar (Montuïri 1962-2017) va ser un activista independentista que fou detingut el juliol de 1989 acusat de pertinença a l'organització terrorista Terra Lliure. Va ser jutjat i condemnat a sis anys de presó. A causa d'aquest procés s'organitzà el Comitè de Solidaritat amb Macià Manera.

⁵²³ *Diario de Mallorca*, 12 de novembre de 1992, 5 i *Diario de Mallorca*, 27 de novembre de 1992, 3-5.

⁵²⁴ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 80-84.

⁵²⁵ MARIMON, Antoni: “L'autonomia balear (1983-2003)” a BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 434.

El GOB ho expressava de la següent manera:

“L’ecologisme balear ha perdut la batalla més important de la seva història: en efecte, i malgrat una campanya de mobilització ciutadana sense precedents [...] la rebaixa de la Llei d’Espais Naturals va ser aprovada”⁵²⁶.

Tot i que la mobilització no assolí els seus resultats, tot plegat suposà el començament d’una nova etapa en el moviment ecologista de Mallorca. La maduresa de les organitzacions proteccionistes, l’augment del suport social i la conscienciació ciutadans permeteren abordar objectius més amplis, globals i de caire estructural.

Un procés que no es pot deslligar de l’aparició del partit polític Els Verds de les Illes Balears en un congrés fundacional celebrat a Sóller al maig de 1990.⁵²⁷

3.8 Rebuig a la incineradora de Son Reus (1992-1995)

Imatge actual de la planta incineradora de Son Reus (Foto: Ultima Hora)

⁵²⁶ *L'Ecologista*, gener de 1992.

⁵²⁷ MARIMON, Antoni i SERRA, Sebastià (dirs.). *Diccionari de partits polítics de les Illes Balears (1900-2008)*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 269-273.

Al 1992 el Govern Balear aprovà el Pla Director de Residus Sòlids que preveia la instal·lació d'una planta incineradora a Mallorca.

Tot d'una, el GOB s'hi mostrà en contra denunciant les 400 tones anuals que serien emeses cap a l'atmosfera. També es posicionaren negativament sobre les estacions de transferència per a compactar el fems que es preveien instal·lar arreu de Mallorca i criticaven el fet que la incineració feia perdre una gran quantitat de recusus encara aprofitables⁵²⁸.

Una de les primeres vies de reivindicació que adoptà l'entitat ecologista va ser posar en valor la recollida selectiva enfront de la incineració. Al novembre de 1992, el GOB es feia ressò a *L'Ecologista* que la recollida selectiva havia progressat a Palma i altres municipis de Mallorca com Pollença, Alcúdia, Campanet i Sencelles perquè havien instal·lat contenidors per separar els residus⁵²⁹.

A començament de 1993, davant la possibilitat que la incineradora s'instal·làs a Son Reus, la Federació d'Associacions de Veïnats de Palma, l'Associació de Veïnats de Son Sardina i sa Garriga i el GOB començaren una campanya de recollida d'al·legacions contra el Pla de Residus Sòlids que es tramitava. S'organitzaren diverses assemblees informatives a les barriades més afectades⁵³⁰.

Paral·lament, un altre front que obrí la mobilització ecologista fou el d'alertar dels perills per a la salut que suposaria la cremació dels fems a mesura que la instal·lació de la planta s'aproximava més. A l'hivern de 1994 es constituí el col·lectiu i es publicà el manifest amb el mateix nom, *Metges contra la Incineradora*, que agrupà en un primer moment 227 facultatius mallorquins. Els principals arguments que es plantejaven eren els greus trastorns per a la salut pública (especialment de tipus respiratori i al·lèrgics), l'augment de les probabilitats de càncer i l'afectació a les dones embarassades i als nadons.

Tanmateix, el GOB pensava que els arguments científics no serien suficients perquè la decisió d'instal·lar una incineradora per part del Govern Balear i del Consell de

⁵²⁸ *L'Ecologista*, estiu de 1992.

⁵²⁹ *L'Ecologista*, novembre de 1992.

⁵³⁰ *Coses Nostres. Revista de Son Sardina*, setembre de 1992; *Coses Nostres, Revista de Son Sardina*, setembre 1993 i SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000, 664.

Mallorca responia a un criteri d'afavorir interessos econòmics per part d'algunes empreses⁵³¹.

Al 1994, un cop fou definitiva la decisió d'instalar la incineradora a la finca de Son Reus (Palma) és constituït, sota l'aixopluc del GOB, la Plataforma contra la Incineradora de Son Reus. En formaven part, en el moment del seu naixement, una centantena d'entitats ecologistes, associacions de veïnats, grups juvenils, sindicats, partits polítics i col·lectius professionals. Les zones més properes, i per tant més afectades a la futura planta, eren els barris de Son Sardina, sa Garriga, sa Indioteria, a Palma, i Palmanyola (Bunyola). També afectava als municipis de Petra i Vilafranca perquè era previst instal·lar un depòsit de cendres a l'antiga pedrera de Son Noviet (Petra)⁵³².

La campanya contra aquesta infraestructura de tractament de residus continuà mitjançant la proposta d'alternatives com la recollida selectiva, la difusió d'arguments científics i de salut contra la cremació de fems i, com a novetat, una iniciativa legislativa popular.

A la tardor de 1994, el GOB considerava la recollida selectiva incompatible amb la incineració. La separació i reaprofitament de residus seria un tipus de tractament del fems que avançaria a Mallorca però encara tendria molt de camí per a recórrer.

Al mateix temps, el col·lectiu *Metges contra la Incineradora* es va ampliar fins a 325 professionals ja que s'obrí la porta a infermers, apotecaris, auxiliars de farmàcia i ATS. Aquest grup també redactà un informe titulat *Incineradora i Salut* amb els resultats, segons el GOB, dels darrers estudis científics dels efectes negatius de la incineració de residus sobre la salut humana. El document també incloïa les publicacions sobre el tema entre 1993 i 1994 i unes set-centes referències bibliogràfiques. L'informe va ser distribuït entre partits polítics, institucions, entitats i es podia consultar a la seu del GOB.

Tanmateix, la campanya prengué un impuls realment importantíssim quan prengué cos la proposta d'Iniciativa Legislativa Popular al Parlament de les Illes Balears per prohibir la incineració de tot tipus de residus a les Balears i per promoure sistemes de

⁵³¹ *L'Ecologista*, hivern de 1994.

⁵³² *L'Ecologista*, estiu de 1994.

tractament de residus inocus per al medi ambient i la salut i que tenguessin com a prioritats el reciclatge, la recollida selectiva i la reducció d'origen.

La proposta intentava fer canviar de postura dels partits que fins a aquell moment s'havien pronunciat a favor de la incineradora. És a dir, PP, PSOE i UM.

La ILP havia d'aconseguir 10.000 signatures de residents a les Illes Balears majors de 18 anys en tres mesos per poder arribar a la cambra balear. Només en el primer cap de setmana s'havien assolit les 1.000 signatures, en les dues primeres setmanes ja s'havien assolit les 10.000 necessàries i al final del període s'havia arribat a les 30.300 signatures.

El 3 de novembre de 1994, el president del GOB Mallorca Francesc Avellà defensà la ILP des de la tribuna d'oradors del Parlament de les Illes Balears. Els arguments que defensà perquè els legisladors aprovessin una normativa contra la incineració foren de tipus econòmic, medi ambiental i de salut.

Tanmateix, la ILP fou rebutjada amb els vots de PP, PSOE, UM i el trànsfuga Jaume Peralta⁵³³, votaren a favor els cinc diputats del PSM-EM i l'eivissenc Cosme Vidal (Federació d'Independents d'Eivissa i Formentera) s'abstingué.

El fracàs de la iniciativa va ser considerat pel GOB com la caiguda de la darrera barrera per impedir la incineradora. Així i tot, l'entitat ecologista es decidí a mantenir la campanya d'oposició, i fins i tot de boicot, cap a la infraestructura de tractament de residus⁵³⁴.

La darrera gran acció col·lectiva en contra de la incineradora va ser una de les més originals en el moviment ecologista i veïnal mallorquí.

Al febrer de 1995 començaren una sèrie de consultes populars, "celebrades amb tota formalitat", segons al GOB, als nuclis afectats per la planta. Aquests foren Son Sardina, sa Garriga, sa Indioteria, Palmanyola i Petra.

⁵³³ Jaume Peralta Aparicio havia estat elegit diputat al Parlament i conseller del Consell de Menorca al 1991 pel PSIB-PSOE. En primera instància, votà a favor de l'elecció d'Albert Moragues com a president del Consell Insular de Menorca, però el 18 de setembre del 1991 va presentar i donar suport a una moció de censura contra Moragues que dugué a la presidència de l'entitat al popular Joan Huguet.

⁵³⁴ *L'Ecologista*, tardor de 1994.

La participació, segons *L'Ecologista*, fou prou alta. Un 25% a Son Sardina i a sa Indioteria, un 50% a Palmanyola i sa Garriga i un 63% a Petra.

Els vots pel sí foren de 3.823 i per al no només n'hi hagué 16⁵³⁵.

Malgrat això, després de les eleccions de 1995, el primer Pacte de Progrés al Consell de Mallorca (governat per PSOE, PSM, UM i EU-EV) donà el vistiplau a la posada en marxa de la planta⁵³⁶. Un fet que provocà problemes interns i de suport al PSM que s'havia manifestat rotundament en contra de la incineradora⁵³⁷.

Encara que la mobilització no aconseguí el seu objectiu d'aturar la construcció i posada en funcionament de la planta incineradora, el cas del rebuig a la infraestructura de Son Reus presenta característiques pròpies i que cal destacar. La primera és l'ús de la ILP com a instrument de l'acció col·lectiva per modificar la legislació balear sobre el tema. La segona és l'organització d'una consulta popular en què s'implicaren més de 3.000 persones que es mostraren en contra de la incineradora.

3.9 Contra la proliferà d'urbanitzacions (1998)

La qüestió del creixement urbanístic prengué encara més importància com un tema central de la política autonòmica de les Illes Balears al llarg de la dècada dels anys noranta. El període de creixement urbanístic que va tenir lloc entre 1994 i 1999 comportà la compra per part de ciutadans estrangers, especialment alemanys, de centenars d'immobles per convertir-los en segones residències.

De fet, el president Gabriel Cañellas havia anunciat a la seva tercera sessió d'investidura, al 1991, la seva voluntat de convertir les Illes Balears en la segona residència d'Europa:

⁵³⁵ *L'Ecologista*, primavera de 1995.

⁵³⁶ Martí, Tomeu: "No ho digueu al Constitucional!" dins DBalears, 26 de novembre de 2016 (edició digital) [<http://dbalears.cat/opinio/2016/11/26/296234/digueu-constitucional.html>] (Consulta: 26 de febrer de 2017) i SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000, 675.

⁵³⁷ MARIMON, Antoni: *Entre la realitat i la utopia: història del PSM*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2002.

“Tampoc no podem limitar-nos als temes turístics. Especialitzar-nos encara més en la prestació de serveis a l'àmbit europeu significa qualque cosa més que dedicar-se al turisme. El nostre projecte, en efecte, - ho veurem més endavant - passa pel foment d'un turisme de més qualitat, per la consolidació d'un turisme de segona residència. Això és així i és una de les cartes importants a jugar, si bé no és l'única”⁵³⁸.

Els col·lectius ecologistes denunciaven aquesta situació des del començament d'aquest nou cicle econòmic.

El GOB proclamava al 1994 “Mallorca amenaçada per una nova onada de construcció salvatge per a usos turístics i residents”.⁵³⁹ Un any després el representant d'Els Verds Jordi López Bezunartea es demanava “Les illes, segona residència d'Europa?”.⁵⁴⁰

Per tal de regular aquest creixement era necessari aprovar les Directius d'Ordenació Territorial (DOT) que havien d'implementar allò expressat a la Llei d'Ordenació Territorial de 1987. Tanmateix, la capacitat de regulació urbanística fou el cavall de batalla de la guerra que va tenir lloc entre dues institucions governades per signes polítics diferents: el Consell de Mallorca i el Govern Balear.⁵⁴¹

L'opinió del Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa sobre la proposta de les DOT de l'executiu balear era la següent: “les Directives d'Ordenació Territorial [són]: un llistat de bones intencions amb pocs compromisos reals”.

Segons el col·lectiu ecologista, la proposta era imprecisa i genèrica, no tenia una aplicació ràpida i era continuista i contradictòria. Per als ecologistes tampoc afrontaven el perill principal d'aquell moment com era la parcel·lació i l'edificació de finques en els indrets afectats per la Llei d'Espais Naturals.⁵⁴²

Dins tota la qüestió també aparegué una guerra entre institucions per les competències sobre el tema. El Consell de Mallorca era regit des de 1995 per una majoria de centreesquerra i amb formacions nacionalistes. Com a part de la seva política al

⁵³⁸ Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears. 27 de juny de 1991.

⁵³⁹ *L'Ecologista*, tardor de 1994, 1.

⁵⁴⁰ *El Mirall*, gener-febrer de 1995, 4-8.

⁵⁴¹ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 121-126.

⁵⁴² *L'Ecologista*, tardor-hivern de 1997, 2-3.

capdavant de la institució insular, aprovà, l'octubre de 1998, una moratòria que desclassificava 77 urbanitzacions previstes a l'illa.

La reacció del Govern no es féu esperar i acte seguit aprovà al Parlament, amb majoria absoluta del PP, una Llei de Moratòria Urbanística que deixava sense efecte la desclassificació d'urbanitzacions del Consell. Aquesta mesura desproteccionista sorgida del Parlament havia de tenir vigència fins al març de 1999 quan s'havien d'aprovar les DOT.⁵⁴³

Precisament, la moratòria era la bandera que aixecaven els sectors ecologistes. Per al GOB, "la moratòria urbanística i turística més necessària que mai. [...] Des de fa tres anys s'està produint el que alguns especialistes qualifiquen com a tercer boom turístic. Ja no són ni hotels ni apartaments, ara són habitatges unifamiliars el que s'edifica, molts d'ells dins sòl rústic i espais naturals. Se tracta de construir o ocupar aquests habitatges, alguns d'ells per a turisme residencial".

Segons el GOB, hi havia projectades urbanitzacions per tot arreu amb edificacions i parcel·lacions en sòl rústic i espais naturals i el Govern tenia pensat permetre més camps de golf.⁵⁴⁴

És en aquest context de pressió cap a les institucions i de debat per determinar quin model de creixement urbanístic calia seguir per Mallorca va ser quan prengué força la mobilització contra la proliferació d'urbanitzacions.

Per exemple, aquest perill se sentia evident amb notícies com la de del *Diario de Mallorca* de novembre de 1998 en què una enquesta assegurava que 200.000 ciutadans alemanys tenien intenció de comprar una casa a l'illa.⁵⁴⁵ En un nou exemple del paper del mitjans de comunicació en el seguiment i publicitat del temes reivindicats per les mobilitzacions ciutadanes.

El GOB convocà una manifestació per al 12 de novembre de 1998 contra les urbanitzacions projectades a Palma.

AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hoteler de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 121-126.

⁵⁴⁴ *L'Ecologista*, estiu de 1998, 2-3.

⁵⁴⁵ *Diario de Mallorca*, 3 de novembre de 1998, 3.

El conseller de Medi Ambient del Govern, Miquel Àngel Ramis, no descartava acudir ell mateix o representants del PP a la manifestació contra el creixement urbanístic sempre que no s'instrumentalitzàs en contra de l'executiu balear. Segons Ramis, la seva formació estava a favor d'un canvi de model urbanístic que suposàs posar fre al creixement.

El GOB contestà Ramis mitjançant el seu portaveu, Miquel Àngel March, considerant hipòcrites les declaracions del responsable polític. March assegurà que li agradaria que el conseller acudís a la mobilització però que també rectificàs la seva política d'ordenació del territori.

Aquesta declaració del Govern Balear fou una victòria del moviment ecologista ja que la consciència proteccionista creixent de la població de Mallorca havia fet posicionar-se fins i tot l'executiu del PP.

El lema de la manifestació de dia 12 de novembre de 1998, al darrere del qual s'arregleren més de mig centenar d'entitats, va ser "No més urbanitzacions". Entre d'altres organitzacions, s'adheriren a la manifestació l'OCB, la Plataforma contra l'Autopista de Llevant⁵⁴⁶, el Lobby de Dones, el Bloc d'Estudiants Independentistes, els Amics de la Terra, el Grup Excursionista de Mallorca, la Fundació Emili Darder, CCOO, UGT, STEI, SABEI, PSOE, PSM, UM, EU, ERC, Esquerra Alternativa, Els Verds i el col·lectiu Revolta.

La mobilització també rebé el suport dels ajuntaments de Llubí, Pollença, Felanitx, Artà, Binissalem, Alaró, Lloseta i Alcúdia (en aquest darrer consistori sense el vot favorable del batle i conseller de Medi Ambient Miquel Àngel Ramis).

Tot i les reiterades crides dels organitzadors que la marxa no anava contra el Govern Balear sinó "contra una Mallorca desbordada turística i urbanísticament", l'executiu se sentí interpel·lat. Per això aprovà la protecció de l'Albufereta d'Alcúdia com a parc natural via decret. Un gest que el GOB considerà un triomf previ a la manifestació.⁵⁴⁷

⁵⁴⁶ En algunes ocasions també anomenada autopista de Migjorn.

⁵⁴⁷ *Diario de Mallorca*, 8 de novembre de 1998, 22.

Les mostres de suport a la protesta seguiren. Com per exemple, amb els dos-cents cinquanta professors i treballadors de la Universitat de les Illes Balears (amb la majoria dels vicerectors). Tots ells signaren un manifest cridant l'atenció que l'aigua, el territori i l'energia són factors que limiten la realitat insular.⁵⁴⁸

Els preparatius per aconseguir que la mobilització fos un èxit passaven per aconseguir un gran desembarcament de persones procedents de la Part Forana. Fins i tot ja existia en aquell moment una consciència històrica de les mobilitzacions passades ja que s'esperava "que sigui la més concorreguda des de l'Estatut".

Des de la comarca del Raiguer els partits polítics com PSOE, PSM i UM i entitats com el GOB, organitzaren el transport en busos per acudir a la marxa. A les comarques del Llevant i el Pla foren els ajuntaments progressistes de Felanitx, Petra, Vilafranca i Artà. El GOB ho va fer en els municipis on governava el PP. A la Serra, els encarregats d'aquesta logística foren el partit La Valldemossa que Volem o cotxades particulars que partiren des de Sóller. A Lluçmajor s'organitzaren els militants en contra de l'autopista. La flota de busos per a portar els manifestants fins a la capital mallorquina es previa que seria important.

El clima en els dies previs a la manifestació deixà entreveure que el suport a la causa contrària a més urbanitzacions augmentava i el PP vivia una certa divisió interna a causa de la creixent pressió popular.

Per una part, el Conseller de Foment del Govern, Joan Verger, criticava la iniciativa per tenir components "polítics i demagògics". Per altra part, el PP donava llibertat als seus militants per assistir a la manifestació.

També aparegueren tanques publicitàries amb el lema "Qui vol urbanitzar el litoral?" i el GOB organitzà una cercavila pels carrers de Palma per cridar a la participació en la protesta. Igualment, es publicità un nou manifest signat per unes set-centes persones titulat "Basta d'urbanitzacions" que rebé el suport d'entitats com Greenpeace, ARCA o CCOO.

El president del Govern, Jaume Matas, opinà sobre la mobilització assegurant que reforçaria el missatge mediambiental perquè coincidia amb l'esperit de les DOT. Tot i

⁵⁴⁸ *Diario de Mallorca*, 10 de novembre de 1998, 13.

això, des de l'executiu encara no podien assegurar quantes urbanitzacions quedarien afectades per la llei del Parlament que invalidava la moratòria del Consell aprovada al mes d'octubre passat.

A mesura que s'acostava el dia de la manifestació, l'èxit semblava assegurat. El portaveu del GOB, Miquel Àngel March, afirmava, abans de la marxa, que el Govern no podria donar l'esquena a l'èxit de la protesta perquè s'esperava una participació massiva. Es fixaven com a referent la manifestació a favor de la Llei d'Espais Naturals de 1992 amb una assistència d'entre 15.000 i 20.000 manifestants que fou, segons el GOB, un gran èxit.

Greenpeace anuncià que el vaixell *Sirus* (protagonista destacat en les mobilitzacions per a protegir l'arxipèlag de Cabrera) també seria al port de Palma per donar suport al rebuig cap a les urbanitzacions. La Universitat de les Illes Balears féu una passa més en el seu compromís en la causa i la Junta de Govern apel·là a les institucions per un creixement sostenible. La patronal del petit comerç, PIMECO, anuncià que enviaria un comitè a participar de la marxa.

El *Diario de Mallorca* també organitzà un debat sobre la qüestió amb arquitectes i urbanistes en què es conclougué que era necessària una millor gestió del territori insular.⁵⁴⁹

La manifestació del 12 de novembre de 1998 va ser la protesta ecologista més participada fins a aquell moment. Les xifres que es manejaren foren de 30.000 assistents segons el GOB, 15.000 varen ser les persones que comptà la Policia Local i la Delegació del Govern espanyol en sumà entre 10.000 i 12.000. Malgrat el ball de xifres, hi hagué el consens que la protesta havia superat la de la Llei d'Espais Naturals de 1992.

La marxa començà a la plaça d'Espanya, seguí pel carrer dels Oms, la Rambla, el carrer de la Unió, la plaça Joan Carles I, el passeig del Born, la plaça de la Reina, el carrer del Conqueridor, la plaça de Cort, el carrer de Colom i acabà a la Plaça Major. Tot el recorregut va ser marcar per un ambient festiu.

El manifest fou llegit per Francesc Avellà, en representació del GOB, i en el text es criticava la política urbanística del Govern i es defensava la moratòria del Consell de

⁵⁴⁹ *Diario de Mallorca*, 11 de novembre de 1998, 16 i *Diario de Mallorca*, 12 de novembre de 1998, 3-7.

Mallorca. De fet, es qualificà com “jugar brut” la llei aprovada al Parlament per la majoria absoluta del PP contra la moratòria de la institució insular.

Les declaracions dels polítics de l’oposició assistents a la protesta giraren entorn de la magnitud de la marxa, el clam que s’alçava contra el Govern o la proximitat de les eleccions el maig de l’any següent.

Maria Antònia Munar (UM) assegurà que els mallorquins demanaven canvi. Francesc Antich (PSOE) estava convençut que el PP hauria de prendre nota després de la manifestació. Pere Sampol⁵⁵⁰ (PSM) expressà que la marxa havia marcat un abans i un després. I Eberhard Grosske (EU) atorgà el títol d’històrica a la manifestació.

L’opinador del *Diario de Mallorca* Matías Vallés hi veia “un còctel sociològic a favor d’un objectiu comú”. La premsa també recollia opinions de manifestants anònims com un grup de 150 persones procedents de Lluçmajor que hi anaven “per lluitar pel futur dels nostres fills”.⁵⁵¹

La publicació *L’Ecologista*, un cop passada la manifestació, tenia ben clar el full de ruta a seguir:

Demanaven al Govern “Mesures cautelars: suspensió d’aquells sòls urbanitzables que no s’hagin executat, independentment del grau de tramitació; derogació de l’article 2 de la Llei de “Moratòria”; suspensió i derogació del Pla de Carreteres. Mesures definitives: incorporació a les futures DOT de criteris clarament conservacionistes i restrictius com la desclassificació de sòls urbanitzables que no s’hagin executat, entrant també dins el sòl urbà ja que en alguns municipis està sobredimensionat, la modificació de la Llei del Sòl Rústic per a prohibir les parcel·lacions. Al Consell Insular: [es demanava] l’aplicació de la seva moratòria als casos de: Es Canons, Es Pujol, Cas Porquer, etc.”.⁵⁵²

⁵⁵⁰ Pere Sampol Mas (Montuïri, 1950) és un enginyer i expolític mallorquí del PSM. Ha estat regidor de l’Ajuntament de Montuïri (1983-1993), diputat al Parlament de les Illes Balears (1991-2006) i conseller del Consell de Mallorca (1995-1999). Durant el primer Pacte de Progrés exercí de vicepresident del Govern i conseller d’Economia, Comerç i Indústria (1999-2003) i en el segon Pacte de Progrés va ser elegit pel Parlament de les Illes Balears senador per designació autonòmica (2007-2011). Ha publicat diversos llibres recollint el seu ideari i els seus articles de premsa.

⁵⁵¹ *Diario de Mallorca*, 13 de novembre de 1998, 3-7.

⁵⁵² *L’Ecologista*, hivern de 1998-1999, 2.

Aprofundint en la valoració *a posteriori*, les declaracions del Govern Balear i del GOB expressaren la diferència de posicions.

Jaume Matas declarà que prenia nota de la manifestació però que no canviaria la seva política perquè també calia tenir en compte els qui no hi havien anat. Segons el president del Govern Balear, el missatge de la manifestació anava en sintonia amb la sensibilitat de les DOT.

Pel portaveu del GOB, Miquel Àngel March, la manifestació havia estat un èxit de tota la societat mitjançant la capacitat de mobilització que havia demostrat l'organització ecologista.

Altres veus foren la de la patronal hotelera que reclamava la mateixa valentia en la política urbanística que amb la moratòria hotelera o el rector de la Universitat de les Illes Balears, Llorenç Huguet, quan afirmava que els polítics havien d'escoltar el clam de 20.000 persones.

L'esperit de les DOT, al qual es referia Matas, s'emmarcarien dins una estratègia del seu Govern per allunyar-se de la imatge d'un PP antic i lligat a Gabriel Cañellas i, en canvi, apropar-se a la imatge de modernitat que gaudia llavors el PP estatal de José Maria Aznar.

Les DOT, finalment aprovades al març de 1999, limitaven el creixement urbanístic però deixaven la porta oberta a nombroses excepcions que rebaixaren les expectatives proteccionistes que inicialment havien generat.

Paradoxalment, la principal oposició cap aquestes mesures urbanístiques sorgí d'entre les mateixes files del PP amb un sector encapçalat per l'expresident Gabriel Cañellas. El principal punt de controvèrsia era la prohibició de construir en una franja de 500 m des de la costa litoral. Per expressar la seva disconformitat, l'expresident balear deixà l'acta de diputat per no haver de votar les DOT que foren aprovades al Parlament amb els vots del PP.⁵⁵³

⁵⁵³ AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hotelier de Mallorca*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2006, 121-126.

L'aprovació de la normativa no va satisfer els ecologistes que asseguraven que “les DOT no aturen la massificació turística i urbanística”.⁵⁵⁴

La protesta contra les urbanitzacions i les posteriors eleccions autonòmiques de 13 de juny de 1999 iniciaren una dinàmica de mobilitzacions ciutadanes i resultats electorals que s'ha repetit fins al 2015.

Després d'un moment àlgid de protestes sota un govern conservador es produeix un tomb electoral al Parlament de les Illes Balears que permet la formació d'un executiu de centreesquerra. Aquesta dinàmica es produí en les eleccions de 1999, 2007 i 2015.

Tanmateix, però, aquests Pactes de Progrés no s'allarguen més enllà i als següents comicis torna a guanyar el PP amb majoria absoluta.

3.10 Contra els parcs naturals de la Serra de Tramuntana i de Llevant (2000)

Durant la legislatura del Primer Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears (1999-2003) s'organitzaren diverses mobilitzacions contra la proliferació de parcs naturals, especialment a la serra de Tramuntana i a la península de Llevant. Tot i que són mobilitzacions contràries a la protecció del territori, s'han inclòs a en aquest apartat per ser una reacció a la consciència ecologista i, sobretot, a les polítiques proteccionistes que han existit a les Illes Balears durant els primers trenta anys d'autonomia.

Cal recordar que durant el Primer Pacte de Progrés la Conselleria de Medi Ambient va ser en mans de Margalida Rosselló, militants d'Els Verds. Una novetat després d'únicament governs amb presència de PP i UM des de 1983.

El primer cas va tenir lloc al febrer de l'any 2000, quan uns 500 propietaris es reuniren en assemblea per a constituir una entitat contra el projecte de parc natural de la serra de Tramuntana. Reivindicaven que les seves finques “no es convertissin en el jardí de Mallorca” i reclamaven respecte al dret a la propietat.

⁵⁵⁴ *L'Ecologista*, primavera de 1999, 5.

La principal impulsora d'aquesta nova Associació de Propietaris de la Serra de Tramuntana era l'Associació Agrària de la Vall de Sóller i la seva representant Margalida Llobera. Consideraven que la figura de parc natural donaria un ús públic a les seves finques on hi podrien acudir només científics i ecologistes. Posaven com exemple de mala gestió del Parc Natural de Cala Mondragó i consideraven que amb figures com ANEI o ARIP, de la Llei d'Espais Naturals, la Serra ja estava prou protegida.

Un membre del GOB participà a l'assemblea defensant el parc natural i fou escridassat.⁵⁵⁵

La crispació va ser molt més important en el cas de la península de Llevant que afectava als municipis d'Artà, Capdepera i Son Servera.

L'11 de maig del 2000, uns 400 manifestants intentaren assaltar l'Ajuntament de Son Servera (governat per una coalició de PSOE i PSM) mentre es portava a terme un ple que debatia el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals (PORN) del parc.

Devers la una de migdia, la Policia Local no va poder mantenir més l'ordre i unes 200 persones aconseguiren entrar a la sala de plens mentre es portava a terme la sessió extraordinària que havia demanat el grup del PP, a l'oposició.

La majoria dels manifestants eren gent jove, fins i tot alguns nins que no havien acudit als centres escolars. El grup es trobava liderat pel president de l'Associació de Defensa de Llevant, el gran propietari Mariano Servera, el president de la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca i hotelier Pedro Cañellas i el president de l'Associació Hotelera de Cala Millor i hotelier Gabriel Tous.

Els manifestants insultaren els membres de l'equip de govern i alguns incontrolats agrediren el batle Eduard Servera (PSOE). La Policia Local, de la qual s'havien buidat les rodes dels cotxes, i els agents de la Guàrdia Civil, que posteriorment reberen reforços des de Manacor i Palma, no pogueren impedir les agressions i només aconseguiren fer un passadís policial perquè el batle i set regidors més es refugiassin a les oficines municipals.

⁵⁵⁵ *Diario de Mallorca*, 16 de febrer de 2000, 23.

Mentre el portaveu del PP Francisco Barrachina sortia entre els aplaudiments dels manifestants, els set regidors de l'equip de govern varen estar set hores retinguts a la casa consistorial⁵⁵⁶

Els dies posteriors es visqué una calma tensa al municipi. Uns 25 agents de la Guàrdia Civil vigilaven la seguretat del batle i els regidors de l'equip de govern de PSOE i PSM. Una vigilància d'aquest tipus era la primera vegada que es donava a Mallorca.

El batle Eduard Servera acusà el PP de ser al darrere de l'assalt a l'Ajuntament de Son Servera. En canvi, els representants de l'associació de propietaris i de la federació hotelera titllaren de provocador el batle.

El GOB sol·licità que el Govern de les Illes Balears actuàs per calmar la situació i es combatés la desinformació i la manipulació que, segons els ecologistes, portava a terme l'Associació de Defensa de Llevant.

Els contraris al Parc Natural de Llevant organitzaren un acte públic poc dies després a sa Clota (Artà) on reuniren unes 2.000 persones. Reclamaven l'ús exclusiu de les finques per part dels seus propietaris

A part de la intervenció del president Mariano Servera, parlaren representants de l'Associació de Propietaris de la Serra de Tramuntana, Margalida Llobera, i de l'Associació de Propietaris de Cala Mondragó, Bartomeu Canoves. Aquest darrer assegurà que tenir una propietat dins un parc natural era una autèntica desgràcia.

Per calmar els ànims, el president del Govern Francesc Antich (PSOE) sol·licità diàleg entre les parts i condemnà els incidents de Son Servera com un atac a la democràcia i a la llibertat. També anuncià que s'augmentaria la presència en la gestió del parc de Cala Mondragó per part dels propietaris i que seria un model a seguir en la resta de parcs naturals.⁵⁵⁷

⁵⁵⁶ *Diario de Mallorca*, 12 de maig de 2000, 33-34.

⁵⁵⁷ *Diario de Mallorca*, 13 de maig de 2000. 3-5.

3.11 Salvem la Real (2003-2007)

Vista parcial de l'Hospital Universitari de Son Espases, en primer pla, i el monestir de la Real, en segon pla, en una imatge de 2011 (Foto: Miquel Àngel Cañellas/Ultima Hora).

A les Illes Balears es debatia des dels anys noranta sobre la necessitat de disposar d'un nou hospital de referència en substitució de Son Dureta (Palma). L'hospital de Son Dureta, inaugurat al 1955 amb el nom de *Residencia hospitalaria Virgen de Lluc*, va ser el primer gran hospital públic de Mallorca després de l'Hospital General, que data de 1465. El creixement destacat de la població de Mallorca a final del segle XX i començament del segle XXI deixaren obsoletes les antigues infraestructures de Son Dureta.

Al 1994 es presentà el primer projecte de reforma del mateix l'hospital, que ja llavors, no podia oferir el servei en les millors condicions a causa del seu deteriorament i mida. Aquest projecte de reforma no prosperà i se'n succeïren d'altres que corregueren la mateixa sort. El darrer fou al 1999, en descartà en un estadi tan avançat fins al punt que el ministre de Sanitat i Consum, José Manuel Romay Becarí, ja havia col·locat la primera pedra.

Sobtadament, poc mesos després, es rebutjà la reforma de Son Dureta i es trià construir un nou hospital al mateix solar i mantenir el servei durant les obres. Aquest era un projecte consensuat després d'un concurs resolt al gener de 2002.

En el moment que se celebraren les següents eleccions autonòmiques, el juliol de 2003, només mancava concedir la llicència d'obra. Tanmateix, la victòria per majoria absoluta del PP canvià la situació. L'executiu balear sorgit de les urnes decidí construir un nou hospital en una nova ubicació.⁵⁵⁸

A final de novembre de 2003, el president del Govern de les Illes Balears, Jaume Matas, i la consellera de Salut, Aina Castillo, anunciaren que l'hospital de referència de les illes que havia de substituir Son Dureta es construiria a la finca de Son Espases Vell (Palma), al costat de la carretera de Valldemossa.

La notícia creà una important alarma a la comunitat dels Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria (MSSCC) que habiten el monestir proper de la Real (just al costat de la finca de Son Espases Vell) i als veïnats del nucli del voltant com Son Sardina, Son Espanyol i, especialment, es Secar de la Real. Consideraven que la zona ja patia una important pressió urbanística amb l'existència de del campus de la UIB, el projecte de segon cinturó i, amb l'anunci, s'afegia el nou hospital.⁵⁵⁹

El prior del monestir se sentí traït per les promeses que havia fet la batlessa de Palma Catalina Cirer. Per analitzar el projecte, es reuniren en assemblea unes tres-centes persones convocades per l'Associació de Veïns des Secar de la Real, l'Associació de Veïns de Sant Bernat i la congregació dels MSSCC. Aquest fou el naixement de la plataforma Salvem la Real (SLR) que des de bon començament anuncià mobilitzacions contra el projecte que havien presentat les administracions.⁵⁶⁰

Constituíren la plataforma, la congregació de Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria, la parròquia de Sant Bernat de la Real (representada per mossèn Antoni Vallespir), l'Associació de Veïns del Secar de la Real (representada per Maria Assumpció

⁵⁵⁸ Article d'opinió al *Diario de Mallorca* del metge Nofre Pons amb el títol "Son Dureta ja no pot esperar més" s/d. Fons Família Juan-Mendéz (FFJM).

⁵⁵⁹ *Diario de Mallorca*, 27 de novembre de 2003, 8.

⁵⁶⁰ *El Mundo-El Día de Baleares*, 31 de desembre de 2003 (edició digital). FFJM.

Renom) i l'Associació de Veïns de Sant Bernat (representada per Bernat Aureliano Báez Sánchez).

Els objectius eren impedir el nou hospital i crematori de Son Espases, no permetre que l'especulació i els especuladors entrin als monestir, protegir el monestir i el seu entorn en un radi de 500 m, protegir la síquia d'en Baster i la síquia de la Vila⁵⁶¹ i col·laborar amb altres moviments a favor del territori com per exemple la Plataforma contra el 2n Cinturó.⁵⁶²

Tot d'una sorgiren les sospites que sota aquesta decisió d'ubicar allà el nou hospital hi havia interessos urbanístics de tipus especulatiu.⁵⁶³ L'Ajuntament de Palma va haver de descartar la possibilitat de tirar endavant els projectes d'un geriàtric privat i una urbanització de 30 ha al costat del solar del futur hospital tal i com feia comptes portar a terme l'empresari Bartomeu Cursach. Els veïns sol·licitaren que es declaràs nul l'acord de compra de la finca de Son Espases i s'aclarissin les presumptes irregularitats.⁵⁶⁴

La plataforma SLR ja s'havia posat en marxa amb al·legacions a la tria i compra del solar i al Pla Territorial de Mallorca (PTM) en relació a les urbanitzacions, primer previstes i després descartades. En el començament de les mobilitzacions, els veïns ja eren conscients de la dificultat d'aturar l'hospital i, en aquell moment, afirmaven lluitar per aconseguir més metres de zona verda dels 21.000 m quadrats que els havien ofert fins aquell moment.⁵⁶⁵

Ja des d'un primer moment es posà la corrupció com un dels arguments de pes per defensar l'oposició a la nova infraestructura sanitària. Tot i això, fou la proximitat al monestir de la Real i els valors patrimonials i paisatgístics del seu entorn la idea força. Un exemple d'això és que ben prest, a començant de 2004, un grup de catedràtics i

⁵⁶¹ Les dues síquies formen part d'un antic sistema d'abastiment d'aigua d'època andalusina que durant l'Edat Mitjana, l'Edat Moderna i part de l'Edat Contemporània abastiren d'aigua la ciutat de Mallorca.

⁵⁶² Constitució de la Plataforma Salvem la Real. Datada al 17 de maig de 2004. FFJM.

⁵⁶³ A començament del segle XXI, coincidint amb la bombolla immobiliària, es produí un procés de compra de les possessions al voltant de Palma. L'empresari de l'oci Bartomeu Cursach havia comprat la finca propera de Son Cabrer dos dies abans que el Govern fes públic quin era el solar on s'ubicaria el nou hospital. Les sospites sorgiren perquè el soci de Cursach, Juan Tolo Seguí, era fill de Juan Seguí, cap de realitzacions urbanístiques de l'Ajuntament de Palma. *Anuario, Diario de Mallorca*, 31 de desembre de 2004, 22.

⁵⁶⁴ *Diario de Mallorca*, 22 de gener de 2004, 1 i 11.

⁵⁶⁵ *El Mundo-El Día de Baleares*, 15 de gener de 2004, 10.

professors de la UIB ja es pronunciaren contra el nou hospital i donaren suport a les reivindicacions de la plataforma.⁵⁶⁶

Durant les festes de Sant Antoni, es començaren a vendre les primeres camisetes de SLR i la Diada Ciclista de Sant Sebastià va ser la presentació en públic. 500 ciclistes dels 8.000 participants a la diada esportiva es manifestaren contra el president Matas i la batlessa Cirer amb crits de “Qui estima Mallorca, no la destrueix”. Es tractava de veïns des Secar de la Real, Son Sardina i Son Espanyolet que es declaraven en contra dels projectes de crematori, segon cinturó i nou hospital. Durant l’ofici religiós del patró de Palma a la Seu de Mallorca, el canonge Joan Bestard demanà respectar els valors ecològics.⁵⁶⁷

Com es veurà posteriorment, el paper i els pronunciaments de l’Església Catòlica en el marc de la mobilització veïnal contra el projecte de nou hospital fou un dels elements que més marcà la dinàmica del conflicte.

A la primera meitat de 2004, la mobilització contra l’hospital de Son Espases visqué un moment àlgid, sobretot en dos sentits: incardinar la seva reivindicació dins les mobilitzacions contra la política d’infraestructures del govern de Jaume Matas i, com ja havien fet a la Diada Ciclista de Sant Sebastià, fer present el conflicte a la vida pública i social de la ciutat de Palma. També és el moment en què començà a popularitzar-se el cartell reivindicatiu de la mobilització obra del pintor català Josep Guinovart (1927-2007).

SLR convocà els seus socis i simpatitzants a participar a la manifestació que tengué lloc el 14 de febrer de 2004 a Palma amb el lema “Qui estima Mallorca, no la destrueix”.

La plataforma també s’inscriví per participar a la Rua del Carnaval de Palma amb la comparsa “Salvem la Real”. La desfilada de disfresses es convertí més aviat en una manifestació que no en una festa de Carnaval. També hi participaren altres comparses i carrosses amb el lema de “Mallorca plora”, “L’illa de la calma” o “Mallorca es mor”. Juntament amb els veïnats de la Real, també desfilaren els manifestants de Son Sardina

⁵⁶⁶ *Diario de Mallorca*, 23 de gener de 2004, 14.

⁵⁶⁷ *Diario de Mallorca*, 21 de gener de 2004, 13 i Anuario, *Diario de Mallorca*, 31 de desembre de 2004, 22.

contra el segon cinturó. L'excusa dels veïns fou que el jurat era compost per polítics i que "si no ens escolten formalment, ens farem sentir desfilant". També hi va haver algunes veus crítiques contra el moment i el format triats per fer sentir la protesta.⁵⁶⁸

Les accions per donar a conèixer el conflicte continuaren amb la consigna de votar a les eleccions general del 14 de març amb les camisetes de la plataforma, la participació amb la mateixa peça de roba al pancaritat del Diumenge de l'Àngel al bosc de Bellver o una excursió a la síquia d'en Baster coorganitzada pels MSSCC i les associacions de veïnats en què la majoria dels participants llüïren camisetes de SLR.⁵⁶⁹ Aquesta iniciativa que intentava difondre els valors del patrimoni que reclamaven protegir, va ser habitual en el repertori de mobilitzacions de Salvem la Real.

La decisió dels veïnats per aturar la construcció de l'hospital acudint als tribunals féu una passa més al març de 2004 quan presentaren un contenciós administració contra la compra pública del solar de Son Espases Vell.⁵⁷⁰ Una reacció que fins i tot podria semblar una resposta a la decisió del Consell de Mallorca de declarar el monestir de la Real Bé d'Interès Cultural (BIC)⁵⁷¹ amb una radi de protecció de 200m. Una corona de respecte que no impedia que es construís el nou hospital.⁵⁷²

A partir de l'estiu, a les mobilitzacions dels veïnats també s'afegeixen la dels partits polítics.

El PSM començà les marxes mensuals per reivindicar la protecció del monestir de la Real. Es tractava de caminades des de la plaça de Cort fins a la Real en què, de manera temàtica, es conviden entitats o personalitats públiques.

La primera va concentrar entitats i persones lligades a la cultura. La segona edició fou el torn dels representants sindicals. Hi acudiren els secretaris generals a les Balears

⁵⁶⁸ *El Discreto Encanto de la Vida, Ultima Hora*, 23 de febrer de 2004. FFJM; *Actual, Diario de Mallorca*, 23 de febrer de 2004, 23-25 i fulletons del FFJM.

⁵⁶⁹ *Ultima Hora*, 3 de maig de 2004, 21 i fulletons del FFJM.

⁵⁷⁰ *Diari de Balears*, 27 de març de 2004. FFMJ.

⁵⁷¹ Els darrers mesos de 2005, la declaració BIC i el radi de protecció va ser un cavall de batalla de la plataforma arran del cas de la creu dels Monjos. La creu, inclosa dins la declaració BIC va ser moguda l'any 1990 de forma irregular al costat de l'entrada del monestir. En el cas que la creu s'hagués mantingut a l'antiga ubicació, la urbanització de Son Espases seria impossible per la protecció del BIC. Els veïns portaren a terme una acció simbòlica de retornar la creu a la seva antiga posició. *Diario de Mallorca*, 18 de novembre de 2005, 15; *Ultima Hora*, 6 de novembre de 2005, 6 i *Diario de Mallorca*, 31 de desembre de 2005, 11.

⁵⁷² *Diario de Mallorca*, 10 de març de 2004, 8.

d'UGT, Lorenzo Bravo⁵⁷³, i CCOO, Josep Benedicto⁵⁷⁴, així com el representant de l'STEI, Xesc Ramis. La tercera marxa fou destinada a batles i regidors de la Part Forana, la quarta al món de l'educació i la cinquena a entitats juvenils.⁵⁷⁵

Tanmateix, va ser l'agost de 2004 el moment en què la mobilització canvià. Passà de ser una protesta veïnal més, dins el conjunt de mobilitzacions que es tenien lloc en aquell moment contra la política de carreteres del govern del PP a esdevenir la mobilització símbol d'aquell període àlgid de protestes que fou la legislatura 2003-2007.

Les festes tradicionals en honor al patró de la parròquia, Sant Bernat (20 d'agost), havien estat, antigament, una de les celebracions més importants de Palma i, fins i tot, de tot Mallorca. Tanmateix, als primers anys del segle XXI havien esdevingut unes festes de barriada a la part més rural de la capital de Mallorca.

La Comissió de Festes de Sant Bernat havia decidit desvincular-se totalment de l'Ajuntament de Palma, governat amb majoria absoluta pel PP, per a poder portar a terme unes celebracions reivindicatives contra l'hospital i, també, amb la voluntat de recaptar fons per la causa. La presidenta de l'Associació de Veïns des Secar de la Real havia sol·licitat que l'Ajuntament no intentàs boicotejar els seus actes amb un programa paral·lel.⁵⁷⁶

Tot i la demanda, l'equip de govern municipal no féu cas i convocà a un romiatge des de la plaça de Cort fins al monestir la revetla de la festa de Sant Bernat. Això provocà que s'organitzàs ràpidament una concentració i una xiulada de rebuig via missatges sms a la qual acudiren veïns de la zona, militants de moviments contra les autopistes i grups d'esquerres i independentistes.

⁵⁷³ Lorenzo Bravo Muñoz (Villanueva de los Infantes, Ciudad Real, 1952) és un sindicalista mallorquí d'UGT. Al 1970 arribà a Mallorca i començà a fer feina a l'hostelaria a s'Arenal de Palma. Entra al món sindical a ASUDTH, després passa breument per USO i finalment s'afilia a UGT al 1976. Al mateix any entrà al PCE. Cap al 1981 deixà l'organització comunista i s'afilià al PSOE. Fou secretari general d'UGT Balears entre 1993 i 2013.

⁵⁷⁴ Josep Benedicto Lacomba (Palma, 1960) és un sindicalista mallorquí de CCOO. Es va criar al barri palmès de Santa Catalina i estudià al Col·legi dels Carmelitas. Al 1974 s'incorporà al món laboral, treballant en una empresa de muntatges elèctrics. Cap al 1976 inicià la militància sindical i política a CCOO del Metall i al PCE. L'any 1994 acabà la diplomatura de Graduat Social. Va ser elegit secretari General de CCOO de Balears al 6è Congrés (1996), càrrec que va ostentar fins al 9è Congrés (2009).

⁵⁷⁵ *Diario de Mallorca*, 30 de novembre de 2004, 14 i *Diari de Balears*, 27 de juliol de 2004, 11.

⁵⁷⁶ *Diari de Balears*, 3 d'agost de 2004, 9.

La comitiva municipal, encapçalada per la batlessa Catalina Cirer i l'equip de govern, era formada per unes 150 persones. Els problemes amb els manifestants, uns 800, començaren a l'alçada del camí dels Reis però s'agreujaren quan el pas es féu més estret coincidint amb l'entrada al monestir. Una jove s'estirà a terra per impedir el pas de la comitiva i els manifestants començaren a llançar objectes contra els regidors. Després d'alguns moments de tensió entre la Policia Nacional i els contraris a l'hospital, els agents de l'ordre públic obriren pas de manera contundent entre la barrera humana i aconseguiren que els representants polítics es refugiassin dins el monestir.⁵⁷⁷

Segons la presidenta de l'associació veïnal, M. Assumpció Renom, quatre persones varen denunciar agressions per part de la Policia Nacional i altres agents de seguretat de la batlessa Cirer.⁵⁷⁸

Un policia també resultà ferit per un objecte que semblava de vidre. Aquesta acció, que podria haver estat involuntària, fou l'excusava per una actuació tan contundent de la policia. Tot i això, les versions sobre el tema diferien depenent de la font⁵⁷⁹.

Els incidents tengueren una important repercussió als mitjans de comunicació i a l'opinió pública.

Als diaris es publicaren desenes d'articles sobre la qüestió. Miquel Segura assegurava que l'esquerra no acceptava el resultat de les eleccions, que els manifestants eren els qui sempre s'oposaven a tot i que fets com els ocorreguts mai havien passat a Mallorca.⁵⁸⁰ També es publicà l'opinió del periodista Miquel Payeras assegurant que la batlessa Cirer cercà el martirologi a la Real i que els manifestants li havien fet un favor amb aquells incidents.⁵⁸¹ Una altra opinió fou la de Maties Vallés titulant que Cirer havia iniciat una croada contra la Real i recordà els casos de corrupció presumptes que sobrevolaven el cas.⁵⁸²

Sense dubte, però, les paraules amb un to més elevat sobre els fets les pronuncià el conseller d'Interior, José Maria Rodríguez. El polític del PP, per explicar els fets i la

⁵⁷⁷ *Diario de Mallorca*, 20 d'agost de 2004, 16-19.

⁵⁷⁸ *Diario de Mallorca*, 2 de setembre de 2004, 12.

⁵⁷⁹ *Diario de Mallorca*, 24 d'agost de 2004. FFJM.

⁵⁸⁰ *Ultima Hora*, 21 d'agost de 2004. FFJM.

⁵⁸¹ *Ultima Hora*, 21 d'agost de 2004, 17.

⁵⁸² *Diario de Mallorca*, 27 d'agost de 2004, 80.

relació entre els manifestants i la congregació religiosa, recordà que la banda terrorista ETA havia nascuda a les sagristies del País Basc i Navarra.⁵⁸³

Tot plegat, instal·là un ambient de tensió i de crispació entre els mobilitzats contra el projecte d'hospital, i de manera especial entre els veïnats i els religiosos, que no era gens habitual a les protestes que havien tengut lloc a Mallorca.⁵⁸⁴

El prior del monestir de la Real, Antoni Vallespir, condemnà qualsevol tipus de violència física o verbal⁵⁸⁵ i les mobilitzacions i accions judicials per aturar l'hospital continuaren amb una recollida de signatures i una contramarxa⁵⁸⁶.

A començament de setembre unes 1.000 persones segons l'organització (900 pel diari *Ultima Hora* i 700 per la Policia Local) es concentraren amb un ambient reivindicatiu davant l'Ajuntament de Palma, a la plaça de Cort, contra l'actuació de la policia i de les autoritats municipals durant les passades festes de Sant Bernat. Acusaren la batlessa Cirer d'abús de poder, autoritarisme i de tractar-los de terroristes. Hi assistiren representants del PSOE, el PSM i EU-Els Verds.⁵⁸⁷

Deixant de banda els incidents i per centrar-se en el front judicials, els MSSCC interposaren un recurs contenciós administratiu, que acabaria desestimat, contra l'alt preu pagat per l'expropiació del solar que havia de ser cedit per part de l'Ajuntament al Govern.⁵⁸⁸

En la vessant política, s'intentava, sense èxit, apel·lar a la presidenta del Consell de Mallorca, Maria Antònia Munar, i al seu partit, Unió Mallorquina, perquè se separàs de la línia del Govern i el PP i es mostràs en contra del projecte d'un nou hospital a Son Espases.⁵⁸⁹

Un cop passats els primers mesos del conflicte ja era possible esbossar un mapa del posicionament que tenien els diferents agents implicats en el tema. El Partit Popular, al govern a l'Ajuntament de Palma i al Govern de les Illes Balears, era partidari d'un nou

⁵⁸³ *Diari de Balears*, 21 d'agost de 2004 (edició digital). FFJM.

⁵⁸⁴ L'articulista Miquel Àngel Vidal reflexionava sobre la gravetat dels fets una una illa on les manifestacions solen ser pacífiques i la convivència és fàcil. *Ultima Hora*, 23 d'agost de 2004. FFJM.

⁵⁸⁵ *Ultima Hora*, 21 d'agost de 2004, 15.

⁵⁸⁶ *Diario de Mallorca*, 27 d'agost de 2004. FFJM.

⁵⁸⁷ *Ultima Hora*, 5 de setembre de 2004, 22.

⁵⁸⁸ *El Mundo-El Día de Baleares*, 23 de setembre de 2004 (edició digital). FFJM.

⁵⁸⁹ *Diario de Mallorca*, 11 de setembre de 2004, 30.

hospital al solar de Son Espases Vell. L'oposició política (PSOE, PSM i EU) i civil (GOB i la plataforma Salvem la Real) s'hi mostraven en contra. UM governava el Consell de Mallorca amb el suport del PP i, tot i que la iniciativa d'un nou hospital no era seva, li donava suport com a part dels acords de govern amb els populars.

L'estratègia dels veïnats des Secar de la Real va fer una nova passa cercant implicar instàncies més enllà de les illes.

Per una part, la congregació dels Missioners dels Sagrats Cors instà al Defensor del Poble d'Espanya perquè s'interessàs pel cas.⁵⁹⁰ Per una altra, el PSM anuncià que redactaria un informe per la UNESCO sobre el maltractament que patia el patrimoni de Palma per part de l'Ajuntament i el Consell Insular.⁵⁹¹ Tot i que, posteriorment, aquesta via no va tenir continuïtat.

La incardinació del factor religió dins la reivindicació veïnal comportà que al novembre de 2004 se celebràs la primera rogativa que tenia lloc al monestir de la Real des del segle XIX contra la construcció de l'hospital a Son Espases. Coincidint amb el primer aniversari del moviment SLR, la congregació dels MSSCC i els veïnats, unes 70 persones, pregaren contra "la pesta moderna, la pesta del ciment" invocant els les marededéus, els sants i els beats mallorquins. Es beneïren els terrenys on s'havia de construir la nova infraestructura, beneïren al vent Gregal perquè s'emportàs el perill del monestir i els quatre punts cardinals. El pare Joan Francesc March dirigia la rogativa i invocà "Oh gloriós Sant Bernat, defensau-nos la Real". La rogativa acabà amb una al·locució del prior Antoni Vallespir i un concert del cor parroquial.⁵⁹²

Tot i això, també se celebraren actes reivindicatius i de caràcter civil com un concert de música contra la destrucció de l'entorn rural de Palma⁵⁹³ o la reclamació d'un informe al Ministeri de Cultura sobre l'afectació de l'entorn del monestir de la Real per part de la construcció del nou hospital.

Aquest intent d'aconseguir suports de caire acadèmic i científic, habitual en les mobilitzacions ciutadanes d'aquest període, no sempre tengueren els resultats esperats.

⁵⁹⁰ *Ultima Hora*, 17 d'octubre de 2004, 19.

⁵⁹¹ *Diari de Balears*, 5 d'octubre de 2004 (edició digital). FFJM.

⁵⁹² *Diario de Mallorca*, 22 de novembre de 2004, 17 i *El Mundo-El Día de Baleares*, 22 de novembre de 2004 (edició digital). FFJM.

⁵⁹³ *Diario de Mallorca*, 29 de novembre de 2004, 8.

Un exemple és un informe que considerava un atemptat contra el territori la construcció d'un nou hospital però no considerava prevaricació l'elecció del solar per part de l'Ajuntament de Palma.⁵⁹⁴

A final de l'any 2004, varen ser els músics els que prengueren la bandera de la defensa del monestir de la Real. Maria del Mar Bonet presentà el seu disc "Amic, amat" a la Real i anuncià que participaria al concert amb el lema "Salvem la Real" de març de 2005. Al-Mayurqa oferí un concert en suport als mobilitzats i en contra de les intencions de les administracions governades pel PP.⁵⁹⁵

Aquesta via de reivindicació lúdica de Salvem la Real per donar a conèixer les seves peticions i mantenir viva la protesta arribà al punt que a plataforma es convertí, gairebé, en la comissió de festes de la barriada. Si a l'agost havien tengut un paper preeminent en les festes patronals, al desembre SLR fou l'encarregada d'organitzar la festa de Cap d'Any. És a dir, la plataforma va esdevenir la impulsora de la celebració i assumí les funcions de comissió organitzadora de festes que abans havia exercit l'associació de veïnats⁵⁹⁶.

L'arribada de l'any 2005 no va fer aturar la protesta.

En el front judicial es presentaren tres recursos contenciosos administratius més perquè, segons els impulsors, el Pla Territorial de Mallorca no garantia prou la protecció de l'entorn del monestir. Els recursos foren presentats per part dels MSSCC, l'Associació de Veïns i un particular.⁵⁹⁷

També continuà la presència de SLR a les festes populars de Palma. La Diada Ciclista de Sant Sebastià 2005 comptà amb 200 activistes contra l'hospital i contra el 2n cinturó que xiularen el president Jaume Matas i la batlessa Catalina Cirer.⁵⁹⁸ Igualment, la rua del Carnaval de Palma tornà a ser molt reivindicativa amb una comparsa d'un centenar de manifestants vestits de dol que increparen Cirer i el conseller d'Interior José Maria Rodríguez. Durant la rua es produí un incident que generà certa polèmica quan

⁵⁹⁴ *El Mundo-El Día de Baleares*, 21 de novembre de 2004 (edició digital). FFJM.

⁵⁹⁵ *Diario de Mallorca*, 22 de desembre de 2004 i material del FFJM.

⁵⁹⁶ *Diario de Mallorca*, 29 de desembre de 2004. FFJM.

⁵⁹⁷ *Ultima Hora*, 30 de desembre de 2005, 24.

⁵⁹⁸ *El Mundo-El Día de Baleares*, 21 de gener de 2005 (edició digital). FFJM.

algú lliurà un pamflet amenaçant a un de les filles de la batlessa. La plataforma SLR va haver de sortir a desvincular-se de l'acció.⁵⁹⁹

En el terreny polític, la qüestió de la Real arribà al Parlament Europeu quan l'eurodiputada Teresa Riera (PSOE) reclamà que es protegís el monestir perquè és l'únic del Císter a les Illes Balears.⁶⁰⁰

Com ja s'ha avançat abans, el moviment Salvem la Real va esdevenir un símbol dels sectors que protestaven contra la política del PP i UM. Una prova és que l'entitat independentista radical Lobby per la Independència li concedí el seu premi Llaüt.⁶⁰¹

El 22 de març de va tenir lloc un gran concert a l'Auditori de Palma amb la participació d'Al-Mayurqa, Antònia Font, Carumbau, Damià Timoner, Lluís Llach, Maria del Mar Bonet, Marta Elka i Miquela Lladó. L'acte fou presentat per Carles Rebassa, Pepa López i Rossy de Palma.⁶⁰²

El concert portà certa polèmica perquè fou retransmès en diferit per RTVE. Tot i que no emeté ni pancartes ni discursos reivindicatius, el fet provocà les suspicàcies del PP.⁶⁰³

Ben igual que l'any anterior, l'arribada de l'estiu reactivà les mobilitzacions de la plataforma.

S'intentaren reforçar els arguments científics i acadèmics a favor de la protecció de l'espai amb la taula rodona "La Real i el seu entorn, paradigma i paradoxa de la relació entre patrimoni i urbanisme". En el col·loqui, diversos experts qüestionaren la viabilitat de l'edifici hospitalari a Son Espases.⁶⁰⁴

Una riquesa patrimonial de la zona, especialment de sínies i jaciments arqueològics, que la plataforma donava a conèixer amb excursions a les síquies i molins.⁶⁰⁵

⁵⁹⁹ *Actual, Diario de Mallorca*, 7 de febrer de 2005, 24-26 i *Diario de Mallorca*, 9 de febrer de 2005. FFJM.

⁶⁰⁰ *Ultima Hora*, 30 de gener de 2005, 25.

⁶⁰¹ *Diari de Balears*, 3 de gener de 2005 (edició digital). FFJM.

⁶⁰² Cartell del FFJM.

⁶⁰³ *Diari de Balears*, 7 de juny de 2005, 48.

⁶⁰⁴ *Ultima Hora*, 2 de juliol de 2005, 35.

⁶⁰⁵ *Diario de Mallorca*, 18 d'agost de 2005, 13.

Tanmateix, no s'abandonà la via administrativa i els veïnats i els MSSCC presentaren cinc al·legacions contra el projecte d'hospital que es tramitava.⁶⁰⁶

La plataforma Salvem la Real tampoc no deixà de banda incardinar-se dins la resta de les mobilitzacions “contra l'agressió del territori” que impulsava el GOB sota la campanya Salvem Mallorca (veure el capítol corresponent d'aquesta tesi).⁶⁰⁷

La força mediàtica de Salvem la Real s'intentà contrarestar amb una *contracampanya* de la premsa més propera al PP, concretament *El Mundo-El Día de Balears*. La rotativa denuncià que els frares de la Real reclamaven protecció pel monestir i el seu entorn però suposadament portaven a terme obres sense llicència a l'antic establiment cistercenc. Una dinàmica que seguí i cresqué al llarg del conflicte.⁶⁰⁸

Així i tot, les festes de Sant Bernat de 2005 foren més tranquil·les que les anteriors. La batlessa de Palma, Catalina Cirer, i el prior de la Real, Antoni Vallespir, pactaren evitar incidents per no estigmatitzar les festes. L'Ajuntament de Palma seguí organitzant el seu romiatge però Cirer delegà la presidència de la peregrinació en el tinent de batle Javier Rodrigo de Santos.⁶⁰⁹

Els manifestants reberen els romeus que arribaren al monestir el dia de la revetlla de San Bernat en silenci i amb teles negres en senyal de dol. La policia féu un important desplegament però no es produïren incidents.⁶¹⁰

Catalina Cirer sí que acudí a l'ofici religiós de manera discreta però la poca publicitat que es volia donar a la presència de la batlessa no fou obstacle perquè els membres del cor parroquial i una vintena de manifestants es concentrassin a l'entrada de l'església amb camisetes reivindicatives i cantant “No en volem cap que no sigui dels nostres, no en volem cap que no estimi la Real”.⁶¹¹

⁶⁰⁶ *Ultima Hora*, 3 de juliol de 2005, 31.

⁶⁰⁷ *Diari de Balears*, 27 de juliol de 2005, 6.

⁶⁰⁸ *El Mundo-El Día de Balears*, 18 d'agost de 2005 (edició digital). FFJM.

⁶⁰⁹ *Diari de Balears*, 18 d'agost de 2005, 3 i *Diario de Mallorca*, 19 d'agost de 2005, 11.

⁶¹⁰ *Diari de Balears*, 20 d'agost de 2005, 8.

⁶¹¹ *El Mundo-El Día de Balears*, 21 d'agost de 2005, 17.

A partir del setembre de 2005, el poder judicial començà a emetre les primeres resolucions sobre el cas i el fet que la legislatura hagués creuat l'equador també donà una nova dinàmica política i administrativa al conflicte.

La plataforma rebé un dels primers cops quan el tribunal contenciós administratiu declarà que, en la compra de la finca de Son Espases, l'Ajuntament de Palma havia donat tota la informació requerida i, a més, considerà que SLR no era part interessada en el cas.⁶¹²

No obstant, la resolució judicial no desanimà SLR que presentà al mes següent un contenciós administratiu al Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears per garantir l'àmbit de protecció del monestir i se sol·licità que qualsevol activitat urbanitzadora fos paral·litzada.

La mala notícia va ser compensada per l'informe del Departament de Territori del Consell de Mallorca, governat per UM amb el suport del PP, que considerava que el projecte de construcció del nou hospital de Son Espases no s'ajustava a la legalitat⁶¹³.

Tot i que posteriorment els responsables polítics sortiren a aclarir que l'informe dels tècnics no era vinculant, aquest fou el primer episodi públic de la guerra soterrada entre el PP i UM. Els dos partits havien signat un acord de govern a la institució insular però la contestació cada vegada més forta a la seva política urbanística i d'infraestructures, juntament a l'entrada a la segona part de la legislatura, feien trontollar el pacte.

Les protestes públiques de la plataforma se centraren, en els darrers mesos de 2005, en una concentració a l'edifici de la Misericòrdia (Palma) durant la celebració de la Diada del Consell de Mallorca el 12 de setembre i el concert Salvem la Real Rock el 18 de novembre amb la participació d'Al-Mayurqa, Oprimits, Syphosis, Rock'n Press i Llonovoy.⁶¹⁴

L'any acabà amb un altre guardó de la societat civil cap a la plataforma. L'OCB concedí un dels premis 31 de Desembre a Salvem la Real.⁶¹⁵

⁶¹² *El Mundo-El Día de Baleares*, 6 de setembre de 2005 (edició digital). FFJM.

⁶¹³ *Diari de Balears*, 8 de setembre de 2005, 3.

⁶¹⁴ *Diari de Balears*, 13 de setembre de 2005, 4 i cartells del FFJM.

⁶¹⁵ *Diario de Mallorca*, 18 de desembre de 2005, 70.

Els primers mesos de 2006 foren d'un cert relaxament per part de la mobilització dels veïnats del Secar de la Real i dels MSSCC en contra de l'hospital de Son Espases.

Al febrer, la protesta aconseguí un nou reconeixement com fou el Premi Alzina, concedit pel GOB. En aquell mateix any, el Premi Ciment va ser pel tinent de batle d'Urbanisme de l'Ajuntament de Palma, Javier Rodrigo de Santos.⁶¹⁶

Altres mobilitzacions de la primera meitat de 2006 foren la participació amb una paradeta reivindicativa al pancaritat del Diumenge de l'Àngel, al castell de Bellver; una visita a la finca de Son Espases Vell organitzada per Esquerra Unida-Els Verd i un concert del cantautor Feliu Ventura.⁶¹⁷

Les celebracions de Sant Bernat 2006 tornaren a ser accidentades pel mateix motiu que al 2004. La confrontació entre el romiatge organitzat per l'Ajuntament de Palma que volia accedir al monestir i els manifestants de SLR que volien impedir-ho.

Algunes dies abans de la revetla de Sant Bernat, la plataforma demanà al consistori palmèsà que no acudissin a la peregrinació perquè la rebuda seria reivindicativa.⁶¹⁸

L'intent d'uns 500 romeus d'arribar a la Real, amb una desena de regidors del PP però sense la batlessa Cirer, va trobar l'oposició d'uns 800 de manifestants asseguts a l'entrada del recinte. El regidor Rafael Duran (PP) provà de negociar amb la plataforma perquè els peregrins sense càrrec polític poguessin entrar però no fou possible. La premsa fins i tot assegurà que hi va haver intents d'agressió als membres de l'equip de govern municipal.⁶¹⁹

Tot seguit dels incidents, l'entorn polític i mediàtic dels partidaris de l'hospital responsabilitzaren el prior Antoni Vallespir dels actes violents que s'havien produït. La batlessa Cirer assegurà que l'any anterior no hi havia hagut problemes perquè el prior es va comprometre a controlar la situació i de la mateixa manera ho podria haver fet al 2006.

⁶¹⁶ *Diario de Mallorca*, 13 de febrer de 2006, 6.

⁶¹⁷ *Diari de Balears*, 24 d'abril de 2006, 56; *Diari de Balears*, 21 de maig de 2006, 4 i cartells del FFJM.

⁶¹⁸ *Diario de Mallorca*, 9 d'agost de 2006, 10 i *Ultima Hora*, 9 d'agost de 2006, 24.

⁶¹⁹ *Diari de Balears*, 21 d'agost de 2006, 7 i *Diario de Mallorca*, 20 d'agost de 2006, 13.

La batlessa acusà Salvem la Real de ser al darrere dels incidents. En la mateixa línia, el PP acusà Vallespir de “bombero pirómano”⁶²⁰.

El prior de la Real es defensà assegurant que el PP usava la tècnica de repetir sistemàticament una mentida fins que es convertís en una veritat. També criticà que la formació conservadora enverinàs les festes de Sant Bernat i que reclutàs militants i simpatitzants del PP, fins i tot de fora Mallorca⁶²¹, per participar en el romiatge oficial cap a la Real.

Antoni Vallespir rebé el suport públic del superior del MSSCC, Josep Amengual, i el vicari episcopal Teodor Suau afirmà que darrere l’actitud del PP hi havia interessos en joc. També s’organitzà un concert d’homenatge de l’Orquestra de Solistes de Mallorca i una recollida de signatures a favor del prior.⁶²²

L’expresident del Govern de les Illes Balears, Francesc Antich (PSOE), declarà que el PP havia volgut que l’Església s’agenollàs davant seu i el delegat del govern espanyol, Ramon Socies (PSOE), afirmà que a la revetla de Sant Bernat només hi hagué “quatre crits” i que el PP ho encaientia.⁶²³

Una derivada dels incidents va ser l’expulsió dels germans Manel i Pere Martorell dels Tamborers de la Sala⁶²⁴. L’Ajuntament de Palma els acusà d’haver participat en els incidents insultant els regidors i assegurà que disposava d’enregistraments que ho demostraven. Els germans Martorell negaren haver faltat al respecte als regidors i acusaven l’Ajuntament d’anar en contra la llibertat d’expressió i d’expulsar-los a causa de les seves simpaties amb la plataforma SLR.⁶²⁵

⁶²⁰ *Diari de Balears*, 22 d’agost de 2006, 11; *Diario de Mallorca*, 23 d’agost de 2006, 9; *Diario de Mallorca*, 12 de setembre de 2006, 15 i *Diari de Balears*, 12 d’octubre de 2006, 40.

⁶²¹ Al matí del dia dels incidents, 19 d’agost de 2006, havien tengut lloc dues manifestacions a la platja de sa Marjal (Son Servera). Per una part, una mobilització era impulsada pel Lobby per la Independència i denunciava el fet que la piscina del conegut periodista Pedro J. Ramírez es trobàs construïda en la porció pública del litoral. Per altra part, una altra mobilització, organitzada per l’entitat espanyolista Círculo Balear i amb la participació de membres de NNGG del PP provinents de la península, en contra de “l’assetjament independentista que patia el periodista Ramírez”. Una part dels militants joves del PP que al matí havien participat a la manifestació de sa Marjal, feren part del romiatge oficial que intentà arribar a la Real. *El Mundo-El Día de Baleares*, 21 d’agost de 2006, 10.

⁶²² *Diari de Balears*, 22 d’agost de 2006, 11; *Diario de Mallorca*, 23 d’agost de 2006, 9; *Diario de Mallorca*, 12 de setembre de 2006, 15 i *Diari de Balears*, 12 d’octubre de 2006, 40.

⁶²³ *Diari de Balears*, 25 d’agost de 2008, 3 i *Diari de Balears*, 26 d’agost de 2006, 9.

⁶²⁴ Banda de Tambors de l’Ajuntament de Palma documentada des de 1529 i que tradicionalment participa a les principals celebracions civils i religioses de la capital de Mallorca.

⁶²⁵ *Ultima Hora*, 27 d’octubre de 2006, 33 i *Diari de Balears*, 20 de novembre de 2006, 14.

A final de novembre de 2006, va tenir lloc una concentració a la plaça de Cort, seu de l'Ajuntament de Palma, en què hi participaren un centenar de persones en solidaritat amb els germans Martorell. Hi donaren suport SLR, OCB, GOB i els partits d'esquerres que s'oposaven a l'hospital.⁶²⁶

Tornant a l'estratègia de la plataforma per aturar l'hospital, a la segona meitat de 2006 ja no es confiava que el PP o UM decidissin canviar l'opinió, com havien fet en altres projectes. Per això, s'abocaren totes les esperances en la via judicial per impedir la urbanització de Son Espases. En el mes d'agost de 2006 ja havien presentat quinze recursos contenciosos administratius sobre la qüestió.⁶²⁷

Amb tot, era necessari que les persones a favor de la causa SLR seguissin mobilitzades i per això els actes públics i de cohesió havien de continuar.

Al novembre de 2006, es va celebrar la segona edició del Salvem la Real Rock amb l'assistència d'unes 700 persones. Els joves de la plataforma llegiren un manifest contra la política urbanística del Govern de les Illes Balears i el Consell de Mallorca, criticaren el rebuig a la Iniciativa Legislativa Popular (ILP)⁶²⁸ al Parlament de les Illes Balears que sumà unes 30.000 signatures i es mostraren la seva solidaritat amb els germans Martorell.⁶²⁹

A final d'any, l'oposició d'esquerres i SLR criticaren l'obscurantisme de l'adjudicació de les obres de Son Espases. Mesos abans, la Conselleria de Salut havia paralitzat l'adjudicació de l'hospital durant una setmana a causa de les filtracions que existien sobre l'opció guanyadora, l'empresa OHL. Els indicis de corrupció eren cada vegada més importants. El Consell Consultiu avalà l'adjudicació tot i ser l'oferta més cara amb una forta divisió i amb dos vots particulars. L'òrgan també recomanava al Govern demanar informes als col·legis oficials d'economistes i enginyers. Finalment, l'executiu balear considerà poc transparent l'adjudicació a OHL i atorga la concessió a Dragados.⁶³⁰

⁶²⁶ *Ultima Hora*, 26 de novembre de 2006, 26.

⁶²⁷ *Diari de Balears*, 24 d'agost de 2006, 11.

⁶²⁸ Aquesta iniciativa es desenvoluparà al capítol dedicat a la campanya Salvem Mallorca (2005-2007)

⁶²⁹ *Diari de Balears*, 20 de novembre de 2006, 55.

⁶³⁰ *Diari de Balears*, 22 de juliol de 2006, 4; *Diario de Mallorca*, 6 d'octubre de 2006, 5; *Diari de Balears*, 7 d'octubre de 2006, 7, *Diario de Mallorca*, 9 de desembre de 2006, 5 i *Diari de Balears*, 16 de desembre de 2006, 9.

L'any 2007 va ser clau en el conflicte sobre la construcció de l'hospital a Son Espases i pel moviment. Se celebraven eleccions locals i autonòmiques que podien decidir el futur del projecte.

La Diada Ciclista de Sant Sebastià tornà a ser, per quart any consecutiu, l'excusa per mostrar d'una manera pública els conflictes i les mobilitzacions existents encara a Palma. Tot i que en aquesta ocasió només hi acudiren una quinzena de membres de SLR.⁶³¹

Al febrer començaren les primeres tasques d'adequació dels terrenys per urbanitzar Son Espases. La plataforma SLR considerà que existien indicis d'infracció en la llicència d'obres i sol·licità sense èxit mesures cautelars al TSJIB.⁶³²

Per reforçar els arguments i mantenir viva la flama de la mobilització, la plataforma convidà el catedràtic d'Urbanisme de la Universitat d'Extremadura i membre de l'ICOMOS Antonio Campesino a pronunciar una conferència. El professor considerà la protecció del monestir ridícula com ja havia fet anys abans en un informe adreçat a la UNESCO en què recomanava declarar la Real conjunt històric.⁶³³

En la mateixa línia de salvaguarda del patrimoni, SLR i el GOB denunciaren davant el Govern i el Consell que els treballs de Son Espases havien destruïts elements del sistema hidràulic d'època andalusina a les síquies d'en Baster i de la Vila i d'altres mostres de patrimoni a la zona de Son Serra Parera. Setmanes més tard, comunicaren al Ministeri de Cultura la destrucció patrimonial i des de Madrid s'envià un informe al SEPRONA per constatar els fets.⁶³⁴

Aquesta denúncia coincidí amb una concentració contra l'inici de les obres amb unes 1.000 persones, segons l'organització, i 350, segons els mitjans de comunicació, al pont sobre la carretera de Valldemossa.

Desplegaren el lema "Salvem la Real" i la majoria dels crits es dirigiren contra el PP i UM. També es mostraren altres pancartes com "Assassins de la terra", "Diagnòstic:

⁶³¹ *Ultima Hora*, 21 de gener de 2007, 49.

⁶³² *Diario de Mallorca*, 16 de febrer de 2007, 7.

⁶³³ *Diario de Mallorca*, 13 de gener de 2007, 8.

⁶³⁴ *Ultima Hora*, 17 de febrer de 2007, 43; *Diario de Mallorca*, 22 de març de 2007, 82.

corrupció, malalt: el patrimoni”, “BIC? Poc més que un boli: Síquia d’en Baster”, “Votar PP/UM: votar destrucció total de Mallorca” i “PP, UM, Mallorca ets tu?”.

Hi assistiren els representants polítics Eberhard Grosske (EU), Miquel Rosselló (EU), Nanda Ramon (PSM) i Antoni Alemany (PSOE).

Actuaren com a portaveus la dirigent veïnal Aina Calafat i el pare Joan Francesc March MSSCC. La protesta havia de ser el començament d’una sèrie de mobilitzacions que s’havien de celebrar cada dissabte als quatre cantons entre la finca de Son Espases i la Real.⁶³⁵

La proximitat de les eleccions i la tensió amb la qual s’havia viscut tot el conflicte propiciaren un nou episodi de la *contracampanya* dels mitjans propers al PP per desprestigiar la mobilització de SLR.

La televisió pública de les Illes Balears, IB3, emeté dins el programa IB Confidencial el documental “*El complot de las plataformas*”, realitzat per la productora El Mundo TV. El programa havia enregistrat amb càmeres ocultes diverses entrevistes amb la clara intenció de desprestigiar la mobilització en contra de la urbanització de Son Espases.

L’espai televisiu feia diverses insinuacions sobre les seves fonts de finançament, la manipulació que patien per part dels partits de l’oposició i la coordinació amb altres plataformes semblants.

Aquest fet provocà una polèmica important per les acusacions de manipulació de la televisió pública al servei de la política governamental. Finalment, IB3 anuncià que deixaria d’emetre programes on s’haguessin usat càmeres ocultes i identitats falses per presentar-se als entrevistats.⁶³⁶

A l’abril va tenir lloc el darrer ple de la legislatura a l’Ajuntament de Palma. Hi acudiren les plataformes de Salvem la Real, Salvem ses Fontanelles, Parc a les Vies,

⁶³⁵ *El Mundo-El Día de Baleares*, 11 de febrer de 2007, 14, *Ultima Hora*, 11 de febrer de 2007, 33 i *Ultima Hora*, 13 de febrer de 2007, 26.

⁶³⁶ *El Mundo-El Día de Baleares*, 28 de febrer de 2007, 20

Salvem la Façana Marítima i la plataforma contra el gasoducte. El PP va posar en dubte la independència partidista de totes les plataformes i del moviment veïnal en general.⁶³⁷

La guerra entre PP i UM ressorgí a pocs mesos de les eleccions. El Consell de Mallorca presidit per Maria Antònia Munar (UM) paralizà les obres de l'hospital de Son Espases per manca de control arqueològic. La institució insular en culpà el servei d'arqueologia de l'Ajuntament de Palma, governant pel PP. La decisió del Consell es produí després que SLR presentàs set denúncies penals per les agressions patides pel sistema de síquies i safareigs.⁶³⁸

Just abans de les eleccions autonòmiques i municipals, el *Diari de Balears* entrevistà la portaveu de SRL Aina Calafat. L'activista afirmà que el cas de l'hospital de Son Espases havia començat ja amb corrupció perquè s'havia pagat molt més pel solar expropiat que en altres expropiacions similars. També assegurà que existia un interès a fer créixer la ciutat de Palma per la zona de la Real i que era necessari protegir l'entorn del monestir declarant-lo conjunt històric per les restes de civilitzacions romana, bizantina, andalusina i cristiana que serva. Igualment, recordà que el PSOE i el Bloc per Mallorca portaven al seu programa electoral la promesa d'aturar la construcció de Son Espases.⁶³⁹

La plataforma no confiava en la suspensió decretada pel Consell (a darrere hi veia un interès clarament electoralista per part d'UM) i sol·licità al jutjat mesures cautelars per impedir reprendre les obres abans que la institució insular aixecàs la paralyzació. Unes sospites que es confirmaren poques setmanes després quan el Consell permeté continuar els tasques de construcció de l'hospital després de multar l'empresa constructora pels atacs que havia patit el patrimoni.⁶⁴⁰

Les eleccions de maig de 2007 suposaren un alè d'esperança per als mobilitzats en contra del nou hospital de Son Espases perquè permetien als partits d'esquerra que s'havien manifestat en contra del projecte formar majoria juntament amb UM.

La pèrdua de la majoria absoluta del PP al Parlament de les Illes Balears i a l'Ajuntament de Palma coincidí amb el descobriment d'importants restes d'època romana

⁶³⁷ *Diari de Balears*, 27 d'abril de 2007, 15.

⁶³⁸ *El País*, 9 de maig de 2007 (edició digital). FFJM.

⁶³⁹ *Diari de Balears*, 13 de maig de 2007, 13.

⁶⁴⁰ *Diario de Mallorca*, 11 de maig de 2007, 19 i *Diario de Mallorca*, 16 de maig de 2007.

al solar on s'havia de construir l'hospital. Una de les primeres mesures del nou Govern de les Illes Balears (format per PSOE, Bloc i UM) va ser revisar tot l'expedient de Son Espases.⁶⁴¹

El nou Consell de Mallorca (també governat pel tripartit PSOE, Bloc i UM) decretà l'aturada parcial per a conèixer quina era l'abast del jaciment romà que s'havia descobert. Poques setmanes després, va ser el Govern presidit per Francesc Antich (PSOE) qui ordenà que s'aturàs la construcció del nou hospital i es plantejà de nou la reforma de Son Dureta.⁶⁴²

Un cop celebrades les eleccions, les marxes mensuals des de la plaça de Cort fins a la Real que impulsà el PSM, primer, i el Bloc per Mallorca, després, deixaren de ser organitzades pel partit polític. Va prendre el relleu la plataforma SLR en aquesta iniciativa que havia començat quatre anys abans.

Els mobilitzats consideraven un èxit que s'haguessin aturat les obres i dipositaven la confiança en els nous responsables polítics.⁶⁴³

Les festes de Sant Bernat de 2007 varen ser les primeres des de 1992 que no hi hagué romiatge organitzat per l'Ajuntament de Palma. Maria del Mar Bonet pronuncià el pregó i la plataforma muntà una exposició retrospectiva dels quatre anys de lluita.⁶⁴⁴

Tanmateix, l'aturada de les obres no va ser rebuda com a una bona notícia per a tothom. El Sindicat Mèdic⁶⁴⁵ assegurà que usaria totes les vies possibles per oposar-se a la reforma de Son Dureta. El mateix sindicat, juntament amb el d'Infermeria anunciaren que es mobilitzarien si no es construïa el nou hospital a Son Espases. CCOO, en canvi, considerava que la base militar General Asensio (actualment base Jaume II) era el millor indret per situar el nou hospital. Aquesta darrera opció ja s'havia plantejat des de feia alguns anys al ple de l'Ajuntament de Palma.

Per a pressionar les noves autoritats polítiques, SRL explotà una altra via d'oposició al nou hospital aprofitant una modificació del PGOU de Palma que es portà a

⁶⁴¹ *Diari de Balears*, 7 de juliol de 2007, 45 i *Diari de Balears*, 10 de juliol de 2007, 3.

⁶⁴² *Diario de Mallorca*, 26 de juliol de 2007, 2-3 i *Diario de Mallorca*, 1 d'agost de 2007, 2-3.

⁶⁴³ *Diari de Balears*, 31 de juliol de 2007, 13.

⁶⁴⁴ *Diario de Mallorca*, 12 d'agost de 2007, 15 i *Ultima Hora*, 20 d'agost de 2007, 29.

⁶⁴⁵ Sindicat Mèdic de Balears (Simebal) és l'organització sindical fundada al 1977 que ostenta una representació majoritària entre els professionals de la medicina a les Illes Balears.

terme en contra d'un informe de la conselleria de Medi Ambient que considerava el solar de Son Espases Vell com zona inundable.⁶⁴⁶

Les mobilitzacions de la plataforma per pressionar als nous governants del pacte de centreesquerra es concretaren en una manifestació davant el Consolat de Mar, seu de la presidència del Govern de les Illes Balears.

Hi participaren un centenar de persones i comptà amb el suport del Bloc per Mallorca (seria la darrera vegada que aquesta formació política participà en una manifestació en contra de l'hospital a Son Espases). Les demanes de complir les promeses electorals anaven adreçades al president Antich (PSOE). Paral·lelament, el GOB havia recollit unes 3.000 signatures en contra del nou hospital de Son Espases.

Un col·lectiu anomenat Morts a la Traïció, amb alguns membres vinculats a l'organització Maulets, portaren a terme una escenificació davant el Consolat de Mar amb granotes blanques, la cara tapada, espases que travessen l'esquena i pintura vermella⁶⁴⁷

En aquests primers mesos del segon Pacte de Progrés a l'executiu autonòmic, les tres formacions que en formaven part tenien una posició diferent sobre la qüestió. El Bloc per Mallorca defensava la reforma de l'hospital de Son Dureta, UM era partidària de la via més ràpida per disposar d'un nou hospital i el PSOE ho havia de decidir en una executiva.⁶⁴⁸

La decisió final del Govern de les Illes Balears es conegué a començament d'octubre de 2007. El president Francesc Antich (PSOE) anuncià que es reprendrien les obres i el nou hospital es construiria a Son Espases. La compensació fou la promesa que els solars al volant del nou hospital mai no serien construïts i l'anunci de la presidenta del Consell de Mallorca, Francinca Armengol (PSOE) que no es construiria el 2n cinturó.

El Bloc, tot i no compartir la decisió, decidí mantenir-se al Govern "per redreçar el descrèdit". La reacció dels veïnats de la Real i els MSSCC fou de decepció i de sentir-

⁶⁴⁶ *Diario de Mallorca*, 11 d'agost de 2007, 5; *Diario de Mallorca*, 31 d'agost de 2007, 40; *Diari de Balears*, 13 de setembre de 2007, 4 i *Diari de Balears*, 12 de setembre de 2007, 3-4.

⁶⁴⁷ *Ultima Hora*, 15 de setembre de 2007, 18-19; *Diari de Balears*, 19 de setembre de 2007, 5 i *Ultima Hora*, 22 de setembre de 2007, 22.

⁶⁴⁸ *Diari de Balears*, 18 de setembre de 2007, 5.

se enganyats. Confiaven en el nou Govern tot i que les darreres setmanes ja veien venir que la resolució podria ser aquesta. Amb tot, decidirien mantenir el front judicial.⁶⁴⁹

La plataforma Salvem la Real convocà una manifestació el 24 de novembre de 2007 però la unió que havia forjat l'oposició a l'hospital durant el govern del PP no es repetí enfront al nou govern de centreesquerra.

El GOB, l'STEI, EU i la Federació d'Associacions de Veïns de Palma no es volgueren adherir a la mobilització contra el govern d'Antich. La portaveu de SLR, Antònia Lucena reconegué en una entrevista la dificultat de mobilitzar persones d'esquerres sota un govern del mateix color polític. De fet, només les organitzacions i publicacions llibertàries de Palma (*Cultura Obrera*, Ateneu Llibertari Estel Negre i CNT-FAI) donaren suport explícitament a la marxa.⁶⁵⁰

La manifestació des de la plaça d'Espanya fins a la plaça de Cort reuní unes 350 persones per demanar al Govern que rectificàs. No hi assistí cap dirigent dels partits que anteriorment havien donat suport a la causa de la protecció de la Real i en contra de l'hospital de Son Espases.⁶⁵¹

La plataforma Salvem la Real no va poder impedir la construcció de l'Hospital Universitari de Son Espases però per mantenir el llegat de quatre anys de mobilització ciutadana es constituí al juny de 2008 la Fundació Cultural la Real. La intenció d'aquesta entitat és recollir el testimoni de la plataforma i seguir la seva tasca de defensa del territori i el patrimoni. Josep Amengual MSSCC va ser-ne anomenat president.⁶⁵²

L'hospital s'inaugurà al desembre de 2010 però les causes judicials seguiren resolent-se després que es posàs en funcionament la infraestructura sanitària.

La decisió judicial més important fou la sentència del Tribunal Suprem de març de 2013 que declarava la “nul·litat radical” de la modificació del planejament urbanístic que va permetre a l'any 2006 construir l'hospital. Son Espases, per tant, va ser il·legal. Aquesta era una decisió del Consell Insular que modificava l'urbanisme de Palma i

⁶⁴⁹ *Diari de Balears*, 6 d'octubre de 2007, 14-18 i *Diario de Mallorca*, 8 d'octubre de 2007- 2-3.

⁶⁵⁰ *Diari de Balears*, 14 d'octubre de 2007, 9; *Diari de Balears*, 18 d'octubre de 2007, 17; *Diari de Balears*, 23 de novembre de 2007, 9 i manifest del FFJM.

⁶⁵¹ *Diario de Mallorca*, 25 de novembre de 2007, 10.

⁶⁵² *Diari de Balears*, 10 de juny de 2008, 46.

permetia instal·lar un equipament sanitari a la finca Son Espases Vell. D'aquesta manera es donà la raó a la Congregació de Missioners dels Sagrats Cors que havien recorregut el 2009 una primera sentència del TSJIB que avalava l'operació.⁶⁵³

Les sospites de corrupció en l'operació urbanística i concessió de la construcció de Son Espases portaren a la creació d'una comissió d'investigació al Parlament de les Illes Balears que funcionà entre l'octubre de 2014 i el març de 2015. La majoria absoluta que gaudia el PP permeté aprovar que la concessió fou legal mentre que PSOE i MÉS denunciaren que la decisió es prengué com a conseqüència d'una trama corrupta. Actualment aquesta qüestió és objecte d'una causa per part de la Fiscalia Anticorrupció i del jutge titular del Jutjat d'Instrucció núm. 3 de Palma, José Castro.⁶⁵⁴

La mobilització ciutadana dels veïnats de la Real contra la construcció de l'hospital Son Espases no va tenir els resultats esperats per a les persones que volien evitar que s'aixecàs aquesta infraestructura al costat del monestir cistersenc.

Per una banda, la protesta topà amb una xarxa d'interessos polítics, partidistes i, sobretot, econòmics, que actualment són investigats judicialment per presumpta corrupció. Per una altra banda, els mobilitzats toparen amb el canvi de posicionament de, PSOE i Bloc per Mallorca, des del suport i recolzament durant tot el període que governà el PP cap a la decisió de mantenir la localització de l'hospital a Son Espases.

Amb tot, el cas de la plataforma Salvem la Real i l'hospital de Son Espases va esdevenir un símbol de les mobilitzacions que es portaven a terme en aquell moment arreu de Mallorca en la convulsa legislatura que va ser del 2003 al 2007.

⁶⁵³ *Ultima Hora*, 26 de març de 2013 (edició digital)
[<https://ultimahora.es/noticias/local/2013/03/26/95329/supremo-declara-ilegal-planeamiento-urbanistico-son-espases.html>] (Consulta: 26 de febrer de 2017)

⁶⁵⁴ *El Mundo*, 21 de novembre de 2014 (edició digital)
[<http://www.elmundo.es/baleares/2014/11/21/546f33da268e3e6c128b4586.html>] (Consulta: 26 de febrer de 2017) i *El Mundo*, 24 de setembre de 2011 (edició digital)
[<http://www.elmundo.es/baleares/2015/09/24/5603a439e2704eb16c8b4571.html>] (Consulta: 26 de febrer de 2017)

3.12 Autovia No! (2003-2007)

Imatge actual de la carretera Inca-Sineu que segons el projecte de 2003 havia de convertir-se en una autovia (Foto: Mallorcaconfidencial)

A les eleccions autonòmiques de 2003, el PP de Jaume Matas aconseguí la majoria absoluta al Parlament balear derrotant als partits que havien format el primer Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears. Al Consell de Mallorca, però, els conservadors no assoliren la meitat més un dels consellers i cediren la gestió de l'administració insular a UM i a Maria Antònia Munar a canvi del suport en alguns projectes.

El pacte entre conservadors i regionalistes implicà posar sobre la taula tota una sèrie de projectes viaris (noves carreteres, autopistes i desdoblaments) a Mallorca. Aquests foren el tercer carril de l'autopista Palma-Inca, l'autopista Palmanova-Peguera, el 2n Cinturó, l'autopista del Migjorn (s'Arenal-Felanitx), l'autopista Inca-sa Pobla i l'autopista Inca-Manacor. A excepció dels dos primers traçats, la resta de projectes aixecaren en major o menor mesura mobilitzacions ciutadanes en contra.

El projecte d'allargar l'autopista de Migjorn des de s'Arenal fins a Lluçmajor, passant per Campos i acabant a Felanitx provenia d'una idea ja llançada anteriorment a finals dels anys noranta en les negociacions del conveni de carreteres signat entre l'Estat i les Illes Balears.

Llavors es constituí la Plataforma des Migjorn contra l'Autopista. Una de les mobilitzacions més important que protagonitzà varen ser les protestes durant el primer mandat de Jaume Matas en una visita del president a Felanitx el 30 de setembre de 1997.

Posteriorment, el Pacte de Progrés abandonà el projecte i el retorn del PP a l'executiu balear al 2003 propicià que fos posat una altra vegada sobre la taula. Tanmateix, el rebuig que manifestà sobre el projecte la batlessa de Felanitx Catalina Soler (PP) fou suficient perquè es modificàs el projecte i l'autopista només s'allargà fins a Lluçmajor. La plataforma dels anys noranta ja s'havia reconstituït i adherit a Autovia No!⁶⁵⁵.

Un altre punt de conflicte fou la prolongació de l'autopista des d'Inca fins a sa Pobla. El traçat passava pel municipi de Campanet, declarat paisatge pintoresc i feu tradicional de l'esquerra nacionalista, i de l'ermita de Sant Miquel i del llogaret d'Ullaró, tots dos declarats Béns d'Interès Cultural.

Es constituí la Plataforma Desdoblament Sí que demanava redimensionar el projecte. Els mobilitzats asseguraven que la nova autopista afectaria negativament l'activitat rural i el petit i mitjà comerç de la comarca.

Per una part, el GOB començà una recollida de signatures, n'arribà a comptar amb unes nou mil i portà la construcció de la nova via a la Fiscalia.

Per una altra part, el batle de Campanet Francesc Aguiló (PSM) i el seu equip de govern encapçalaren l'oposició institucional al projecte. El partit d'esquerra nacionalista també presentà mocions contra el Pla de Carreteres als ajuntaments de Pollença i d'Inca. El PSOE també reclamà una rectificació del Pla de Carreteres des de l'Ajuntament de sa Pobla.

Al nou tram de l'autopista s'afegí la recuperació d'un projecte de parc temàtic a Inca situat molt a prop dels límits municipals de Campanet i Búger que finalment no arribà a bon port. Malgrat això, es constituí la Plataforma No al Parc Temàtic que reclamava més qualitat de vida, més aigua per a tots i un futur per a Mallorca.

⁶⁵⁵ *Diario de Mallorca*, 1 d'octubre de 1997, 16; *Diario de Mallorca*, 26 d'agost de 2003, 13; *Diari de Balears*, 30 d'octubre de 2003, 15 i *Presència*, 24-30 de març de 2006, 2.

L'autopista sortí endavant gràcies, en bona part, a la pau social que aconseguí el govern Matas pagant les expropiacions al municipi de Campanet a 10€ més el metre quadrat que a altres obres.⁶⁵⁶

Tanmateix, la mobilització que prengué unes proporcions més importants fou la que afectà la comarca del Pla de Mallorca contra el projecte d'autopista entre Inca i Manacor.

Poques setmanes després que es fes públic el pacte entre PP i UM i s'anunciàs l'autovia que havia de travessar la comarca central de Mallorca, es constituí a Sineu la plataforma cívica Autovia No! amb l'adhesió del GOB, Unió de Pagesos de Mallorca i el Grup d'Amics de Defensa del Medi Ambient (GADMA). L'entitat funcionà amb grups de treballs a les localitats afectades d'Inca, Manacor Sineu, Petra, Costitx, Maria de la Salut i Ariany. Tot i que va ser a les viles del Pla on la mobilització prengué més força. El seu referent com a mobilització era la Plataforma en Defensa de l'Ebre.

Els principals arguments per oposar-se al projecte eren que era innecessari per la manca de problemes de trànsit, l'atemptat ecològic al paisatge que suposava, els danys que provocaria a les zones rurals i als cultius agrícoles i per no adoptar altres solucions com la millora de la via existent o la promoció del transport públic. També s'esgrimí els perills que una nova autopista suposaria pel petit i mitjà comerç de la comarca i criticaren el silenci de les patronals PIMEM i AFEDECO.⁶⁵⁷

La majoria dels batles afectats rebutjaven el Pla de Carreteres. Per exemple, el batle de Manacor, Antoni Pastor (PP), no s'oposava a l'autopista Inca-Manacor però prioritzava la connexió directa de la capital del Llevant amb un desdoblament fins a Palma. El hotelers del Llevant i del Migjorn defensaven l'autopista pel sud en lloc d'una via ràpida entre Inca i Manacor. La majoria dels manacorins també rebutjaven el projecte segons un sondatge que va portar a terme la premsa.⁶⁵⁸

⁶⁵⁶ *Presència*, 24-30 de març de 2006, 2-7; *Diari de Balears*, 7 d'agost de 2003, 13; *Diari de Balears*, 25 d'agost de 2003, 10; *Diari de Balears*, 9 d'octubre de 2003, 18; *Diari de Balears*, 13 de novembre de 2003, 17; *Diari de Balears*, 22 d'abril de 2004, 15.

⁶⁵⁷ *Diario de Mallorca*, 7 d'agost de 2003, 14 i *Diari de Balears*, 14 d'agost de 2003, 11.

⁶⁵⁸ *Diari de Balears*, 7 d'agost de 2003, 15; *Diario de Mallorca*, 14 d'agost de 2003, 15 i *Diari de Balears*, 21 d'agost de 2003, 14.

Els dos principals focus de protesta contra l'Autovia Inca-Manacor varen ser els municipis de Sineu i Costitx.

Sineu havia estat des de 1979 fins 1999 governat per una agrupació d'electors progressista i amb un destacat component nacionalista, Sineuers Independents (SI). Les eleccions de 2003 a l'ajuntament permeteren formar un pacte de govern a UM i PP, els dos partits que a Palma donaven suport al projecte.

Tot d'una que començaren les mobilitzacions, amb camisetes i pancartes d'Autovia No! als carrers i durant les festes patronals. Posteriorment, s'intentà que les seccions locals dels conservadors i els regionalistes es pronunciassin en contra de l'autopista.

Al ple de 25 d'agost de 2006, l'Ajuntament de Sineu es declarà en contra del projecte amb els vots de SI i PSOE i amb l'abstenció d'UM i PP. Els contraris a la via ràpida argumentaren que el trajecte de Manacor fins a Palma passant per Inca allargava la ruta 13 km, amb un cost anual de 2.000 euros més de benzina i que canalitzaria per la nova autovia el 75% del trànsit de Mallorca o, el que és el mateix, 25.000 vehicles diaris. Els partits que decidiren abstenir-se ho feren argumentant que necessitaven més informació sobre el projecte.

Així i tot, Josep Oliver, batle de Sineu per UM, no va voler donar del tot l'esquena als manifestants. Un cop acabat el ple es declarà en contra de l'autovia i acceptà fotografiar-se davant la premsa sostenint un camiseta de la plataforma.⁶⁵⁹

L'entitat també intentà que els representants del PP de Sineu dimitissin per pressionar el seu partit a Palma en contra de l'autovia.

L'acció d'Autovia No! caps als partits de govern de l'ajuntament sineuer varen donar el seu fruit i, en un ple extraordinari, tots el partits del consistori (PP, UM, SI i PSOE) votaren per unanimitat demanar al Consell de Mallorca que retiràs el projecte d'autovia entre Inca i Manacor "perquè no tenia cap sentit".⁶⁶⁰

⁶⁵⁹ *Diari de Balears*, 16 d'agost de 2003, 14; *Diario de Mallorca*, 26 d'agost de 2003, 13 i *Diario de Mallorca*, 27 d'agost de 2003, 13.

⁶⁶⁰ *Diari de Balears*, 26 de setembre de 2003, 21 i *Diario de Mallorca*, 5 d'octubre de 2003, 18.

La mobilització, però, no només tenia Sineu com el principal focus d'acció contra l'autovia. De la mateixa manera que s'havia fet a altres localitats, s'intentà fer posicionar-se els partits locals en contra dels projectes que es dissenyaven des de Palma.

A Costitx, es produïren una sèrie d'incidents al ple municipal del 13 d'octubre de 2003. Aquesta localitat era governada des de 1979 per Maria Antònia Munar, primer amb UCD i després amb UM, que des de 1995 també era presidenta del Consell Mallorca.

En el plenari municipal d'octubre, el PSM, únic partit de l'oposició, presentà una moció contra l'autovia que va ser rebutjada per la majoria absoluta d'UM. El resultat de la votació provocà que els 200 manifestants antiautopista que omplien l'ajuntament s'assegueren i s'estiraren a terra per protestar contra la posició d'UM impedit que els regidors del govern sortissin de l'edifici. La protesta provocà l'arribada de diverses dotacions de la Guàrdia Civil i, finalment, els mobilitzats deixaren sortir els representants públics.

La delegació de govern identificà 14 manifestants i els imposà una sanció administrativa. La repressió provocà que el nucli costitxer de la plataforma Autovia No! passàs de 25 membres a una seixantena.⁶⁶¹

Els fets de Costitx portaren a la reflexió si el moviment s'havia radicalitzat i el paper que jugaven els partits polítics en la protesta. La plataforma des de bon principi s'havia definit com a cívica i havia prohibit que els partits polítics hi entressin com organització.

Maria Antònia Munar (UM) i la consellera d'Obres Públiques del Govern, Mabel Cabrer (PP), acusaren al PSM de trobar-se al darrere de les protestes.

El paper de l'esquerra nacionalista en la mobilització degué ser sens dubte important ja que el PSOE mallorquí no s'implicà directament en les localitats afectades pel conflicte fins després de les eleccions generals de març de 2004.⁶⁶²

El 6 d'octubre de 2003 la protesta es traslladà a Palma en motiu de la sessió plenària del Consell de Mallorca que havia d'aprovar el Pla de Carreteres. Un centenar

⁶⁶¹ *Diari de Balears*, 19 d'octubre de 2003, 11.

⁶⁶² *Diario de Mallorca*, 28 d'agost de 2003, 13; *Diari de Balears*, 19 d'octubre de 2003 i *Diari de Balears*, 25 de març de 2004, 16.

de manifestants en contra de l'autovia, entre els quals el batle de Sineu Josep Oliver (UM), es manifestaren amb pancartes davant la institució insular. La presidenta Maria Antònia Munar només permeté entrar a la sala de plens als portaveus de la plataforma a causa de l'agressió que havia patit un director insular a l'entrada i per evitar incidents. Els partits de l'oposició, PSOE, PSM i EU-EV; votaren en contra del Pla de Carreteres aprovat per majoria de PP i UM.⁶⁶³

Després d'aconseguir reunir unes 23.000 al·legacions, la plataforma Autovia No! convocà una concentració a Sineu el 29 de novembre de 2003. Segona la premsa, més de 6.000 persones es reuniren a la plaça del Fossar, tot i que l'organitzà assegurà que fregaven les 10.000. Els manifestants arribaren a peu, en bicicleta o en tren de tota la comarca del Pla i d'altres indrets afectats per projectes viaris.

Sobre l'escenari on es portaven a termes les actuacions més lúdiques també llegiren el seu manifest les plataformes Sí al Desdoblament/Autovia Inca-sa Pobla No o No al 2n Cinturó. A la concentració hi assistiren els principals líders de PSOE i PSM.

Hi hagué actuacions de xeremiers, castellers, glosadors, grups de teatre i humoristes. Igualment, es convidà a participar a la cadena humana que havia organitzat per les següents setmanes la plataforma contra l'autopista Inca-sa Pobla.

Per donar suport a la concentració es varen organitzar accions paral·leles de solidaritat.

A Costitx, s'havia convocat un ple municipal per tractar les sancions imposades als manifestants del 13 d'octubre a la mateixa hora que la concentració de Sineu. Els regidor del PSM, a l'oposició, es trobaren tot sols a la sala de sessions per la incompareixença de la majoria de govern d'UM. El fet provocà que no hi hagués prou quòrum i el ple se suspengué.

Al mateix temps, uns tres-cents illencs participaren a una concentració a la plaça de Sant Jaume a Barcelona sota el lema "Estimem les Balears" per protestar en contra de "la política de destrucció cultural i del territori que Govern i Consell porten a terme a les

⁶⁶³ *Ultima Hora*, 6 d'octubre de 2003, 20.

Illes”. La cantant Maria del Mar Bonet i l’escriptor Sebastià Alzamora, llegiren un manifest.⁶⁶⁴

Pocs mesos després es convocà una nova mobilització, aquesta vegada a Costitx, en solidaritat als multats pels incidents a l’ajuntament i per convocar a la manifestació que havia de tenir lloc a Palma contra la política de carreteres el 14 de febrer de 2004.

Al gener de 2004, una desena d’activistes es tancaren en dejuni a l’església de Costitx de divendres a diumenge. La sortida després de la missa dominical va ser rebuda per unes 250 persones convocades per la plataforma Autovia No! i amb el suport de PSM, ERC, Unió de Pagesos i el GOB. El vicari episcopal Jaume Alemany i el rector de Costitx Pere Oliver havien visitat els manifestants durant la seva acció.⁶⁶⁵

La situació per al projecte d’autovia Inca-Manacor canvià amb la victòria del PSOE a les eleccions generals de març de 2004. El fet fou un obstacle per a la consecució de tots els projectes viaris del pacte PP-UM. El Ministeri de Foment acusà a final d’any l’executiu balear haver licitat obres sense haver-hi un acord entre les dues administracions.⁶⁶⁶

El PP de les Illes Balears acabà refredant el projecte i UM se’n desfé els més aviat possible excusant-se que era part de l’acord amb el partit de Jaume Matas. Els populars fins i tot s’oferiren a renunciar a l’Autopista Inca-Manacor si el govern espanyol pagava la resta de projectes.⁶⁶⁷

Al març de 2006, el projecte ja era història però la Plataforma es mantingué per pagar part de les multes dels incidents de Costitx i per recaptar fons, tant per les sancions com per donar suport a la mobilització contra les autopistes que es portaven a terme de manera paral·lela a Eivissa⁶⁶⁸.

⁶⁶⁴ *Diari de Balears*, 30 de novembre de 2003, 3-5 i *Ultima Hora*, 30 de novembre de 2003, 36.

⁶⁶⁵ *Diari de Balears*, 19 de gener de 2004, 8.

⁶⁶⁶ *Diari de Balears*, 31 de desembre de 2006, 26-27.

⁶⁶⁷ *L’Observador de Pla de Mallorca*, març de 2004, 2.

⁶⁶⁸ La legislatura 2003-2007 va ser també molt conflictiva a Eivissa a causa dels projectes executats per part del PP del desdoblament de les carreteres de la ciutat d’Eivissa fins a l’aeroport i de la ciutat d’Eivissa fins a Sant Antoni de Portmany. Al començament de 2004 es constituí la plataforma “No volem autopistes” que liderà una mobilització que esdevingué cada cop més transversal i que suposà el moviment ciutadà més important de la història de la Pitiüsa major. Per exemple es convocà una manifestació on acudiren unes 20.000 persones (un 20% de la població insular). Les principals crítiques que es feien als projectes viaris eren estar sobredimensionats per una illa tan petita, l’alt cost que suposaven i les sospites que afavorien els negocis d’Abel Matutes. Finalment, les carreteres s’acabaren construint però la mobilització en sorgí la

Els membres de la plataforma consideraven que la retirada del projecte era més fruit del possible mal que pogués fer al PP a les properes eleccions que no perquè hagués escoltat “les demandes del poble”.⁶⁶⁹

Aquest és el cas de la mobilització esdevinguda als municipis de l’interior de Mallorca, com Sineu o Costitx, que no havien patit la pressió urbanística com el litoral però que a començament del segle XXI veieren com arribava l’impacte de les infraestructures. La defensa, doncs, de les plataformes fou a favor del paisatge agrari i d’un determinat model de vida. D’aquesta manera, la mobilització arribà a gairebé tots els racons de Mallorca.

3.13 No al Segon Cinturó (2003-2007)

Imatge actual del barri de Son Sardina, un dels més afectats pel projecte de 2n Cinturó (Foto: Mallorcaweb)

coalició electoral Eivissa pel Canvi. Una de les principals conseqüències fou el cost previst de 72 milions d’euros passà en realitat a ser de 300. Entre 2016 i 2017, una comissió d’investigació del Parlament de les Illes Balears dominada pels grups d’esquerra conclougué que es va incórrer en greus irregularitats com la velocitat amb què es va voler posar en marxa el projecte o la tria del tipus de concessió (amb l’opció de rescat més cara, un peatge a l’ombra) van anar en contra de l’interès general i podria tenir vincles amb trames de corrupció com el cas Púnica.

⁶⁶⁹ *Diari de Balears*, 27 de març de 2006, 8.

Una altra mobilització ciutadana emmarcada en el moviment ecologista durant a legislatura 2003-2007 i molt lligada al moviment Salvem la Real i a Autovia No! va ser l'oposició al 2n cinturó que protagonitzaren, especialment, els veïnats dels barris palmesans de Son Sardina i sa Garriga.

Com hem vist, la mateixa barriada ja havia viscut una mobilització important als anys noranta contra la instal·lació d'una planta incineradora.

Pel que fa al segon cinturó, el primer projecte datava de començament dels anys noranta amb el Pla de Carreteres del Consell de Mallorca presidit per Joan Verger (PP). La decisió comportà una primera fase de protestes i, fins i tot, s'aconseguí que l'Ajuntament de Palma, a proposta del PSM, es pronunciàs en contra del projecte al 1994 (el consistori governat per majoria absoluta del PP).⁶⁷⁰

Una nova onada de mobilitzacions, hereva directa de l'anterior, sorgí a la barriada amb la constitució de la Plataforma contra la Segona Via de Cintura al 10 de maig de 2001.

Les entitats que signaren l'acta de naixement foren l'Associació d'Amics de Son Sardina i sa Garriga; l'Agrupament Escolta de Son Sardina; l'Associació de Persones Majors de Son Sardina, sa Garriga i Son Espanyol; l'Associació de Veïnats de sa Garriga; l'Associació de Veïnats de Son Sardina; l'Associació de Veïnats de Son Espanyol; l'Associació de Pares i Mares de l'Escola Pública Maria Antònia Salvà, el Consell Escolar de l'Escola Pública Maria Antònia Salvà, l'Agrupació Esportiva Son Sardina i el GOB.

El principal objectiu de la plataforma era oposar-se a la construcció d'una carretera que constituís una segona ronda de circumval·lació de la ciutat de Palma.

Els arguments que brandaven eren la pèrdua de qualitat de vida pels habitants de les barriades afectades, l'elevat consum de territori, l'impacte ambiental i la separació que suposaria entre nuclis urbans lligats històricament. També criticaven la forta pressió urbanística que comportaria unida a la ja existent a causa d'infraestructures de la zona com la planta incineradora, el parc BIT o la UIB.

⁶⁷⁰ MARIMON, Antoni: "Son Sardina: el triomf d'una mobilització popular" *DBalears*, 14 d'octubre de 2008 (edició digital) [<http://dbalears.cat/opinio/2008/10/14/7007/son-sardina-el-triomf-d-una-mobilitzacio-popular.html>] (Consulta 26 de febrer de 2017)

Com alternativa, proposaven la millora de la xarxa viària existent, l'ampliació del camí dels Reis, la millora de la xarxa de transport públic i l'estudi i solució dels problemes que patien els nuclis urbans afectats.

El repertori d'aquesta primera fase de mobilització consistí en taules rodones de caràcter informatiu, passejades reivindicatives, exposicions amb projectes alternatius, la impressió de camisetes amb el lema "Atura la via cintura" i un estudi sobre la biodiversitat de l'entorn del camí vell de Raixa.

La proposta del nou Pla de Carreteres de 2003 suposà una reactivació de la mobilització en contra de la segona via de circumval·lació de Palma.

La plataforma s'amplià amb l'entrada de noves entitats com l'Associació de Veïnats de Son Sardina i sa Garriga, l'Associació de Veïnats d'Establiments, l'Agrupament Escolta "Gabriel Alomar i Villalonga" d'Establiments, la Federació d'Associacions de Veïnats de Palma i la Coordinadora d'Estudiants dels Països Catalans. El contacte amb una altra entitat contrària al Pla de Carreteres, la plataforma contra l'autovia Inca-Manacor, va ser l'impuls que provocà el canvi de la Plataforma contra la Segona Via Cintura a la Plataforma Contra el 2n Cinturó.

La primera assemblea de l'entitat renovada se celebrà a començament d'octubre de 2003 al CEIP Maria Antònia Salvà, de Son Sardina.

Les mobilitzacions que es portaren a terme varen ser bicicletades reivindicatives, acampades, concentracions davant el Consell de Mallorca, pintades de pancartes, conferències, recollida d'al·legacions i la sol·licitud d'un pronunciament clar del rector de la UIB en contra del Segon Cinturó. També se feu i continuat el contacte amb altres mobilitzacions com les plataformes Autovia No i Salvem la Real.

Com en altres protestes ciutadanes, les festes populars de la barriada varen ser escenaris habituals per manifestar la crítica i la reivindicació en contra del Pla de Carreteres.

Va ser una d'aquestes celebracions, la rueta escolar del CEIP Maria Antònia Salvà de Son Sardina del 19 de febrer de 2004, la que provocà una important polèmica.

El claustre de professors triaren com a tema per la rueta de carnaval de 2004 el rebuig al 2n Cinturó i a la política lingüística del Govern de les Illes Balears.

Un cop se sabé la notícia, la reacció de l'executiu, encapçalat per la vicepresidenta Rosa Estaràs, va ser d'acusar als professors de manipular amb un biaix partidista els alumnes. A més, el diari *El Mundo-El Día de Baleares* i l'emissora de ràdio COPE, varen llançar una campanya contra l'escola focalitzada en la figura de la seva directora Dolors Martínez.

Fins i tot, l'Oficina de Defensa dels Drets del Menor, depenent de l'executiu balear, va incoar un expedient informatiu sobre els fets.

L'Associació de Pares i Mares d'Alumnes va emetre un comunicat en què defensaven l'actuació dels mestres del CEIP Maria Antònia Salvà i criticaven la intromissió per part del govern, l'oficina en defensa dels menors i els mitjans de comunicació que s'havien fet ressò de la polèmica. Un grup d'exalumnes de l'escola també publicaren una carta en el mateix sentit.⁶⁷¹

La Federació d'Ensenyament de CCOO i l'STEI-i criticaren l'assetjament que havia patit el claustre de l'escola i donaren suport als mestres i a la llibertat d'expressió.

Fins i tot, l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes (AMPA) de l'escola interposà un querrel·la contra *El Mundo-El Día de Baleares* que va ser resolta favorablement als pares i mares de Son Sardina obligant al diari a rectificar les informacions publicades sobre la polèmica de la rueta.

Més enllà d'aquesta polèmica, la Plataforma No al 2n Cinturó seguia demanant la millora de la xarxa viària existent com a principal alternativa a la nova ronda. L'Associació de Veïnats de Son Sardina es posicionava clarament a mantenir el caràcter de poble que gaudia la barriada i el seu objectiu era seguir gaudint del barri tal i com existia llavors.

La mobilització també suposà dos guardons relacionats amb l'escola de Son Sardina. Per una part, el *Diari de Balears* distingí el CEIP Maria Antònia Salvà amb el premi Primera Plana. Per altra part, l'Associació d'Amics i Amigues de Son Sardina i sa

⁶⁷¹ *Coses Nostres. Revista de Son Sardina*, hivern de 2004.

Garriga estrenà el guardó “Amic de Son Sardina” atorgant-lo a la directora de l’escola Dolors Martínez.⁶⁷²

Al 2006, una nova amenaça s’afegí a la mobilització dels veïnats de Son Sardina. Va ser el projecte de l’empresa Sampol Ingeniería y Obras SA d’instal·lar una central elèctrica entre Son Espanyol i la UIB.

L’Associació de Veïnats s’hi mostrà des de bon principi en contra i començà una campanya de declaracions a mitjans de comunicació, entrevistes amb responsables polítics i contactes amb experts sobre la qüestió. La mobilització arribà a reunir 4.000 signatures en contra del projecte.

A final d’any, d’acord amb la Conselleria d’Indústria i Energia del Govern de les Illes Balears; l’empresa desistí de construir la central elèctrica.

Les eleccions autonòmiques i municipals de 2007, com en moltes altres mobilitzacions, es consideraven crucials per al futur de les localitats afectades pel 2n Cinturó. La plataforma intentava conscienciar de la importància del vot desmuntant algunes idees com que la nova carretera suposaria una revalorització del preu dels habitatges o que milloraria l’activitat comercial de les barriades.⁶⁷³

El resultat electoral de 2007 a favor de les forces contràries al 2n Cinturó suposà la fi del projecte tal i com s’havia plantejat la legislatura anterior. Una victòria de la mobilització ciutadana per part dels veïnats d’aquestes localitats situades a una de les zones més rurals del terme de Palma.⁶⁷⁴

La plataforma contra el Segon Cinturó és un exemple de mobilització amb una trajectòria llarga, que es reinventà en contacte amb altres entitats semblants i que també hagué de fer front a intents per desprestigiar la seva causa. També cal tenir en compte que els sectors més sensibilitzats amb el medi ambient de la barriada ja havien perdut la batalla de la incineradora. La lluita contra el segon cinturó afectava un entorn prou ampli i incidia

⁶⁷² *Coses Nostres. Revista de Son Sardina*, tardor de 2004.

⁶⁷³ *Coses Nostres. Revista de Son Sardina*, maig de 2006.

⁶⁷⁴ Marimon, Antoni: “Son Sardina: el triomf d’una mobilització popular” *DBalears*, 14 d’octubre de 2008 (edició digital)

[<http://dbalears.cat/opinio/2008/10/14/7007/son-sardina-el-triomf-d-una-mobilitzacio-popular.html>]
(Consulta 26 de febrer de 2017)

directament en la qualitat de vida d'una nucli urbà amb un fort sentiment de pertanyença al barri o, fins i tot, al poble.

3.14 Qui estima Mallorca no la destrueix (2004-2005)

Ja hem vist com a començament del segle XXI a Mallorca es visqué una onada de noves plataformes contra la política urbanística i d'infraestructures de PP i UM.

Per fer un front comú entre totes les mobilitzacions, al gener de 2004, es constituí la Plataforma Qui estima Mallorca no la destrueix a partir de diverses plataformes locals i del GOB. També es va presentar la campanya del mateix nom. El lema fou “Qui estima Mallorca no la destrueix” i en el mateix moment de la presentació de la campanya s'anuncià una gran manifestació per al 14 de febrer de 2004 a Palma.

Els convocants eren GOB, Plataforma Autovia NO, Plataforma 2n Cinturó, Plataforma Si desdoblament No Autopista Inca - Sa Pobla, Plataforma contra el Parc temàtic d'Inca, Plataforma contra l'ampliació de l'aeroport de Palma, Plataforma contra l'entrada del gasoducte per es Carnatge, Plataforma des Migjorn contra l'autopista.⁶⁷⁵

Tot i que la mobilització intentava aglutinar les plataformes sorgides fins aquell moment contra la política urbanística i d'infraestructures del pacte al Consell de Mallorca i al Govern de les Illes Balears entre PP i UM, la qüestió de les carreteres era central en aquell moment.

Segon el CIS, la majoria dels ciutadans de les Illes Balears es trobaven a favor de la política viària⁶⁷⁶.

La construcció i ampliació de les autopistes i autovies respondria a un dèficit històric d'infraestructures amb carreteres envellides que havien de suportar un parc

⁶⁷⁵ Nota Informativa del GOB Mallorca, 2 de gener de 2004
[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2004/040102.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁷⁶ Centro de Investigaciones Sociológicas. Barometro Autonómico (I). 02-12-2005
[http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2600_2619/2610/e261040.html]
(Consulta: 20 de desembre de 2016).

automobilístic nombrosíssim i una gran densitat de trànsit. A això, s'hi afegiria una política territorial sense planificació i una indisciplina urbanística generalitzada.

El principal debat sobre les carreteres era la dimensió de les infraestructures i el cost alt que comportaven. El fet que la propietat mallorquina estigui fragmentada en petites i mitjanes parcel·les afegia complexitat a la qüestió perquè afectava a múltiples propietaris.

En aquell moment també existia la discussió sobre si el turisme podria seguir essent el motor que estirava l'economia de les Illes Balears. De fet, el Centre de Recerca Econòmica de sa Nostra i la Universitat de les Illes Balears aportaven dades que les obres públiques i la construcció eren, en aquell moment, els primers sectors en la creació de nova ocupació laboral.⁶⁷⁷

La política d'infraestructures s'esperava que anàs destinada a eixamplar els beneficis del turisme destinant pisos, finques i cases llogades tot l'any o de manera parcial a turistes. Fins i tot, els hotels es reconvertien en apartaments per satisfer la mateixa demanda.

Segons els sectors més crítics amb el desenvolupament urbanístic i el model econòmic d'aquell moment, els setze camps de golf projectats respondrien a la dinàmica de beneficis decreixements quan cada vegada s'havia de consumir més territori per obtenir el mateix guany.

Un altre factor a tenir en compte era la pèrdua de població que patia des de feia anys la ciutat de Palma a causa de la dinàmica empresa de la classe mitjana traslladant-se a viure a la Part Forana i treballar als grans nuclis urbans.

Les grans infraestructures viàries serien necessàries per seguir el model anglosaxó en què les classes més deprimides viurien als centres de les ciutats i les classes mitjanes i altes a les urbanitzacions perifèriques. Precisament en aquest moment proliferaven les urbanitzacions de xalets i adosats⁶⁷⁸.

⁶⁷⁷ CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2005*. Sa Nostra. Palma, 2006.

⁶⁷⁸ RUL-LAN, Onofre: *La construcció territorial de Mallorca*. Moll. Palma, 2002.

Tots aquests factors, segons el professor de geografia de la UIB i dirigent del GOB, Macià Blázquez, també afectarien a la capacitat de mobilització ja que l'esperança i la possibilitat de participar als guanys del turisme farien que disminuís la protesta.

Per als sectors conservadors, les protestes acabarien quan les obres estassin fetes i les persones que s'haguessin mobilitzat usarien, com la resta de la població, la nova carretera. Un argument que ja s'usà als anys vuitanta amb l'autopista Palma-Inca. Aquests mateixos sectors presentaven els col·lectius i les persones contràries a la política de carreteres com obstacles al progrés.

Així i tot, no tot eren flors i violes en el camp del PP. Dos anys després de l'inici de legislatura començada al 2003, un document intern de la formació política reconeixia que havia calat entre les població la imatge d'encimentadors i d'excessivament espanyolistes.⁶⁷⁹

Pel que fa a la manifestació convocada per part de la plataforma Qui estima Mallorca, no la destrueix, una vuitantena d'entitats adherides s'havien adherit a la marxa just abans de la data fixada del 14 de febrer de 2004.

Aquestes entitats eren els partits polítics, PSM, EU, Els Verds, ERC, Sineuers Independents, PSIB-PSOE, La Valldemossa que Volem i els Independents de Puigpunyent i Galilea. Igualment ho feren els ajuntaments d'Artà i de Petra.

Els sindicats foren CCOO, STEI, CGT, USO, UGT i SABEI i les associacions empresarials Unió de Pagesos i la Unió de Cooperatives de Treball.

També s'uniren les entitats veïnals de la Federació d'Associacions de Veïnats de Palma, la Plataforma Salvem la Real, l'Associació de Veïnats de la Real, l'Associació de Veïnats de la Real, la Federació d'Associació de Veïnats de Felanitx i les associacions de veïnats del Coll d'en Rebassa, de Son Sardina, de Son Oliva, des Rafal-Vivero, del Puig de Sant Pere, del Convent (Felanitx), de sa Font (Felanitx), del Camp Redó i de Sa Font.

Els col·lectius juvenils que s'hi adheriren foren les Joventuts Socialistes, l'Espai Jove, els Joves d'Esquerra Nacionalista, els Joves Comunistes, les Joventuts d'Esquerra Republicana de Catalunya i el Casal de Joves de Tramuntana. Pel que fa als col·lectius

⁶⁷⁹ *Presència*, del 21 al 30 de març de 2006, 2-7.

educatius varen ser el Consell d'Estudiants de la UIB, el Consell Escolar Institut Mossèn Alcover de Manacor, l'ONG Educació i Solidaritat i la Coordinadora d'Estudiants dels Països Catalans.

Altres entitats varen ser l'OCB, l'Ateneu Gabriel Buades Pons (Inca), la Comunitat Missionera SSCC, el Moviment Escolta i Guiatge de Mallorca, el Lobby de Dones de Mallorca, Nou Sud, Drets Humans de Mallorca, els Amics i Amigues de Son Sardina i Sa Garriga, S'Altra Senalla-Manacor, la Societat Geogràfica de les Illes Balears, l'Assemblea de Dones, la revista *Campanet*, l'Agrupació Cultural de Porreres, el Grup de Vela Llatina Clàssica, Mallorkarock.com, l'Associació de Fotògrafs de natura de les Illes balears, Alas i la Fundació Emili Darder.

Finalment, les entitats conservacionistes i les plataformes en defensa del territori com el GOB, Greenpeace, la Societat d'Història Natural de les Balears, els Amics de la Terra, la Societat Balear d'Educació Ambiental, la Plataforma Autovia No, la Plataforma No al 2n Cinturó, la Plataforma Si desdoblament No Autopista Inca-Sa Pobla, la Plataforma contra el Parc temàtic d'Inca, la Plataforma contra l'ampliació de l'Aeroport de Palma, la Plataforma contra l'entrada del gasoducte pel Carnatge, la Plataforma del Migjorn contra l'autopista, la Plataforma antiautopista de Felanitx, la Plataforma per un creixement mesurat de Sant Jordi i la Plataforma per la Democràcia i la Globalització Social.⁶⁸⁰

Pels precedents de les manifestacions ecologistes anteriors, els organitzadors esperaven unes 30.000 persones. El dia abans ja eren un centenar les entitats adherides a més de 500 professors, un centenar de fotògrafs i els presidents de les juntes rectores dels parcs naturals de les Illes Balears.

La pancarta de la manifestació amb el lema “Qui estima Mallorca no la destrueix” va ser presentat simbòlicament el dia abans al barri palmès de Son Sardina amenaçat pel 2n Cinturó.⁶⁸¹

⁶⁸⁰ Nota Informativa del GOB Mallorca, 10 de febrer de 2004

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2004/040210b.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁸¹ *Ultima Hora*, 12 de febrer de 2014, 15 i *Ultima Hora*, 14 de febrer de 2004, 20-21.

La manifestació que va ser coneguda per anar en contra de les autovies aconseguí mobilitzar 50.0000 persones segons la premsa, 45.000 per la Policia Local i 25.000 pels comptes de la Policia Nacional. La portada del diari *Última Hora* la considerava històrica.

Com ja havia passat en grans manifestacions del passat, la presència dels manifestants procedents de la Part Forana, especialment de la comarca de Manacor, va ser destacadíssima. Els responsables del tren impediren que a Petra o Sineu pujàs més gent perquè els vagons anaven plens. S'havien organitzat busos des de Petra, Manacor, Sineu o Artà, entre d'altres localitats. En total, una trentena.

El recorregut fou des de la Plaça d'Espanya, el carrer dels Oms, la Rambla, el carrer de la Unió, el passeig, des Born, el carrer del Conqueridor, el carrer del Palau Reial, el carrer de Colom i acabà a la Plaça Major.

A darrere de la pancarta caminaren en primer lloc personalitats com l'hotelier Josep Forteza-Rei o la cantant Maria del Mar Bonet.

També acudiren polítics de l'oposició, líders socials i membres del món de la cultural com Francesc Antich (PSOE), Francina Armengol (PSOE), Francesc Quetglas (PSOE), Pere Sampol (PSM), Nanda Ramon (PSM), Eberhar Grosske (EU), Manuel Cámara (EU), Lorenzo Bravo (UGT), Josep Benedicto (CCOO), els escriptors Miquel López Crespí i Llorenç Capellà, el pintor Ramon Canet, el pianista Joan Moll, la lingüista Aina Moll i professor de Geografia de la UIB Climent Picornell.

Durant el recorregut se sentiren crits com "Qui estima Mallorca no la destrueix", "Autovia No", "Contra Matas i Munar, Mallorca diu prou", "Qui estima la seva butxaca destrueix Mallorca", "No al segon cinturó", "SOS Campanet", "Sí al desdoblament No a l'autovia", "PP Destrucció" o "La cadira de na Munar ens consta un alzinar".

Es veieren banderes d'ERC, CNT, UGT, Greenpeace, PSM, PSOE, STEI-i i alguns pancartes amb frases imaginatives.

El manifest fou llegit en una plaça Major plena de gent pel cantant Pau Debon i l'escriptora Maria Antònia Oliver.

El document assegurava que "PP i UM no només posen en perill aquesta terra, el seu paisatge, la seva llengua i el seu futur. Posen també en qüestió la nostra llibertat." El

manifest recordà les grans mobilitzacions que havien tengut lloc anteriorment feia 25 anys per impedir la urbanització de sa Dragonera”. També afegí que “assistim a l'execució d'una illa que ha estat admirada per grecs i romans [...] Qui voldria visitar una Disneylandia de tercera?”.

El text llegit al final de la marxa proclamava que Jaume Matas amb la seva manera de governar amb UM “ha fet bons els 20 anys anteriors [...] Mai les amenaces no havien estat tan clares i greus com llavors i mai no havia estat tan gran el menyspreu dels governants cap al seu poble”.

Segons el manifest l'executiu balear “és sord i insensible, que multa i persegueix, un Govern que vol fer por i que fa callar. Un Govern que té por i que no ens farà callar [...] El Govern del PP ha dit massa mentides”.

També es recordà que Matas havia promès verbalment a respectar el medi ambient i en canvi s'hauria dedicat a ampliar l'aeroport, reduir els parcs naturals i donar suport als parcs temàtics. Per als organitzadors “Sí al ciment i sí a les autopistes. Aquest és l'únic programa de PP i UM”.

Seguint el manifest, “la majoria absoluta no és una justificació. UM s'havia manifestat per l'ecologisme l'any 1999 i ara condueix els camions de grava cap a les terres de cultiu i els alzinars del Pla”.

L'actitud dels governants era vista com “s'han pres la majoria com ‘un xec en blanc’ i s'ha demostrat que no estimen aquesta terra, el paisatge d'aquesta terra, no estimen aquesta llengua, ni la gent d'aquesta terra, que multen a la gent d'aquesta terra”.

Perquè “la manifestació és en contra de les multes mordasses, contra les expropiacions injustes, contra la destrucció per la llengua, la terra i el paisatge”.

L'acte acabà amb una actuació del còmic Miquel Àngel Llonvoy i el cant de La Balanguera.

Les reaccions de la premsa destacaren el pes dins la història de les mobilitzacions que havia tengut la manifestació i el clam que suposava contra les polítiques de PP i UM.

L'editorial del diari *Ultima Hora* afirmava que “des del Consolat de Mar se consideran ‘imprescindibles’ las obras de infraestructuras programadas para garantizar

la calidad de vida de los ciudadanos de las Islas, mientras desde la otra parte la perspectiva es la contraria, pues se cree que la secular calidad de vida isleña desaparecerá bajo el asfalto”.

També retreia al primer Pacte de Progrés que si hagués fet els desdoblaments previstos les coses serien diferents. Així i tot acabava assegurant que *“Sin lugar a dudas las manifestaciones de ayer marca un hito de las concentraciones celebradas en defensa del medio ambiente. Pero hay otras cifras que deben tenerse en cuenta: la de los electores que votaron el pasado mes de mayo al PP y los que le votarán el 14-M”.*

Per a la periodista del mateix diari Nekane Domblás era una *“multitudinaria manifestación en contra de la política territorial del Govern, especialmente en materia de carreteras, que se convertirá en un nuevo referente para el ecologismo balear”.*

L’opinió de la també periodista Lourdes Terrassa era que *“Nunca en Mallorca se había movilizado tanta gente en defensa de la naturaleza, y eso será por algo”.*

L’articulista de signe conservador Miquel Segura titulava la seva columna “Molta pardalera” i escrivia que *“amb un sou de 2 o 3 mil euros de sa Universitat fa bon protestar contra en Matas i fan bon dir que s'estimen Mallorca”.*

Els dirigents del GOB Miquel Àngel March i Macià Blázquez asseguraren que el Govern hauria de modificar la seva política territorial perquè suposava una pèrdua de la qualitat de vida i l’increment de la degradació ecològica.

La reacció de l’executiu balear, en paraules de Joan Flaquer, portaveu del Govern, fou assegurar que no rectificarien perquè les eleccions li donaren la majoria absoluta i no podien deixar de banda els seus compromisos. Flaquer admeté que molta gent es va manifestar a Palma però que més gent es va quedar a casa. *“La legitimitat també la donen les urnes i existeix la necessitat de millorar la xarxa viària”* assegurà.

Mabel Cabrer, consellera d'Obres Públiques, estava convençuda que la immensa majoria dels ciutadans de les Illes estaven a favor de la política del Govern per millorar la xarxa viària.⁶⁸²

⁶⁸² *Ultima Hora*, 15 de febrer de 2014, 1-24.

Alguns setmanes després, la periodista Nekane Domblás analitzava en fred l'èxit de la mobilització i l'immobilisme del Govern mitjançant un article titular “*El inesperado éxito de la manifestación*”:

*“Para sorpresa de muchos escépticos, entre ellos unos cuantos dirigentes del GOB, la manifestación del sábado pasado fue un éxito sin precedentes en la historia política de Mallorca [...] A la vista de las declaraciones de Joan Flaquer como la de la consellera d'Obres Públiques, Mabel Cabrer, la manifestación no tendrá ninguna consecuencia [...] Lo dijo Gabriel Cañellas en su momento y el actual Govern defiende la misma teoría: ninguno de los que acudieron a la manifestación ha votado al PP o tiene intención de hacerlo”*⁶⁸³.

En la seva revista, el GOB concloué sobre aquesta mobilització que “el rebuig es va concentrar de forma especial en la construcció d'autovies i autopistes, en la derogació de parcs naturals, en la desprotecció urbanística, en l'ampliació de l'aeroport, en la construcció d'infraestructures energètiques, etc. La resposta social va ser espectacular i sense dubte va constituir una de les més grans manifestacions ciutadanes de les Balears”⁶⁸⁴.

3.15 Salvem Mallorca (2005-2007)

Tanmateix, les circumstàncies de l'illa a l'hivern de 2005 no havien canviat tal i com volien els mobilitzats. Segons el GOB, “Mallorca [es trobava] en una situació crítica”.

Tot i l'auge des de les mobilitzacions es mantenien nous projectes de camps de golf, la desprotecció dels espais naturals era evidents, es projectaven polígons industrials a cada racó, també més pedreres al Pla de Mallorca, set noves autopistes, més infraestructures hidràuliques, ampliació de l'aeroport, més infraestructures energètiques, increment de la capacitat d'incineració de residus, una Llei de Ports que obria la porta a la construcció de ports esportius, el projecte de construcció de Son Espases, l'indret de

⁶⁸³ *Ultima Hora*, 22 de març de 2004, 17.

⁶⁸⁴ *L'Ecologista*, primavera-estiu de 2004, 3.

Can Vairet (Calvià) amenaçat per la construcció d'un parc temàtic i un centre esportiu i comercial o la negativa al Parc a les Vies de Palma.⁶⁸⁵

Els darrers dies de juliol de 2005 es presentà la plataforma i la campanya “Salvem Mallorca”. La iniciativa tenia la intenció de convertir-se en el paraigua de les diferents plataformes contra les polítiques urbanístiques i d'infraestructures que PP i UM portaven a terme des del Govern de les Illes Balears i al Consell de Mallorca.

Els objectius de la campanya eren, segons els mobilitzats, denunciar la situació de permanent agressió ambiental i territorial en tots els camps i a tots els racons, emmarcar les campanyes concretes que ja existien en defensa del territori, aturar la destrucció que patia l'illa, ajuntar esforços per fer front a tanta agressió i mobilitzar una vegada més la societat a favor d'una altra Mallorca

La campanya recollia el testimoni de la Plataforma Qui Estima Mallorca no la Destruïm que havia organitzat la manifestació del 14 de febrer de 2004. En el moment inicial conformaven la nova plataforma de plataformes entitats com el GOB, Amics de la Terra i plataformes com Son Real no té preu, Plataforma Autovia NO, Plataforma 2n Cinturó, Salvem La Real, SOS Can Vairet, Plataforma en defensa d'Es Carnatge, Plataforma Desdoblament Si Autovia No! i la Plataforma pel Parc de les Vies.

Les accions que tenien previstes eren divulgatives: fulletons,, adhesius, actes públics a Palma i a pobles; accions simbòliques i directes; una ronda de reunions amb tot tipus d'entitats per explicar el que defensaven i demanar l'adhesió i la participació; l'edició de material audiovisual, l'elaboració d'un manifest; promoure fòrums locals, insulars i sectorials, per debatre el temes; actes festius i mobilitzacions en general.⁶⁸⁶

La proliferació de les plataformes com a forma d'organització dels moviments socials no va passar per alt al GOB.

En la seva publicació *L'Ecologista* afirmaven que:

“La defensa del medi ambient, del patrimoni històric, de la qualitat de vida, etc. no només s'ha articulat a través d'associacions específiques com el GOB, Amics de la

⁶⁸⁵ *L'Ecologista*, hivern de 2005, 2-3.

⁶⁸⁶ Nota Informativa del GOB Mallorca, 26 de juliol de 2005

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2005/050726.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

Terra, Greenpeace, GADMA...sinó també mitjançant coordinadores i plataformes.[...] Aquest format ha tengut un gran èxit aquests darrers anys, com a conseqüència de molts factors: des de la multiplicació de problemes a la facilitat de participació i integració de moltes persones i col·lectius”.⁶⁸⁷

Al setembre de 2005, la campanya Salvem Mallorca, com a plataforma de plataformes, anuncià la intenció de presentar una iniciativa legislativa popular⁶⁸⁸ a fi “d’aturar noves agressions territorials”. La iniciativa volia tractar temes territorials i ambientals, especialment aspectes sobre construcció d’autopistes i autovies, camps de golf, parcs temàtics, ports esportius, ampliacions d’aeroport, grans instal·lacions sanitàries dins sòl rústic, parcs naturals, creixement urbanístic, etc.

La proposició de llei, presentada a l’octubre, proposava bàsicament modificar les DOT, en el sentit de no permetre la construcció i ampliacions d’aeroports; impedir les declaracions d’interès general per a camps de golf, centres comercials i d’oci i parcs temàtics. També, els promotors volien la modificació de la Llei de Carreteres a fi de no permetre la construcció d’autopistes i autovies i canviar la Llei de Ports per no permetre la construcció de ports esportius ni fer grans ampliacions.

Igualment, es consignaven mesures per protegir els espais naturals recuperant l’àmbit dels parcs naturals de Cala d’Hort (Eivissa) i de Llevant (Mallorca) i protegint el Salobrar de Campos i els Amunts d’Eivissa i la totalitat de la Serra de Tramuntana. Finalment, la iniciativa proposava protegir l’entorn del monestir de la Real, amb un radi de 500 metres.⁶⁸⁹

El text era una compilació de la gran majoria dels conflictes que havien sorgit des de la formació del pacte d’estabilitat entre PP i UM i per donar sortida a les reivindicacions de les plataformes que havien aparegut arreu de Mallorca. Tanmateix, el Partit Popular gaudia de majoria absoluta al Parlament de les Illes Balears i per tant la

⁶⁸⁷ *L’Ecologista*, hivern de 2007.

⁶⁸⁸ Les proposicions de llei podien ésser admeses a tràmit, sempre i quan comptassin amb el suport d’un mínim de 10.000 signatures de persones censades al les Illes Balears i majors de 18 anys. Aquestes firmes s’havien de recollir en un període màxim de tres mesos.

⁶⁸⁹ Nota Informativa del GOB Mallorca, 11 d’octubre de 2005

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2005/051011.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

proposta es trobava destinada, només, a servir d'aglutinador en favor d'un objectiu comú de la diversitat de mobilitzacions que tenien lloc en aquell moment.

Per donar suport a la iniciativa, la campanya organitzà una festa reivindicativa el 23 d'octubre de 2005 a Santa Maria del Camí, on, segons l'organització hi passaren unes 25.000 persones durant les set hores de festa. A part de vídeos i parades amb informació sonaren els músics Víctor Uris, Uroboros, Mal Vici, Tomeu Peña, Antònia Font, Oprimits, Rock and Press, Cap pela, Grollers de la Factoria i Revetla Sant Jordi. La coneguda cantant escocesa Annie Lennox envià unes paraules de suport a la campanya.⁶⁹⁰

Tanmateix, el domini que exercia el PP a la Mesa del Parlament gràcies a la representació rebuda a les eleccions de 2003 serví per impedir que s'admetés a tràmit la iniciativa legislativa popular.

El principal argument per aturar la proposició es fonamentà en la diversitat temàtica de la llei i pel fet de derogar una llei aprovada en la mateixa legislatura.

La Plataforma Salvem Mallorca anuncià que presentaria en els propers mesos una nova iniciativa legislativa popular sobre el mateix tema.⁶⁹¹

Al febrer de 2006 es presentà una nova proposició de llei però, en aquest cas, només centrada en la modificació de les Directrius d'Ordenació Territorial. La Mesa del Parlament admeté a tràmit la proposta i començà el procés de recollida de signatures.⁶⁹²

A començament de març, coincidint amb les primeres signatures, es féu pública una llista personalitats mallorquines que donaven suport a la iniciativa amb la seva signatura⁶⁹³.

La primera setmana de recollida, entre el 2 i el 6 de març de 2006, ja s'havien aconseguit 5.000 signatures, la meitat de les que eren necessàries perquè es debatés al Parlament de les Illes Balears.⁶⁹⁴

⁶⁹⁰ *L'Ecologista*, hivern 2005, 2-3.

⁶⁹¹ Nota Informativa del GOB Mallorca, 20 d'octubre de 2005
[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2005/051020.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹² Nota Informativa del GOB Mallorca, 20 de febrer de 2006
[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060220.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹³ Nota Informativa del GOB Mallorca, 2 de març de 2006
[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060302.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁴ Nota Informativa del GOB Mallorca, 6 de març de 2006

Després de dos mesos i mig, el nombre de suports ja havia arribat a les 34.000. El GOB considerava la xifra un rècord i ho comparava amb les 26.000 signatures que havia recollit el PP contra l'Estatut de Catalunya, les 21.000 que s'havien arreplegat contra el Pla de Carreteres o que UM havia tret 31.000 vots a les passades eleccions de 2003.⁶⁹⁵

Durant l'estiu de 2006, el GOB aprofità per fer una esmena a la totalitat a la legislatura del Govern i del Consell. Segons l'organització ecologista "aquesta legislatura s'està caracteritzant per un creixement urbanístic com mai, traduït en la construcció de nous habitatges, amb més asfalt que mai (10 milions de m²), en un munt de projectes d'equipaments i infraestructures per possibilitar nous creixements urbanístics. Tot plegat, es tracta de creixements que d'una forma evident posen en perill el futur ambiental, social i econòmic de les Balears i ens allunyen encara més de la sostenibilitat, tant de moda als darrers anys."⁶⁹⁶

Igualment, afirmaven que "és especialment preocupant que l'economia de les Balears se sustenti a damunt la construcció, tant pel que fa al Producte Interior Brut, com al creixement dels assalariats dins d'aquest sector. De fet el creixement de la construcció representa un punt més que la mitjana de tots els sectors".⁶⁹⁷

També, des del GOB es criticaren els intents d'UM de desmarcar-se la política urbanística i d'infraestructures del PP quan s'apropaven les següents eleccions.⁶⁹⁸

Els ecologistes també promogueren que en motiu de la Diada de Mallorca, decretada pel Consell el 12 de setembre, es penjassin pancartes amb el lema "Salvem Mallorca".⁶⁹⁹

En la línia de la iniciativa legislativa popular, el GOB començà una ronda de reunions amb els grups parlamentaris per reclamar el seu suport a la proposta.⁷⁰⁰

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060306.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁵ Nota Informativa del GOB Mallorca, 17 de maig de 2006

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060517.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁶ Nota Informativa del GOB Mallorca, 20 de juny de 2006,

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060620.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁷ Nota Informativa del GOB Mallorca, 7 de juliol de 2006

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060707.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁸ Nota Informativa del GOB Mallorca, 20 de juliol de 2006

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060720b.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁶⁹⁹ Nota Informativa del GOB Mallorca, 6 de setembre de 2006,

[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/060906.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016)

⁷⁰⁰ Nota Informativa del GOB Mallorca.

A la tardor, concretament el 16 d'octubre, s'organitzà un Acte Cívic en Defensa de Mallorca al Teatre del Mar, al barri palmèsà del Molinar.

Es projectà l'audiovisual *Salvem Mallorca* i intervingueren representats de les plataformes *Salvem la Real*, *Parc de ses Vies*⁷⁰¹, *Autovia No*, *Salvem es Carnatge*⁷⁰², *Salvem ses Fontanelles*⁷⁰³, *Quin Port Volem?*⁷⁰⁴, *SOS Can Vairet*⁷⁰⁵, *Façana de Palma*⁷⁰⁶,

⁷⁰¹ La Plataforma Parc a les Vies sorgí a mitjan 2004 a Palma per reclamar un gran espai verd en el lloc que deixaven les vies del tren que es soterraven en aquell moment. Demanaven que es complís la promesa electoral de la batlessa Catalina Cirer (PP) de construir un gran parc central i s'oposaven al projecte presentat per l'Ajuntament de Palma i el Govern de les Illes Balears. Formaven part de la plataforma veïnats de les barriades de Son Costa, Son Fortesa, Son Oliva, Son Real i els Hostalets. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰² Una altra plataforma fou la contrària a l'entrada d'un gasoducte per es Carnatge (Palma). Aquesta entitat aparegué al 2000 amb la voluntat de tancar la central elèctrica de Sant Joan de Deú. Un cop assolit l'objectiu al 2003, posteriorment lluitaren contra el gasoducte. La seva tesi era no haver de patir totes les infraestructures elèctriques de Mallorca. Per això portaren a terme accions jurídiques i administratives, i fins i tot, plantejaren una alternativa pel gasoducte al dic de l'Oest del Port de Palma. Formaven part de la plataforma persones i entitats dels barris del Coll d'en Rabassa, Can Pastilla, es Molinar i Cala Gamba. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰³ La darrera zona humida de Palma era l'indret que volia preservar la Plataforma *Salvem Ses Fontanelles*. Va aparèixer al 2007 per fer front al projecte d'un centre comercial a la zona i amb la intenció de convertir l'indret en parc natural. Formaven part de la plataforma l'Associació d'Empresaris i Comerciants de Can Pastilla; les associacions de veïnats de la Ribera, Can Pastilla i Cala Estància; el GOB, Greenpeace i persones a títol particular. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰⁴ La localitat de Portocolom (Felanitx) va viure l'aparició al 2003 d'una plataforma ciutadana, en aquest cas *Quin Port Volem?*. La intenció de la entitat era aturar el projecte de passeig marítim projectat pel Ministeri de Medi Ambient de Jaume Matas. En formaven part el GOB, Grup Airós, la Federació d'Associacions de Veïnats de Felanitx, ARCA, el PSM, EU-EV, ERC, PSOE i UM. Portaven a terme la seva reivindicació organitzaven concerts, diades artístiques, jornades de neteja, edició de materials, etc. També participaven a la Comissió Assessora del projecte per trobar una solució consensuada. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰⁵ Al municipi de Calvià sorgí la Plataforma *SOS Can Vairet* al novembre de 2004. Can Vairet és una possessió entre Son Ferrer, el Toro i Rafalbeig que es trobava amenaçada pel projecte d'una empresa sueca per aixecar un parc temàtic. La campanya que portaren a terme aconseguí paralitzar el projecte però seguiren mobilitzant-se per les "noves amenaces" d'altres zones com les ampliacions del port esportiu del Toro, del Centre de Tecnificació Esportiva o de la zona comercial del sementer de Son Flor. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰⁶ Per a preservar la primera línia de Palma va sorgir la plataforma *Salvem sa Façana*. El seu objectiu era una gran zona verda que obrís la ciutat al mar i amb l'edifici de GESA destinat a usos culturals. Agrupava diverses entitats que organitzaren taules rodones, festes interculturals i recollides de signatures. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

Son Real no té preu⁷⁰⁷, No a l'Autovia Inca-sa Pobla, Sóller on ets?⁷⁰⁸, No al 2n Cinturó i el GOB. També hi hagué actuacions musicals i teatrals.⁷⁰⁹

El 20 d'octubre la majoria absoluta del PP al Parlament de les Illes Balears rebutjà la iniciativa legislativa popular presentada pel GOB i les plataformes.⁷¹⁰

A final de 2006, la campanya Salvem Malloca edità 50.000 fulletons. En aquest pasquín s'exposava de forma gràfica "les principals destrosses i amenaces que aquests anys recauen damunt la nostra illa, bàsicament la construcció d'autopistes, creixement urbanístic desbocat, Parc de ses Estacions, ses Fontanelles, pedreres,...".

També s'aportà un llistat de reivindicacions referides a urbanisme i ordenació del territori, equipaments, espais naturals, transport, ports esportius, aeroport i una relació de les activitats reivindicatives i divulgatives més importants, com són la Iniciativa Legislativa Popular i la manifestació del 14 de febrer el 2004.

Les imatges del fulletó eren de Miquel Àngel Dora, Toni Muñoz, Biel Perelló, Xavier Mas, Sebastià Avellà i un dibuix de Pau.⁷¹¹

Coincidint amb el tercer aniversari de la manifestació ecologista del 14 de febrer de 2004, la plataforma Salvem Mallorca organitzà un nou acte reivindicatiu i lúdic al Teatre de la Salle en què es presentaren nous audiovisuals sobre les campanyes i plataformes proteccionistes.⁷¹²

⁷⁰⁷ La plataforma Son Real no té preu sorgí a l'octubre de 2004 al municipi de Santa Margalida. Pretenien salvar una zona amb imports valors naturals i arqueològics que era amenaçada per la construcció d'un camp de golf i un complex turístic. Per aconseguir-ho, el seu repertori de mobilitzacions consistia en excursions, recollida d'al·legacions, protestes davant el Consell de Mallorca, cassolades, concerts, etc. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰⁸ La plataforma Sóller, on ets? va ser fundada al 2005 davant la necessitat de conèixer i reclamar informació sobre diverses obres que es portaven a terme al port de Sóller. Per això, diverses entitats de la ciutat de la Vall s'uniren per informar, divulgar i proposar alternatives a la societat sollerica. *L'Ecologista*, hivern de 2007.

⁷⁰⁹ Nota Informativa del GOB Mallorca, 13 de novembre de 2006. *L'Ecologista*, hivern de 2007. [<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/061013.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

⁷¹⁰ *Tribuna.cat*, 20 d'octubre de 2006 [<http://www.tribuna.cat/cronica/illes-balears/20-10-2006-el-partit-popular-rebutja-una-iniciativa-popular.html>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

⁷¹¹ Nota Informativa del GOB Mallorca, 28 de desembre de 2006 [<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2006/061228.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

⁷¹² Nota Informativa del GOB Mallorca, 8 de febrer de 2007 [<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2007/070208.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

Poc dies després, la campanya Salvem Mallorca convocava una nova manifestació per al dissabte 18 de març de 2007 amb lema “Prou destrucció. Salvem Mallorca”.

Els principals motius que s’argumentaven tornaven a girar entorn de la situació que vivia a l’illa sumant tots els conflictes concrets: “no es tracta de manifestar el nostre desacord amb un projecte concret, sinó contra un model de destrucció generalitzada que afecta tota la illa. Aquest model és ara més vigent que mai, com demostra la realitat de cada dia. Per això tornarem a sortir al carrer, per intentar evitar la destrossa del que queda.”.

La convocatòria d’una nova manifestació reclamava als governants que escoltassin les protestes de les persones que participaven a les diferents mobilitzacions.

També es llançava un missatge a la societat, a la qual es demanava que:

“Sigui conscient de la importància de fer sentir la seva veu. És cert que s’ha perdut una part de les lluites, però no és menys cert que se’n van guanyant d’altres. En els darrers mesos hem vist caure alguns símbols de la impunitat i la prepotència. Els moviments de defensa del territori són més necessaris que mai, no sols per intentar aturar les agressions que ja coneixem, sinó perquè no se’n plantegin més encara. Els que formem “Salvem Mallorca” i el GOB en particular, hem de ser ben conscients del nostre paper com a força de dissuasió. Pensem per un moment en el que seria d’aquesta illa si no haguéssim fet sentir la nostra veu, si no haguéssim sortit al carrer com hem fet prou vegades. Per això, demanam a tota la gent que comparteix aquests criteris, que sumi esforços i surti amb nosaltres al carrer dia 17.”

Els organitzadors s’esmerçaven per tal que la manifestació no semblàs un acte electoralista i que no es pretenia canviar cap govern o ajuntament, només que governàs qui governàs ho fes amb seny.⁷¹³

Les setmanes anteriors a la manifestació varen estar marcades per una campanya dels mitjans de comunicació més propers al PP, especialment *El Mundo-El Día de Baleares*, contra el portaveu del GOB Miquel Àngel March acusant-lo d’haver construït suposadament un galliner de manera irregular en una finca de la seva propietat a Pollença

⁷¹³ Nota Informativa del GOB Mallorca, 23 de febrer de 2007
[<https://www.gobmallorca.com/comuni/com2007/070223.htm>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

en sòl rústic. Un cas semblant fou el que patí el candidat del Bloc per Mallorca a l'Ajuntament de Palma Eberhard Grosske amb una casa en rústic al terme municipal de Sencelles.

De fet, el portaveu del PP Miquel Àngel Ramis considerava que ni els ecologistes ni els líders de l'esquerra tenien legitimitat per manifestar-se.⁷¹⁴

Un fet lligat a la campanya contra els ecologistes era la preocupació per la imatge de destructors del territori i del paisatge que tenia el PP.

El dia abans de la manifestació, el Govern de les Illes Balears presidit per Jaume Matas aprovava el Pla d'Ordenació d'Espais Naturals (PORN) de la Serra de Tramuntana. Una mesura que augmentava la protecció de 63.084 ha de la serralada i afectava a una vintena de municipis.

El conseller de Medi Ambient aprofitava el cop d'efecte per assegurar que el seu govern protegia més que el Pacte de Progrés. El GOB qualificà la mesura d'insuficient i el PSM assegurà que només era un gest.

Pel que fa a la manifestació, el dia abans s'hi havien adherit unes 170 entitats. El PSOE cridava a participar a la marxa mentre que UM deia que compartia el lema però no s'hi sumaria tot i haver donat llibertat per anar-hi als seus afiliats. El portaveu del Govern Joan Flaquer qualificava d'electoralista la convocatòria.⁷¹⁵

La marxa del 18 de març de 2007 amb el lema "Prou destrucció: Salvem Mallorca" va ser una de les més seguides de la història de Mallorca. Els organitzadors parlaren de 60.000 participants, la premsa de 50.000 i la policia entre 45.000 i 50.000 (en dies posteriors ho rebaixaren a unes 30.000).

El recorregut començà a la plaça d'Espanya i seguí pel carrer dels Oms, la Rambla, el carrer de la Unió, el passeig des Born, el carrer del Conqueridor, la plaça de Cort, el carrer de Colom i la plaça Major.

La manifestació començà a les sis i mitja de la Plaça d'Espanya i durant una hora no sortiren les darreres persones fins la Plaça Major, on acabava. Algunes persones

⁷¹⁴ *Ultima Hora*, 16 de març de 2007, 22.

⁷¹⁵ *Ultima Hora*, 17 de març de 2007, 18-19.

quedaren al Born per evitar una excessiva acumulació de gent. Durant tot el recorregut hi hagué una gran profusió de cartells. La majoria de les crítiques anaren contra el PP i menys contra UM. Els líders dels partits d'esquerra hi acudiren però no encapçalaren la marxa.

Llegiren el manifest el director de teatre Joan Lacomba i la periodista Maria Lluïsa Suau. En aquell moment es considerà la manifestació ecologista més nombrosa de la història de Mallorca. Tant pels manifestants com per la delegació de Govern.

La reacció del PP fou a través de Miquel Ramis, portaveu del partit, recordant que l'urbanisme està en mans del Consell de Mallorca (UM). Fins i tot aventurà que tal vegada hi participà algun votant del PP perquè és el partit més votat i a la manifestació hi havia molta gent.

Jaume Matas, president del Govern, declarà que era una manifestació política i recordà a l'esquerra que per arribar al poder hauria de pactar amb UM, còmplice fins aquell moment de les seves polítiques.

L'editorial del diari *Ultima Hora* del 19 de març de 2007 portava per títol "*La necesidad de escuchar la calle*" i publicava que:

"La de ayer es una muestra evidente del poder de convocatoria que siguen teniendo la izquierda de Baleares y los grupos ecologistas, capaces de movilizar muchas personas sensibilizadas en contra de la gestión llevada a cabo por el Ejecutivo de Matas [...] Y no es casualidad que la destrucción del paisaje vaya unida a la corrupción urbanística [en referència a la detenció del batle d'Andratx Eugenio Hidalgo] [...] Sería injusto, sin embargo responsabilizar de todo sucedido a este Govern. Hay que remontarse a la época franquista."

Tres periodistas qualificats escriviren la seva interpretació de la gran reivindicació ecologista.

L'opinadora del mateix diari Lourdes Terrasa al seu article titulat "Prou" escrivia que:

"Sentir generalizado de profunda preocupación ante lo que se considera un proceso que aboca la Isla a perder su patrimonio paisagístico si no se pone freno a

desarrollo urbanístico.[...] No se recuerda ninguna otra marcha ecologista con semejante seguimiento popular porque posiblemente nunca antes se ha percibido con tanta intensidad esa sensación de que Mallorca está siendo destruida.”

Igualment, la periodista Nekane Domblás al text “*El peso relativo de las manifestaciones*” assegurava que:

“La gran manifestación contra Matas se produjo al comienzo de legislatura y el president no cambió ni un ápice su política territorial: continuó con la construcción de autopistas y autovías en Mallorca y en Eivissa ¿Servirá para algo la concentración de ayer? Está por ver. Seguramente quines acudieron a la manifestación ya tienen el voto decidido y seguramente no es para Jaume Matas [...] Estas concentraciones, como mucho, expresan un sentir popular de rechazo a determinadas políticas pero en muy contadas ocasiones ponen o quitan gobiernos.”

L’opinió de Miquel Payeras era la següent:

“Se entiende que los convocantes de la manifestación se sintieran protocolariamente obligados a decir que no iban en contra de ningún partido en concreto sino a favor de la preservación del territorio. Sin embargo, ni a uno solo de los manifestantes que formaron la mayor movilización por el territorio jamás vista en las islas se le escapaba el objetivo de su protesta: el PP. [...] Pero la más clara responsabilidad del Govern, que es quien ha impuesto ese diseño de infraestructura a costa no sólo del territorio sino de la mayoría social que pierde calidad de vida y no obtiene ni un solo beneficio. Un modelo cuya crítica social podría ser el factor desencadenante de una menor abstención progresista que, además por primera vez, tiene ofertas electorales que concentran el voto en lugar de dispersarlo como hasta hora”

Pocs dies després, el PP assegurava que escoltaria “els 50.000 manifestants” però recordà que hi havia més responsables com per exemple el Consell, governat per UM, amb l’aprovació del Pla Territorial de Mallorca.

El portaveu del partit Miquel Àngel Ramis concloué que els dirigents de l’esquerra s’havien manifestat contra ells mateixos perquè havien governat amb UM i la seva política territorial al Consell de Mallorca durant 8 anys. La vicepresidenta del Govern Rosa Estaràs (PP) pensava que la manifestació estava al guió preelectoral.

Per la seva part, la presidenta del Consell de Mallorca, Maria Antònia Munar entrà en la guerra ja oberta que mantenien els antics socis de govern afirmant que la manifestació anava contra el PP i no contra UM. Per ella, alguns cosa no devia funcionar quan tanta gent sortia al carrer. Així i tot, considerà que no era bo que es convocassin aquest tipus de manifestacions.

Els dos principals partits d'esquerra que es presentaven a les eleccions, PSOE i Bloc per Mallorca, assumiren bona part dels punts de la campanya Salvem Mallorca com per exemple::

1. Reforma del Pla Territorial. Contenció del creixement urbanístic de Mallorca
2. Reforma del Pla de Carreteres. Prohibició de fer més autopistes
3. Recuperació dels espais naturals desprotegits en aquesta legislatura (s'Albufera, Parc de Llevant, Cala d'Hort).
4. Aturada de les gran infraestructures (ports esportius, dessaladores, incineradora, noves centrals elèctriques ampliació de l'aeroport).
5. No més equipaments en sol rústic (impedir la construcció d'hospitals, centres comercials i parcs temàtics en llocs protegits.)⁷¹⁶

Com havia passat ja al 1998-1999 la mobilització social cristal·litzà en un tomb electoral, a eleccions de maig de 2007 el PP perdé la majoria absoluta al Parlament de les Illes Balears i a l'Ajuntament de Palma. Permetent la formació d'un nou Pacte de Progrés en aquestes dues institucions i al Consell de Mallorca.

La crisi del 2008 aturà la majoria dels projectes immobiliaris i d'infraestructures previstes. Per tant, els conflictes de caire ecologistes baixaren en el seu nombre i intensitat. Així i tot, alguns com Salvem ses Fontanelles continuaren i n'aparegueren d'altres com el rebuig a un macrohotel a la costa de sa Ràpita (2012), a Campos; Al Molinar Port Petit (2013) que volia evitar l'ampliació d'un dels ports secundaris de Palma

⁷¹⁶ *Ultima Hora*, 28 de març de 2007, 2, 18-21 i 27; *Ultima Hora*, 29 de març de 2007, 13; *Ultima Hora*, 20 de març de 2007, 24 i *Ultima Hora*, 22 de març de 2007, 19.

o en contra de les prospeccions petrolieres a la mar Balear (2013-2015). Tanmateix, no assoliren el nivell de les protestes del període 2003-2007.

4. LES MOBILITZACIONS PELS DRETS SOCIALS

4.1 El Primer de Maig

La celebració del Primer de Maig es remunta a Mallorca al 1890 quan per primera vegada es commemoraren els fets de Chicago i se n'homenatjaren els màrtirs de 1886.

La primera edició s'ajornà fins diumenge 4 de maig amb un míting al Teatre Circ Balear de Palma i amb un intent de manifestació que va ser dissolta. La primera edició i les següents varen estar marcades per la tensió entre patrons i obrers.

A partir de 1893 i fins al 1936, el Primer de Maig fou organitzat per l'Agrupació Socialista de Palma, la Federació de Societats Obreres i la UGT.

La manifestació es consolidà des de les primeres edicions com una manera d'acompanyar la delegació que havia de lliurar el document amb peticions a les autoritats. Un text que havia sorgit del míting celebrat per commemorar la data. Al 1893 se celebrà per primer cop la commemoració en dia feient i al 1908 ja es considerava una jornada festiva⁷¹⁷.

4.1.1 Primer de Maig de 1983

El Primer de Maig de 1983 se celebrà just abans de les primeres eleccions autonòmiques al Parlament de les Illes Balears que també coincidiren amb les eleccions locals.

L'estructura de la representació sindical a començament dels anys vuitanta havia consolidat un empat tècnic entre CCOO i UGT, seguits a molta distància per part d'USO.

⁷¹⁷ NADAL, Antoni: *El 1r de maig a Palma (1890-1936)*. Ajuntament de Palma. Palma, 1988, 27-32.

UGT havia estat la força sindicals amb més representants en els anys 1982 i 1986. En canvi, CCOO, ho havia fet al 1978 i 1980⁷¹⁸.

Al 1983, i per primera vegada des que foren legalitzats, els dos principals sindicats amb implantació a Mallorca, CCOO i UGT, celebraren la Festa del Primer de Maig per separat. Una desunió que cal relacionar amb la victòria per majoria absoluta del PSOE a l'octubre de l'any passat i amb el lligam que tradicionalment mantenia aquest partit amb la UGT.

A més, la mobilització a Mallorca coincidia amb una vaga d'empleats de banca que havia desembocat amb diversos incidents entre els piquets i les empreses.

Per una part, CCOO mantingué la tradició dels anys anteriors d'organitzar una manifestació des de la plaça d'Espanya fins a la Plaça Major. Hi participaren unes 3.500-4.000 persones, segons el sindicat, amb eslògans que reclamaven la unitat sindical, la fi de l'escalada d'armament provocada per la Guerra Freda i per la creació de llocs de feina. El discurs del secretari general de CCOO Balears Josep de Vilchez girà entorn les crítiques al govern de Felipe González per no fer res a favor de crear llocs de feina.

UGT, per altra part, decidí fer un concentració amb caràcter festiu a la Plaça Major en què acudiren unes 300 persones. Parlaren el cap de llista del PSOE a les eleccions autonòmiques, Fèlix Pons, i el líder de la UGT balear i batle de Calvià, Francesc Obrador.

La premsa destacà la poca aflluència que havia aconseguit reunir una Festa del Treball que coincidia en diumenge. Especialment, la concentració d'UGT va ser poc concorreguda perquè havia de competir amb un partit de futbol del Reial Mallorca.⁷¹⁹

4.1.2. Primer de Maig de 1984

La Festa del Treball de 1984 continuà amb la divisió entre els dos principals sindicats que optaren per dos formats de commemoració totalment diferents. A més, el

⁷¹⁸ MESQUIDA CATALÀ, Catalina i BONET RIBAS, Josefa: "Eleccions sindicals a les Illes Balears. Estudi de les eleccions de 1978 a 1986" a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 121-132.

⁷¹⁹ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1983, 1-3 i *Diario de Mallorca*, 3 de maig de 1983, 14.

primer Primer de Maig amb el règim autonòmic acabat d'estrenar, venia precedit per la signatura del conveni laboral del sector hotelier que semblava garantir la pau social.

La UGT, després del poc seguiment de l'acte que havia organitzat l'any anterior, optà per commemorar la jornada amb una paella a Alaró, una municipi de llarga tradició socialista. El caràcter reivindicatiu retrocedí a causa de l'ambient lúdic amb jocs i ball. Hi acudiren unes 2.000-3.000 persones, moltes desplaçades amb busos des de Palma. A la tarda, se celebrà una míting a la plaça Major del poble on intervingueren el portaveu del PSOE al Parlament balear, Fèlix Pons, i el líder d'UGT, Francesc Obrador.

El sindicat d'inspiració comunista, CCOO, continuà organitzant una manifestació a la qual hi prengueren part unes 2.000 darrere el lema "*Pan, desarme, trabajo y solidaridad*".

A la manifestació, també hi participaren a títol personal alguns sindicalistes de la UGT de les federacions de la Construcció, Comerç, Banca, Alimentació i Transports. Altres col·lectius que hi prengueren part foren el PSM, el MCI, el PCIB, la Joventut Comunista, associacions de veïnats, Unió de Pagesos de Mallorca, la Comissió de Solidaritat amb Amèrica Llatina, STEI-i, les Joventuts Obreres Catòliques i el Secretariat de la Dona.

A la Plaça Major de Palma, el líder de CCOO, Manuel Cámara, reclamà una sortida progressista a la crisi econòmica que vivia l'estat espanyol, proclamà la solidaritat amb Amèrica Llatina i reclamà la unitat de l'esquerra perquè sinó es deixava el pas franc a la dreta com havia passat amb la victòria de Jordi Pujol a Catalunya. Cámara també criticà el president de les Illes Balears, Gabriel Cañellas (AP), perquè només escoltava l'opinió dels patrons. La Internacional posà fi a l'acte.⁷²⁰

4.1.3 Primer de Maig de 1985

La divisió i el format es varen mantenir en el Primer de Maig de 1985.

⁷²⁰ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1984, 3 i *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1984, 1-3.

La manifestació amb el recorregut tradicional per Palma va ser convocada per CCOO i arribà a concentrar unes 3.000 persones per reivindicar més llocs de feina i per mostrar-se en contra de la reforma de la Seguretat Social. El lemes eren “*Por la paz, OTAN no*”, “*Por la defensa del sistema público de Seguridad Social*” i “*Por el pleno empleo*”.

A més de les organitzacions que compartiren la marxa els anys anteriors, al 1986 també acudiren l'Assemblea per la Pau, Desarmament i Justícia, la Secció Sindical de l'Ajuntament de Palma, el cònsol cubà a Barcelona i la secció infantil “*Pioneros del PCB por la paz*”.

Durant la marxa es pogueren veure pancartes i banderes republicanes i quadribarrades. Els eslògans cridats eren contra González i Reagan i a favor de Xile i Nicaragua.

El discurs de Manuel Cámara al míting final de la Plaça Major, proclamà el fracàs de la política econòmica del govern del PSOE perquè existien menys llocs de feina i menys poder adquisitiu. També criticà el seu seguidisme de la política dels EUA. Cámara lamentà que la UGT no volgués fer cas a la convidada per fer una celebració conjunta.

Posteriorment, els militants de CCOO es traslladaren amb busos fins al puig de Santa Magdalena (Inca) on la reivindicació deixà pas a un ambient més lúdic.

UGT, en canvi, seguí celebrant al Primer de Maig amb una jornada de reivindicació i commemoració a un poble de tradició socialista de la Part Forana. Al 1985, el lloc triat va ser Esporles.

L'assistència a un indret proper a la finca de sa Granja (Esporles), superà la de l'any anterior i s'enfilà per sobre de les 3.000 persones. La paella anà a càrrec de la societat cooperativa TABYR.

Al capvespre, se celebrà un míting a la plaça Major de la localitat amb una intervenció de Francesc Obrador (UGT) en què es declarà a favor d'una reforma global de la Seguretat Social. Hi acudiren els líders més destacats del PSOE com Josep Moll,

Emilio Alonso, el batle de Palma Ramon Aguiló y el gobernador civil Carlos Martín Plasencia.⁷²¹

4.1.4 Primer de Maig de 1986

L'any 1986 se celebrà el centenari dels fets ocorreguts a Chicago al primer de maig que motivaren la creació de la Festa del Treball. Aquesta xifra rodona no serví per tornar unir les mobilitzacions dels dos principals sindicats que en aquells mateixos mesos amenaçaven amb una vaga al sector de l'hostaleria.

El format de manifestació a Palma, míting a la Plaça Major i dinar al puig de Santa Magdalena (Inca) va ser mantingut per CCOO.

La participació baixà fins a les 1.500 persones i, segons el cronista del *Diario de Mallorca*, es tractava de persones de la tercera edat, delegats sindicals que hi acudien obligats, grups marginals i nins. Als grups habituals que compartien la marxa amb CCOO s'hi afegiren al 1986 col·lectius afectats per conflictes laborals a la sanitat i a l'hostaleria. També hi participaren col·lectius de gays i punkies.

La premsa també destacà que per primera vegada se sentiren eslògan bilingües, en català i en castellà, de “Visca el Primer de Maig”, “Per la pau, bases fora”, “*Contra el paro, 35 horas semanales*”, “*Reagan fascista, González entreguista*” i “*Yankees no*”. Tampoc no hi faltà el crit de “*Donde està, no se ven, las banderas de UGT*”.

En el seu *speech*, el líder de CCOO, Manuel Cámara, lamentà un any més la desunió sindical, atacà al PSOE per les altes taxes d'atur i reclamà una participació massiva a les properes eleccions del 22 de juny però sense votar ni a la dreta ni al PSOE. Cámara també féu broma amb la “incompetència” del conseller de Treball del Govern Balear, Francesc Font, al·ludint a les poques competències autonòmiques amb les quals s'excusava el polític.

⁷²¹ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1985, 1-4.

La UGT trià el port de Sóller per fer la seva tradicional paella amb un ambient més d'excursió turística que de reivindicació laboral ja que hi acudiren amb el tren turístic de la localitat. Concentrà alguns centenars de persones.⁷²²

4.1.5 Primer de Maig de 1987

La Festa del Treball de 1987 i el desè aniversari de la legalització dels sindicats permeté als diaris fer un balanç de la situació d'aquesta mobilització laboral.

Segons el *Diario de Mallorca*, a l'illa, la gent passava del sindicalisme i de la política. Cada any la marxa es desenvolupava a uns carrers de Palma buits que donaven a tot el conjunt un aspecte patètic, assegurava el diari.

Tot i la tensió laboral que es vivia en aquell moment amb vagues a Correus i convocatòria d'aturades a l'hospital de Son Dureta, UGT i CCOO celebraren el Primer de Maig per separat. Una situació que no era general arreu de l'estat espanyol ja que a alguns indrets les dues principals centrals sindicals feien pinya durant la jornada de reivindicació.

La UGT canvià la paella per una torrada a causa dels problemes de la societat cooperativa TABYR. El lloc escollit pel 1987 va ser Santa Ponça (Calvià) on es concentraren unes 1.200 persones. Pronunciaren discursos el líder del sindicat i batle de Calvià, Francesc Obrador, i el cap de llista del PSOE al Parlament de les Illes Balears, Francesc Triay. Obrador assegurà que la Llei de Vaga que preparava el govern espanyol era necessària per regular la reivindicació.

CCOO organitzà la manifestació amb una assistència d'entre 1.500 i 2.000 persones. El lema era "*CCOO 1 de Mayo Por una política favorable a los trabajadores*". Com era tradició, s'hi afegiren alguns partits d'esquerres, molts dels quals amb un bloc propi dins la marxa, com el PCB, el PCIB-PCE, el MCI o el PSM i també alguns sindicats d'estudiants.

⁷²² *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1986, 5 i *Diario de Mallorca*, 2 de 1986, 3.

Durant el recorregut es produí un petit incident entre un petit grup de persones de la 3a edat que es trobaven a la Rambla i un grup de sindicalistes veterans a causa d'una al·lusió a la Guerra Civil. Se solucionà per mediació de la veterana líder comunista Francisca Bosch.

En el moment dels discursos, el líder de CCOO, Manuel Cámara, declarà que el govern espanyol del PSOE tenia la intenció de doblegar els sindicats i per això creixia la conflictivitat laboral.

El periodista que redactà la notícia va fer una crítica irònica a les dues mobilitzacions, per exemple, destacant els eslògans llançats amb molt poc entusiasme.⁷²³

4.1.6 Primer de Maig de 1988

El Primer de Maig de 1988 es resumí a la premsa amb la frase: les mateixes reivindicacions i la mateixa divisió per part d'UGT i CCOO.

Comissions Obreres sortí al carrer en manifestació amb el lema “*Trabajo para todos*” i aconseguí reunir uns 2.000 assistents. Pel cronista del *Diario de Mallorca* “*una cantidad relativamente importante teniendo en mente la baja participación de la sociedad mallorquina en concentraciones multitudinarias*”.

Manuel Cámara, líder de CCOO, criticà el president balear Gabriel Cañellas per una actitud que considerà racista i xenòfoba i l'arribà a titllar del Le Pen espanyol. El discurs també atacà les bases de l'OTAN a l'estat espanyol i la política econòmica del PSOE.

A la marxa també hi féren part delegacions del PCIB, PCB, PSM i l'STEI. Durant el recorregut es pogueren veure banderes republicanes i d'Andalusia.

⁷²³ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1987, 6 i *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1987, 1-4.

UGT decidí celebrar la Festa del Treball de 1988 amb un acte a un parc del polígon de Llevant de Palma on congregà unes 200 persones. El lema fou “*Por el empleo*”. En la seva intervenció, Francesc Obrador reclamà un repartiment més equitatiu de la riquesa.

4.1.7 Primer de Maig de 1989

Després de la vaga general del 14-D de 1988, la unitat sindical tornà a la manifestació del Primer de Maig entre les dues principals organitzacions. Igualment, es consolidà l’allunyament d’UGT del govern socialista de Felipe González. El lema fou “*Porqué ya está bien*”

La guerra de xifres tradicional entre els convocants i la Policia Local va voler superar-se per part dels sindicalistes afirmant que eren menys que a la vaga general però més que l’any anterior. Durant la marxa es veieren banderes roges, republicanes i quadribarrades.

Els eslògans que es cridaren foren “*Felipe, el pueblo no te admite*”, “*Unidad sindical para el giro social*”, “*España, mañana, será republicana*”, “*Felipe ¿Cómo lo ves? Si no nos haces caso lo hacemos otra vez*” i “*La clase obrera unida jamás será vencida*”.

En els discursos, Manuel Cámara reclamà votar a les eleccions europees que s’havien de celebrar, considerà una passa de gegant haver recuperat la unitat sindical, reivindicà com encara vigent la protesta contra el govern espanyol al 14-D i rebutjà la proposta de Llei de Vaga.

Per la seva part, Francesc Obrador també rebutjà la legislació sobre les vagues i reclamà consens en la negociació dels convenis col·lectius. Com a anècdota, la premsa recollí que havia fet el discurs en català.⁷²⁴

⁷²⁴ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1989, 3.

4.1.8 Primer de Maig de 1990

La crisi del bloc comunista marcà el Primer de Maig de 1990. Una mobilització que entrava a la dècada dels anys noranta caracteritzada per una lenta decadència.

Dies abans, CCOO havia organitzat una taula rodona sobre el significat del Primer de Maig a Mallorca.

El lema de 1990, en català per primera vegada, proclamava “Junts podem i podem perquè tenim la raó”. La força dels dos sindicats, junts una altra vegada, no aconseguí, però, més participació i tan sols reuní unes mil persones. El detall fou que les banderes republicanes superaren les roges.

A l’hora dels discursos, Cámara anuncià una etapa de conflictivitat social especialment virulenta a les benzineres, la banca i a l’empresa municipal d’aigües EMAYA. També criticà el govern Cañellas i els partits que li donaven suport, PP i UM, per la poca sensibilitat social que mostraven (no existia un salari social a les Illes Balears i havien rebutjat la creació del Consell Econòmic i Social). Francesc Obrador pronuncià el seu darrer discurs com a líder de la UGT en què tornà demanar un millor repartiment de la riquesa.

Després de la manifestació, alguns sindicats i partits celebraren per separat actes més lúdics. CCOO seguí amb el seu tradicional dinar al puig de Santa Magdalena (Inca).

USO féu un míting al parc del Polígon de Llevant amb intervencions de Valentín García i Mariano Espúñez, també va tenir lloc la conferència “*El cooperativismo en Mallorca, hoy*”.

El PSM celebrà el Primer de Maig a l’ermita de Sant Miquel de Campanet⁷²⁵ i el PSOE s’afegí a la celebració sindical amb un comunicat en què intentava mantenir el seu discurs obrerista.⁷²⁶

⁷²⁵ Tot i és la primera vegada que s’esmenta aquesta celebració del PSM a la premsa, el dinar de Sant Miquel a Campanet se celebra des de 1986.

⁷²⁶ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1990, 5 i *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1990, 4-5.

4.1.9 Primer de Maig de 1991

L'any següent, al 1991, el Primer de Maig va estar precedit per la vaga de treballadors de CAMPSA i el bloqueig en la negociació dels convenis col·lectius dels sectors de l'hostaleria i la construcció.

La manifestació organitzada pels dos principals sindicats de Mallorca aconseguí reunir unes 2.000 persones. La policia en rebaixà la xifra fins a les 1.300.

Segons el *Diario de Mallorca*, la marxa registrà la participació més baixa de totes les convocatòries del Primer de Maig des de la recuperació de la democràcia. Una afirmació i una xifra que difereix amb la informació proporcionada pel mateix diari l'any anterior. Una mostra de la dificultat de quantificar l'assistència real en aquest tipus de mobilitzacions.

El lema salomònic que encapçalava la marxa era la fusió de les dues idees principals que havien aportat els dos sindicats els mesos anteriors: “A favor del progrés social [UGT] Per l'ocupació laboral [CCOO]”. Dos nins abanderats amb els símbols de les dues centrals sindicals encapçalaven la marxa.

El nou secretari d'UGT Balears, Miguel Robredo⁷²⁷, proclamà que arribarien fins on fes falta, inclosa la vaga, per defensar els drets dels treballadors davant el bloqueig que portaven a terme les patronals en la negociació dels convenis col·lectius.

Manuel Cámara (CCOO) cridà els treballadors a participar a les properes eleccions autonòmiques i municipals, criticà el president balear Cañellas i el conseller de Turisme Jaume Cladera i llançà una proclama de solidaritat amb els treballadors de l'Europa de l'Est.

⁷²⁷ Juan Miguel Robredo Millán (Madrid 1951-Palma 2010) va ser un metge i sindicalista mallorquí. Es llicencià en Medicina i Cirurgia a la Universitat Autònoma Madrid al 1975, especialitzat en rehabilitació. Va entrar en contacte amb UGT al 1978. Entre 1983 i 1990 va ser secretari de Serveis Públics del Sindicat. Fou secretari general d'UGT Balears entre 1990 i 1994. També fou professor de l'Escola de Fisioteràpia de Sant Joan de Déu entre 1979 i 1984 i de l'Escola d'Infermeria de Son Dureta entre 1982 i 1984.

Els parlaments del Primer de Maig acabaren amb la lectura d'un manifest per part d'Aministia Internacional en què denunciava la vulneració dels drets humans a Sud-Amèrica.

Durant la marxa se sentiren crits de “¡Huelga, huelga, huelga!” i “*Más pensiones y menos acciones*”.

La proximitat dels comicis locals i al Parlament de les Illes Balears provocà que es fessin presents a la mobilització els principals caps de cartell dels partits d'esquerra. Per exemple, el candidat del PSOE i antic secretari general d'UGT Balears, Francesc Obrador; el candidat del PSM, Mateu Morro; i el cap de llista per EU a l'Ajuntament de Palma i afiliat a CCOO, Eberhard Grosske.⁷²⁸

4.1.10 Primer de Maig de 1992

Al 1992, el Primer de Maig va ser el preludi de la vaga general convocada per dia 28 del mateix mes. El principal motiu era reforma del sistema d'assistència als desocupats.

La manifestació acabà en aquesta ocasió al passeig des Born i les 2.000 persones comptabilitzades, com l'any passat, no va ser problema perquè *Diario de Mallorca* considerà que era de les més concorregudes dels darrers anys. El lema de la marxa va ser “S'equivoquen, així no és possible”.

El secretari general d'UGT Balears, Miguel Robredo, convocà els treballadors a la vaga general que els sindicats havien convocat pel 28 de maig.

Per part de CCOO, Manuel Cámara reflexionà sobre els canvis profunds que el món havia patit en els darrers temps que havien fet avançar el racisme i la xenofòbia en deprimiment de la solidaritat entre els treballadors.

⁷²⁸ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1999, 4 i *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1992, 3.

També parlà un representants del Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers (CITE)⁷²⁹. L'intent d'incorporar treballadors d'origen no espanyol a les mobilitzacions i reivindicacions laborals serà una característica del moviment obrer com a resposta als canvis demogràfics que es produïren els darrers anys del segle XX i primers del segle XXI.

Al començament de la marxa es produí un petit incident quan un afiliat a CCOO es passejà amb una bicicleta i una pancarta. L'individu protestava perquè havia estat acomiadat i els seus anys de compromís amb el sindicat d'inspiració comunista no li havien servit perquè l'ajudassin a conservar el lloc de feina.

Després de la manifestació, el Primer de Maig continuà en un ambient més lúdic i festiu amb dinar, jocs i ball. La UGT ho féu al poble de Maria de la Salut, governat pel PSOE, i CCOO continuà la tradició d'allargar la Festa del Treball al puig de Santa Magdalena (Inca).⁷³⁰

4.1.11 Primer de Maig de 1993

La Festa del Treball de 1993 arribà amb l'amenaça de quatre vagues al sectors marítim, als estibadors i a les empreses ISCOMAR i Naviera Marítima. També eren presents les eleccions generals avançades.

El lema de la manifestació va ser "Sense ocupació no hi ha futur". La participació, comptabilitzada en 1.000 persones, es veié afectada per la pluja.

El secretari general de CCOO, Manuel Cámara, demanà el vot "per l'esquerra", jugant amb el doble sentit de recomanar el suport a EU. El nou secretari general d'UGT Balears, Lorenzo Bravo, reconegué que donaven llibertat de vot, tot i que alguns d'ells compartien militància amb el PSOE.

⁷²⁹ El CITE era una entitat lligada a CCOO que pretenia assessorament en matèria d'estrangeria, mobilitat internacional i sobre els drets socials i laborals de les persones immigrades

⁷³⁰ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1992, 23.

Tots dos criticaren els empresaris i la seva actitud durant les negociacions dels convenis col·lectius. Segons els portaveus sindicals, la patronal volia conservar tots els beneficis tot i que travessaven un període de crisi econòmica. Uns empresaris que també haurien donat el suport al govern socialista.

També titllaren el govern de Gabriel Cañellas de repartidora per només donar doblers als patrons de manera individual.⁷³¹

4.1.12 Primer de Maig de 1994

La manifestació del Primer de Maig de 1994 reuní entre 1.000 i 1.500 persones segons la Policia Local i no més de 1.000 segons els comptes de la Policia Nacional. El lema fou “Per la solidaritat i l’ocupació”.

Per una part, per a Cámara (CCOO) el model a seguir era França per les mobilitzacions contra el “contracte fems” que havien fet retirar-lo al govern Balladur. La situació a Espanya, segons el sindicalista, estaria marcada per una obsessió per l’enriquiment fàcil, una compatibilitat poc fiable i un capital poc productiu. També criticà al PSM, sense anomenar-lo, censurant els partits d’esquerra que es col·liguen amb partits de dreta, (es referia a la coalició entre el PSM i CiU), per presentar-se a les eleccions europees.

Per una altra part, Bravo (UGT) assegurà que el PSOE ja no tenia un missatge aglutinador, ni enviava al país un missatge de credibilitat. Per a ell, com a militant, feia empegueir ser del PSOE. També reclamà menys acomiadaments, més estabilitat laboral i més doblers dedicats a la normalització lingüística.

Els dos tengueren paraules crítiques cap al president balear Gabriel Cañellas per no impulsar el salari social i pel cas de prevaricació del conseller de Funció Pública Joan Simarro (PP)⁷³². CCOO es lamentà que després d’haver-se querellat per aquest cas, cap

⁷³¹ *Diario de Mallorca*, 1 de maig de 1993, 7 i *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1993, 3-4.

⁷³² Joan Simarro Marquès va ser condemnat pel Tribunal Suprem l’any 1994, després de ser exculpat pel Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears (TSJIB), per haver col·locat a l’esposa del llavors conseller d’Agricultura, Pere J. Morey (UM), com a funcionària del Govern sense lloc de treball i aconseguir en un mateix dia l’excedència.

dels partits polítics de l'oposició havia fet una pregunta al Parlament balear sobre la qüestió.

Els sindicats també parlaren de la corrupció com un mal que afectava a l'ànim i a la confiança de la població en la política. En el mateix sentit, el secretari general de CCOO reconegué que el moviment sindical travessava un moment difícil i per això feia una crida per revitalitzar l'ètica de l'esquerra".⁷³³

4.1.13 Primer de Maig de 1995

Al 1995 es repetí el mateix lema de "Per la solidaritat i l'ocupació" a la manifestació. La Policia Local contà unes 2.000 persones, per tant una de les marxes més nombroses dels darrers anys.

Els oradors, Manuel Cámara i Lorenzo Bravo, repetiren les seves crítiques als governs González i Cañellas.

Al govern espanyol es retragué la reforma laboral que lesionava els drets dels treballadors aconseguits després de molts d'anys de lluita.

Pel que fa a l'executiu balear, es tornà reclamar la creació del Consell Econòmic i Social. Igualment, es recordà que la riquesa que s'extreia de les dades del PIB de les Illes Balears no es traduïa en un repartiment equitatiu de la riquesa.

Els dirigents sindicals reclamaren més participació en el moviment obrer, especialment dels joves. També recordaren els conflictes laboral més punyents del moment, com els de Galerias Preciados, i demanaren més inversió pública per crear més llocs de feina i de més qualitat.

La proximitat de les eleccions locals i autonòmiques provocà el desembarcament tradicional de candidats dels partits d'esquerra a la presidència del Govern Balear com Josep Moll (PSOE), Pere Sampol (PSM) i Eberhard Grosske (EU).⁷³⁴

⁷³³ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1994, 3.

⁷³⁴ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1995, 3-4.

4.1.14 Primer de Maig de 1996

La Festa del Treball de 1996 no donà l'esquena al nou clima que vivia la política illenca després de la substitució de Gabriel Cañellas per Cristòfol Soler al capdavant del Govern Balear.

Unes 2.000 persones es manifestaren a Palma darrere una pancarta a favor de la plena ocupació i en contra la precarietat. En els discursos dels líders d'UGT i CCOO es declararen en contra de les Empreses de Treball Temporal (ETT), a favor de la jornada de 35 hores i per l'eliminació de les hores extres.

També criticaren el batle de Palma, Joan Fageda (PP), per no haver instal·lat el cadafal, com es feia cada any per part de l'Ajuntament. Un gest que es considerà un boicot a la marxa sindical per part del consistori palmèsà.

Per contra, saludaren el nou tarannà del president Soler enfront de l'actitud que havia mostrat fins llavors Gabriel Cañellas. Hi assistiren representants dels partits d'esquerres PSOE, PSM i EU.

El sindicat USO convocà per separat i abans de la marxa unitària amb un seguiment d'unes 200 persones.

Les dues anècdotes principals del Primer de Maig de 1996 foren algunes pintades antisindicals d'origen anarquista aparegudes a Palma i l'organització d'actes als municipis de Mallorca per part d'agrupacions polítiques locals.⁷³⁵

4.1.15 Primer de Maig de 1997

⁷³⁵ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1996, 3-4.

L'enfrontament entre CCOO i UGT retornà a la Festa del Treball de 1997. Els principals punts de divergència eren la postura sobre la reforma laboral del govern Aznar i els pactes que això suposava amb la patronal.

Tot i les discrepàncies, la manifestació unitària de Palma entre les dues principals centrals sindicals es va mantenir. Això no vol dir que no patís a causa de la divisió entre sindicats perquè la participació baixà fins a 1.000 persones, segons l'organització. Hi enviaren delegats, el PSOE i EU. El lema fou "Ara, estabilitat per a l'ocupació". El secretari general d'UGT Balears, Lorenzo Bravo, va ser escridassat durant el seu discurs i varen tenir lloc alguns incidents entre els assistents.

Per segon any consecutiu, USO es manifestà per separat sense arribar a reunir les cent persones.⁷³⁶

4.1.16 Primer de Maig de 1998

El Primer de Maig de 1998 recuperà la participació perduda i els assistents tornaren a rondar la xifra tradicional de les 2.000 persones. Una dada que trencà la dinàmica dels darrers anys fou l'augment de la presència jove a la marxa.

La manifestació ajuntà fins a sis organitzacions sindicals: UGT, CCOO, STEI, USO, CGT, SABEI i la CNT (aquest sindicat anarquista només participà de manera unitària a una part del recorregut).

En el discursos es criticà la política de privatitzar empreses públiques per part del govern Aznar. CCOO i UGT acusaren l'executiu espanyol de regalar doblers als empresaris perquè els invertissin a fora. També es reclamà que la millora de l'economia es transformàs en repartiment de la riquesa.⁷³⁷

4.1.17 Primer de Maig de 1999

⁷³⁶ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1997, 3-4.

⁷³⁷ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 1998, 3.

Les eleccions al Parlament de les Illes Balears de 1999 i les possibilitats que s'acabàs amb el govern del PP per primera vegada des del naixement de l'autonomia, provocaren que la manifestació del Primer de Maig es convertí en una protesta contra la formació conservadora. El principal retret fou el d'afavorir la precarietat laboral amb les seves polítiques.

La manifestació unitària d'UGT, CCOO, CGT, USO, STEI i SUP aconseguí que participassin a la marxa unes 2.000 persones.

En els discursos es criticà el govern autonòmic del PP perquè, durant el seu mandat de 16 anys, només hauria beneficiat a uns pocs i no a la majoria. També es reclamà la fi dels bombardejos de l'OTAN sobre Sèrbia per la crisi de Kosovo.

Participaren a la manifestació els caps de llista per Mallorca al Parlament balear de PSOE, PSM i EU.

4.1.18 Primer de Maig de 2000

La Festa del Treball de l'any 2000 va ser protagonitzada per la reivindicació de la jornada de 35 hores i l'estabilitat en els llocs de feina. La manifestació de Palma reuní unes 2.000 persones amb el lema "Treball per viure". Fou convocada per UGT, CCOO, CGT i CNT.

Per primera vegada en la història autonòmica varen acudir a la manifestació el conseller de Treball Eberhard Grosske (EU) i la consellera de Benestar Social Fernanda Caro (EU).

El secretari general de CCOO Balears, Josep Benedicto demanà que els treballadors participassin en els beneficis del creixement econòmic. Per això demanaven la jornada de 35 hores, per repartir i millorar la feina. També reclamà una millor acollida per als immigrants amb la intenció d'evitar casos de xenofòbia com els d'El Ejido.

Per part d'UGT Balears, el secretari general Lorenzo Bravo atacà el nou ministre de Medi Ambient Jaume Matas i reclamà al Primer Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears compromís per portar a terme polítiques socials avançades.

El Primer de Maig acabà amb una paella multitudinària al Parc de la Mar.⁷³⁸

4.1.19 Primer de Maig de 2001

El Primer de Maig de 2001 va estar marcar per la batalla campal que va tenir lloc entre militants de la CNT que havien ocupat l'edifici de l'antic Sindicat Vertical i la policia. La manifestació majoritària, de CCOO i UGT, va tenir per lema "Per l'ocupació estable, segura i amb drets". Hi assistiren unes 2.000 persones i acabà al Parc de la Mar amb un dinar i festa.

En els discursos, Josep Benedicto (CCOO) rebaixà el to en el tema de la reforma de les pensions per no incomodar UGT, que tenia una postura diferent. Lorenzo Bravo (UGT) també fou caut en les crítiques al govern del Primer Pacte de Progrés, a diferència del que havia fet dies anteriors. També parlà un representant de la Plataforma per la Convivència que reclamà drets per a tots els immigrants.

Els sindicats minoritaris STEI-i, USO i CGT, participaren en una manifestació que havia tengut lloc dies abans amb el lema "Primer de Maig. Per la democràcia social i sindical". El dia de la celebració, només organitzaren una torrada al Parc Krekovic. Al mateix temps, el PSM seguí amb el seu tradicional acte de la Festa del Treball a l'ermita de Sant Miquel (Campanet)⁷³⁹.

4.1.20 Primer de Maig de 2002

⁷³⁸ *Diario de Mallorca*, 2 de maig de 2000, 8-9.

⁷³⁹ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2001, 15-17.

La jornada de la Festa del Treball de 2002 reuní unes 2.000 persones a la manifestació de CCOO i UGT darrere el lema d’“Estabilitat; contra la sinistralitat i la precarietat”. Els principals sindicats de Mallorca amenaçaren de convocar una vaga general si no es retirava la reforma del govern espanyol del PP. També es llançaren proclames a favor del poble palestí, en contra de la globalització i en defensa de l’ecotaxa que havia impulsat el govern autonòmic del Pacte de Progrés.

A la marxa, assistiren representants del PSOE, el PSM i EU. Destacà la presència del conseller de Treball del Govern de les Illes Balears, Eberhard Grosske (EU). La diada acabà amb una paella popular al parc de la Mar.

Celebraren una manifestació de manera separada els sindicats USO, amb uns 200 participants, i la CNT, amb un centenar d’assistents a la marxa.⁷⁴⁰

4.1.21 Primer de Maig de 2003

El Primer de Maig de 2003 va tenir lloc gairebé dins la campanya per les eleccions autonòmiques i locals que se celebraren poques setmanes després.

La manifestació convocada per les dues centrals sindicals amb més afiliació reuní unes 1.200 persones segons la Policia Local i 3.500 segons CCOO i UGT.

El lema de la marxa fou “Per la pau i la solidaritat” i recollí la posició dels sindicats contra la intervenció armada de la coalició liderada pels EUA a Iraq.

També hi hagué crítiques contra la política laboral del govern espanyol del PP, es defensà la política autonòmica del Pacte de Progrés i es demanà el vot per als partits d’esquerra.

Participaren de la marxa delegats i dirigents sindicals, representants polítics dels partits progressistes, col·lectius d’immigrants i algunes famílies amb fills petits que aprofitaren el bon temps per manifestar-se contra la Guerra d’Iraq. També hi va haver una

⁷⁴⁰ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2002, 22-23.

delegació de treballadors de l'Hotel Galatzó que en aquell moment protagonitzaven un conflicte laboral.

Els sindicats minoritaris USO, CGT i la CNT es manifestaren cadascú per separat amb una assistència a cada marxa d'entre 70 i 130 persones.⁷⁴¹

4.1.22 Primer de Maig de 2004

La celebració del moviment obrer al 2004 va ser eclipsada pels atemptats de l'11 de març que havien tingut lloc a Madrid. Tots els sindicats mostraren el seu rebuig a la violència i el record per a les víctimes.

La manifestació d'UGT i CCOO portà com a lema "Per la pau i els drets socials" i reuní unes 3.000 persones segons els organitzadors (més de 2.000 pel diari *Ultima Hora* i 300 per la Policia Local). En els discursos es recordaren els conflictes de l'Hotel Galatzó i de Perlas Majòrica. També els treballadors immigrants varen ser objecte de reivindicació.

El sindicat USO s'havia manifestat un dia abans amb una concentració que reuní més de 150 persones amb el lema "Justícia i solidaritat". També va organitzar una festa intercultural al Parc Krekovic.

La CNT reuní unes 50 persones darrere del lema "Per un sindicalisme combatiu. Contra la corrupció política i sindical" que també es manifestaren el dia anterior a la Festa del Treball. La CGT celebrà una festa a la plaça de s'Estació de s'Arenal. El PSM celebrà el seu tradicional acte a Campanet.⁷⁴²

4.1.23 Primer de Maig de 2005

⁷⁴¹ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2003, 15-18.

⁷⁴² *Ultima Hora*, 2 de maig de 2004, 16-18.

La Festa del Treball de 2005 va ser la menys participada dels darrers anys. El lema triat per CCOO i UGT fou “Més ocupació estable, millor protecció social” només reuní unes 500 persones que marxaren entre la plaça d’Espanya i el parc de la Mar.

Els discursos finals giraren entorn de la crítica al Govern de les Illes Balears per ser un hostatge dels empresaris, per no treballar per la concertació social i per afavorir els especuladors en contra del model turístic.

La manifestació dels principals sindicats comptà amb representants polítics de PSOE, PSM i EU.

Com ja era habitual, els sindicats USO, CGT i CNT celebraren cadascú per separat el Primer de Maig. USO ho féu al Parc Krekovic i els seus dirigents censuraren l’actitud de CCOO i UGT per monopolitzar la representació sindical.

La periodista Mónica González opinava sobre aquesta mobilització al diari *Ultima Hora* amb el convenciment que cada vegada costava més mobilitzar els ciutadans per la Festa del Treball però que, per contra, els sindicats seguien actuant com si fossin extensions dels partits polítics.⁷⁴³

4.1.24 Primer de Maig de 2006

Si la divisió sindical entre les organitzacions majoritàries i les minoritàries havia estat freqüent en les darreres edicions de la Festa del Treball, al 2006 la divergència fou total, fins i tot entre UGT i CCOO (un fet que només ocorregué a Palma).

Cada sindicat es manifestà amb un lema diferent tot i que coincidiren, en l’espai i en el temps al centre de Palma.

Per una part, CCOO comptà entre 1.200 i 1.5000 assistents a la seva marxa, tot i que la policia ho rebaixà a 750. El seu lema fou “Més democràcia social, menys destrucció territorial”. Participaren de la marxa el Sindicat Unificat de Policia, membres de l’STEI- i d’EU. El secretari general Josep Benedicto acusà a UGT de propiciar la divisió sindical

⁷⁴³ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2005, 12-14.

i criticà el Govern Matas per la seva política urbanística i d'obres públiques. Posteriorment, celebraren una festa al Parc de la Mar.

Per altra part, Lorenzo Bravo (UGT) encapçalà una manifestació que segons la policia reuní unes 550 en un ambient molt fred i gairebé sense representants polítics, a excepció de Francesc Antich (PSOE). Es reivindicà la II República amb una bandera tricolor i l'Himne de Riego. Bravo criticà CCOO dient que “*no había razón para el numerito que han montado*” i a EU per haver votat en contra d'una llei perquè l'Estat espanyol retornàs a UGT part del seu patrimoni.

USO reuní un centenar llarg de persones a la manifestació, encara que la Policia Nacional només en comptà una cinquantena. El secretari general Rafel Pons qualificà de *vergonya* la manca d'unitat sindical pel Primer de Maig. El seu lema fou “1r de Maig. Per la dignitat i qualitat de la feina”.

La CGT es manifestà amb el lema “La reforma laboral: la gran mentida del Govern, empresaris i sindicats signants”. En aquest cas, organitzadors i policia coincidiren en els gairebé dos-cents manifestants. El secretari general Josep Juárez assegurà que la divisió entre CCOO i UGT era artificial perquè no responia a una manera diferent d'entendre el sindicalisme. La CNT també es manifestà en una marxa d'unes cinquanta persones.

La majoria de les manifestacions comptaren amb la presència dels treballadors de TVE i RNE constituïts en la Plataforma 25 anys més per assegurar la continuïtat del Centre Territorial de RTVE a les Illes Balears.⁷⁴⁴

4.1.25 Primer de Maig de 2007

L'any 2007, la mobilització ciutadana pel Primer de Maig va ser marcada per la poca participació i, per segon any consecutiu, la divisió sindical, tot i la proximitat de les eleccions autonòmiques i locals.

⁷⁴⁴ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2006, 14-17.

Cada organització es manifestà amb un lema propi.

El sindicat majoritari, CCOO, trià com a motiu per manifestar-se “Per la igualtat, ocupació de qualitat” i reclamà prou sinistralitat, prou precarietat i prou temporalitat. El lema d’UGT fou “Pel repartiment del treball i la riquesa. Contra la corrupció”. USO estampà a la seva pancarta “Treball decent i vida digna” i la CNT “Desemascarem la injustícia”. El sindicat anarquista explicità la seva voluntat de desemmascarar la injustícia de la qual serien còmplices els partits i els sindicats institucionals. L’STEI-i no participà en la jornada però va publicar un manifest.

Aquesta divergència a l’hora de reivindicar la Festa del Treball era gairebé única a tot l’estat espanyol. Especialment era flagrant entre els dos principals sindicats, CCOO i UGT.

La manifestació amb diferents lemes aconseguí reunir només un milenar de persones de totes les edats i de múltiples nacionalitats. També destacà la presència dels treballadors de Salom, empresa subcontractada de la televisió públic IB3.⁷⁴⁵

4.1.26 Primer de Maig de 2008

Al 2008 es recuperà la unitat entre CCOO i UGT, després de dos anys de discrepàncies, i la participació pujà respecte les edicions anteriors. El motiu d’aquest repunt s’atribuí a la necessitat de manifestar-se en contra dels casos de corrupció política i, sobretot, pels primers indicis de desacceleració econòmica.

Les xifres de participació oscil·laren entre 3.000, 4.000 o 5.000 persones depenent si comptava la Policia Nacional, els sindicats convocants o la Policia Local.

Els líders d’UGT, Lorenzo Bravo, i de CCOO, Josep Benedicto, reclamaren als governs i als empresaris un esforç per fer front al canvi de cicle econòmic que s’albirava. També es condemnaren els darrers atemptats d’ETA.

⁷⁴⁵ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2007, 20-23.

La composició dels manifestants fou molt diversa. Destacà la presència de Francina Armengol (PSOE), presidenta del Consell de Mallorca; diversos consellers del Govern de les Illes Balears del segon Pacte de Progrés i una vintena de persones a favor de l'autodeterminació del Sàhara Occidental.

El mateix dia varen tenir lloc tres manifestacions més. USO reuní unes 150 persones amb el lema “Treball i salaris dignes”. També convocaren una marxa reivindicativa CGT i CNT amb desenes de persones a cada manifestació.⁷⁴⁶

4.1.27 Primer de Maig de 2009

La pluja i el malestar pels efectes de la crisi econòmica marcaren la Festa del Treball de 2009. La manifestació assolí un suport de 1.500 persones segons l'organització i 1.000 segons la Policia Local.

Lorenzo Bravo (UGT) i la nova secretària general de CCOO Balears, Katiana Vicens, reclamaren al PSOE i el Bloc que abandonessin la coalició del govern autonòmic amb UM per poder portar a terme polítiques vertaderament d'esquerres. Malgrat la crisi econòmica, però, no veieren motius per a la vaga general.

Els sindicats minoritaris (USO, CGT i CNT), en canvi, sí que reclamaren una gran mobilització contra l'augment de l'atur en forma de vaga general en les seves respectives manifestacions.

El periodista d'*Ultima Hora*, Jaime Moreda, constatà la poca capacitat mobilitzadora dels sindicats en un moment de crisi econòmica i 60.000 aturats a les Illes Balears.

L'anècdota fou l'oblit per part de l'Ajuntament de Palma de muntar l'escenari pels discursos finals al passeig des Born. La batlessa Aina Calvo (PSOE), que hi era present juntament amb altres dirigents de partits d'esquerres, fou esbroncada per aquest fet.⁷⁴⁷

⁷⁴⁶ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2008, 16-18.

⁷⁴⁷ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2009, 16-18.

4.1.28 Primer de Maig de 2010

La Festa del Treball de 2010 reuní unes 2.000 a la manifestació majoritària de CCOO i UGT que comptà amb diversos consellers del 2n Pacte de Progrés al govern balear. En acabar la marxa es criticà el model econòmic especulatiu i l'abaratiment de l'atur. També hi hagué manifestacions de l'STEI-i i CGT junts, USO i la CNT, aquests darrers amb el lema “Contra la corrupció política i sindical”. La periodista Sebastiana Carbonell, al diari *Ultima Hora*, considerava que els sindicats s'havien de reinventar per fer sortir la gent al carrer.⁷⁴⁸

4.1.29 Primer de Maig de 2011

La participació baixà l'any 2011 i la manifestació majoritària de CCOO i UGT només reuní poc més de 1.000 persones. El lema fou “1r de Maig. Ocupació amb drets contra les retallades socials”.

La impotència dels sindicats per mobilitzar la població davant la situació provocada per la crisi va ser reconeguda pel líder d'UGT Lorenzo Bravo. Pel sindicalista era increïble que amb tot el que passava la gent no sortís al carrer com als anys setanta.

La secretaria general de CCOO criticà que un govern suposadament d'esquerres com el de José Luis Rodríguez Zapatero aplicàs polítiques de dretes. També criticà la *bancarització* de la política. Atribuï els dos fets a les directrius de les institucions europees.⁷⁴⁹

⁷⁴⁸ *Ultima Hora*, 2 de maig de 2010, 22-23.

⁷⁴⁹ *Ultima Hora*, 1 de maig de 2011 (edició digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2011/05/01/39154/un-millar-de-manifestantes-protestan-en-palma-contra-las-reformas-gobierno.html>] (Consulta: 3 de gener de 2017).

4.1.30 Primer de Maig de 2012

El Primer de Maig de 2012 va ser el més reivindicatiu dels darrers anys amb una assistència d'unes 4.000 persones (entre 8.000 i 10.000 pels organitzadors) a la manifestació de CCOO, STEI-i i UGT. També s'hi afegiren els treballadors de l'Hospital Joan March i l'Hospital General⁷⁵⁰ que reivindicaven la continuïtat de les dues infraestructures desfilant amb bates i llaços negres. El lema fou "Treball, dignitat i drets". Hi assistiren manifestants de PSOE, PSM i EU.

Katiana Vicens qualificà els plans d'ajustament dels governs conservadors de *terrorisme d'estat*. Lorenzo Bravo criticà l'actitud política i personal del president del Govern de les Illes Balears José Ramón Bauzá. El secretari general de l' STEI-i Biel Caldentey censurà que les mesures dels governs només tendrien com a conseqüència l'atur.⁷⁵¹

4.1.31 Primer de Maig de 2013

L'any 2013, la manifestació majoritària comptà amb l'organització de CCOO, UGT i STEI-i amb el lema "No tenen límits" i amb una participació de 2.500 persones. Els discursos se centraren a criticar l'atur, les retallades, el capitalisme salvatge i demanaren la regeneració democràtica. Hi assistiren membres d'EU, MÉS, Esquerra Republicana, PSOE, col·lectius feministes, la Plataforma d'Afectats per les Hipoteques i els Iaió Flautes.

⁷⁵⁰ Al maig de 2012, el president del Govern de les Illes Balears José Ramón Bauzá anuncià el tancament de l'Hospital General (fundat 1456) i l'Hospital Joan March (inaugurat al 1920). Després d'una campanya dels professionals de la salut per mantenir-los oberts, Bauzá anuncià un pla de viabilitat per als dos centres al novembre de 2012.

⁷⁵¹ *Ultima Hora*, 1 de maig de 2012 (edició digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2012/05/01/70582/000-manifestantes-concentran-plaza-espana-con-motivo-del-dia-del-trabajo.html>] (Consulta: 3 de gener de 2017).

La secretària general de CCOO Balears Katiana Vicens afirmà que ja no els quedava paciència per aguantar la situació socioeconòmica. Lorenzo Bravo, secretari general d'UGT, demanà als ciutadans que sortissin al carrer per revertir la situació.

Precisament, va ser durant la intervenció de Bravo quan un grup de joves increparen l'orador acusant-lo de pertànyer als sindicats connivents amb el poder.⁷⁵²

Una mostra dels problemes de representativitat dels sindicats que s'arrossegaven des de la dècada dels anys vuitanta però que la crisi econòmica de 2008 va agreujar.

En els trenta anys de mobilitzacions del Primer de Maig es documenta un tipus de protesta de cicle llarg en què es tracta més aviat d'una commemoració del moviment obrer i no un espai on reivindicar peticions. L'assistència bascula gairebé sempre en les mateixes xifres i no es veu afectada pels cicles de protesta.

Com exemple de l'evolució del món sindical de Mallorca durant trenta anys, al 2015, UGT encapçava la representació, seguida de molt poc per CCOO i, a més, distància es trobava el nombre de delegats d'USO i STEI-i.⁷⁵³

Les tres dècades estudiades també permeten detectar un col·lectiu de persones amb una cultura sindical important, forjada durant la transició democràtica, que encapçalaven els dos principals sindicats de Mallorca durant tot el període.

4.2 Vaga general de 22 de setembre de 1983

Just estrenat l'autogovern de les Illes Balears, els principals sindicats amb implantació a l'arxipèlag, CCOO i UGT, convocaren una vaga general que només afectava la comunitat autònoma. La conjuntura política a l'estat havia canviat per la

⁷⁵² *Ultima Hora*, 1 de maig de 2013 (edició digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/05/01/98021/unas-000-personas-manifiestan-palma-porque-recortes-tienen-limite.html>] (Consulta: 3 de gener de 2017)

⁷⁵³ LES FUNDACIONS ATENEU PERE MASCARÓ I FUNDACIÓ EMILI DARDER: *Sobre el sindicalisme a les Illes Balears. Per un debat del present, amb projecció de futur*. Les Fundacions Ateneu Pere Mascaró i Fundació Emili Darder. Palma, 2015 .

victòria del PSOE a les eleccions generals de 1982. Aquest va ser un dels factors principals que influïren sobre la convocatòria.

Les dues centrals sindicals signaren a començament de setembre de 1983 un acord de col·laboració per acabar amb la pau social que havia regnat fins llavors. S'anunciava la vaga general.

Els seus cinc punts en què argumentaven la mobilització eren els següents:

- La pressió que exercien els empresaris a través la CEOE al govern de Felipe González i reclamaven una política sociolaboral més favorable als treballadors.
- L'incompliment de la jornada màxima de 40 hores.
- Demanaven una ampliació de la cobertura dels desocupats
- Criticaven que s'hagués paralitzat la jubilació anticipada per poder crear nous llocs de treball.⁷⁵⁴

El fet que la vaga fos en teoria només d'àmbit balear (tot i que finalment quedaria reduïda a Mallorca) i el debat sorgit sobre la conveniència i els motius de l'aturada feren que es generessin dubtes importants sobre la mobilització.

El president de la CAEB Francesc Albertí considerava que en la vaga s'hi jugava el futur de la comunitat autònoma i acusava els sindicats d'usar les empreses com a cap de turc en lloc de plantejar les reivindicacions al govern estatal.

La PIMEM no entenia els motius de la vaga quan, fins feia poc, hi havia un clima de negociació.

Les dues organitzacions patronals adquiriren progressivament més força davant els sindicats a mesura que es convocaven noves aturades generals.

Un cop celebrada la vaga es fa difícil resseguir la protesta per la poca atenció que aportà la premsa sobre la mobilització. A més, les dades fetes públiques pels sindicats i patronals eren tan diferents que dificulta molt calibrar, amb aquesta informació, la

⁷⁵⁴ *Diario de Mallorca*, 7 de setembre de 1983, 14-15.

magnitud de la mobilització. Els sindicats asseguraren que el seguiment havia estat del 90% (i fins i tot en algunes zones turístiques de la comarca de Ponent del 100%).

En canvi, les patronals afirmaren que només un 10% dels treballadors havien secundat l'aturada. La Direcció Provincial de Treball aclarí que no podria calibrar la magnitud de la vaga fins que no revisàs el bolletins de baixa de la Seguretat Social.

Pel *Diario de Mallorca*, la vaga fou especialment seguida als sectors de l'hostaleria, la construcció, els transports públics, l'empresa municipal de Palma d'aigües i clavegueram EMAYA, els polígons industrials i el sector del metall. A l'aeroport, al port i al sector del calçat, es va secundar de manera irregular. Va tenir poca incidència a la banca i al comerç.

Els sindicats havien convocat concentracions de treballadors a les zones turístiques i industrials de Son Castelló, s'Arenal i el passeig Marítim.

A Peguera es va produir l'incident més important quan un piquet que cercava informar els treballadors d'un hotel llançà a la mar el propietari i colpejà el seu fill.

L'aspecte de Palma va ser de normalitat amb afectació als transports públics i als comerços del centre de Palma per l'acció dels piquets.

A les 12:00 h del migdia es convocà una manifestació des de la plaça d'Espanya fins a la Plaça Major on va tenir lloc un míting en què parlarem els secretaris generals de CCOO i UGT Balears, Manuel Cámara i Francesc Obrador, respectivament.

Els representants sindicals consideraren un èxit la vaga perquè havien aconseguit aturat els sectors estratègics. La seva voluntat, segons declararen, no era aturar la petita empresa o la ciutat sencera. També criticaren la coacció que havien patit alguns treballadors i els serveis mínims abusius.

La CAEB i la PIMEM asseguraren que la vaga havia estat un fracàs.⁷⁵⁵

⁷⁵⁵ *Diario de Mallorca*, 22-09-1983 i *Diario de Mallorca*, 23 de setembre de 1983, 16-17.

Algunes setmanes després la Federació Empresarial Hotelera i UGT Balears signaren un acord en el sector de l'hostaleria que inicià un període d'acostament de posicions.⁷⁵⁶

Resulta curiós que l'única vaga general de tot el període exclusivament d'àmbit insular tengués com a principal objectiu de la protesta el govern central ja que l'autonòmic s'acabava de constituir. Per tant, aquest és el cas d'una mobilització amb una dinàmica pròpiament d'àmbit mallorquí però que espera interpel·lar instàncies estatals.

Tot i la repercussió relativa de l'aturada de 1983, aquesta acció col·lectiva constata un moviment obrer mallorquí que amb un lideratge que sorgí des dels anys 70 i que, a poc a poc, superava la conjuntura que anys abans havien marcat els Pactes de la Moncloa i s'adaptaven a la nova realitat d'autogovern autonòmic.

4.3 Vaga general de 20 de maig de 1985

La segona vaga general del període autonòmic només va ser convocada per CCOO i s'hi sumaren la CNT i USO. El principal motiu era l'augment del període de cotitzacions per a calcular les pensions que havia plantejat el govern González. La UGT no s'hi sumà tot i que els dirigents a nivell estatal participaren a algunes mobilitzacions prèvies.⁷⁵⁷

Els dies anteriors a la convocatòria de vaga general s'afegiren a la protesta l'Assemblea Democràtica de Pensionistes i l'Assemblea per la Pau i el Desarmament. En previsió de l'aturada, la companyia aèria Iberia suspengué cinc vols i des del comitè sindical de CCOO a l'Ajuntament de Palma es denuncià les coaccions per part del consistori presidit per Ramon Aguiló (PSOE).

La jornada de vaga començà amb incidents per l'actuació dels piquets a les cotxeres de l'Empresa Municipal de Transports de Palma (EMT) i l'empresa de neteja municipal EMAYA. En aquest darrer punt de conflicte, la situació arribà a l'extrem que

⁷⁵⁶ *Diario de Mallorca*, 28 de setembre de 1983, 16.

⁷⁵⁷ *El País*, 14 de juny de 2010 (versió digital)

[http://economia.elpais.com/economia/2010/06/14/actualidad/1276500781_850215.html] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

el secretari general de CCOO Balears, Manuel Cámara, va ser detingut per la policia i posteriorment posat en llibertat enmig de les protestes del PCE-PCIB.

També es produïren alguns incidents al polígon de Son Castelló i al d'Inca, en aquest darrer cas amb enfrontaments entre els piquets i la Guàrdia Civil.

A mitjan matí, l'acció dels mobilitzats se centrà als carrers més cèntrics de Palma i aconseguiren fer tancar el centre comercial Galerias Preciados. A migdia, uns quatre-cents membres d'un piquet tallaren el trànsit del Passeig Marítim, a l'alçada de l'Auditori.

Els piquets portaren a terme una acció semblant a la tarda tallant la carretera d'accés a la residència de la Bonanova i impediren que acudissin els treballadors.

La jornada acabà amb vuits vols suspesos amb origen o destí a l'Aeroport de Son Santjoan.

El sindicat CCOO valorà que el seguiment havia estat del 36% i la patronal CAEB i la delegació de govern ho rebaixà al 2-3%.

La vaga tengué un seguiment destacat als polígons industrials de Palma i a les fàbriques de calçat d'Inca (en aquestes indústries de la capital del Raiguer arribà al 90% per l'acció dels piquets). Al sectors de l'agricultura, les empreses alimentàries, el turisme, el transport i les administracions públiques la incidència va ser mínima. A les petites i les mitjanes empreses de Palma i de la Part Forana la vaga fou gairebé inexistent.

A les vuit del vespre va tenir lloc una manifestació entre la plaça d'Espanya i la Plaça Major de Palma que darrere el lema "*Retirada Ley de Recorte de Pensiones C.C.O.O U.S.O*", agrupà unes 2.500 persones.

A nivell estatal, el govern del PSOE s'avingué a negociar amb els sindicats però la Llei de Reforma de les Pensions s'aprovà sense el suport dels convocants a la vaga del 20 de maig de 1985.⁷⁵⁸

⁷⁵⁸ *El País*, 14 de juny de 2010 (versió digital) [http://economia.elpais.com/economia/2010/06/14/actualidad/1276500781_850215.html] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

La protestà marcà la dinàmica d'accions i estratègia de totes les vagues generals que la seguiren però no fou un èxit de participació ni en l'aturada ni en la manifestació.

4.4 Vaga general de 14 de desembre de 1988

El detonant de la vaga general del 14 de desembre 1988 va ser la presentació del Pla d'Ocupació Juvenil per part del govern de Felipe González, tot i que la convocatòria va ser una esmena a la totalitat a la política social del govern del PSOE.

En plena reconversió industrial i amb un creixement econòmic del 5% , l'atur juvenil seguia creixent. Per això, l'executiu espanyol decidí promoure un contracte d'entre 6 i 18 mesos per a joves d'entre 18 i 25 anys, cobrant el salari mínim interprofessional i amb exempcions a la Seguretat Social per part dels empresaris. Els sindicats consideraren que s'obria la porta a la precarietat laboral i CCOO i UGT convocaren la primera vaga general conjunta contra l'administració socialista.⁷⁵⁹

El tret de sortida a la convocatòria a Palma es produí amb la presència dels líders estatals d'UGT i CCOO, Apolinar Rodríguez i Antonio Gutiérrez, algunes setmanes abans del dia de l'aturada.

Rodríguez, participà com a secretari d'Acció Sindical juntament amb Francesc Obrador, secretari general d'UGT Balears, en un míting al cinema Rívoli, de Palma. CCOO també trià un cinema de Palma, la Sala Augusta, per portar a terme un acte públic amb el secretari general del sindicat estatal Gutiérrez i el líder a Balears Manuel Cámara.

Posteriorment, uns 1.000 delegats sindicats marxaren darrere la pancarta "Per una política favorable a la majoria social" fins a la delegació de govern on lliuraren un document al delegat Carlos Martín Plasencia.⁷⁶⁰ Cal destacar el nombre de delegats sindicals que marxaren equivalent a alguna manifestació del Primer de Maig. Una demostració de la força sindical just abans de la vaga general de 1988.

⁷⁵⁹ *Público*, 13 de desembre de 2013 (edició digital) [<http://www.publico.es/actualidad/14-d-25-anos-huelga.html>] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

⁷⁶⁰ *Diario de Mallorca*, 24 de novembre de 1988, 8.

Des de llavors se succeïren actes de suport a la convocatòria. La Federació de la Construcció i la Fusta de CCOO s'hi adherí. El comitè d'empresa de la EMT de Palma també ho féu amb una tacada de 24 hores. També es tancaren dues hores a la seu d'UGT un centenar d'agents de la policia nacional.

Per part de les organitzacions sindicals i socials, s'uniren a la vaga el Sindicat Professional de la Policia, l'STEI-i, USO i el Consell de Dones.

Igualment, El PCIB-PCE, el PSM i el MCI es declararen a favor de l'aturada general. CDS adoptà una postura ambivalent i PSOE, AP i UM es mostraren en contra de la vaga⁷⁶¹

Les setmanes prèvies a la jornada de vaga, el batle socialista de Palma, Ramon Aguiló, esdevingué el principal portaveu dels contraris a l'aturada.

Aguiló signà juntament amb altres 32 batles de ciutats espanyols majors de 100.000 habitants governades pel PSOE un manifest contra la convocatòria del 14-D. Segons el batle de Palma participar a la vaga contribuiria "a l'assetjament polític al Govern de la Nació i a la resta de les institucions públiques de l'Estat" per això sol·licitava als palmesans i a les palmesanes que no s'hi sumassin. També publicà un ban municipal en què decretava els serveis mínims sense cap tipus d'acord amb els sindicats i amenaçava amb sancions als funcionaris si eren incomplits. El document aixecà les ires de CCOO i UGT que especularen de portar Aguiló als jutjats si les sancions finalment s'imposaven.⁷⁶²

El llavors sindicalista de CCOO a l'Ajuntament de Palma, Eberhard Grosske, publicà un article al *Diario de Mallorca* en què afirma que "*Para UGT el 14-D constituye un hito perfectamente diferenciado en su distanciamiento del Gobierno. [...] Para C.C.O.O la huelga no supone más que la continuación de su enfrentamiento con la política económica del Gobierno*".⁷⁶³

Un altre punt d'enfrontament, com en la gran majoria de les vagues generals, va ser el desacord en el serveis mínims. S'havien pactat a l'aeroport de Son Santjoan, GESA

⁷⁶¹ *Diario de Mallorca*, 1 de desembre de 1988, 5; *Diario de Mallorca*, 10 de desembre de 1988, 12; *Diario de Mallorca*, 13 de desembre de 1988, 4 i *Diario de Mallorca*, 14 de desembre de 1988, 4.

⁷⁶² *Diario de Mallorca*, 8 de desembre de 1988, 10; *Diario de Mallorca*, 13 de novembre de 1988, 4-5.

⁷⁶³ *Diario de Mallorca*, 11 de desembre de 1988, 8.

i la secció d'aigües d'EMAYA. En canvi, a la secció de sanejament de l'empresa municipal de Palma, a l'EMT, l'Empresa Municipal d'Informàtica (EMISA) i a Mercapalma no hi va haver acord.

Els sindicats majoritaris ja preveien l'èxit de l'aturada per les assemblees que s'havien celebrat a la majoria de les empreses de més de 50 treballadors.⁷⁶⁴

El dia anterior al 14-D, els comerços i centres comercials patiren una aflluència de gent major que comprava productes de primera necessitat per la possibilitat que el dia següent trobessin tancat.

La mobilització per la vaga general començà dia 13 de desembre per part dels estudiants. Un grup de 300 persones convocades per la Coordinadora Independent d'Estudiants es concentraren a la plaça de l'Institut Balear de Palma i tallaren el trànsit de la Via Alemanya. Paral·lelament, un altre grup d'una cinquantena d'estudiants ocuparen l'oficina de l'INEM del carrer de Santiago Ramón y Cajal, formaren una cadena humana al davant i no abandonaren l'espai fins la intervenció policial que acabà amb un detingut.⁷⁶⁵

La vaga general del 14 de desembre de 1988 començà a les 00:00 amb l'impacte que rebé la població pel tall de la senyal de RTVE a nivell estatal. A Palma, els piquets començaren la seva acció tancant els locals nocturns de la ciutat. En un dels quals toparen el batle de Palma, Ramon Aguiló, i es produí un intercanvi d'acusacions de provocació entre ell i el secretari general de CCOO Balears Manuel Cámara.

Durant la nit, els treballadors d'EMAYA no compliren els serveis mínims i el fems quedà sense recollir. Es produïren alguns petits incidents a la seu del diari *El Día-Diario 16* i al centre comercial PRYCA per la intenció dels piquets d'aturar-ne l'activitat.

Més de matinada, els líders sindicals Francesc Obrador i Manuel Cámara es traslladaren a les cotxeres de l'EMT per assegurar que només sortien els 16 busos que havien pactat en el serveis mínims

A primera hora del matí, l'activitat dels piquets es traslladà als polígons industrials de Son Castelló i Can Valero que presentaven un aspecte de tranquil·litat inusual perquè

⁷⁶⁴ *Diario de Mallorca*, 13 de desembre de 1988, 5.

⁷⁶⁵ *Diario de Mallorca*, 14 de desembre de 1988, 3.

les empreses havien decidit canviar la jornada als treballadors per un dia de festa o bé portar a terme l'activitat a porta tancada.

Sobre les 10 hores del matí del dia de la vaga general, els piquets dirigiren tota la seva atenció a aturar l'activitat comercial dels carrers més cèntrics de Palma i les grans superfícies comercials de la perifèria. La mobilització dels sindicats aconseguí fer abaixar la barrera als principals centres comercials com Galerias Preciados, PRYCA i Continente. La resta de comerços, més petits, tancaren tan sols amb la presència propera dels piquets i penjaren un cartell amb el missatge "*Cerrado por paro general*".

Uns 200 membres del sindicat USO amb el seu secretari general al capdavant es concentraren davant la delegació de govern i s'entrevistaren amb el delegat Martín Plasencia.

Un grup d'estudiants intentà aturar, sense èxit, les classes de la Facultat de Dret al centre de Palma.

A la Part Forana, la intervenció dels piquets fou determinant a les zones costaneres de Magaluf i Peguera (Calvià) i a la comarca d'Inca.

A la capital de la comarca del Raiguer l'aturada va ser gairebé total als comerços del centre i als polígons industrials on les fàbriques de calçat no féren feina. A la localitat propera de Lloseta també tancaren les factories de sabates, la cimentera i, fins i tot, els bars del poble. El seguiment fou més desigual a les fàbriques de Binissalem i Alaró.

A les comarques del Pla i de Llevant, tancaren els establiments situats al costat de les carreteres principals però l'activitat seguí de manera normal a l'interior de les viles. A Manacor, la vaga només afectà de manera parcial a les dues empreses de perles més importants.

A Lluçmajor se suspengué el mercat i tancaren les fàbriques de calçat. A Sóller el seguiment de la vaga fou desigual.

Els pobles on no acudiren piquets l'activitat va ser la mateixa que en un dia normal.

L'impacte de l'aturada sindical es pogué comprovar en la fluïdesa del trànsit a les carreteres de Mallorca que habitualment presentaven problemes importants de trànsit.

Globalment, la vaga va tenir un seguiment massiu entre la majoria dels treballadors que o bé ja no anaren a treballar o decidiren no fer-ho davant l'acció decisiva dels piquets. UGT valorà la participació en un 95% i CCOO en un 93%. En canvi, fonts empresarials només reconegueren un seguiment del 60%. La vaga va tenir sobretot un impacte important en l'activitat econòmica visible des de l'exterior.

La manifestació massiva al vespre del dia de la vaga fou també un altra mostra del seguiment de la protesta. El recorregut es modificà i en lloc de començar a la plaça d'Espanya i acabar a la plaça de Pius XII (actual plaça de Joan Carles I), finalitzà a la plaça de Cort, seu de l'Ajuntament de Palma, per protestar per l'actitud del batle socialista Ramon Aguiló. A la marxa sindical, confluí abans de començar una columna d'estudiants que havien partit des de la plaça de l'Institut Balear.

Els sindicats asseguraren que havien assistit a la manifestació unes 30.000 persones, la Policia Nacional en comptà entre 20.000 i 25.000 i la Policia Local rebaixà l'assistència a 10.000 persones. El lema de la marxa va ser "Per una política favorable a la majoria social" i transcorregué sense cap tipus d'incident.

Els eslògans corejats foren "*Hemos ganado la huelga general*", "*¿Felipe, cómo lo ves, si no nos haces caso, lo hacemos otra vez?*", "*Así, así, ni un paso atrás; contra el desempleo huelga general*". Els estudiants cridaren els seus propis lemes com "*Plan de ocupación es explotación*" o "*Estudiantes y obreros, unidos adelante*".

En el moment dels parlaments. Manuel Cámara (CCOO) considerà que la vaga havia estat una resposta a la política econòmica i social del Govern i la direcció del PSOE. Especialment, continuà Cámara, després d'una campanya de por, calúmnies i mesures per evitar la participació. El secretari general d'UGT Balears, Francesc Obrador, assegurà que, per als qui tenien por a l'ocupació del carrer amb una vaga general, s'havia demostrat que els mobilitzats havien sabut comportar-se per la força de la raó i de la realitat. El cant de La Internacional tancà l'acte.⁷⁶⁶

En les reaccions a l'aturada general, la majoria dels agents socials i polítics contraris argumentaren la manca de raons per la vaga i la falsa sensació de paràlització provocada pels piquets quan, segons aquests, no va ser en realitat tan generalitzada.

⁷⁶⁶ *Diario de Mallorca*, 15 de desembre de 1988, 2-16.

El president de la gran patronal CAEB, Francesc Albertí, afirmà que l'aparença d'incidència havia estat més gran que l'afectació real. Per a Albertí, moltes empreses feren feina a porta tancada i, sense l'acció dels piquets, la vaga només hauria arribat a un 20%.

Demetri Peña, president de la PIMEM, va atribuir l'èxit de la vaga a la por dels petits i mitjans establiments a la possibilitat que els piquets rompessin els vidres dels seus mostradors. Aquest seria el fet que hauria concedit la victòria de la vaga als sindicats.

El president del Parlament balear i líder d'UM, Jeroni Albertí, considerà que la vaga no havia estat justificada, destacà el civisme de la població i va relacionar la vaga generalitzada al temor als piquets.

El secretari general de la Federació Socialista Balear (FSB-PSOE), Josep Moll, també reiterà que no existien raons convincents per l'aturada i assegurà, com havien fet altres veus, que l'actuació dels piquets i la por que provocaren varen fer triomfar la vaga.

El president del Govern Balear, Gabriel Cañellas (AP), considerà un èxit l'aturada però diferencià els vaguistes en tres categories: els qui feren vaga cridats pels arguments dels sindicats, els qui no anaren a treballar per altres motius diferents i els qui no treballaren per por als piquets. El conseller adjunt a la Presidència, Francesc Gilet, afirmà que “no sabia que hi feien tants de *punkies* a la manifestació”.

Només el PSM, en veu del seu portaveu parlamentari Sebastià Serra, felicità els sindicats per l'èxit de la vaga i per una jornada que havia transcorregut positivament. Serra veia impossible que el govern del PSOE es pogués negar a negociar.

Manuel Cámara (CCOO) valorà la vaga amb el convenciment que el seu sindicat i UGT seguirien pressionant els empresaris i el govern central per negociar. Per al secretari general de CCOO Balears, el 14-D havia estat un punt i a part en la mobilització laboral dels darrers anys que impedia al govern González seguir amb la mateix prepotència o intentar una operació comstètica.

El secretari general d'UGT Balears, Francesc Obrador, reconegué que la manifestació del 14-D havia superat totes les expectatives i que res no tornaria a ser igual

després de la vaga general. També opinà sobre el ban del batle de Palma que considerà un error polític i reclamà que Aguiló demanàs disculpes.⁷⁶⁷

Per emmarcar del tot la vaga, cal fer esment que la doble militància de Francesc Obrador (dirigent d'UGT i batle de Calvià pel PSOE) provocà l'enèsima crisi dins la FSB.

Les setmanes anteriors a la vaga, el comitè balear del sindicat ratificà el seu secretari general per les informacions que posaven en qüestió el seu paper al capdavant de l'organització.

Obrador posà a disposició del PSOE el seu càrrec a l'executiva de la federació balear al mateix temps que els dirigents socialistes, Joan March⁷⁶⁸ i Josep Moll, defensaven el Pla d'Ocupació Juvenil.

Un cop passada la jornada d'aturada general, la FSB assegurà que Obrador mantenia les mateixes possibilitats d'encapçalar la candidatura del PSOE de Mallorca al Parlament de les Illes Balears com ocorregué realment a les eleccions de 1991.⁷⁶⁹

Per concloure aquest apartat, a nivell estatal, l'èxit de la vaga general obligà al govern de Felipe González a retirar el Pla d'Ocupació Juvenil i inicià un redreç de la política portada fins llavors. L'anomenat *gir social*⁷⁷⁰.

Aquest gir, sobretot impulsat des de l'àmbit estatal, tengué una repercussió a Mallorca molt sectorialitzada. Per exemple, en el cas mallorquí va haver de respondre a la força dels sindicals entre els treballadors dels sectors serveis, especialment als hotels.

4.5 Vaga general de 28 de maig de 1992

⁷⁶⁷ Diario de Mallorca, 15 de desembre de 1988, 22 i Diario de Mallorca, 16 de desembre de 1988, 4-6.

⁷⁶⁸ Joan March Noguera (Palma,) és un apotecari i polític mallorquí del PSOE. Es llicencià en Farmàcia al 1976 i va ser el líder del Partit Socialista Popular a Mallorca fins a la fusió amb el PSOE al 1978. Va ser diputat al Parlament de les Illes Balears entre 1983 i 1991 i secretari general del PSIB-PSOE entre 1991 i 1994. Va ser membre del corrent mallorquinista polític dins el PSIB-PSOE anomenat Socialisme i Autonomia.

⁷⁶⁹ Diario de Mallorca, 26 de novembre de 1988, 1; Diario de Mallorca, 1 de desembre de 1988, 4 i Diario de Mallorca, 16 de desembre de 1988, 5-6.

⁷⁷⁰ El País, 14 de juny de 2010 (versió digital)

[http://economia.elpais.com/economia/2010/06/14/actualidad/1276500781_850215.html] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

Els sindicats UGT i CCOO convocaren una vaga general el 28 de maig de 1992 de mitja jornada a tot el territori espanyol, a excepció de les Illes Balears i Múrcia que fou de 24 hores, per protestar contra la política laboral i econòmica del govern espanyol de PSOE.

Els motius que argumentaven eren la reforma de les prestacions dels subsidis de desocupació (l'anomenat *Decretazo*), el projecte de Llei de Vaga i el Pla de Convergència Europea que anava en contra de la voluntat reindustrialitzadora dels sindicats.

No faltaren les veus crítiques que consideraven que l'aturada tenia un transfons polític per la proximitat de les eleccions generals de l'any següent i per aigualir un any de gran projecció internacional per l'estat espanyol amb cites com l'Exposició Universal de Sevilla o els Jocs Olímpics de Barcelona.

De fet, els dubtes sobre si la vaga era precipitada i no hi havia prou malestar social foren contestats pel secretari general de CCOO, Manuel Cámara, en una entrevista. El veterà dirigent sindicalista declarà que “la vaga és una eina esmolada que pot tallar si s'usa malament però estic convençut que al 28M guanyarem”.⁷⁷¹

En els preparatius de les administracions públiques, en l'estratègia dels sindicats per fer triomfar la vaga i la de les patronals per minimitzar-la; era molt present la vaga general del 14 de desembre de 1988 que es considerava un triomf dels mobilitzats per haver aconseguit paralitzat tot l'estat.

La delegació del govern espanyol preparà tots els agents de Policia Nacional (700 a totes les Illes Balears i 200 només a Palma) per garantir el dret del treball i la tranquil·litat durant la jornada de vaga.

En el sector dels transports, es tenia el convenciment que l'Aeroport de Son Santjoan seria un dels punts més crítics per l'arribada de vols xàrter plens de turistes i la voluntat dels sindicalistes d'impedir que el transport discrecional actuàs durant la jornada de vaga. De fet, el transport, regular i discrecional, era el segon gran sector en què tendria lloc la batalla pel triomf o no de la mobilització.

⁷⁷¹ *Diario de Mallorca*, 24 de maig de 1992, 14-15.

Igualment, s'esperava que a l'hostaleria i a la construcció, dos sectors amb gran afiliació sindical, l'aturada fos més important. En canvi, es dubtava de la capacitat per fer tancar el comerç els grans centres comercials i, si bé el petit comerç era més fàcil de coaccionar, la dispersió de les botigues obligava a fer un gran esforç per controlar que realment havien abaixat la barrera.

Hi hagué zones, com Manacor i la seva comarca, en què la majoria dels treballadors de les grans empreses (Perlas Majorica, supermercats Hiper o les fàbriques de mobles) decidiren no fer vaga. A la mateixa zona es produïren algunes cancel·lacions turístiques a sa Coma i Cala Millor.

Els dies previs diversos sectors socials es posicionaren sobre la protesta de dia 28 de maig.

La PIMEM i la CAEB anunciaren un servei de recepció de denúncies contra possibles coaccions durant la jornada. La patronal de la petita empresa demanà als seus associats que obrissin les portes. L'Associació de Joves Empresaris tampoc veia motius per la vaga.

En canvi, diversos comitès d'empresa i juntes de personal de diversos sectors públics i privats mostraren el seu suport a l'aturada. La Federació d'Associacions de Veïnats de Palma també es manifestà en contra del *Decretazo*.

Els professors de la Universitat de les Illes Balears protestaren per una carta del rector Nadal Batle en què sol·licitava que el personal docent avisàs per avançat si s'unirien o no a la protesta. Un sector dels docents més crítics amb la gestió del rector va considerar que el missatge fregava la coacció.⁷⁷²

Arribà la jornada de vaga de 28 de maig de 1992 i, al final del dia, les xifres aportades per uns i altres foren especialment dispars. Els sindicats asseguraren que el seguiment fou d'entre un 80-85%, la patronal entre un 0 i un 10% i la delegació de govern un 30%. El *Diario de Mallorca* assegurà que la incidència havia estat limitada a l'illa i molt menor que la vaga general del 14 de desembre de 1988.

⁷⁷² *Diario de Mallorca*, 28 de maig de 1992, 3-8.

El mateix mitjà de comunicació féu una comparativa per sectors de les dades aportades per uns i altres. Segons aquesta gràfica a la sanitat (85% segons els sindicats i 10% segons la patronal), a l'administració pública (30% contra 3%), l'aeroport (100% contra 32%), l'ensenyament (70% contra 30%), als mitjans de comunicació (15% contra 1%), al petit comerç (50% pels sindicats i sense dades de la patronal), al gran comerç (50% pels sindicats i sense dades per la patronal), els bars (50% contra 10%), el servei de correus (100% pels sindicats i sense dades de la patronal), la construcció (100% contra 20%), la indústria (80% contra 30%), Gas y Electricidad Sociedad Anónima (GESA) (65% pels sindicats i sense dades de la patronal), al port de Palma (100% pels sindicats i sense dades per la patronal), al sector de la neteja (85% contra 0%) i l'única coincidència en el sector dels transports (100%).

El delegat de govern espanyol a les Illes Balears, Gerard García⁷⁷³, informà d'un 30% de seguiment a partir de mostres i dades aportades per la patronal. Descartà la informació aportada pels sindicats perquè "eren dades preparades des d'abans". García assegurà que hi havia hagut menys incidents, problemes i crispació del que esperava.

La vaga del 28 de maig de 1998 va tenir alguns focus d'atenció a Palma i a la seva badia.

Al polígon de Son Castelló, la jornada començà de matinada quan els líders d'UGT i CCOO, Miguel Robredo i Manuel Cámara, acudiren a les cotxeres de l'Empresa Municipal de Transports (EMT) de Palma per impedir que sortissin més busos dels pactats als serveis mínims. Els dirigents sindicals s'excusaren que d'aquesta manera s'evitarien problemes amb els busos espargits pels carrers de la ciutat.

Posteriorment, la presència de menys piquets que a la vaga de 1988 provocà que la majoria dels treballadors del polígon acudissin al seu lloc de feina. Les empreses només tancaven quan passaven els piquets i seguien fent feina amb la barrera tancada.

Al centre de Palma, la majoria dels establiments comercials obriren i aquest fet dona una sensació de tranquil·litat als carrers més centrals de la capital mallorquina.

⁷⁷³ Gerard García Franco (Palma, 1946) és un arquitecte i polític mallorquí del PSOE. Va ser regidor de l'Ajuntament de Palma encarregat de vies, obres i manteniment entre 1983 i 1989. També fou delegat del govern espanyol a les Illes Balears entre 1989 i 1996.

A mitjan matí acudiren els piquets però només aconseguiren tancar dos establiments del petit comerç i fracassaren en el seu intent d'acabar amb l'activitat del gran centre comercial Galerías Preciados. Després de 45 minuts de negociació, els dirigents sindicals sortiren amb l'explicació que la direcció del centre comercial tenia ordre de mantenir-lo obert i els treballadors eren al seu lloc de feina per pròpia voluntat. Els piquets abandonaren la zona cridant contra l'egoisme dels comerciants.

A les zones amb infraestructures turístiques la tensió va ser més important.

L'aeroport patí des de matinada l'acció dels piquets que impediren l'arribada dels busos per recollir els turistes que arribaven en vols xàrter. De fet, la Policia Nacional sol·licità la retirada del transport discrecional en bus que s'havia previst per evitar incidents. La protesta deixà milers de passatgers a l'aeroport sense poder arribar al seu destí final i sense entendre la situació que s'havia creada. L'alternativa que intentaren els touroperadors va ser contractar milers de taxis però els piquets reaccionaren aixecant barricades i trencant alguns vidres dels taxis que acudiren a Son Santjoan.

Al migdia, a la primera línia de la zona turística de la platja de Palma, un piquet de 300 sindicalistes es descontrolà dels seus dirigents i entrà en una dinàmica de destrosses als bars i botigues de souvenirs que tenien obert, un fet que es considerà una provocació. La majoria dels turistes es refugiaren on pogueren, tot i que un petit grup de turistes embriacs s'uní a la dinàmica de destrucció dels piquets que acabà amb l'arribada de la policia.

Al costat oposat de la badia de Palma, a Palmanova i a Magaluf (Calvià) es produïren cinc detencions quan un piquet intentà tancar un supermercat de la zona turística. Un dirigent d'UGT denuncià que fou agredit per la Guàrdia Civil durant la detenció i al quarter.⁷⁷⁴

Al vespre va tenir lloc una manifestació convocada per CCOO, UGT i USO que reuní unes 5.000 persones entre la plaça d'Espanya i la Plaça Major de Palma. El lema de la capçalera era "Perquè no ho paguem sempre els mateixos" i es produïren alguns incidents durant el recorregut quan alguns manifestants consideraren una provocació que els establiments romanguessin oberts durant la marxa de protesta.

⁷⁷⁴ *Diario de Mallorca*, 29 de maig de 1992, 3-29 i *Diario de Mallorca*, 30 de gener de 1992, 3-4.

La notícia de la detenció dels cinc sindicalistes al municipi de Calvià fou un altre moment de tensió amb alguns intents de desviar la manifestació cap al lloc on es trobaven els detinguts.

En els discursos, Valentín García (USO) assegurà que no renunciarien a la defensa dels drets bàsics. El dirigent de la UGT, Miguel Robredo, va atribuir als sindicalistes ser els veritables socialistes i no el govern de Felipe González. Manuel Cámara (CCOO) va fer referència a la participació a la vaga i a la manifestació augurant que “ni els mitjans de comunicació ni la patronal acceptarien que la vaga havia tingut un seguiment del 85% ni que a la plaça Major s’havien reunit 15.000 companys”.

Els partits polítics valoraren de manera diferent la vaga depenent de si havien donat suport o no a l’aturada.

El Partit Popular, en declaracions del conseller adjunt a la presidència Francesc Gilet i del secretari general José Antonio Berastain, consideraren que la vaga havia estat un fracàs dels sindicats perquè només havien fet vaga els piquets i l’aturada, de rebot, havia malmenat la imatge turística internacional de Mallorca, especialment per haver durat dotze hores més que a la resta del territori espanyol com també passà a Múrcia.

El secretari general del PSOE a les Illes Balears, Joan March, considerà que la vaga del 28 de maig de 1992 havia tingut molta menys participació i incidència que la de 1988. Emplaçà al diàleg entre el govern espanyol i els sindicats per solucionar els conflictes que portaren a la vaga general.

Per part del PSM, el seu portaveu parlamentari Pere Sampol lamentà que els petits empresaris no tinguessin visió de país. Per al dirigent nacionalista, les petites i mitjanes empreses haurien d’haver entès que davant la situació econòmica pagava més la pena perdre un dia de caixa per protestar contra el govern.

La direcció d’UGT a Balears, segurament davant el limitat ressò de l’aturada, es curava en salut. En paraules del seu secretari general Miguel Robredo, assegurava que les vagues i les aturades parcials no els agradaven i per això esperaven que el govern entràs dins la dinàmica negociadora. Així i tot, reiteraven que la vaga del 28M havia mobilitzat molta gent.

En canvi, el president de la CAEB Francesc Albertí se sentia fort després de l'aturada. Afirmà que els empresaris havien perdut la por als piquets i criticava els sindicats per viure de les subvencions públiques i comptar cada vegada amb menys afiliats. També posà de manifest, com havia fet el PP, el mal que l'aturada havia provocat a la imatge de Mallorca com a destí turístic.⁷⁷⁵

El desenllaç de la vaga de 1992 a nivell estatal va ser l'aprovació de la Llei de Vaga l'any següent amb l'acord dels sindicats i la reconversió, posteriorment, del decret de desocupació en llei.⁷⁷⁶

4.6 Vaga general de 27 de gener de 1994

Els sindicats majoritaris CCOO i UGT convocaren un vaga de 24 hores a tot el territori de l'estat espanyol per protestar contra la reforma laboral del govern socialista de Felipe González al 27 de gener de 1994.

Els principals motius que argumentaven els sindicats foren la retallada de la prestació per desocupació, la pèrdua de poder adquisitiu dels pensionistes, la reducció dels salaris dels treballadors públics i les retallades en la inversió pública.

Més concretament, pel que fou la reforma laboral, es criticava la desregulació de la intermediació pública en el mercat de treball, el manteniment d'alts nivells de temporalitat i precarietat, la desregulació laboral per augmentar el poder empresarial, abaratir els acomiadaments, posar en qüestió el paper de la llei suprimint el principi de norma mínima i fixar un termini per la derogació de les ordenances laborals i supressió dels mecanismes d'estabilitat dels convenis col·lectius.

⁷⁷⁵ *Diario de Mallorca*, 30 de gener de 1992, 3-4.

⁷⁷⁶ *El País*, 14 de juny de 2010 (versió digital)

[http://economia.elpais.com/economia/2010/06/14/actualidad/1276500781_850215.html] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

En definitiva, els sindicats consideraven que el govern González havia decidit una sortida de la crisi econòmica que es viva en aquell moment mitjançant mesures neoliberals.⁷⁷⁷

A Mallorca, els dies previs a la vaga ja s'organitzaren actes per conscienciar els treballadors de la necessitat de participar a la mobilització. Dia 13 de gener de 1994, es convocà una assemblea a un cinema de Palma i després va tenir lloc una manifestació en què participaren unes 700 persones que, finalment, lliuraren un document a la delegació del govern espanyol amb els arguments de la protesta.

Tant CCOO com UGT consideraven que la reforma laboral que es plantejava anava en contra de l'Estatut dels Treballadors i per això convocaven la vaga general.

Les patronals, en canvi, plantejaven la qüestió d'una manera diferent. La CAEB assegurava que les reduccions massives de plantilla ja havien acabat i, pel que fa a la vaga, sol·licitaven a les autoritats que garantissin el dret al treball. La PIMEM reclamava que es denunciassin les actuacions dels piquets.⁷⁷⁸

A mesura que s'apropava la jornada de vaga, els diaris posaven en context la protesta com per exemple l'aparició de tres empreses de treball temporal a les Illes Balears, una de les bèsties negres dels sindicats, després que el govern estatal les legalitzàs.

El dirigent d'IU i de CCOO Francesc Frutos acudí a Palma on declarà que la vaga havia de servir per derrotar Felipe González. El sindicat d'inspiració comunista preveia una màxima participació dels treballadors de la construcció perquè era un dels sectors més afectats per la reforma laboral. L'empresa municipal de neteja EMAYA anuncià que no prestaria el servei de recollida la nit del 26 al 27 de gener.⁷⁷⁹

⁷⁷⁷ Article d'opinió dels sindicalistes de CCOO Agustín Moreno García i Ángel Martín Aguado titulat "¿Reforma laboral o ley de la selva?". *El País*, 29 de novembre de 1993 (edició digital) [http://elpais.com/diario/1993/11/29/economia/754527620_850215.html] (Consultat: 21 de febrer de 2017).

⁷⁷⁸ *Diario de Mallorca*, 14 de gener de 1994, 8 i 27 i *Diario de Mallorca*, 15 de gener de 1994, 3.

⁷⁷⁹ *Diario de Mallorca*, 16 de gener de 1994, 6; *Diario de Mallorca*, 18 de gener de 1994, 13 i *Diario de Mallorca*, 19 de gener de 1994, 12.

Després de tres vagues general i de més de quinze anys de llibertat sindical, l'estratègia de CCOO i UGT per fer triomfar una vaga general a Mallorca i paraitzar l'illa ja era clara abans que arribàs la jornada de protesta.

Per a la vaga del 27 de gener de 1994 es preveia l'actuació d'uns 6.000 membres de piquets repartits en grups d'entre cent i cinc-centes persones repartits entre una dotzena punts claus de Palma i de la resta de l'illa. Era especialment important aturar l'activitat als polígons de Can Valero, Son Castelló, Inca, Manacor i les zones turístiques de Palma, Lluçmajor i Calvià.

El sindicats sabien que havien de seguir fil per randa l'estratègia executada una i altra vegada a les anteriors vagues generals.

Abans de mitjanit, l'atenció dels piquets, calia centrar-la a les panificadores, els escorxadors, la recollida de fems i els locals de copes del Passeig Marítim. Al matí, els piquets s'haurien de dirigir al centre de Palma per informar de la protesta a hotels, bancs, centres administratius i de comerç. Les gran superfícies comercials sempre eren més difícils de tancar per això s'intentava paraitzar-ne l'activitat.⁷⁸⁰

Els serveis mínims dels treballadors públics i dels serveis essencials va tornar a ser un tema polèmic perquè la delegació del govern espanyol havia fixat uns serveis mínims en desacord amb els sindicats.

La PIMEM temia que no es disposàs de prou agents de policia ja que els sindicats policials s'havien posicionat a favor de la vaga, com per exemple els delegats de la UGT de la policia municipal de Palma.

En els hotels hi havia d'haver tres persones per torn. Els centres sanitaris havien d'atendre urgències i consultes dels desplaçats. A les escoles i instituts, calia la presència del director, el cap d'estudis i el conserge. S'asseguraren 11 vols amb la península i 13 amb la resta de les Illes Balears. L'Empresa Municipal de Transports (EMT) de Palma havia de disposar de 13 vehicles per a serveis mínims. La Transmediterranea tenia previst avançar o endarrerir els vaixells per no coincidir amb la vaga.

⁷⁸⁰ *Diario de Mallorca*, 22 de gener de 1994, 3.

Només existia un acord parcial en els serveis mínims dels ferrocarrils i existia un enfrontament en les benzineres i el transport interurbà.⁷⁸¹

La posició dels partits amb representació parlamentària era divergent. PP i PSOE es mostraven en contra de la vaga. El president Gabriel Cañellas la qualificà de “vaga política”. El delegat del govern espanyol, Gerard García, declarà que no es permetria que els piquets coartessin la llibertat de ningú. El PSM hi estava d’acord i el seu dirigent Pere Sampol convidà a unir-se a la protesta als petits empresaris.

Just abans de la jornada de vaga, CCOO i UGT animaren els treballadors a no complir els serveis mínims no acordats i convidaren els pares a no dur els seus fills a escola. La PIMEM, en canvi, retirà el seu suport a la reforma del govern González.⁷⁸²

Un cop passada la jornada de vaga, la lectura va ser diferent depenent si les dades les aportaven els sindicats o la patronals. Segons els convocants, el seguiment a Mallorca va ser d’entre 80-85% i, segons els empresaris, només el 30% dels treballadors s’adheriren a la vaga. Els primers consideraren la protesta un èxit i els segons un fracàs.

El *Diario de Mallorca* assegurà que el seguiment havia estat d’aturada total al transports terrestre, marítim i aeri. El seguiment fou alt als polígons industrials de Palma i mitjà a l’hostaleria. En canvi, la vaga presentà poca incidència a la sanitat, l’ensenyament (tot i l’assistència de molts pocs alumnes) i, sobretot, a l’administració pública. El comerç només tancà al centre de Palma per l’actuació dels piquets.

A la Part Forana, l’actuació dels sindicats va provocar l’aturada de les principals indústries del polígon i els comerços del centre d’Inca. A Sóller la incidència va ser poca i a Lluçmajor només varen fer vaga les fàbriques però el comerç sí que obrí. La incidència a Manacor i la seva comarca va ser escassa.

Els incidents durant tota la jornada varen ser mínims. Només va haver-hi un empresari de Calvià que fou empès per alguns piquets i necessità protecció policial. No es produí cap detenció a Mallorca relacionada amb la vaga.

⁷⁸¹ *Diario de Mallorca*, 25 de gener de 1994, 3-5.

⁷⁸² *Diario de Mallorca*, 26 de gener de 1994, 3-5 i *Diario de Mallorca*, 27 de gener de 1994, 3-4.

El dia de protestà acabà amb una manifestació a Palma en contra de la reforma laboral amb l'assistència d'unes 20.000 persones, segons els sindicats, i 15.000, segons la Policia Local.

Durant la marxa, des de la plaça d'Espanya fins a la Plaça Major, sobretot es cridà contra el president del govern espanyol, Felipe González.

Convocaren la marxa CCOO, UGT, USO, STEI-i, SABEL, SATSE, SUP, ANPU, SIB, CGT i CNT. També s'hi adheriren EU, PSM, PCIB, PCB, Els Verds, Revolta, Federació d'Associacions de Veïnats de Palma, Consell de la Joventut de les Illes Balears, Associació de Dones, el GOB, Jutges per la Democràcia, SOS Racisme i un col·lectiu d'advocats.

El líder d'UGT Balears, Lorenzo Bravo, considerà que la vaga havia estat un èxit i que obligava al govern espanyol a negociar. Manuel Cámara, líder de CCOO Balears, considerà que la vaga del 14 de desembre de 1988 havia estat més espontània però la de 27 de gener de 1994 havia estat més secundada.⁷⁸³

En aquest cas, la pressió dels sindicats a l'esfera estatal no va poder tombar la reforma laboral que el govern del PSOE, presidit per Felipe González, va aprovar al Congrés dels Diputats.⁷⁸⁴

La manifestació de la vaga gener de 1994 va gaudir d'una assistència remarcable que contrasta amb la incidència de l'aturada que no es veié afavorida per la data de la mobilització, en plena temporada baixa del sector turístic.

4.7 Vaga general de 20 de juny de 2002

Després de vuit anys sense una vaga general, els principals sindicats a nivell estatal, CCOO i UGT, convocaren una aturada al 20 de juny de 2002 contra l'anomenat *Decretazo* del govern Aznar que reformava la prestació per als desocupats. Entre d'altres

⁷⁸³ *Diario de Mallorca*, 28 de gener de 1994, 3-23.

⁷⁸⁴ *El País*, 14 de juny de 2010 (versió digital)

[http://economia.elpais.com/economia/2010/06/14/actualidad/1276500781_850215.html] (Consultat: 3 de febrer de 2017).

mesures es perdia la prestació si es rebutjaven tres ofertes de feina o s'obligava a acceptar una feina proposada per l'INEM a menys de 30 km del domicili del treballador.⁷⁸⁵

A Mallorca, la vaga coincidí en plena temporada turística i suposà un nou episodi en l'enfrontament que mantenien el govern autonòmic del Primer Pacte de Progrés i el govern central del Partit Popular. El president del Govern de les Illes Balears, Francesc Antich (PSOE), considerà una provocació la proposta de la delegada del govern central, Catalina Cirer (PP), que la policia escortàs els busos del transport discrecional de turistes. Antich demanà responsabilitat dels sindicats en el compliment dels serveis mínims.

La topada entre el PSOE i el PP a causa de la vaga també va tenir lloc l'Ajuntament de Palma amb les declaracions del portaveu socialista Antoni Roig considerant abusius els serveis mínims de l'EMT.

En el mateix context previ a la convocatòria de la vaga general, l'anterior secretari general de CCOO i en aquell moment senador per designació autonòmica, Manuel Cámara (EU), presentà una proposta a la cambra alta espanyola crear una comissió mixta Estat-Illes Balears per estudiar la situació dels treballadors fixes discontinus, molt habituals a l'economia turística de les illes. La majoria absoluta del PP al Senat tombà la proposta.

Les patronals CAEB i PIMEM sol·licitaren públicament que es respectàs el dret al treball al mateix temps que USO, que també s'havia adherit a la vaga, denunciava coaccions al sector de l'hostaleria i la neteja.⁷⁸⁶

El dia de la convocatòria, 20 de juny de 2002, la vaga va tenir un seguiment molt diferent si es fa cas de les dades del govern, un 21%, o dels sindicats, 90%. El diari *Ultima Hora*, titulà, l'endemà de l'aturada, "*Huelga a medias*". La jornada transcorregué com si fos un dissabte o un diumenge, els carrers es buidaren i les platges s'ompliren. En sectors com l'hostaleria, la restauració, el comerç i l'oferta complementària havien estat habituals acords entre treballadors i empreses de canviar el dia de vaga per un dia de festa. La gran majoria de serveis mínims es respectaren.

⁷⁸⁵ *El Mundo*, 30 de març de 2007 (versió digital)

[<http://www.elmundo.es/mundodinero/2007/03/30/economia/1175263243.html>] (Consulta: 6 de febrer de 2017)

⁷⁸⁶ *Ultima Hora*, 20 de juny de 2002, 3-9.

Si ho comparem amb les dades estatals, d'un 84% segons els sindicats i d'un 17% segons el govern central, fa pensar que la participació a la vaga va ser superior a la mitjana espanyola. Tot i això, s'ha de tenir en compte les peculiaritats territorials (el fet insular), i socioeconòmiques (a causa d'una economia molt terceritzada basada gairebé exclusivament en el monocultiu turístic) de Mallorca.

Entrant en el detall, a l'aeroport de Son Santjoan, l'aturada va tenir una incidència important i es produïren els incidents més destacats. Es cancel·laren centenars de vols i només sortiren i aterraren una vuitentena d'avions. En aquest indret fou una excepció i ni sindicats ni patronal de la neteja respectà els servies mínims i les terminals presentaven un aspecte fantasmagòric. De matinada, just després que començàs la vaga, un piquet de CCOO i UGT intentaren impedir la sortida de busos que portaven els turistes fins als seus hotels asseient-se a terra. La Policia Nacional hagué d'intervenir per retirar els manifestants.

També de matinada, els treballadors d'EMAYA deixaren el fems dels carrers sense recollir també per la pressió dels piquets.

Com havia estat tradicional a les vagues generals anteriors, la sortida dels busos de l'EMT de les cotxeres del polígon de Son Castelló fou un altre punt de tensió. Després d'hores de negociacions, de matinada s'arribà a un acord de 22 busos per a serveis mínims i no se'n deixà sortir cap més. L'acció del grup de 700 piquets de CCOO i UGT al polígon fou determinant per minimitzar l'activitat en aquesta zona industrial i de serveis. Formaven part del grup els respectius secretaris generals dels sindicats, Josep Benedicto i Lorenzo Bravo; la regidora de l'Ajuntament de Palma Lila Thomàs (EU) i el recent elegit coordinador d'EU Miquel Rosselló.

El piquet tallà momentàniament els accessos a Son Castelló i es retirà quan arribaren els efectius de la Policia Nacional. Posteriorment, els manifestants recorregueren els carrers del polígon on la majoria de les empreses o bé no tenien activitat o bé ho feien a porta tancada. Així i tot, l'acció dels piquets aconseguí tancar al seu pas algunes empreses.

En el sector comercial de Palma hi hagué una important diferència entre els petits establiments i les grans superfícies. Al centre de la capital mallorquina, un nombre important de petites i mitjanes empreses baixaren la barrera per la vaga fins al punt que

la PIMEM xifrà el seguiment en un 70%. El Mercat de l'Olivar, tal vegada el més important de Palma, tancà a migdia per falta de clients. L'acció dels piquets pels carrers més cèntrics col·laborà en l'aspecte d'inactivitat tot i que no aconseguiren tancar les grans superfícies del centre de Palma i molt menys les de la perifèria.

A la Platja de Palma, els sindicats xifraren el seguiment amb més d'un 90% però segons la premsa la sensació no era de vaga generalitzada i els establiments només tancaren momentàniament quan passaven els piquets. La delegació del govern espanyol considerarà que només havia secundat la vaga un 30% d'aquesta zona turística de Palma.

En altres sectors, per exemple la construcció, s'aturaren de fer feina un 20% dels treballadors. A la sanitat la delegació de govern xifrà en un 23% i els sindicats no aportaren dades. Al sector de l'ensenyament, que la vaga coincidí amb el darrer dia lectiu, la xifres oscil·laren entre un 43 i un 39% de seguiment segons fossin dades dels sindicats o de la Conselleria d'Educació, així i tot en aquest sector s'esperava més participació a la vaga. Pel que fa a la funció pública, els sindicats xifraren la participació en un 55% al Parlament i al Govern i del 60% a l'Ajuntament de Palma. Les corresponents administracions calcularen el suport de la vaga en un 30% al Govern, un 20% a l'Ajuntament de Palma i 10% al Consell de Mallorca.

Fora de Palma, la vaga tengué una incidència important al nuclis d'Inca, Manacor i les zones costaneres. En canvi, passà totalment desapercebuda a les localitats més petites.

A la ciutat d'Inca feren vaga les empreses del polígon i la construcció però els 150 piquets que actuaren no aconseguiren aturar l'activitat comercial del centre ni tan sols que no es muntàs el mercat dels dijous.

A Manacor, la concentració de manifestants arribats de la resta de la comarca arribà a 1.500 amb la presència d'alguns destacats líders dels partits d'esquerres de les localitats properes. Es produïren alguns enfrontaments físics amb la policia de menor entitat, es tallà momentàniament la sortida cap a Cala Rajada, es tancaren alguns supermercats però no es pogué aturar la producció de la fàbrica de perles Majorica.

A les zones costaneres i turístiques de les badies de Pollença, Alcúdia, Cala Rajada, Cala Millor, Cales de Mallorca i Cala d'Or el seguiment a l'hostaleria va ser

gairebé total amb manifestacions davant els establiments i amb intents de tallar algunes carreteres. Els bars i els comerços també tancaren al Llevant i al Migjorn però no a les badies del nord de l'illa.

La participació a la vaga a les zones turístiques de la Part Forana contrasta fortament amb la poca incidència que es documentà a la Platja de Palma.

Als pobles petits de la serra de Tramuntana la vaga va ser inexistent. Sí que hi hagué seguiment a la ciutat de Sóller entre la majoria dels treballadors del ferrocarril i de l'empresa de gas i, en menor mesura, de l'hostaleria i l'ensenyament.

A la comarca de Ponent el contrast entre un municipi i l'altre va ser important. A Calvià, un terme municipal eminentment turístic, només treballaren els serveis mínims de la planta hotelera i centenars de persones en forma de piquet recorregueren els carrers de Palmanova, Magaluf i Santa Ponça. La majoria dels comerços tancaren, fins i tot les grans superfícies, i es produïren alguns enfrontaments físics amb treballadors que havien decidit treballar i petits saquejos. A Andratx, en canvi, només tancaren alguns restaurants del nucli del port i la resta del terme municipal visqué amb total normalitat.

Una part del repertori de la vaga general que més força prengué a partir del segle XXI és la manifestació del capvespre del dia de la convocatòria.

La participació de la marxa fou de 15.000 participants segons el diari *Ultima Hora*, 20.000 segons els convocants, 12.000 per a la Policia Local i uns 7.000 segons la delegació del govern espanyol.

De fet, foren dues o tres manifestacions de manera simultània i compartint gairebé el mateix recorregut entre la plaça d'Espanya i la Plaça Major de Palma. USO es concentrà abans a la plaça del comtat del Rosselló i la CGT a la plaça de l'Olivar.

El lema de bloc de CCOO i UGT fou "Treball i protecció social són drets, que no te'ls prenguin" i el dels sindicats CNT, CGT, USO i STEI-i fou "Som persones i no mercaderies".

El Govern del Primer Pacte de Progrés envià una àmplia representació encapçalada pel vicepresident Pere Sampol (PSM) i completada pel conseller de Treball

Eberhard Grosske (EU), la consellera de Benestar Social Fernanda Caro (EU) i la conselleria de Medi Ambient Margalida Rosselló (Els Verds).

En el moment dels discursos, Lorenzo Bravo (UGT) criticà la política social de José Maria Aznar i anuncià més mobilitzacions si el govern central no rectificava després de la vaga general. Demanà al PSOE que reaccionàs perquè sinó els sindicats quedarien tot sols defensant els valors de l'esquerra i s'haurien de radicalitzar. Bravo també féu autocrítica i reconegué que els sindicats havien d'escoltar més els treballadors i les treballadores per seguir tenint la seva confiança.

Per la seva part, el secretari general de CCOO Balears, Josep Benedicto, assegurà que seguirien donant suport a les mobilitzacions contra la política del govern central del PP que qualificà de "feixista".

Les reaccions dels partits polítics i els agents socials depengueren, amb alguns matisos, de la posició que havien adoptat anteriorment enfront de la convocatòria de vaga.

El conseller de la Presidència, Antoni Garcias (PSOE), comparà el resultat de la vaga com si el dia laborable fos un dissabte. També destacà l'absència d'incidents importants durant la jornada.

Catalina Cirer (PP), delegada del govern espanyol, es felicità que la feina prèvia al dia de la vaga havia donat els seus fruits i havia reganat la tranquil·litat a excepció d'alguns incidents propis de convocatòries com aquesta.

El diputat al Parlament del PP Joan Flaquer es mostrà obertament crític amb la convocatòria i es negà de parlar de vaga general perquè l'aturada no havia estat seguida per la majoria de la població.

El secretari d'organització del PSIB-PSOE, Damià Cànaves, parlà d'èxit de la vaga donada la situació en contra que havia trobat la convocatòria.

Joan Antoni Salas, secretari d'organització del PSM, afirmà que la participació havia estat notable però menys de l'esperada a causa de la campanya de la por que havia portat a terme el govern central i el PP.

El secretari general d'UM, Bartomeu Vicens, considerà que la jornada només havia estat una vaga a mitja marxa i reclamà una nova negociació entre el govern i el sindicats, especialment en la qüestió dels fixos discontinus.

Miquel Rosselló, coordinador d'EU, qualificà la vaga d'èxit i convidà al PP a negociar si realment volia fer una cosa sensata.

El president de la patronal CAEB, Josep Oliver, per suposat, expressà una opinió totalment oposada. Oliver relacionà el poc seguiment, segons ell, de la vaga amb la debilitat dels sindicats. Això sí, lamentà la imatge internacional pels canvis que hagueren de fer els touroperadors per evitar la vaga.

Miquel Vicenç, president de Foment del Turisme, només destacà la seva percepció de poca incidència al sector turístic.

UGT considerà que el seguiment de la vaga havia estat contundent i criticà la tergiversació del govern central i d'alguns mitjans de comunicació. Destacaren el gran seguiment que havia tengut a les empreses més importants de l'illa i l'absència d'incidents destacables. Amenaçaren amb més mobilitzacions si no es retirava el *Decretazo*.

CCOO felicità als sindicats convocants i les entitats socials i els partits polítics que s'havien adherit a la vaga. Considerà que a Mallorca s'havien aturat els sectors del turisme, el comerç, el transport i la indústria. També valoraren que la incidència havia estat destacada a la funció pública. El missatge que segons CCOO havia transmès el carrer era que la majoria absoluta no equivalia a la majoria social.⁷⁸⁷

En una visió més reposada, les centrals sindicals consideraren com el seu major èxit haver reunit més de 15.000 persones al carrer un capvespre de gairebé estiu i de vaga general.⁷⁸⁸

La resolució del conflicte, en l'àmbit estatal, passà per el cessament del ministre de Treball Rafael Aparicio i les negociacions que començaren entre els sindicats i el nou responsable Eduardo Zaplana. A la tardor de 2002, el Congrés dels Diputats aprovà un text consensuat amb els sindicats que eliminava els aspectes més polèmics i cedint en la restitució parcial dels salaris de tramitació en acomiadaments improcedents i la protecció

⁷⁸⁷ *Ultima Hora*, 21 de juny de 2002, 3-36.

⁷⁸⁸ *Ultima Hora*, 22 de juny de 2002, 23.

de l'atur pels fixes discontinus (un tema especialment sensible perquè és la fórmula de la majoria dels treballadors del sector turístic de les Illes Balears). Tanmateix, el Tribunal Constitucional sentencià al 2007 que el decret era inconstitucional després del recurs presentat el PSOE, IU, el Grup Mixt i la Junta d'Andalusia per haver abusat del decret llei.⁷⁸⁹

4.8 Vaga general de 29 de setembre de 2010

La crisi econòmica mundial de 2008 colpejà de manera especial l'economia espanyola, en gran part basada en el sector de la construcció. El govern central de José Luis Rodríguez Zapatero (PSOE) féu un gir en la política econòmica i social i aplicà les directrius marcades pel Banc Central Europeu, la Comissió Europea i el Fons Monetari Internacional. Els sindicats consideraren que la reforma laboral aprovada suposava facilitar l'acomiadament dels treballadors, donar més poder als empresaris, debilitar la negociació col·lectiva, una retallada dels salaris i les pensions, a més de la prolongació d'una temporalitat laboral ja de per si abusiva. Per tot això, convocaren una vaga general el 29 de setembre de 2010.⁷⁹⁰

Els dies anteriors a la convocatòria es constava que la crisi econòmica i el canvi que havia experimentat la política del govern socialista no havien tengut prou incidència en la població per contribuir a la sensació de conflicte i de vaga general. L'opinió dels ciutadans, segons recollia el diari *Ultima Hora*, manifestava poca confiança en la tasca dels sindicats i tampoc confiaven en la vaga com instrument vàlid i útil de mobilització. En canvi, sí que ho seria assistir a la manifestació. Un altre motiu per no fer vaga seria la necessitat del sou complet que presentaven les economies familiars.

⁷⁸⁹ *El Mundo*, 30 de març de 2007 (edició digital)

[<http://www.elmundo.es/mundodinero/2007/03/30/economia/1175263243.html>] (Consulta: 6 de febrer de 2017)

⁷⁹⁰ Manifiesto. Así no. 29 de Setiembre. Huelga general.

[http://web.archive.org/web/20111124174407/http://www.ugt.es/huelga_general/index29manifiestohuelgageneral.html] (Consulta: 6 de gener de 2017).

Les centrals sindicals que convocaven l'aturada eren CCOO, UGT, STEI-i, USO, CGT, CNT-AIT i la Comissió de Treballadors Assemblearis (CTA). També s'hi adheriren els partits polítics Els Verds, Iniciativa d'Esquerres, PSM, EU i ERC.

En canvi, no hi donaven suport els sindicats de metges i infermers i tampoc les patronals CAEB, PIMEM, ACOTUR i PIMECO.

El PSOE no donava suport a la vaga tot i que respectava tant l'actitud d'acudir a treballar com la de secundar l'aturada. El PP tampoc s'adherí a la mobilització però creia que existien prou motius de protesta contra el govern. UM es mostrà en contra de la vaga i avançà que tendria poca incidència.

Com havien fet en les anteriors convocatòries de vaga general, i en aquest cas més per combatre el desànim que regnava, els sindicats que defensaven l'aturada portaren a terme una important campanya amb més de 500 assemblees de treballadors, enganxada de cartells, repartiment d'octavetes i concentracions.⁷⁹¹

Malgrat aquest esforç, la incidència de la vaga general del 29 de setembre de 2010 a Mallorca fou limitada. L'editorial del diari *Ultima Hora* assegurava:

“[...]Las principales ciudades de las Islas no vieron alterada la vida cotidiana, salvo por el paso de los piquetes en las calles más céntricas y en los polígonos. El impacto de la huelga general en los principales sectores económicos de Baleares, algunos tan sensibles como el turismo o el comercios, fue incluso inferior al que se había previsto en un primer momento[...].”

Pel que fa a la participació, CCOO, UGT i STEI-i la xifraren en un 68%. Aquesta dada es desglossava en un 87% en la construcció, un 75% en els transports, i un 45% en trens i metro. USO no s'atreu a aportar una xifra i parlà d'un seguiment desigual.

La delegació del govern espanyol assegurà que només el 6,43% dels treballadors de les Illes Balears havien seguit la convocatòria d'aturada general.

És segur que la vaga a les Illes Balears va tenir una seguiment molt menor que la mitjana estatal perquè, segons les dades dels mateixos sindicats, només les Illes Canàries,

⁷⁹¹ *Ultima Hora*, 29 de setembre de 2010, 5-13.

Ceuta, Melilla i el País Basc (aquest darrer territori amb un sistema sindical diferenciat de la resta) presentaren una participació menor a l'aturada.

Pel que fa al desenvolupament de la jornada de vaga per zones i sectors, la mobilització començà, com era habitual, a l'aeroport amb la presència de piquets de COOO i UGT. Posteriorment, de matinada, el focus d'atenció es traslladà a les cotxeres de l'EMT de de Son Banya per només deixar sortir els busos que havien de complir els serveis mínims. En la resta dels transports, hi hagué alguns petits intents de sabotejar les vies dels trens.

La vaga a l'aeroport tengué un seguiment d'un 23,5% segons els sindicats i un 12,7% per la patronal. En els trens les dades foren de 90% i 45% respectivament. Al metro un 100% segons els sindicats i un 45% per al govern. En els autocars turístics, els convocants aportaren la dada d'un 23% i la patronal d'un 15%. En els taxis, la vaga arribà al 15% segons la patronal i els sindicats no aportaren dades. L'EMT, un servei que acumulà retards de 50 minuts durant tot el dia, presentà una repercussió del 80% de seguiment de la vaga segons els sindicats i només d'un 53% per a l'Ajuntament de Palma.

Pel que fa a l'educació, el seguiment per part dels professors fou limitat però la minsa assistència d'alumnes deixà les aules buides. Pel que fa a la participació, els sindicats aportaren la xifra del 30% per l'ensenyament públic i privat. El Govern i la patronal, en canvi, reduí la participació en un 4% a la pública i un 6,4% a la concertada. A la Universitat de les Illes Balears, el seguiment també fou escàs amb la circumstància que la policia detení de matinada un jove pertanyent al col·lectiu Maulets per danys contra el patrimoni quan portava a terme una acció a favor de la vaga.

En la sanitat, com ja s'ha avançat, els sindicats majoritaris al sector no donaven suport a la convocatòria d'aturada general. Pels sindicats convocants, el seguiment va ser del 35% i pel Govern i la patronal del 2,22%.

En el mateix sentit de la incidència als serveis públics, l'empresa municipal de neteja i aigües EMAYA va tenir una participació a la vaga del 87% pels sindicats i del 9% per a l'Ajuntament de Palma. La sensació de vaga en aquest sector es féu visible amb el fems als carrers de capital de Mallorca sense recollir tot i el compliment dels serveis mínims.

En el comerç, els sindicats xifraren la participació en un 32% i les patronals, entre un 1 i un 5% pel gran comerç i un 8% pel petit comerç. Alguns membres d'un piquet de la CNT i la CGT intentaren impedir, sense èxit, que la gran superfície El Corte Inglés de les avingudes no obrís les portes. A mitjan matí, un piquet de UGT i CCOO recorregué els principals carrers comercials de Palma. Els petits comerços tancaven quan apareixen i tornaven obrir quan s'allunyaven. La principal sensació de vaga pel comerç fou la caiguda en picat de les vendes per mor de l'absència de clients.

Al barris més perifèrics de Palma i als pobles petits i mitjans de la Part Forana, la vaga fou inexistent.

Fora de Palma, la vaga només tengué incidència important a la fàbrica de ciment de Lloseta, la fàbrica de galetes Quely d'Inca i els hotels de Magaluf, on en un piquet arribà a reunir unes 200 persones. També hi hagué manifestants a Inca, Manacor, port de Pollença, port d'Alcúdia i Artà. Aquests grups només aconseguiren tancar momentàniament algun comerç i interrompre el trànsit en alguna via de comunicació secundària.

La manifestació que se celebrà a Palma al capvespre del dia de la vaga va reunir unes 20.000 persones per als sindicats i unes 8.000 pel diari *Ultima Hora*. Tres marxes diferents (una d'USO, una altra de CNT i CGT i la majoritària de d'UGT, CCOO i STEI-i) recorregueren la capital de Mallorca. Alguns dels lemes corejats foren "*Rectifica Zapatero*", "*No nos mires, únete*" i "*Manos arriba, esto es un atraco*".

La valoració de la vaga pels agents socials, especialment la dels sindicats, canvià des del mateix dia de la vaga als dies posteriors.

El president de la PIMEM Juan Cabrera considerà que la vaga havia estat un fracàs per la poca incidència que havia tengut.

La CGT i la CNT-AIT asseguraren que s'havia aconseguit l'objectiu d'informar els treballadors sobre la vaga general.

La secretària general de CCOO Balears Katiana Vicens declarà que "diguin el que digui, el dia no ha transmès normalitat". Els portaveus d'USO i l'STEI-i es manifestaren en el mateix sentit.

Lorenzo Bravo, secretari general d'UGT Balears, considerà la vaga digna i es lamentà que “si la gent no vol reflexionar i vol seguir martiritzant-se, els sindicats tenen la consciència ben tranquil·la”.⁷⁹² Per tant, els resultats de la vaga varen ser diferents als que els sindicats esperaven.

La baixa incidència de la mobilització obligà a matisar el discurs als sindicats els dies després de la vaga. Reconegueren que no havien aconseguit connectar amb els treballadors i fer-los conscients dels perjudicis que suposava la reforma laboral del govern Zapatero. Malgrat això, també atribuïren el fet que la vaga no fos més seguida a la por dels treballadors a les represàlies dels empresaris.⁷⁹³

Aquesta aturada general del 2010 demostrà que la crisi econòmica no va ser factor suficient per implicar la majoria de la població en la protesta contra les mesures al govern. El clima social i la legitimitat dels convocants foren elements que es trobaren a faltar en la protesta.

4.9 Vaga general de 29 de març de 2012

L'arribada al govern espanyol del PP de la mà de Mariano Rajoy suposà un canvi important dins la crisi que social i econòmica que patia l'estat espanyol des de 2008 i fins llavors gestionada pel president José Luis Rodríguez Zapatero i el seu govern del PSOE. La nova majoria absoluta del PP comportà una nova reforma laboral que va ser rebuda per com un nou *casus belli* per part dels sindicats. Els majoritaris, UGT i CCOO, consideraven que la mesura tenia l'acomiadament com a principi i fi.

A més, facilitar l'acomiadament en un context de crisi, segons els sindicats, obria la porta a la destrucció massiva d'ocupació. Els representants dels sindicats consideraven necessària la convocatòria que presentaven com un instrument, i no un fi, després d'intentar, sense èxit, el diàleg i la negociació de la reforma laboral amb el govern Rajoy. Per això, es convocà la vaga general de 29 de març de 2012.

⁷⁹² *Ultima Hora*, 29 de setembre de 2010, 1-29.

⁷⁹³ *Ultima Hora*, 1 d'octubre de 2010, 18-19.

La segona de les darreres vagues generals que s'han convocat fins ara a Mallorca s'agreguà la tendència de les darreres mobilitzacions d'aquest tipus amb una seguiment desigual de l'aturada però amb una participació massiva a manifestació convocada pel mateix dia.

La mobilització amb el suport d'UGT, CCOO, STEI-i i USO va ser molt desequilibrat depenent dels sectors i de qui aportava les xifres. La participació va ser molt superior als sectors en què s'havien pactat els serveis mínims que als que no s'havia arribat a cap acord

A l'aeroport de Son Santjoan la vaga va ser seguida per un 85% dels treballadors segons els sindicats i el 50% segons dades de l'administració Els piquets que s'hi personaren de matinada varen permetre que el transport discrecional traslladàs uns 2.000 turistes de l'IMSERSO als seus hotels. La presència policial va ser important per garantir el trànsit de 17.000 passatgers havien contractat un paquet amb els touroperadors. Només operaren 24 vols dels 332 previstos.

Aquesta poca incidència als aeroports, i als ports, va en consonància amb la poca repercussió que tengué l'aturada al sector turístic. Una qüestió sobre el relat del mal que feien les vagues a la imatge turística internacional de Mallorca que s'havia anat imposat en les anteriors vagues general. Només alguns botigues tancaren i els turistes no sortiren dels hotels per recomanació dels mateixos establiments. Els piquets desfilaren gairebé en manifestació per la Platja de Palma sense les accions d'altres aturades generals. Només entraren en alguns hotels per informar els treballadors.

Un altre focus varen ser els polígons industrials i de serveis de Can Valero i Son Castelló. L'anècdota es produí de matinada, quan la policia va detenir quatre sindicalistes d'UGT a Can Valero quan els confongueren amb lladres.

A les cotxeres de l'EMT, on s'havien pactat els serveis mínims, es deixaren sortir els busos imprescindibles i segons els sindicats el seguiment fou del 100% mentre que l'empresa comptà un 65%. Tot i que existí un conat d'enfrontament amb la policia perquè els piquets consideraren que hi havia un intent de no respectar el pacte.

En el sector del comerç, els sindicats comptabilitzaren un seguiment del 50% i les patronals només del 5%.

Els piquets, formats per unes 200 persones, feren l'habitual recorregut per informar i recordar als comerciants que s'havia convocat una vaga general des de la plaça d'Espanya, les avingudes, el carrer del Sindicat, la plaça del Cort, la seu del PP al carrer de Palau Reial, la delegació de govern, l'avinguda de Jaume III i es dissolgué al carrer dels Oms. Just abans de començar l'itinerari, dos joves (un dels dos menors d'edat) pertanyents al Bloc Unitari Anticapitalista (lligat a l'Esquerra Independentista) foren detinguts per la Policia Nacional quan intentaven aturar el trànsit de les avingudes a l'alçada de la Plaça d'Espanya.

A l'ensenyament, els sindicats aportaren unes dades del 50% de participació als centres públics i un 16% als centres concertats. L'administració comptabilitzà la participació en un 23,2%. A l'ensenyament secundària va ser més seguida que a l'educació primària. A la UIB es tallaren momentàniament els accessos i la vaga al metro dificultà l'accés d'estudiants, professors i treballadors. L'Assemblea de la Comunitat Universitària entrà en diverses aules per informar sobre la vaga. Els sindicats del sector sol·licitaren que els doblers estalviats dels treballadors que participaren a l'aturada es reinvertissin en inversions i ajudes als centres educatius.

A la sanitat, els serveis mínims foren superats per l'assistència dels treballadors al seu lloc de feina. Els sindicats asseguraren que un 40% dels treballadors havien secundat la vaga i, en canvi, l'administració només en comptabilitzà un 7,26%. La sensació de vaga se sentí molt més als grans hospitals que als centres de salut, on era difícil sol·licitar cita. El flux de pacients fou menors que en un dia normal.

En altres sectors en què s'havien pactat els serveis mínims, la participació fou destacada, en dades dels sindicats, són el metro, EMAYA (que deixà el fems sense recollir) i el transport discrecional per carretera.

A l'administració pública, tot i els serveis mínims, el seguiment també fou desigual. A l'Ajuntament de Palma segons els sindicats va ser del 60% i segons l'administració del 16%. Entre els treballadors de la comunitat autònoma, un 40% segons els sindicats i un 15,05 segons l'administració. Al Consell de Mallorca, un 40% segons els sindicats i un 9,8% segons l'administració.

A la Part Forana la vaga passà gairebé desapercibuda a excepció dels nuclis més urbans i les zones turístiques.

A la badia de Palma (Llucmajor, Calvià i Andratx) la vaga fou testimonial a excepció de l'intent de tallar el trànsit per part d'un grup de 200 persones al municipi de Calvià.

A la comarca d'Inca, els piquets només actuaren a la capital del Raiguer, on el mercat dels dijous es desenvolupà sense problemes, i al port d'Alcúdia.

A la serra de Tramuntana, tan sols Sóller patí alguna incidència a causa de la vaga en els treballadors del ferrocarril i de l'ensenyament.

A Manacor i la seva comarca, els piquets impediren la sortida dels busos de l'empresa Aumasa. Els manifestants recorregueren el centre de la capital de Llevant informant de l'aturada a supermercats i oficines. A Artà, un grup de piquets intentà aturar els accessos a la localitat i el seguiments als centres d'ensenyament artanencs fou del 90%.

Tal i com s'ha avançat, la manifestació fou el punt àlgid de la vaga del 30 de març de 2012.

En paraules del periodista del diari *Ultima Hora* Juan Torres Blasco:

“Mucha gente manifestandose en Palma, gente que quizá no hace huelga però que si sale a expresar su protesta”

Les dues marxes que tengueren lloc a Palma el capvespre del dia de la vaga reuniren unes 60.000 persones segons els sindicats, més de 25.000 assistents segons la premsa i unes 20.000 en xifres de la Policia Local.

Per una part es manifestaren els sindicats UGT, CCOO, USO i l'STEI-i durant més de dues hores, per mor de la gran aflluència de gent, entre la plaça d'Espanya i la plaça Major passant per les avingudes, Jaume II, el passeig des Born, el carrer del Conquistador i la plaça de Cort. Hi participaren els representants polítics dels partits d'esquerra com Francina Armengol (PSOE), Biel Barceló (PSM-IV-Entesa) i Antoni Verger (PSM-IV-Entesa). El lema fou “Vaga general, volen acabar amb tot, els drets laborals i socials”.

Per una altra part, defilaren en un recorregut diferent que acabà al passeig des Born els sindicats CNT, CGT i el Bloc Unitari Anticapitalista.

La convivència entre les dues marques no era òptima ja que en un determinant moment es trobaren al carrer del Conquistador i es produïren alguns moments de tensió. Els líders dels sindicats majoritaris acusaren la delegació de govern de permetre la topada.

La valoració de la vaga que féu la secretària general de CCOO Balears, Katiana Vicens, fou d'èxit perquè havia estat seguida en els sectors estratègics. Destacà que no s'havien produït incidents i només alguna tensió en els sectors en què no hi havia hagut acord en els serveis mínims. En el seu parlament, al final de la manifestació, Vicens assegurà que “la classe treballadora ha recuperat la consciència unitària amb la decisió del Govern de retallar els seus drets”.

El secretari general d'UGT Balears Lorenzo Bravo augurà que la vaga general només era el principi d'un cicle de mobilitzacions. Els líders d'USO i l'STEI-i, David Díaz i Biel Caldentey respectivament, consideraren la protesta un èxit i esperaven que el resultat de la vaga obligàs el govern espanyol a iniciar el diàleg social.

La visió de la patronal CAEB, en veu del seu president Josep Oliver, era molt diferent. Oliver declarà que la pràctica totalitat de les empreses de l'illa havien estat operatives.

Com ja s'ha avançat, la manifestació esdevingué l'acció més important de la vaga per sobre de la paralització que es buscava en convocatòries exteriors. Un canvi que s'agreujà en l'aturada general de novembre de 2012.

4.10 Vaga general de 14 de novembre de 2012

Aquesta és la darrera vaga general que s'ha convocat fins ara a les Illes Balears. Va ser promoguda per CCOO, UGT i USO, a nivell estatal, i a l'arxipèlag s'hi afegí l'STEI-i i CGT. La mobilització es va fer coincidir amb una jornada de mobilització laboral europea acordada en el marc de la Confederació Europea de Sindicats. L'aturada general sota el govern Rajoy anava destinada a protestar contra les retallades, la política d'austeritat, l'atur i el creixement de la pobresa.

Abans del dia de la vaga general, els sindicats convocants feien especial èmfasi per fer partícips els aturats. Esperaven que s'unissin a la mobilització participant dels piquets, fent vaga de consum o participant a la manifestació. Per això, féren la presentació de l'aturada el dia abans d'avant una oficina del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

La circumstància que la convocatòria fos en plena temporada baixa turística va fer que els sindicats no esmercessin esforços a la Part Forana i concentrassin els piquets a Palma i a convertir en un èxit la manifestació de l'horabaixa.

La CGT, pel seu compte, participava d'una Comissió Pro Vaga Anticapitalista.

La Confederació d'Associacions de Pares d'Alumnes i el Col·legi Oficial d'Infermeria donava suport a l'aturada. També ho féren els partits polítics PSIB, PSM-IV-ExM i Esquerra Unida. El Consell de la Societat Civil també defensava fer una vaga de consum.

Les patronals PIMEM i AFEDECO donaren llibertat als seus treballadors i associats per decidir si fer vaga o no. Un gest significatiu perquè de manera habitual havien criticat les aturades laborals convocades pels sindicats.

El PP i la CAEB varen expressar el seu malestar per la convocatòria d'aturada general.

L'opinió dels ciutadans, consultada a peu de carrer pel diari *Ultima Hora*, era de comprensió caps als motius de la vaga però creien que no serviria per a canviar la situació o bé no volien perdre la part del sou.⁷⁹⁴

La vaga tengué un seguiment desigual per sectors però sí que aconseguí portar la tensió de la protesta al carrer amb alguns incidents i una manifestació massiva a la tarda. Segons els sindicats, la vaga va ser seguida per un 73% dels treballadors i el Govern de les Illes Balears ho rebaixà fins al 26%.

La mobilització començà el vespre anterior a la jornada del 14 de novembre amb la presència de piquets a la sortida de les cotxeres d'EMAYA a Son Pacs (Palma) per

⁷⁹⁴ *Público*, 17 d'octubre de 2012[<http://www.publico.es/actualidad/ccoo-y-ugt-convocan-huelga-2.html>] (Consulta: 3 de novembre de 2016) i *Ultima Hora*, 14 de novembre de 2012, 5-12.

garantir que només sortissin els serveis mínims de 7 camions i 14 treballadors. El seguiment en aquest sector va ser del 98% per als sindicats i del 38% per l'Ajuntament de Palma.

El segon punt calent de la vaga, i ja era una tradició, fou a la sortida dels autobusos de l'EMT amb la presència de piquets perquè no s'excedissin els serveis mínims. En aquest sector els sindicats calcularen un 100% de seguiment i l'Ajuntament de Palma només en reconegué un 30%.

A les 9:00 h. del matí els piquets intentaren accedir a les rampes de sortida dels busos de la Estació Intermodal de la Plaça d'Espanya (Palma) i la policia va intervenir per evitar-ho. En el transport, la xifra de participació, segons els sindicats, va ser del 98%.

Posteriorment, un piquet que arribà a ser d'unes 300 persones es passejà pel centre de Palma on la majoria dels comerços o bé havien decidit que obririen a partir del migdia o tancaven i obrien depenent de la presència de la comitiva laboral. Les xifres en el sector comercial foren d'un 67% per part dels sindicats i d'un 1,5% pel Govern. Fou significatiu que el president de la PIMEM, Bernat Coll, abaixàs la persiana del seu establiment per secundar la protesta.

A migdia, va tenir lloc l'incident més important de la jornada quan el Comitè Pro Vaga Anticapitalista provà de tancar al trànsit les avingudes de Palma a l'alçada de la plaça d'Espanya. L'acció provocà una càrrega policial i la detenció de dos membres del piquet anticapitalista, un d'ells militant de l'organització independentista Endavant.

El seguiment i la incidència en altres sectors va ser irregular i amb xifres no sempre completes.

A la funció pública a l'Ajuntament de Palma fou del 75% per als sindicats i de 40% pel consistori, al Govern de les Illes Balears d'un 60% per als sindicats i d'un 23,5% per a l'executiu balear i al Consell de Mallorca un 60% per als sindicats i un 15,5% per a la institució insular. Als jutjats, sindicats i administració coincidiren en un 16% que era el compliment dels serveis mínims.

En la sanitat el seguiment va ser d'un 72% per als sindicats i d'un 10% per al Govern. Els principals hospitals celebraren actes de protesta amb el convenciment que

“per a nosaltres cada dia estam en serveis mínims”, en referència a les retalles. Les consultes reberen menys gent i les operacions programades es portaren a terme.

En l’educació, el seguiment fou important amb un 66% per als sindicats i un 38% per al Govern. Es va secundar molt més a la pública que a la concertada. Al campus de la UIB, hi hagué algun incident amb els piquets que hi actuaren.

Al turisme, un sector que es trobava en temporada baixa, el seguiment va ser d’un 48% per als sindicats i un 2% per la patronal. A l’Aeroport de Son Santjoan varen tenir lloc algunes cancel·lacions. A la construcció i la indústria els sindicats aportaren la dada d’un 62% de seguiment.

A la Part Forana la incidència va ser molt escassa i gairebé només va ser seguida per treballadors públics, especialment de les administracions locals o de l’ensenyament. Només CCOO va organitzar un piquet d’una cinquantena de persones a Manacor.

Tanmateix, el principal èxit dels sindicats va ser la manifestació de la tarda de la jornada de vaga amb una assistència d’unes 40.000 persones en un recorregut des de la plaça d’Espanya, passant per les avingudes i acabant a la Plaça Major de Palma.

La participació va ser massiva i sorprenué fins i tot els mateixos convocants. L’èxit arribà al punt que hi acudiren alguns petits empresaris encapçalats pel president de la PIMEM Bernat Coll.

En els parlaments, la secretària general de CCOO Balears Katiana Vicens va manifestar que la vaga havia estat una lliçó d’unitat i de defensa de la dignitat social.

Lorenzo Bravo, secretari general d’UGT Balears, va fer un discurs histriònic exigint que se n’anassin al carrer els banquers i els polítics del PP. Assegurà que “o caiem tots o ens salvam tots”. Acabà cridant a favor de la revolució, la rebel·lió i la república.

Per part d’USO parlà David Díaz que reiterà la dignitat social que havia aportat la vaga per deixar de ser “un abocador social i laboral”. El secretari general de l’STEI-i Biel Caldentey fou contundent amb un “lluita, lluita, lluita, per la vaga laboral i social”.

El president de la Cimera Social Miquel Crespi parlà en darrer lloc per criticar les agressions excepcionals que portaven a terme les institucions europees i que requerien respostes excepcionals.

A la manifestació majoritària hi acudiren representants de PSOE, PSM i EU.

Es produïren alguns moments de tensió aquesta marxa topà amb la convocada pel Bloc Unitari Anticapitalista (altrament anomenat *Comitè Pro Vaga Anticapitalista*) que acabà al Born.⁷⁹⁵

La vaga de 14 de novembre de 2014 confirmà el canvi de dinàmica en el repertori de la mobilització per part del moviment obrer amb una menor pes de l'aturada laboral i amb una major importància de la manifestació. També és important destacar la força que adquirí el Bloc Unitari Anticapitalista amb sindicals tradicionals com CGT i CNT i sectors de l'esquerra radical i de l'esquerra independentista.

4.11 Moviment del 15-M a Mallorca (2011)

La situació de crisi econòmica i social que patia el món des del *crack* de 2008 no provocà una reacció de protesta immediata contra les conseqüències del canvi de cicle econòmic. No va ser fins tres anys després quan esclatà un moviment de protesta, encapçalat per sectors dels joves més afectats per la manca de perspectives de futur, que cristallitzà en la plataforma *Democria Real Ya* (DRY) sorgida de les xarxes socials. Així i tot, s'ha de matisar que la dependència del turisme de l'economia mallorquina provocà que la crisi no fos tan profunda i que la recuperació es produís abans que a la resta de l'estat.

La plataforma convocà una protesta el 15 de maig de 2011 emmarcada dins una protesta mundial inspirada en moviments semblants contra la crisi socioeconòmica i política a Islàndia, Grècia i alguns països àrabs. A l'estat espanyol, la manifestació coincidí en plena campanya electoral per a les eleccions autonòmiques i municipals del 22 de maig de 2011.

A Palma, la manifestació convocada per DRY, aconseguí reunir unes 2.000 persones, segons els organitzadors, i unes 1.600 segons la policia. La marxa començà a

⁷⁹⁵ *Ultima Hora*, 15 de novembre de 2012, 6-12.

la plaça d'Espanya i acabà al passeig des Born amb el lema “Democràcia Real Ya, no som mercaderies dels polítics”.

Els manifestants reivindicaven una vertadera democràcia, que siguin els ciutadans els qui decideixen el futur dels països i que el poder deixi d'estar controlat per part dels grans poders financers i les grans corporacions empresarials.

La portaveu de la plataforma Marta Serret es desmarcà de qualsevol adscripció partidista però reconegué que no seria bo per la democràcia que seguissin governant PP i PSOE. Serret assegurà que existia un ventall més ampli de partits i que calia votar en consciència.⁷⁹⁶

Dos dies després, a imitació del comportament del mateix moviment a Madrid i a altres ciutats espanyoles, una quarantena de persones decidiren en assemblea acampar a la plaça d'Espanya de Palma reclamant, entre d'altres objectius, una llei electoral més representativa. També es manifestaven farts del que es considerava un espoli i un abús polític i econòmic. Reclamaven un canvi de sistema i per aconseguir-ho creien que no hi havia altra alternativa més que prendre el carrer. Tots aquestes peticions sorgien del funcionament assembleari del moviment.⁷⁹⁷

La delegació de govern, seguint instruccions del Ministeri d'Interior, tolerava l'acampada mentre no es produïssin desordres.

La protesta sorgida i alimentada des de les xarxes socials i en plena campanya electoral fou una novetat en la dinàmica de mobilització ciutadana coneguda fins al moment. El periodista Miquel Payeras assegurava al diari *Ultima Hora* que “*El movimiento DRY impacta de lleno en la campaña electoral; los partidos políticos no entienden nada de nada*”. Esquerra Unida fou el primer partit que donà suport explícit a l'acampada dels indignats.⁷⁹⁸

La proximitat de les eleccions i, sobretot, el mimetisme d'altres expressions del mateix moviment a les principals capitals espanyoles a través del seguiment que en feia

⁷⁹⁶ *Ultima Hora*, 16 de maig de 2011, 23.

⁷⁹⁷ L'acampada reivindicativa més recent que havia tengut lloc a Mallorca havia estat la de l'Assemblea d'Estudiants contra el Pla Bolonya de la Universitat de les Illes Balears que ocuparen el hall de l'edifici Ramon Llull des de desembre de 2008 fins a final de març de 2009. *Diari de Balears*, 27 de març de 2009 [https://dbalears.cat/actualitat/Balears/s-acaba-l-ocupacio-a-la-uib.html] (Consulta: 4 de gener de 2017).

⁷⁹⁸ *Ultima Hora*, 18 de maig de 2011, 28 i *Ultima Hora*, 19 de maig de 2011, 30.

la televisió i les xarxes socials; contribuí que la protesta arribàs al seu punt més àlgid. Tot i que en un principi amb menys puixança que a la resta de l'estat.

Les assemblees nocturnes del 19 i el 20 de maig de 2011 foren especialment concorregudes, amb l'assistència de milers de persones a la plaça d'Espanya i alguns centenars de persones que participaren a l'acampada.

Sota la pancarta "*Queremos un gobierno que mande obedeciendo*" les assemblees es reunien i debatien un esborrany de document que havia de ser publicat en català, castellà, anglès i àrab. Es volia repartir el manifest per tots els municipis de Mallorca.

Els principals punts entorn als quals pivotava el debat eren el convenciment que la gent havia sortit al carrer i que hi seguiria fins a aconseguir els seus objectius, la necessitat de resoldre els problemes entre tots com és normal en un sistema realment democràtic i que la veu del poble s'aixecava a totes les places del món per dignificar la ràbia, la indignació i per lluitar coordinadament contra la misèria afectiva i econòmica a la qual havien arribat.

Unes propostes tan generalistes no passaren desapercebudes pels comentaristes de la premsa local. El periodista d'*Ultima Hora* Jaime Moreda escrivia:

"Para conseguir un objetivo hay que saber qué se quiere y que lo que se desea sea realizable. Si no, cualquier iniciativa está condenada al fracaso. Esta convocatoria corre el riesgo de quedarse en nada precisamente por no precisar cuál es el objetivo. Porque ¿Qué quiere decir exactamente cambio de sistema?"

La composició dels indignats començà a ser una curiositat a resoldre per part de la premsa, un interès que durà tot els temps que existí el moviment. Un dels participants, Floral Collado, mostrava la preocupació perquè no es transmetés la imatge "malintencionada" que eren "quatre hippies".

De fet, els diaris definien els manifestants com "*perroflautas, pijos con camisa de marca, matrimonios con niños, parados, adolescentes que hasta esta semana no se habían preguntado que significa la palabra democracia*".

A mesura que s'acostava el dia de les eleccions, l'acampada començava a presentar una estructura més estable i el debat se centrava en què calia fer davant la jornada de reflexió en què, per llei, per concentracions i manifestacions partidistes eren prohibides.

L'assemblea havia aixecat una ràdio per transmetre el moviment, anomenada 77, i s'havia fet simbòlicament el canvi de nom de la plaça d'Espanya per plaça d'Islàndia, en homenatge a les protestes ciutadanes que aconseguiren canvis substancials en el sistema polític islandès. La imatge més icònica de la protesta fou precisament l'estàtua del rei Jaume I el Conqueridor que presideix la plaça d'Espanya portant una bandera d'Islàndia.

També s'havien format comissions de difusió, neteja, interbarris, cuina, jubilats i pensionistes i universitat lliure de la plaça.

La nit just abans de la jornada de reflexió l'assemblea aconseguí reunir unes 2.000 persones que decidiren continuar l'acampada amb l'assessorament legal d'un grup d'advocats i amb precedents jurídics per argumentar la seva permanència.

Les principals autoritats de les Illes Balears, en aquell moment encapçalades pel PSOE, com el delegat del govern espanyol Ramon Socies, el president del Govern de les Illes Balears Francesc Antich i la portaveu de l'executiu balear Joana Barceló manifestaven el seu respecte cap a la protesta mentre no es produïssin incidents.

Tots els partits que es presentaven a les eleccions reclamaven recollir la indignació popular, tot i que només PSOE, PSM-IV-Entesa i EU demanaren que no es prohibís la concentració.⁷⁹⁹

El dubte que es plantejà en aquell moment sobre quin seria el futur del moviment un cop passades les eleccions⁸⁰⁰ quedà resolt pels mateixos manifestants quan mostraren la seva intenció de seguir més enllà de la cita electoral si feien el mateix els acampats de Madrid i de Barcelona. Una mostra del mimetisme amb la dinàmica de la resta de l'estat que en aquell moment manifestava el moviment.

⁷⁹⁹ *Ultima Hora*, 21 de maig de 2011, 15-18.

⁸⁰⁰ El periodista Germà Ventayol assegurava al diari *Ultima Hora* de 21 de maig de 2011 que: “*Este se anima aunque me pregunto qué será de todo este movimiento después de las elecciones del 22-M*”.

A partir de les eleccions als ajuntaments, al Consell de Mallorca i al Parlament de les Illes Balears, que en la majoria de casos atorgaren la majoria absoluta al Partit Popular, canvià la dinàmica del moviment del 15-M de Palma. Principalment, es concretaren algunes accions de protesta més enllà dels postulats generals i prengueren més protagonisme manifestants d'una edat més avançada i amb experiència en la lluita antifranquista o durant la transició democràtica.

Algunes accions del repertori de mobilització eren compartides amb altres llocs de l'estat. Per exemple, la proposta d'extreure massivament 155 euros dels bancs, el 30 de maig per protestar contra el sistema financer, la protesta de dos indignats al balcó de l'Ajuntament de Palma el dia de la constitució del consistori, el fet que obligassin a celebrar la III Firastock de promotors immobiliàries a un altre lloc diferent a la plaça d'Espanya o l'aturada de dos desnonaments a indrets propers al lloc de l'acampada.⁸⁰¹

El suport real de la població al moviment i el debat que s'havia iniciat a Madrid i Barcelona sobre la possibilitat d'aixecar l'acampada també fou una qüestió important en aquesta segona etapa del 15-M palmesà.

Els manifestants es justificaven amb la dada del CIS que el 70% de la població compartia la seva protesta. Tanmateix, dels 40 acampats inicials i els 445 de les jornades més concorregudes, a començament de juny només en quedaven una setantena. El 12 de juny, l'assemblea del 15-M de Palma decidiren no seguir les passes de Madrid, Barcelona i la majoria de ciutats espanyoles que havien pres la decisió d'aixecar les acampades. L'acampada de Palma es mantingué a causa de no haver consensuat un acord mínim sobre què fer a continuació amb el moviment. Tot i que es parlà de reduir la zona d'acampada i portar el moviment als barris i a la resta de municipis de Mallorca.⁸⁰²

Els punts de reivindicació es mantenien en la reforma de la llei electoral perquè fos més representativa i acusaven el sistema econòmic de ser "el principal responsable del desastre humà i ambiental que pateia el món. També es demanà un nou sistema de finançament per als sindicats."⁸⁰³

⁸⁰¹ *Ultima Hora*, 26 de maig de 2011, 21; *Ultima Hora*, 7 de juny de 2011, 22 i *Ultima Hora*, 13 de juny de 2011, 17.

⁸⁰² *Ultima Hora*, 5 de juny de 2011, 19 i *Ultima Hora*, 13 de juny de 2011, 17.

⁸⁰³ *Ultima Hora*, 30 de maig de 2011, 2011, 19.

L'acampada del 15-M de Palma tampoc estigué lliure de problemes com l'explosió d'un artefacte casolà o el registre d'una associació amb el nom del moviment per part d'un grup de jubilats en contra del criteri de l'assemblea.⁸⁰⁴

Una altra qüestió remarcable és que durant aquesta segona fase es produïren tres manifestacions importants.

La primera fou en protesta contra el desallotjament per part dels Mossos d'Esquadra dels indignats de la plaça de Catalunya de Barcelona. Reuní unes 500 persones i després d'un repartiment de flors es corejà el lema "*La violencia no nos calla*" i "*Si nos mueven volveremos*". En aquesta protesta assistiren els copartaveus de la coalició PSM-IV-Entesa Biel Barceló⁸⁰⁵ i Fina Santiago.⁸⁰⁶

La segona fou la manifestació de dia 19 de juny de 2011 contra l'anomenat *Pacte de l'Euro* que, segons els indignats, atacava el sistema de pensions i els drets laborals de la població. La marxa aconseguí reunir unes 6.000 persones, segons la premsa, i 15.000, segons els organitzadors, en un ambient festiu i cívic, sense cap tipus d'incidents.

La marxa transcorregué des del parc de la Mar fins a la plaça d'Espanya amb el lema "*No al Pacto del Euro, su democracia apesta*".

També es criticaren les concentracions empresarials al sector energètic, financer i de les telecomunicacions. Consideraren el seu moviment una *Spanish Revolution* i demanaven a la resta de la població que s'hi unís.

Com anècdota, la manifestació comptà amb diverses performance com la de persones disfressades de mosca al voltant d'un gran excrement en representació de la democràcia o l'actuació improvisada dels cantants que interpretaven aquells dies *La Traviata* al Teatre Principal quan passà la manifestació.⁸⁰⁷

⁸⁰⁴ *Ultima Hora*, 16 de juny de 2011, 22 i *Ultima Hora*, 23 de juny de 2011, 26.

⁸⁰⁵ Gabriel Barceló Milta (Palma, 1967) és un advocat i polític mallorquí del PSM. Ha estat regidor a l'Ajuntament de Palma (1995-2004) i conseller del Consell de Mallorca (2003-2004). És diputat del Parlament de les Illes Balears des de 2007 i actualment exerceix com a vicepresident del Govern de les Illes Balears i conseller d'Innovació, Recerca i Turisme. Com a secretari general del PSM (2006-2016) va impulsar les coalicions Bloc per Mallorca i MÉS per Mallorca.

⁸⁰⁶ *Ultima Hora*, 28 de maig de 2011, 24.

⁸⁰⁷ *Ultima Hora*, 20 de juny de 2011, 14-15.

Com a contrast entre un tipus de mobilització nova, com la del 15-M, i una altra de més tradicional, com la dels sindicats. Poc dies després de la marxa dels indignats, CCOO i UGT organitzaren una concentració d'uns 300 delegats sindicals davant la delegació del govern espanyol contra el Pacte del Euro.⁸⁰⁸

La tercera fou l'intent d'accedir al Parlament de les Illes Balears el dia de la seva constitució el 21 de juny de 2011 per part d'un grup que no arribava al centenar de persones que, segons declararen, volien fer partícips als representants públics d'un "taller de debat pacífic en democràcia". Alguns indignats aconseguiren parlar amb el futur president del Govern de les Illes Balears José Ramón Bauzá (PP) i el regidor de l'Ajuntament de Palma Antoni Noguera (PSM-IV-Entesa) s'assegué amb els manifestants. La presència policial fou enorme per evitar el setge que havia patit el Parlament de Catalunya alguns dies abans.⁸⁰⁹

Tot i que l'atenció del moviment 15-M a Mallorca se centrà a la plaça d'Espanya de Palma, també tingué repercussions a la Part Forana. La més destacada va ser la de Manacor que també comptà amb una acampada a la plaça de Ramon Llull.

De fet, una de les intencions dels indignats era portar la seva protesta a les barriades de Palma i als municipis de la Part Forana. Hi ha constància d'assemblees d'indignats als barris palmesans de Pere Garau, sa Gerreria, s'Escorxador, es Rafal i Son Gotleu. També existien aquest tipus d'organitzacions a Binissalem, Sóller, Bunyola, Portocolom, Marratxí, Sineu, Inca i Vilafranca. Una de les accions que es portaren a terme va ser una marxa de tres dies i 75 km de recorregut a les localitats amb representació del 15-M.⁸¹⁰

El 3 de juliol, la Policia Nacional portà a terme un dispositiu coordinat per desallotjar els acampats de Palma i Manacor. Els mostraren l'ordre judicial i els donaren un temps per recollir les pertinences. Els acampats intentaren mobilitzar, sense èxit, el suport de persones properes mitjançant els telèfons i les xarxes socials però el dispositiu policial impedí qualsevol accés a la plaça d'Espanya.

⁸⁰⁸ *Ultima Hora*, 23 de juny de 2011, 232.

⁸⁰⁹ *Ultima Hora*, 22 de juny de 2011, 16.

⁸¹⁰ *Diario de Mallorca*, 20 de juny de 2011 (versió digital)

[<http://www.diariodemallorca.es/mallorca/2011/06/20/vez-indignados/680032.html>] (Consultat: 30 de gener de 2017).

El dia següent hi hagué un intent de reocupació de la plaça d'Espanya per part del moviment 15-M que acabà amb tres càrregues policials al lloc de l'acampada, a la plaça de l'Olivar i a la plaça de Santa Eulària. El resultat va ser de dos detinguts i 10 ferits. L'assemblea finalment va tenir lloc al Parc de la Mar amb la presència dels dirigents de la coalició PSM-IV-Entesa Antoni Verger i David Abril. Els acampats reclamaven al batle un punt permanent d'informació sobre les seves demandes al lloc on feia poques hores hi havia les tendes de campanya.

Un portaveu del moviment dels indignats, Manu Luna, reconegué que la composició dels manifestants havia canviat amb gent que podria haver desvirtuat la protesta. A causa d'això, i dels incidents amb la policia, el diari *Ultima Hora* considerà que aquest gir del moviment havia fet perdre suports als 15-M.

El 5 de juliol, una nova assemblea d'unes 500 persones a la plaça d'Espanya, considerada il·legal però tolerada per la policia, assegurà que s'interposarien vint-i-dues denúncies per la violència del desallotjament i tornaren reclamar un lloc fix per a exposar les seves idees.

El PSOE i el PSM criticaren l'actuació policial per fer fora els indignats de la plaça d'Espanya amb l'enfrontament que suposà entre el portaveu socialista Vicenç Thomàs i el delegat del govern Ramon Socies (PSOE).⁸¹¹

Després del desallotjament, el moviment del 15-M de Palma seguí amb tres manifestacions celebrades fins un any després de començar la protesta.

El 25 de setembre de 2011, un miler de persones es manifestaren, convocats pel 15-M i DRY, en defensa dels serveis públics. Els participants consideraven que tant PP com PSOE havien atacat aquests serveis. Un dels lemes fou "*En sanidad, ni un paso atrás*".⁸¹²

⁸¹¹ *Ultima Hora*, 4 de juliol de 2011, 16; 5 de juliol de 2011, 20 i 6 de juliol de 2011, 17-18.

⁸¹² Entrada de "Acampada de Palma" a la 15-Mpedia

[[https://15-](https://15-Mpedia.org/wiki/Acampada_Palma_de_Mallorca#25_de_septiembre_del_2011._En_defensa_de_los_servicios_p.C3.BAblicos.)

[Mpedia.org/wiki/Acampada_Palma_de_Mallorca#25_de_septiembre_del_2011._En_defensa_de_los_servicios_p.C3.BAblicos.](https://15-Mpedia.org/wiki/Acampada_Palma_de_Mallorca#25_de_septiembre_del_2011._En_defensa_de_los_servicios_p.C3.BAblicos.)] (Consultat: 30 de gener de 2017).

Poques setmanes després, el 15 d'octubre de 2011, la marxa "Units per un canvi global" aconseguí reunir unes 10.000 persones pels carrers de Palma. La convocatòria era simultània a 80 ciutats espanyoles i un milenar a tot el món.

El seu objectiu era fer desaparèixer el conformisme i el consumisme actual i convèncer de que una altre món és possible. També es declararen contra dels representants públics, els mercats financers, la banca, les retalles socials i la precarietat en l'ocupació. La manifestació comptà amb la presència del líder d'EU Manel Carmona i durant el seu desenvolupament es portaren a terme algunes performances.⁸¹³

La darrera gran demostració del 15-M a Palma fou en la manifestació del primer aniversari del moviment. La participació fou de 6.000, segons els organitzadors, i 3.000, segons fonts policials. El lema triat per a la commemoració va ser "Perquè no ens fa gràcia aquesta democràcia". La marxa començà al passeig des Born i acabà a la plaça d'Espanya. Va tenir una important participació del professionals sanitaris dels hospitals Joan March i l'Hospital General.⁸¹⁴

La intenció que manifestaren els portaveus del 15-M era la de guanyar autonomia respecte el moviment a Madrid i entrar al teixit local de l'illa, tot i que aquestes intencions no tengueren materialització en un futur. Unes 150 persones intentaren acampar a la plaça d'Espanya un cop acabada la manifestació però foren desallotjades per la policia.

Els partits polítics illencs, com deia Miquel Payeras, no entengueren en un primer moment la dimensió del moviment del 15-M tot i que els més a l'esquerra intentaren acostar-s'hi. La seva tendència, en aquell moment considerada anarquitzant, aconseguiria que per primera vegada, els sectors propers al PCIB-PCE deixassin de tenir la representació, única (i amb el temps també perdrien la majoritària) de l'esquerra més radical.

⁸¹³ *Diario de Mallorca*, 15 d'octubre de 2011 (versió digital)

[<http://www.diariodemallorca.es/mallorca/2011/10/15/miles-indignados-exigen-palma-cambio-global/712000.html>] (Consultat: 30 de gener de 2017).

⁸¹⁴ *Diario de Mallorca*, 12 de maig de 2012 (versió digital)

[<http://www.diariodemallorca.es/mallorca/2012/05/12/3000-personas-reclaman-cambio-global/765450.html>]; *Ultima Hora*, 12 de maig de 2012 (versió digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2012/05/14/71583/15-M-palma-quiere-independizarse-decisiones-madrid.html>]; *Diario de Mallorca*, 12 de maig de 2012 (versió digital)

[<http://www.diariodemallorca.es/mallorca/2012/05/12/desalojan-150-indignados-plaza-espana/765554.html>] (Consultats: 30 de gener de 2017)..

El 15-M també suposà que militants històrics de les mobilitzacions s'incorporassin a un moviment en principi protagonitzat per la gent jove. Les persones amb una llarga trajectòria en l'acció col·lectiva se sentiren properes a la protesta i, en una segona fase, en foren protagonistes.

5 LES MOBILITZACIONS PER LA CULTURA I L'AUTOGOVERN

5.1 Trenta-u de Desembre com a Diada Nacional de Mallorca

El 31 de desembre de 1229, les tropes del rei Jaume I el Conqueridor entraren a Madina Mayurqa. La data es considera el naixement del Regne de Mallorca i l'entrada de l'illa a la cultura catalana i al món occidental. En aquesta data, des de començament del segle XIV fins a l'actualitat, se celebra la Festa de l'Estendard per commemorar l'efemèride. Es considera una de les festes civils més antigues d'Europa. L'acte central de la celebració actual és la col·locació de l'estendard reial a la plaça de Cort de Palma⁸¹⁵.

L'any 1978, el PSM convocà una concentració a la plaça Major de Palma i convidà que s'hi adherissin partits polítics, organitzacions sindicals i entitats socials. Aquesta mobilització no tenia el caire sobiranista que la diada va prendre les dècades posteriors.

Hi assistiren representants de la Coordinadora d'Associacions de Veïnats de Palma, la Lliga Comunista Revolucionària, el Moviment Comunista de les Illes, l'Organització de l'Esquerra Comunista, el Partit Comunista Obrer Espanyol, el Partit del Treball de les Illes, la Confederació de Sindicats Unitaris de Treballadors i el Sindicat Lliure de la Marina Mercant. Es tractava de partits polítics d'extrema esquerra i sindicats minoritaris.

Els centenars de persones que s'hi reuniren corejaren crits a favor de l'Estatut, la llengua catalana i cantaren La Internacional, La Balanguera i Els Segadors.⁸¹⁶

La data va ser recuperada i reivindicada per entitats i partits catalanistes per convertir-la en la diada nacional de Mallorca.

5.1.1 Trenta-u de Desembre de 1986

⁸¹⁵ Per a saber més, ALOMAR, Antoni I.: *L'estendard, la festa nacional més antiga d'Europa*. Edicions Documenta Balear, Palma, 1998.

⁸¹⁶ JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

Al 1986 va ser un any clau per les reivindicacions lingüístiques i nacionals a Mallorca. Va tenir lloc el II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Per una banda, fou un espai que posà en comú gent amb els mateixos objectius i que ja treballava pel seu compte i demostrà la capacitat de convocatòria i mobilització si es feia feina en una mateixa direcció. Per altra banda, també creà un estat d'eufòria que portà a un grup important de persones a començar a militar en diverses organitzacions.⁸¹⁷

Al desembre de 1986, se celebrà un acte al Teatre Municipal de Palma, en motiu del 31 de Desembre, amb el lema “Sí a la llengua” i on assistiren unes 400 persones. L'acte fou organitzat per l'Obra Cultural Balear, el PSM, la Crida a la Solidaritat en Defensa de la Llengua, la Cultura i la Nació Catalanes, el Grup Blanquerna i el Bloc d'Estudiants Independentistes. Hi intervingueren Frederic Melis, Rafel Company, Francesc Vives i Damià Pons⁸¹⁸ parlant sobre la situació de la llengua catalana a Mallorca i la política lingüística del Govern Balear.⁸¹⁹

Aquest fou també el primer any que l'OCB concedí els seus premis 31 de Desembre que encara lliura cada any a final d'any per a reconèixer persones o associacions per la seva tasca en defensa i promoció de la llengua i la cultura catalanes a les Illes Balears⁸²⁰.

5.1.2 Trenta-u de Desembre de 1987

⁸¹⁷ CANYELLES, Caterina: “Nous moviments juvenils: defensa de la llengua i la cultura” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coord.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001

⁸¹⁸ Damià Pons i Pons (Campanet, 1950) és un professor universitari, escriptor i expolític del PSM. Ha estat diputat al Parlament de les Illes Balears (1995-1999), conseller de Cultura del Consell de Mallorca (1995-1999) i conseller d'Educació i Cultura (1999-2003) durant el primer Pacte de Progrés. Ha publicat una multitud d'obres sobre la cultura catalana a Mallorca i, actualment, es considerat un dels principals teòrics del mallorquinisme polític.

⁸¹⁹ JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

⁸²⁰ OBRA CULTURAL BALEAR: 10 anys de premis 31 de Desembre (1987-1996). Obra Cultural Balear. Palma, 1997.

L'any següent, al 1987, la mobilització va tenir lloc de manera dividida entre les diverses organitzacions. El PSM va convocar una acte a l'Auditori de Palma amb el lema "Per un futur nacional en llibertat" i amb parlaments de Sebastià Serra i Mateu Morro. La Crida a la Solidaritat n'organitzà un altre a l'Escola de Magisteri sota el lema "Som una nació" on intervingueren Heribert Barrera i J.M Jansà.

En aquesta segona edició sorgí la manifestació que es convertí amb els anys en el principal element del repertori del 31 de Desembre. El 30 de desembre, la Crida, el Moviment Comunista de les Illes i la Lliga Comunista Revolucionària convocaren una manifestació a Palma a la qual assistiren un centenar just de participants.

L'endemà, el Moviment de Defensa de la Terra-Front Patriòtic marxà per Palma amb el lema "Per una sola terra" i congregà unes 300 persones. El Moviment de Defensa de la Terra-Política Independentista de Combat també organitzà una petita concentració.⁸²¹

5.1.3 Trenta-u de Desembre de 1988

La reivindicació del 31 de Desembre feta al 1988 es pot considerar la consolidació de la mobilització.

El PSM organitzà un míting a l'Auditori de Palma i la Crida organitzà una xerrada a càrrec de Lluís M. Xirinacs i Valerià Miralles sobre el tema "Independència i Llibertat". La manifestació va ser esdevenir l'acte més important de la mobilització. El Moviment de Defensa de la Terra va ser el convocant i hi acudiren unes quatre-centes persones sota el lema "No som espanyols. Independència". Durant la marxa es produí un enfrontament entre els manifestants i un grup d'una cinquantena de partidaris de l'extrema dreta. El servei d'ordre i els Maulets aconseguiren fer-los fora.⁸²²

⁸²¹ JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

⁸²² JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

5.1.4 Trenta-u de Desembre de 1989

La detenció del militant independentista Macià Manera, acusat de pertànyer al grup terrorista Terra Lliure, marcà les dues mobilitzacions següents. S'incorporà a les organitzacions convocants de la marxa Catalunya Lliure i el Comitè de Solidaritat amb els patriotes catalans. El lema de la manifestació va ser “Defensar la terra no és cap delictes” i recorregué els carrers de Palma des del Born fins al peu de l'estàtua al rei Jaume I, a la plaça d'Espanya. Allà, els militants de Catalunya Lliure Josep Guia i Maria Antònia Rado llegiren dos parlaments defensant la llibertat de Macià Manera. També intervingué l'esposa d'un altre detingut acusat de pertànyer a Terra Lliure, Dolors Bolancé, per denunciar les condicions en què es trobaven els empresonats.⁸²³

5.1.5 Trenta-u de Desembre de 1990

La manifestació del 31 de desembre de 1990 va ser convocada pel Comitè de Solidaritat amb Macià Manera. Encapçalaren la marxa unitària els escriptors Antoni Serra, Josep Maria Llompart i el sacerdot Jaume Santandreu. El lema va ser “Llibertat Macià” i comptà amb la participació de del PSM, ERC i Catalunya Lliure. L'assistència es xifrà en mil persones.

Aquest esperit unitari forjà la Plataforma 31 de Desembre, creada per coordinar esforços i ser l'ens que convoca i organitza la mobilització. Els impulsors consideraren que la manifestació de 1990 havia estat la reivindicació nacionalista més important des de la Diada per l'Autonomia de 1977.⁸²⁴

5.1.6 Trenta-u de Desembre de 1991

⁸²³ *Ultima Hora*, 2 de gener de 1990, 16.

⁸²⁴ *Diario de Mallorca*, 2 de gener de 1987; *Ultima Hora*, 2 de gener de 1991, 19; *Diari de Balears*, 16 de desembre de 2016, Edició Especial de Nadal, 14 i JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48., 44-48.

La manifestació de la Diada de Mallorca de 1991 va ser organitzada per ERC, PSM, JERC, JEN-PSN, el PCB, Casal Independentista de Mallorca i els col·lectius Aplec i Revolta. La intenció dels convocants era aconseguir que el 31 de Desembre tengués el mateix predicament que l'Onze de Setembre a Catalunya.

Al matí del darrer dia de l'any, el nou govern municipal del PP a l'Ajuntament de Palma havia incorporat una cinta morada a la senyera reial protagonista de la Festa de l'Estendard. El públic present a la plaça de Cort protestà espontàniament i començà una nou front de mobilització independentista al matí del 31 de desembre.

A la tarda, unes 200 participants recorregueren els carrers de la capital de Mallorca cridant "Som una nació autodeterminació" i "Llibertat Macià". Al peu de l'estàtua del rei en Jaume, que solia coronar-se amb una bandera independentista, parlaren l'escriptor Josep Maria Llompart i el cantant Biel Majoral.

Un dies abans s'havia produït una certa polèmica quan diverses personalitats havien convidat la Plataforma Cívica Volem comandar a Ca Nostra (veure capítol corresponent en aquesta tesi) a unir-se a la manifestació. La PIMEM, un dels signants del manifest, va haver de sortir a declarar que no s'adherien a la manifestació pel seu caràcter radical.⁸²⁵

5.1.7 Trenta-u de Desembre de 1992

La Festa de l'Estendard de 1992 va ser la primera on acudiren una dotzena manifestants independentistes amb banderes estelades per protestar contra la presència de tropes espanyoles que rendien honors a la senyera reial. La policia els identificà i el diputat nacionalista Pere Sampol s'interessà pel fet.

El dia anterior, i com era tradició, el PSM feia una valoració de l'any en motiu del 31 de Desembre. En aquella ocasió organitzaren una ofrena floral i un acte polític amb

⁸²⁵ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 1991, 21 i *Ultima Hora*, 2 de gener de 1992, 17.

Pere Mayor d'Unió del Poble Valencià i amb Josep-Lluís Carod Rovira d'ERC. El secretari general del PSM Mateu Morro criticà que PP, PSOE i UM no s'unissin a la celebració de la Diada de Mallorca.

A la manifestació de la tarda del darrer dia de l'any s'incorporà a la convocatòria el sindicat STEI-i. El lema fou "Volem viure en llibertat". Al final de la marxa, l'escriptor Miquel López Crespí llegí un manifest en què es criticà la rebaixa de la Llei d'Espais Naturals, recordà que "40 companys independentistes es trobaven a la presó" i considerà que la Festa de l'Estendard s'havia folkloritzat. López Crespí conclougué que "volem ser un poble, una nació i viure en llibertat". S'acabà amb el cant d'Els Segadors.

5.1.8 Trenta-u de Desembre de 1993

L'any següent, el 1993, les protestes independentistes a la plaça de Cort deixaren pas a la manifestació de la tarda amb una assistència d'unes 1.000 persones pels convocants i unes 300 per la policia. Cal destacar, la novetat de la presència de l'Obra Cultural Balear i Unió Mallorquina. El parlament final a la plaça d'Espanya fou pronunciat per l'activista i professor Josep Palou en què proclamà l'existència d'una guerra orquestrada contra la llengua catalana i recriminà al rei d'Espanya que reclamàs l'autodeterminació per Palestina però no tengués en compte la pèrdua dels drets dels pobles que decretaren els seus avantpassats.

Segons la premsa, el PSM havia perdut preeminència en la manifestació perquè no encapçalà la marxa.

La manifestació acabà amb el cant d'Els Segadors i La Balanguera.⁸²⁶

5.1.9 Trenta-u de Desembre de 1994

⁸²⁶ *Ultima Hora*, 2 de gener de 1994, 20 i 31.

A poc a poc, la mobilització del 31 de Desembre prenia força en el món nacionalista. Per l'any 1994, el secretari general del PSM Mateu Morro declarà que “No es tracta de repassar avui la història sinó de commemorar la constitució del poble de Mallorca que compta amb una cultura i una llengua pròpies. Reclamam un acte popular en el que se sumi tota la societat, entitats i totes les formacions polítiques”. ERC també es mobilitzava entorn a la data i convidà a Mallorca el seu secretari general nacional Àngel Colom.

Al matí del 31 de desembre, els independentistes que protestaren “contra les forces d'ocupació” durant la Festa de l'Estendard arribaren a la vintena. La manifestació a la tarda comptà amb unes 500 persones que desfilaren darrere el lema “Contra les agressions, unitat nacional”. A la marxa, participaren per primera vegada els Joves d'Unió Mallorquina.⁸²⁷

5.1.10 Trenta-u de Desembre de 1995

L'any següent, el nombre d'independentistes a la plaça de Cort disminuï i també ho féren els participants a la manifestació. Foren uns 400, segons la policia, i la majoria eren joves. El lema triat va ser “Per la sobirania nacional”. La marxa prengué en aquella edició un caire especialment radical. L'activista Josep Palou acudí amb un “barco de rejilla”⁸²⁸ i un grup d'independentistes bascos cridaren a favor del grup terrorista ETA. Uns fets que incomodaren a l'únic partit institucional que hi participà, el PSM.

L'escriptor Carles Hèctor Hernández llegí el manifest amb el retret que “Mallorca és cada vegada més espanyola”.⁸²⁹

5.1.11 Trenta-u de Desembre de 1996

⁸²⁷ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 1994, 22 i *Ultima Hora*, 2 de gener de 1995, 15-17.

⁸²⁸ Una expressió popular mallorquina que convida anar-se'n i desaparèixer a algún col·lectiu considerat no desitjable.

⁸²⁹ *Ultima Hora*, 2 de gener de 1996, 16.

En els primers deus anys seguits de mobilització per commemorar la Diada de Mallorca, el PSM anuncià que presentaria una proposició no de llei al Parlament de les Illes Balears per reclamar la derogació oficial del Decret de Nova Planta per ser el causant de “l’intent màxim de destrucció com a poble”.

Els independentistes acudiren a la Festa de l’Estendard amb fotografies i lemes acusant de feixista José María Aznar, de titella Jaume Matas i de gonella⁸³⁰ i d’*Il Padrino* Gabriel Cañellas.

La manifestació de la tarda comptà de nou amb la presència d’UM, tot i que al Consell de Mallorca defensaven la data del 12 de setembre per la Diada, i també s’incorporà el Lobby per la Independència. Es repetí el lema de l’edició anterior i aconseguí reunir unes 300 persones.⁸³¹

5.1.12 Trenta-u de Desembre de 1997

L’any 1997, el PSM celebrà el seu acte previ al 31 de Desembre amb un canvi d’aliances perquè convidà a Pere Esteve de CDC i un altre vegada Pere Mayor d’UPV.

A la convocatòria de la manifestació s’incorporaren el Bloc d’Estudiants Independentistes, Alternativa per Mallorca i Maulets. El PSM reclamà que el Consell de Mallorca reconegués el 31 de Desembre com a Diada de Mallorca i no el 12 de setembre.⁸³²

El manifest fou llegit per la membre del BEI Carme Cifuentes en què es criticà que el govern de Jaume Matas no fes res en política lingüística i que el pacte entre PP i

⁸³⁰ El gonellisme és un moviment polític mallorquí equivalent, encara que no igual, al blaverisme valencià. Per a saber més, veure CALAFORRA, Guillem i MORANTA, Sebastia: “Propostes i despropòsits: aspectes del gonellisme” a *Els Marges*, núm. 77. Primavera de 2005, 51-73.

⁸³¹ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 1996, 23 i *Ultima Hora*, 2 de gener de 1996, 20-23.

⁸³² El ple del Consell de Mallorca aprovà al 1997 que el 12 de setembre fos declarat Diada de Mallorca al·legant que era la data en què el rei Jaume II de Mallorca jurà la Carta de Privilegis i Franqueses al 1276. Al desembre de 2016, el Consell decidí canviar la data de la Diada i proclamà que fos el 31 de desembre com demanàven des de feia dècades els nacionalisme majoritari.

PSOE hagués deixat les Illes Balears al furgó de coa de les autonomies. L'acte tradicional celebrat sota l'estàtua del rei Jaume I acabà amb la interpretació de La Balanguera.⁸³³

5.1.12 Trenta-u de Desembre de 1998

La tensió durant la Festa de l'Estendard de 1998 arribà fins al punt que alguns independentistes xiularen La Balanguera (declarat des de 1996 pel Consell Insular com a Himne de Mallorca) malgrat els retrets del diputat del PSM Pere Sampol.

La manifestació, a la qual s'incorporà com a convocant Esquerra Unida, fou seguida per uns 300 participants. El manifest fou llegit pel professor de la UIB Gabriel Bibiloni i es reclamà una "Mallorca de progrés". El parlament que tancà la marxa assegurà que "Som un poble que no claudica encara que una part de Mallorca accepti destruir recursos. Cada vegada som més i més conscienciats". Bibiloni també afegí que "cal preservar el territori, la llengua pròpia i la nació dels Països Catalans".⁸³⁴

5.1.13 Trenta-u de Desembre de 1999

Al 1999 es comencen a detectar alguns incidents amb manifestants independentistes a l'ofrena floral al monument de Jaume I que des de feia pocs anys organitzava l'Ajuntament de Palma al vespre del 30 de setembre. L'endemà, la presència d'independentistes a la Festa de l'Estendard fou més nombrosa que mai. La manifestació de la tarda reuní unes 400 amb el lema "Un poble en marxa cap a la seva llibertat". Entre els convocants, s'incorporava el col·lectiu d'estudiants mallorquins a Barcelona Sa Sargantana.

⁸³³ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 1997, 17 i *Ultima Hora*, 2 de gener de 1998, 18.

⁸³⁴ *Ultima Hora*, 2 de gener de 1998, 15 i 25.

El manifest, llegit pel sacerdot i activista de la causa dels marginats Jaume Santandreu, reclamà coratge “per aconseguir la llibertat que necessita el nostre poble”.⁸³⁵

5.1.14 Trenta-u de Desembre de 2000

L’any 2000 es produïren incidents destacables a l’ofrena floral del 30 de desembre a vespre quan uns 200 independentistes entraren en el recinte destinat a l’acte, arrabassaren la bandera espanyola, la trepitjaren i llançaren ous i líquid a les autoritats. Els crits proferits contra els representants públics, especialment del PP i UM, foren de “Vosaltres feixistes sou els terroristes”, “Botiflers” i “Corruptes”.

Una nova mostra dels esclafits radicals d’aquesta mobilització nascuda a meitat dels anys vuitanta dels sectors més allunyats del sistema polític establert al 1978.

Abans, unes 1.000 persones havien participat a la manifestació entre el passeig des Born i la plaça de l’Olivar en què els principals eslògans foren en contra de la imposició cultural des de Madrid que comportava la preeminència de la cultura castellana.

Aquesta edició suposà un canvi important en la dinàmica de la mobilització. La manifestació rompé la tradició iniciada al 1991 i passà a celebrar-se la tarda de dia 30 de desembre. Aquest canvi ajudà a augmentar l’assistència que doblà la de l’any anterior.⁸³⁶

5.1.15 Trenta-u de Desembre de 2001

L’any 2001 també s’incorporà un concert al final de la marxa, en aquella ocasió el grup que actuà fou Antònia Font. La manifestació aconseguí reunir unes 1.200 persones, destacant la plana major d’un PSM que governava amb el Primer Pacte de Progrés i també d’ERC. Els Maulets es desmarcaren de la unitat habitual amb insults contra el PSM, un manifest alternatiu i el cant d’Els Segadors i La Balanguera. El text

⁸³⁵ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 1999, 26 i *Ultima Hora*, 2 de gener de 2000, 34.

⁸³⁶ *Diario de Mallorca*, 31 de desembre de 2000, 14-15.

unitari i pactat reclamà una actitud valenta de les institucions públiques davant l'onada espanyolitzadora i en contra de les llibertats, demanà la construcció nacional dels Països Catalans i sol·licità un projecte d'integració per als immigrants.⁸³⁷

5.1.16 Trenta-u de Desembre de 2002

La manifestació de 2002, convocada per la Plataforma 31 de Desembre, començà al passeig des Born i acabà a la plaça del Bisbe Berenguer de Palou. L'assistència es xifrà en unes 1.500 persones. Alguns participants es dirigiren fins a la plaça d'Espanya on se celebrava l'ofrena floral a l'estàtua del rei Jaume I organitzada per l'Ajuntament de Palma. Allà es produïren alguns enfrontaments verbals amb els membres del partit polític espanyolista i castellanista *Agrupación Social Independiente* (ASI) i el seu líder Joaquín Rabasco. La Policia Nacional es desplegà per evitar incidents.⁸³⁸

5.1.17 Trenta-u de Desembre de 2003

El lema de la manifestació de 2003 fou "Defensem la terra. Autodeterminació" i aconseguí reunir unes 1.500 persones (5.000 segons els organitzadors i 700 per la policia). Durant la marxa es corejaren més crits en contra del PP i UM i de la seva política de carreteres que a favor dels Països Catalans. Llegí el manifest Pere Morey en què es criticà el PP per violar l'Estatut, desprotegir el territori i per convertir Mallorca en un immens parc temàtic.⁸³⁹

5.1.18 Trenta-u de Desembre de 2004

⁸³⁷ *Diari de Balears*, 16 de desembre de 2016, Edició Especial de Nadal, 14

⁸³⁸ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 2002, 18 i JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

⁸³⁹ *Diari de Balears*, 31 de desembre de 2003, 5

La mobilització de 2004 congregà unes 4.000 persones segons els organitzadors, un milenar segons la premsa i només 600 per la policia. La pancarta de la marxa era contra el projecte de Constitució Europea però els parlaments del final centraren les seves crítiques contra la política territorial i d'infraestructures del Consell de Mallorca i del Govern de les Illes Balears i la seva política lingüística. Hi assistiren membres del PSM i ERC.⁸⁴⁰

5.1.19 Trenta-u de Desembre de 2005

El 31 de Desembre de 2005 es desenvolupà sota el lema “Sense autodeterminació no hi ha democràcia”. L'organització xifrà la participació en unes 4.000 persones, la premsa parlà de 2.000 i la Policia en comptà unes 700. Les xifres varen ser superior a edicions anteriors fins al punt que es debaté la possibilitat d'una revifalla del nacionalisme. L'aportació de manifestants que feren els Maulets, alguns venguts des de Barcelona o de València, va contribuir de manera important a l'assistència. També hi hagué representació del PSM i d'ERC.

Els crits que se sentiren durant la marxa foren els habituals com “Indepen-dèn-ci-a”, “Ni Espanya ni França: Països Catalans”, “Ningú no m'enganya, Mallorca no és Espanya”, “Lliure, lliure, lliure, visca Terra Lliure” o “Amb Espanya anam de cul”.

El manifest final de la marxa va ser llegit pel president de l'OCB Jaume Mateu. La proclama defensava la unió de sensibilitats nacionals per governar el país i fer front a l'uniformisme espanyol. També es criticà la destrucció patrimonial i mediambiental. Igualment es reclamà la integració dels nous vinguts.

Un gran dispositiu policial evità qualsevol tipus d'incident. Al concert posterior sonaren Obrint Pas i Al-Mayurqa.⁸⁴¹

⁸⁴⁰ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 2004, 26.

⁸⁴¹ *Diari de Balears*, 31 de desembre de 2005, 6-7.

5.1.20 *Trenta-u de Desembre de 2006*

L'edició de la proclamada Diada Nacional de Mallorca per part dels organitzadors de l'any següent, el 2006, va tenir com a lema "Som una nació. Autodeterminació" i amb l'assistència d'unes 2.000 persones.

Hi acudiren els partits polítics clarament nacionalistes com ERC, PSM i Entesa per Mallorca (una escissió del PSM contrària a la coalició Bloc per Mallorca amb EU) però també la resta dels membres del Bloc, EU i Els Verds. De fet, el militant del partit ecologista Miquel Àngel Llauger reconegué que no havien assistit fins llavors a la manifestació per inèrcia però reconeixien el caràcter de diada nacional al 31 de Desembre. També hi hagué una representació de Maulets.

Els germans Pere i Manel Martorell, expulsats dels Tamborers de la Sala per la seva implicació a la Plataforma Salvem la Real, varen ser els encarregats de llegir el manifest.

En el seu discurs es reivindicà la catalanitat de Mallorca i es criticà la gestió de Jaume Matas al Govern i de Catalina Cirer a l'Ajuntament de Palma. També es valorà negativament la proposta de trilingüisme del conseller d'Educació i Cultura Francesc Fiol o el cas de corrupció a l'Ajuntament d'Andratx. En canvi, quan s'esmentà les plataformes contra la política urbanística i d'infraestructures del pacte PP i UM, el públic aplaudí la referència. Per acabar, reivindicà la data del 31 de desembre com l'autèntica Diada de Mallorca i no "la postissa" que havia establert el Consell el 12 de setembre.

A l'ofrena floral posterior al monument del rei Jaume I, es produïren escridassades als polítics presents i entre sectors catalanistes i espanyolistes.⁸⁴²

5.1.21 *Trenta-u de Desembre de 2007*

⁸⁴² *Diari de Balears*, 31 de desembre de 2006, 4-6.

L'any 2007, la mobilització s'escampà per la resta de l'illa amb les activitats que organitzen a les diverses localitat de Mallorca com puguin ser concerts, xocolatades, lectures d'un manifest, conferències, etc. Principalment, són organitzades per l'Obra Cultural Balear.

A la manifestació, xifrada en 4.000 pels organitzadors i 2.000 per la policia, s'afegí l'Esquerra Independentista amb un bloc propi conformat per Maulets i el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans i el lema diferenciat d'"El jovent construïm els Països Catalans: la lluita és l'únic camí". La coalició Bloc per Mallorca també desfilà amb una pancarta pròpia "Tots en Bloc cap a l'autodeterminació". Tot i que el lema unitari i que encapçalà la marxa fou "Som una nació, tenim dret a decidir".

La gran majoria dels participants a la manifestació eren joves i l'any 2007 s'incorporà a la plataforma l'entitat Unió Obrera Balear.

Durant el recorregut es cridaren proclames a favor dels Països Catalans, la independència, el dret a decidir i la catalanitat de Mallorca. En acabar la marxa, uns desconeguts cremaren una bandera espanyola i una francesa. També es trobà a faltar la presència d'UM, ja feia anys que no participava a la manifestació, i les joventuts del PSM cridaren "Boti, boti, boti, és d'UM qui no boti".

El manifest havia estat redactat en vers i fou llegit pel glosador Mateu Matas "Xurí". Va reivindicà el 31 de Desembre com la Diada de Mallorca, va reclamar estrènyer llaços amb Catalunya per esdevenir una nació i va demanar el dret a decidir.

ERC va aprofitar la mobilització per convidar el seu secretari general Joan Puigcercós que declarà "El país és un de sol encara que amb ritmes diferents."⁸⁴³

5.1.22 Trenta-u de Desembre de 2008

⁸⁴³ *Diari de Balears*, 31 de desembre de 2007, 4-5 i *Diari de Balears*, 16 de desembre de 2016, Edició Especial de Nadal, 14

La jornada del 31 de Desembre celebrada al 2008 va congregar unes 2.000 persones a la manifestació amb lema “Països Catalans. Un poble lliure”. La representació dels partits polítics va estar formada per PSM, ERC i Entesa per Mallorca. Durant la marxa es cremaren algunes banderes espanyols. El manifest fou llegit per Madiop Diagne, president de l’Associació de Senegalesos de Mallorca, en què es criticà la corrupció política i es reclamà més implicació de les administracions en la defensa de la cultura pròpia i d’un millor finançament.

Durant l’ofrena flora de la plaça d’Espanya, alguns manifestants independentistes escridassaren els membres del PP i d’UM.⁸⁴⁴

El lema triat pel 2009 va ser “Sense autodeterminació no hi ha democràcia” i “França i Espanya són crisi. Decidim Països Catalans”. L’assistència superà els 1.000 persones, amb un percentatge molt elevat de joves. El manifest fou llegit pel periodista Ander Zurimendi i es censurà els atacs a la llengua, a la identitat nacional i al territori. Els Maulets llegiren un manifest alternatiu.

5.1.23 Trenta-u de Desembre de 2009

La Plataforma 31 de Desembre estava formada al 2009 per PSM-EN, JEN-PSM, ERC, JERC, Entesa per Mallorca, Associació d’Amics i Amigues Senegalesa-Mallorquina, Lobby per la Independència, Comitè de Solidaritat amb Euskal Herria, Grup Blanquerna, Unió Obrera Balear, STEI-i i l’Esquerra Independentista.

La voluntat d’expandir la considerada Diada Nacional de Mallorca a la Part Forana i Palma s’havia aconseguit ja que aquell any s’organitzaren actes a Palma, Binissalem, Lluçmajor, Sant Llorenç des Cardassar, Algaida, Sant Joan, Andratx, Campos, Montuïri, Valldemossa, Mancor de la Vall, Sineu, Artà, Puigpunyent, Felanitx, Campanet, Santa Margalida, Petra, sa Pobla, Inca, Manacor, Sencelles, Calvià, Vilafranca de Bonany, Deià, Capdepera, Santa Maria del Camí, Muro Ariany, Búger i Lloret de Vistalegre. També hi ha hagué un acte a la Universitat de les Illes Balears.

⁸⁴⁴ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 2008, 32.

La majoria d'aquestes activitats foren organitzades per l'OCB, Gent Activa, JEN-PSM, l'Associació Cultural Cap Vermell de Capdepera, l'Associació de Joves d'Ariany, l'Associació de Joves Pinyol Vermell de sa Pobla, el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans i Maulets.

Al 2009, també va tenir lloc la representació al Teatre Principal de Palma l'obra Protocol Estendard sota la direcció del músic berguedà Francec Ribera *Titot*.⁸⁴⁵

5.1.24 Trenta-u de Desembre de 2010

L'any següent, al 2010, la manifestació aconseguí reunir 2.000 persones amb el lema "Som una nació. Autodeterminació". Els parlaments criticaren especialment la política lingüística que defensava el PP. Alguns membres del Lobby per la Independència havien passat el dia i la nit anteriors davant l'Audiència Provincial. A l'alçada del carrer dels Oms es produïren una sèrie d'incidents greus entre alguns joves que participaren a la manifestació i clients d'un bar que els increparen. La Policia Nacional carregà contra els independentistes i diverses persones resultaren ferides a causa d'aquest incident que derivà amb l'obertura d'una causa judicial.⁸⁴⁶

5.1.25 Trenta-u de Desembre de 2011

El 31 de Desembre que va tenir lloc al 2011 es va desenvolupar sense els incidents ocorreguts durant l'edició anterior. Se celebraven els primers vint-i-cinc anys de reivindicació del 31 de desembre com la Diada Nacional de Mallorca i el lema fou el mateix que al 2010, "Som una nació. Autodeterminació." La participació va ser d'unes 1.300 persones. Les banderes tradicionals quadribarrades i independentistes compartiren protagonisme amb roges comunistes i liles feministes. La premsa atribuï un *look* semblant

⁸⁴⁵ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 2009, 31 i JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat* (1976-2011). Edicions Documenta Balear. Palma, 2012, 44-48.

⁸⁴⁶ *Ultima Hora*, 31 de desembre de 2010, 31.

als dels indignats a la majoria dels manifestants que acudiren a la marxa. Durant els parlaments, es mostrà la solidaritat amb els encausats pels incidents del 2010.⁸⁴⁷

5.1.26 *Trenta-u de Desembre de 2012*

El clima de mobilització que vivien els Illes Balears al 2012 per la política lingüística i educativa del govern autonòmic de José Ramón Bauzà contribuí a una major participació a la manifestació del 31 de Desembre. La Plataforma xifrà la participació en unes 9.000 persones i la Policia Local la rebaixà fins a 7.000. Les crítiques al Govern de les Illes Balears foren el motiu principal dels discursos. També es destacà la mobilització dels ciutadans a favor de la identitat pròpia mitjançant els moviments socials. El lema triat per aquesta edició fou el de “Països Catalans decidim: autodeterminació”. Tot i que l’Esquerra Independentista desfilà amb un lema alternatiu “Independència, Socialisme i Feminisme”.⁸⁴⁸

5.1.27 *Trenta-u de Desembre de 2013*

El darrer any d’aquest estudi, el 2013, la manifestació també estigué influïda pel conflicte entre els docents i l’executiu balear. Malgrat això, la participació fou inferior amb unes 5.000 persones segons els organitzadors i 3.500 per la Policia Local. Els partits polítics desfilaren amb una pancarta pròpia.

En el moment dels discursos es donà suport al Procés Independentista Català i a la lluita dels mestres i professors contra la política lingüística i educativa del PP.⁸⁴⁹

⁸⁴⁷ *Ultima Hora*, 30 de desembre de 2011 (edició digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2011/12/30/59946/alrededor-de-1-500-personas-se-manifiestan-en-palma-para-reivindicar-la-autentica-diada-de-mallorca.html>] (Consulta: 20 de gener de 2017).

⁸⁴⁸ *Ultima Hora*, 30 de desembre de 2012 (edició digital)

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2012/12/30/88876/plataforma-31d-manifiesta-para-mostrar-rechazo-agresiones-del-estado-espanol.html>] (Consulta: 20 de gener de 2017).

⁸⁴⁹ *Ultima Hora*, 30 de desembre de 2013 (edició digital)

La reivindicació del 31 de Desembre s'emmarca dins la celebració cívica de la Festa de l'Estendard que representa una de les expressions més tradicionals i nacionalment connotades de la identitat mallorquina.

Per una part, el PSM va adoptar la Diada des de la transició democràtica per una qüestió de principis i a com a acte d'afirmació nacional i nacionalista. Generalment, també l'han celebrada els sectors del catalanisme mallorquí i col·lectius fora del pacte constitucional de 1978. L'OCB intenta des de fa dècades, sense gaire, èxit que sigui el més transversal possible.

Durant els anys estudiats s'han combinat els actes més tradicionals (ofrena floral i treta del penó) amb els més reivindicatius (manifestació i concerts).

L'estructura de la mobilització és semblant a d'altres dels Països Catalans com el 25 d'abril i el 9 d'octubre al País Valencià o l'11 de setembre a Catalunya, sobretot abans de 2012⁸⁵⁰.

El desembre de 2016, el Consell de Mallorca, presidit per Miquel Ensenyat (MÉS) i governat per PSOE, Podem i MÉS, canvià la data de la diada oficial de Mallorca per la de 31 de desembre. A partir d'ara, caldrà veure com es combina la celebració institucional amb la mobilització ciutadana.

5.2 Plataforma per l'Autogovern (1991)

L'Obra Cultural Balear plantejà al 1991 una plataforma transversal i amb sectors de tota la societat mallorquina per a reclamar més autogovern mitjançant el manifest "Volem comandar a Ca Nostra".

Per fer-ho, convocà un acte al Teatre Principal de Palma el 4 de novembre de 1991. El lloc era simbòlic perquè allà s'havia celebrat l'assemblea convocada per la

[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/12/30/115209/miles-personas-manifiestan-palma-favor-autodeterminacion-paisos-catalans.html>] (Consulta: 20 de gener de 2017).

⁸⁵⁰ MAYOL ARBONA, Gabriel. *Mobilitzacions ciutadanes en els Països Catalans en el segle XXI*. Inèdit. Borsa d'Estudi Països Catalans dels Premis Sant Jordi 2014 Corresponents al LXXXIII Cartell de premis i de borses d'estudi de l'Institut d'Estudis Catalans.

Diputació Provincial de Balears que discutí i aprovà l'Avantprojecte d'Estatut d'Autonomia el 1931, al començament de la II República. També s'esperava recuperar l'esperit de la Diada per l'Autonomia del 29 d'octubre de 1977.

A la revista *El Mirall* s'exposaven els motius de la convocatòria. No es considerava satisfactori el desenvolupament i el marc autonòmic que limitava el desplegament de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, “els resultats que havien de beneficiar el país no s'han produït” afirmaven. No es reclamaven noves competències i no havia augmentat la ja escassa consciència de poble. A més, l'entorn natural se seguia degradant i els valors, patrimonials, històrics, culturals, civils, lingüístics, religiosos i socials que haurien de ser característics no eren reconeguts per la majoria de la societat. En definitiva es reclamava una altra manera de fer política i governar als partits de les Illes Balears.

La plataforma i el manifest foren presentats en roda de premsa pel president de l'OCB Antoni Mir⁸⁵¹ i el president de la patronal CAEB Francesc Albertí. Aquest darrer va haver d'aclarir que, si bé molts dels seus associats eren propers al PP, donava suport a la iniciativa perquè reclamava més autonomia com a poble i volia acabar amb la dinàmica d'aprovar resolucions al Parlament de les Illes Balears i que després “es deixessin dins un calaix”.

El manifest “Volem comandar a Ca Nostra” s'estructurava en cinc punts: el reconeixement dels drets de les Illes Balears com a nacionalitat històrica; desenvolupar l'Estat de les Autonomies en sentit federal o confederal i el dret als pobles de disposar del seu futur, que els representants polítics escoltin més la societat civil i no els interessos partidistes de fora de les Illes Balears i, finalment, més relació amb els pobles d'Espanya i especialment aquells de la vessant mediterrània en què amb comparteixen llaços de llengua, cultura, història, economia i geografia i què les Corts Generals aprovassin el text de reforma de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears aprovat pel Parlament al gener de 1991.

L'acte del Teatre Principal començà amb la projecció d'una pel·lícula sobre la Diada per l'Autonomia de 1977. Les 1.100 localitats foren ocupades per públic i

⁸⁵¹ Antoni Mir Fullana (Palma, 1956) és un filòleg i gestor cultural mallorquí. Va ser president de l'OCB entre 1991 i 2003, secretari general de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya (2004-2005) i, actualment, és un dels promotors de la Fundació Francesc de Borja Moll.

representants polítics i socials. Hi havia representació de PSM, UM, PCB i Convergència Balear. El PSOE no hi envià cap membre i el PP cap dels seus principals dirigents.

Sobre l'escenari pujaren i féren una petita declaració d'intencions representants de les principals entitats de Mallorca i membres diversos de la cultura.

Per citar algunes de les intervencions, l'escriptor Biel Mesquida demanà no ser una colònia ultramarina del centralisme espanyol.

El també escriptor Josep Maria Llompart es mostrà ple de goig que l'acte recuperàs l'esperit de la Diada de 1977 que no s'hauria d'haver perdut mai.

El representant del GOB Antoni Font recordà que moltes coses s'havien guanyades al carrer i les havien guanyades les entitats i la societat civil.

Mateu Picornell, com a representant de l'Institut d'Estudis Ecològics, reclamà protegir el patrimoni natural, social, cultural i econòmic com a herència per a les properes generacions.

El secretari general de l'STEI-i Pere Polo demanà les competència plena en educació per a poder dissenyar l'escola del futur.

Teodor Úbeda, bisbe de Mallorca, explicà la seva presència per mor que l'Església de l'illa donava suport a la identitat i les vivències dels valors autòctons.

El secretari general d'UGT Balears Miguel Robredo parlà en castellà i fou xiulat per part del públic. Robredo assegurà que reclamava el màxim sostre competencial.

El seu homòleg de CCOO, Manuel Cámara, va demanar el dret dels pobles al màxim autogovern mitjançant el dret a l'autodeterminació.

Tancaren les intervencions els presidents de l'OCB, la PIMEM i la CAEB.

Antoni Mir, com a president de l'OCB, desitjava il·lusionar el poble mallorquí perquè d'una vegada prengués consciència del què és, del que pot fer i del què pot aconseguir.

El president de la PIMEM Joan Fuster es declarà frustrat perquè no era l'autonomia per la qual havien lluitat.

Francesc Albertí, president de la CAEB, es declarà des de sempre federalista i recordà en que els darrers cinc anys se n'havien anat 300.000 milions de pessetes i no havien tornat. Segons Albertí no havien de ser menys que bascos i catalans. També assegurà que s'havien mobilitzar per expressar la seva preocupació i desacord per la situació en que es trobava l'autonomia. Acabà donant les gràcies a l'OCB per l'organització i cridà un "Visca el país balear!".

També hi hagué representació amb parlaments sobre l'escenari de la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes, la Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, la UIB i personalitats com els cantants Guillem d'Efak, Madò Buades, Tomeu Penya, Raphel Pherrer, el lul·lista Anthony Bonner, Catalina Lladó, el glosador Pere Gil, Jaume Nicolau, el pintor Coll Bardolet i l'artesà Bonet de ses Pipes.

L'acte acabà amb el cant de La Balanguera amb els assistents dempeus.⁸⁵²

Malgrat l'èxit de l'acte i el ventall importantíssim d'entitats i personalitats que la Plataforma per l'Autogovern aconseguí reunir, no va tenir la continuïtat esperada. S'ha de destacar que l'OCB i la CAEB, com a principals impulsors, varen aconseguir aplegar una extensíssima representació transversal de la societat civil mallorquina sense que s'hagi repetit un acte semblant. La mateixa organització de la trobada és un símptoma d'un cert projecte de societat en comú.

Tanmateix, els partits majoritaris no s'implicaren, sinó es malfiaren, d'una mobilització que no havien impulsat i tampoc creien que podrien controlar. Essent aquest un dels principals motius que no tengués continuïtat.

5.3 Diades per la Llengua i l'Autogovern

5.3.1 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1995

⁸⁵² *El Mirall*, novembre 1991, 5-18.

Al maig de 1995, va tenir lloc la Diada per la Llengua, la Cultura, la Identitat i el País; organitzada per l'Obra Cultural Balear. Les principals reclamacions giraven entorn a més autogovern i la presència de la llengua catalana a tots els àmbits de la societat.

El detonant de la jornada va ser l'anomenada *Ordre Rotger*. El 12 d'agost de 1994, el conseller d'Educació i Cultura del Govern Balear, Bartomeu Rotger, dictava una ordre en què traspassava la responsabilitat d'avançar o no en l'ús de la llengua catalana als centres escolars.

La reacció de l'OCB va ser convocar a l'octubre de 1994 un acte al Teatre Principal de Palma amb "L'Ordre del Govern Balear sobre el català: una passa endavant o dues enrere?". Al mateix temps presentaven un recurs contra l'ordre, juntament amb altres entitats i sindicats de l'educació. L'èxit de la convocatòria animà encara més a la mobilització perquè "a l'OCB ja sabem que podem omplir els espais tancats. Ara ens proposam omplir els espais oberts".

Poc després, el Tribunal Constitucional avalava la constitucionalitat de la Llei de Normalització Lingüística de 1986.

En aquesta campanya de mobilització, l'OCB tenia la voluntat de teixir un país a partir d'una visió transversal de la societat. A la Nit de la Cultura de desembre de 1994 aconseguí reunir sobre l'escenari, on pronunciaren cadascú un parlament, representants d'entitats com les patronals Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, la CAEB, el col·lectiu ecologista GOB i la mateixa OCB. En paraules d'aquesta darrera entitat "el missatge és clar: construir un país requereix un consens social, polític, institucional al voltant de les grans prioritats que els facin avançar".

La commemoració de l'autonomia de les Illes Balears, l'11 de març de 1994, serví per convocar una concentració a Palma, l'organització xifrà l'assistència en unes 400 persones, per presentar la campanya Acció per construir un país.

Segons l'OCB, aquesta campanya es presentava com una "reacció cívica en defensa de la llengua, la identitat i l'autogovern es va fer en el moment just, demostra que

són milers i milers els mallorquins que esperaven el naixement d'un moviment com el que s'ha aglutinat al voltant d'Acció per construir un país".⁸⁵³

També al març de 1994, el Bloc d'Estudiants Independentistes convocà una manifestació a Palma contra l'Ordre Rotger amb el títol "Ni una passa enrere, normalització". La marxa coincidia també amb una convocatòria de vaga general a l'ensenyament secundari i universitari. A la manifestació hi acudiren unes 3.000 persones, entre estudiants i professors. El manifest fou lliurat al conseller Bartomeu Rotger i es denunciava que un 70% de l'ensenyament era en castellà i només un 25% bilingüe. El text també demanava fer complir la Llei de Normalització Lingüística i un decret que garantís, almenys, un 50% de l'ensenyament en català.⁸⁵⁴

La darrera passa de la campanya va ser la Diada per la Llengua i l'Autogovern el 6 de maig de 1995. El precedent de la mobilització era ben clar "La Diada només tenia un precedent en la breu memòria democràtica del poble mallorquí: la gran mobilització per l'autonomia de 1977".

Convocaven l'Associació de Premsa Forana, la Federació d'Associacions de Palma, la Federació d'Entitats Ciutadanes de Palma, la Federació de Música i Ball Mallorquí, la Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes, el GOB, el Grup d'Esplai de Mallorca, Joves de Mallorca per la Llengua, Moviment de "Ball de Plaça", el santuari de Lluc, STEI-i, Unió de Pagesos de Mallorca i l'OCB com a coordinadora.

Dies abans, deu presidents de les entitats convocants sol·licitaren que el manifest fos rebut al Consolar de Mar pel president del Govern Gabriel Cañellas, encara que, com es veurà, no va ser així.⁸⁵⁵

Segons l'organització, participaren a la Diada unes 30.000 persones encara que la Policia Local de Palma rebaixà la xifra a unes 15.000. La mobilització des de la xarxa territorial de l'OCB va ser prou important ja que arribaren a Palma 25 autocars procedents de 33 municipis de la Part Forana de Mallorca.

El recorregut de la marxa començà a la Rambla, seguí pels carrer de la Unió, la plaça Joan Carles I, el passeig des Born, l'avinguda Antoni Maura, el passeig Sagrera i

⁸⁵³ *El Mirall*, juliol-agost 1995, 37-43.

⁸⁵⁴ *Diario de Mallorca*, 2 de març de 1995, 8.

⁸⁵⁵ *El Mirall*, juliol-agost 1995, 37-43.

acabà a la plaça de les Drassanes (just al costat del Consolat de Mar, seu de la presidència del Govern Balear).

Els assistents a la manifestació responien a un ampli ventalls d'edats tot i que destacà la presència de grups d'esplai, d'agrupacions d'escoltes i fins i tot de pares, alumnes i mestres d'escoles que havien elaborat una pancarta pròpia.

Un cop al final del trajecte es lliurà el manifest al Consolat de Mar, on fou rebut pel conseller Bartomeu Rotger. La jornada finalitzà amb una ballada popular, concerts, teatre i festa durant tot el temps que duraren les activitats.

El conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, Bartomeu Rotger (PP), titllà la diada de partidista i assegurà que la millor manera d'expressar-se era votant a les urnes.⁸⁵⁶

5.3.2 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1996

La segona Diada per la Llengua de l'OCB, al maig de 1996, també reivindicà més autogovern. Amb tot, la situació política a les Illes Balears havia canviat. El nou president del Govern, Cristòfol Soler, es mostrava més receptiu a les qüestions relacionades amb la llengua, l'autonomia i els trets propis. Soler s'havia compromès pocs abans de la diada a negociar amb el govern de Madrid un sostre competencial més elevat i esperava aconseguir implicar a la causa tots els partits polítics.

La diada, a diferència de l'any anterior, s'organitzà com una concentració a la plaça Major de Palma que coincidí amb l'arribada de la flama de la llengua que havia recorregut l'illa mitjançant el Correllengua 96. La marxa per la llengua que s'havia estructurat amb dues columnes que havien partit de llocs diferents (el santuari de Lluç i Cala Rajada) sota el lema de "Volem viure en català" i que recorregueren 35 localitats. La diada de l'OCB també coincidí amb la XIII Trobada d'Escoles Mallorquines.

⁸⁵⁶ *Diario de Mallorca*, 7 de maig de 1995, 3-4.

El context polític i la triple coincidència de convocatòries ben segur que afavoriren la participació. Ha estat la diada d'aquest tipus amb una concurrència més massiva. L'OCB xifrà l'assistència en 40.000 participants i la policia local ho deixà entre 15.000 i 17.000 persones. La Part Forana es mobilitzà massivament amb 30 autocars que anaren fins a Palma per a participar en la iniciativa. En aquell moment es considerà unes de les mobilitzacions més importants que havia vist Mallorca en la seva història recent.

Cal destacar la novetat que suposà la Diada per la Llengua de 1996 perquè comptà amb la presència del president del Govern Balear, Cristòfol Soler, i altres polítics del PP. Tot plegat, segurament fruit del clima i el tarannà que el nou president havia implantat just després d'assumir la presidència.

El caràcter festiu va dominar la diada amb festes, ball i tallers infantils. Hi acudiren les bandes de música de Montuïri, Petra, Esporles, Felanitx, Campanet i Santa Maria del Camí. També varen tenir lloc actuacions dels coneguts cantants Maria del Mar Bonet i Tomeu Penya. La diada acabà amb el cant de La Balanguera, llavors himne oficial de Mallorca.⁸⁵⁷

5.3.3 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1997

La tercera Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB va celebrar-se el 16 de maig de 1997. Les peticions reclamaven un major ús de la llengua catalana i més autogovern. Es demanà un Decret de Mínims perquè almenys la meitat de les assignatures impartides a l'ensenyament primari i secundari a les Illes Balears fossin en llengua catalana.

El repertori de la mobilització canvià i en aquella ocasió es formà una cadena humana a Palma que omplí el passeig des Born. L'assistència descendí respecte la diada de 1996 i el càlcul entre Policia Local (3.000 participants) i organització (20.000 participants) fou més divergent que mai. Al front del Govern Balear s'havia produït el relleu de Cristòfol Soler per part de Jaume Matas i a la diada només participaren militants

⁸⁵⁷ *Diario de Mallorca*, 19 de maig de 1996, 3-5 i 32.

de base del PP. També cal esmentar que el batle de Palma, Joan Fageda (PP), no assistí a la jornada però emeté un ban en què convidava als ciutadans a participar-hi. De fet, un dels compromisos de la iniciativa era una propera visita per part de l'OCB al president Matas i, paral·lelament, es repartiren 3.000 postals per enviar al president del govern espanyol, José María Aznar, on reclamava compensar la discriminació històrica que havia patit el català.

La tercera diada també seguí amb l'ambient festiu de les anteriors amb xeremiers, castellers i gegants.

El fet que ja s'haguessin celebrat tres edicions d'aquesta diada serví a la premsa per fer-ne una valoració global. Segons *Diario de Mallorca*, la diada havia evolucionat des de la primera edició fins a la tercera. La primera s'hauria centrat en la reivindicació de la llengua, la segona hauria estat gairebé institucional amb la presència del president Soler i la tercera hauria tengut com a motius principals l'autogovern, el finançament i el fet diferencial de la insularitat.⁸⁵⁸

5.3.4 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1998

La quarta edició de Diada per la Llengua i l'Autogovern, al maig de 1998, va celebrar-se de manera coordinada amb actes semblants que varen tenir lloc a Menorca, Eivissa i Formentera. A Mallorca, el lloc triat va ser la plaça de Cort de Palma. Una altra cop, les principals reivindicacions foren contra el retrocés de la llengua catalana.

El president de l'OCB, Antoni Mir, denuncià la inactivitat dels governants en matèria de llengua, la reivindicació del Decret de Mínims i més intercanvis entre la Generalitat de Catalunya i el Consell Insular de Mallorca. Mir també assegurà que existia entre la població una vertadera voluntat política de canvi.

⁸⁵⁸ *Diario de Mallorca*, 17 de maig de 1997, 3-4 i 32.

L'assistència rondà les 5.000 persones. Hi participaren entitats com el GOB i CCOO. La iniciativa també coincidí amb la Trobada d'Escoles Mallorquines. Pel que fa als partits polítics, hi foren presents el PSIB, PSM, EU i UM (encapçalant la representació la presidenta del partit i del Consell de Mallorca, Maria Antònia Munar). El PP no hi participà i des de la seva majoria absoluta a l'Ajuntament de Palma impedí que el president de l'OCB parlàs des del balcó de Cort.⁸⁵⁹

5.3.5 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1999

La cinquena edició de la Diada de l'OCB celebrada el 8 de maig de 1999 va prendre la forma de cadena humana des de la plaça d'Espanya fins a Llotja de Palma. Segons l'organització, hi participaren unes 20.000 persones, la Policia Local ho rebaixà a unes 10.000 i el *Diario de Mallorca* en comptabilitzà 15.000. La premsa coincidí que hi havia més gent que l'edició anterior. El lema fou "Per uns governants que defensin la llengua".

La jornada de reivindicació coincidí amb l'arribada de la tercera edició del Correllengua. Els darrers rellevistes foren l'activista per la pau Joan Carrero i la pedagoga Cèlia Viñas, viuda de Josep Maria Llompart. Per primera, i única vegada, la diada de l'OCB va ser transmesa en directe per RTVE a les Illes Balears.

El president de l'entitat, Antoni Mir, afirmà que el Govern Balear tenia el deure estatuari de defensar la llengua. El manifest de la diada fou llegit pel president de Foment de Turisme, Miquel Vicenç. Un exemple de la transversalitat que havia assolit aquesta mobilització

L'ambient de festa i reivindicació omplí durant tot el dia els carrers de Palma. Les eleccions autonòmiques i municipals que se celebraven el mateix mes afavoriren l'assistència d'un bon nombre de candidats de tots els partits a excepció del PP.⁸⁶⁰

⁸⁵⁹ *Diario de Mallorca*, 10 de maig de 1998, 3-4.

⁸⁶⁰ *Diario de Mallorca*, 9 de maig de 1999, 3-4.

5.3.6 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2000

La cinquena Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB se celebrà el 20 de maig de 2000 a l'espai de ses Voltes (Palma). El lema triat va ser "Junts per la Llengua" que es representà en unes lletres gegants sobre el públic assistent a la diada. L'organització aportà la xifra d'entre 10.000 i 12.000 persones i la premsa més de 8.000.

Es llegiren dos manifestos a càrrec de l'escriptora Maria de la Pau Janer i del president de Foment del Turisme Miquel Vicenç.

Els líders polítics del primer Pacte de Progrés s'abocaren en la jornada. Hi assistiren el president Francesc Antich, el vicepresident Pere Sampol i els consellers Damià Pons, Eberhard Grosske, Margalida Rosselló; entre d'altres representants de partits polítics del pacte i del Consell de Mallorca.

També hi assistiren destacats membres del Partit Popular com la delegada del govern espanyol Catalina Cirer o el secretari general Jaume Ribas.

L'ambient de la diada va ser sobretot lúdic amb tallers de titelles, de ximbombes, d'embarcacions tradicionals i de ball de bot. També s'hi instal·là un punt d'informació per a la normalització de noms i cognoms. La festa del Club Súper 3, de Televisió de Catalunya, aportà la part més infantil i divertida a la jornada.⁸⁶¹

5.3.7 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2001

La sisena Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB va tenir lloc una altra vegada a ses Voltes (Palma) tot i que reuní menys gent que les edicions anteriors, 6.000 segons l'organització i 5.000 segons la premsa.

El lema era "Sí a un pla de xoc per la llengua". El manifest, llegit pel professor i polític menorquí Joan Francec López Casanoves, reclamava aquesta mesura a les

⁸⁶¹ *El Mirall*, juny de 2000.

institucions illenques i denunciava l'ofensiva uniformitzadora per part de l'Estat. També esmentà els incompliments de les administracions en matèria lingüística i criticà les paraules del rei Joan Carles I sobre que mai el castellà no havia estat llengua d'imposició.

El president de l'Obra Cultural Balear, Antoni Mir, enumerà els objectius de la diada i congloué que s'havien complert al cent per cent.

Una afirmació feta després que el president del Govern de les Illes Balears Francesc Antich (PSOE), present a la diada, anunciàs que en les properes setmanes es posaria en marxa un pla interdepartamental per afavorir l'ús del català. Antich també demanà més sensibilitat de l'Estat cap a la diversitat lingüística i cultural.

Altres representants polítics presents a l'acte foren Eberhard Grosske (EU), Mateu Morro (PSM), Celestí Alomar (PSOE), Pere Muñoz (PSM), Aina Rado (PSOE), Antoni Roig (PSOE), Francina Armengol (PSOE), Pere Fullana (PSOE), Martí March (PSOE), Joan Melià (PSM) i Catalina Cirer (PP), aquesta darrera única representant de la seva formació.

També hi hagué crítiques cap a l'organització i a la junta directiva de l'OCB per part de l'exdirigent socialista Joan March. Assegurà que l'entitat seguia essent poc participativa i reclamà que mancava la presència d'altres agents socials com sindicats o patronals.

La jornada també comptà amb una part lúdica i festiva amb cercaviles, tamborers, castellers, ballada popular i concerts de rock. Coincidí amb la XVII Trobada d'Escoles Mallorquines.⁸⁶²

5.3.8 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2002

El 18 de maig de 2002 tengué lloc una nova Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB. En aquesta ocasió a la Plaça Major de Palma i amb una assistència d'unes 9.000 persones.

⁸⁶² *Diari de Balears*, 6 de maig de 2001, 3-7.

Els protagonistes d'aquesta edició foren els immigrants que havien arribat a Mallorca i s'havien integrat dins la societat d'acollida, tot recordant que les Illes Balears havien rebut en els darrers tres anys unes 100.000 persones i que cada any es rebien 12 milions de turistes.

Sobre l'escenari parlaren Cathy Sweeney, Madiop Diagne, Janeth Patricia Garcia, Vicerel Cunete, Lene Nielsen, Stephane Fournier, Rachid Fary i el dirigent sindical d'UGT Lorenzo Bravo.

Aquest darrer assegurà que era necessari que els dirigents socials s'adonassin de la seva responsabilitat de defensar el patrimoni lingüístic de la seva terra. També afegí que els immigrants havien d'emprar la llengua catalana sempre.

Durant la diada també s'homenajà el poeta eivissenc Marià Villalongómez que havia mort feia pocs dies.

El manifest fou llegit pel director de l'Àrea d'Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya Isidor Martí. El text assegurava que el català havia de ser la llengua de futur i l'idioma d'ús públic i comprès per tothom. Reclamà flexibilitat i equilibri per trobar un punt en comú entre els nouvinguts i la societat d'acollida. Igualment, concloué que algunes ocasions s'integraven millor les persones amb pocs recursos que aquells que no patien problemes.

Antoni Mir, president de l'OCB, demanà als participants que treballassin activament en les campanyes de l'entitat durant els dotze mesos següents per després poder fer balanç la propera diada i desitjava que s'haguessin complert.

El president de l'entitat aprofità per presentar les quatre campanyes que tenien previst portar endavant juntament amb la reactivació de la Federació Llull que Compartien amb Òmnium Cultural i Acció Cultural del País Valencià.

Les campanyes foren "Integrar-se és estimar, conèixer i usar el català" destinada als immigrants, "De tu a tu, sempre en català" per fomentar l'ús de la llengua als establiments comercials, "Pel ple autogovern i el reconeixement de la insularitat" en què es reclamava més finançament i competències i "Per la oficialitat del català a la Unió Europea" esperant aquest reconeixement per al 2004.

La diada acabà amb un concert de Lluís Llach retransmès per una televisió local.⁸⁶³

5.3.9 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2003

La vuitena Diada de l'OCB se celebrà el 10 de maig de 2003 a Palma en ple ambient preelectoral per als comicis autonòmics i locals. La jornada de reivindicació coincidí amb els darrers relleus del tercer Correllengua i la Trobada d'Escoles Mallorquines.

El lema va ser “No n’hi ha prou, en volem més” en referència a les polítiques més favorables a la llengua catalana que havia portat a terme el primer Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears.

Al brollador de la Rambla es reuniren tots els candidats a l'Ajuntament de Palma menys Catalina Cirer (PP). També hi prengueren part els caps de llista del PSM a diferents institucions, la candidata d'EU-Els Verds Margalida Ramis i el secretari general d'UGT Balears Lorenzo Bravo.

L'absència del PP per primera vegada des de 1996 ja suposà un canvi en la dinàmica de la percepció i la relació de l'OCB amb les formacions polítiques.

Al passeig Sagrera s’hi havia reunit milers de persones per reivindicar l’ús de la llengua catalana i un aprofundiment en l’autogovern.

El president de l'OCB, Antoni Mir, defensà en el seu discurs que, a la gent, li importava el futur de la llengua. Reconegué que els darrers anys s’havien fet coses a favor del català però se n’havien de fer més. També reclamà al PP que canviàs el seu discurs perquè estava fora de lloc.

La festa i la reivindicació acabaren amb un concert i ballada popular amb Música Nostra.⁸⁶⁴

⁸⁶³ *Diari de Balears*, 19 de maig de 2002, 3-6.

⁸⁶⁴ *Diario de Mallorca*, 11 de maig de 2003, 18-20.

5.3.10 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2004

La novena edició de la diada de l'OCB va ser marcada per la baixa assistència a la mobilització. L'organització afirmà que s'havien concentrat unes 7.000 persones a la Plaça Major de Palma però la Policia Local només en comptà unes 900. El lema triat va ser "Rectificau" en referència a la política lingüística del govern de Jaume Matas. L'acció més visual va ser l'amollada de 10.000 globus des del centre de la capital mallorquina.

El nou president de l'OCB, Sebastià Frau, acusà al govern del PP de practicar una política lingüística "il·legal, il·legítima, immoral, de baixa estofa i manipuladora". Frau recordà l'esperit de l'Estatut i de la Llei de Normalització Lingüística per criticar la voluntat de l'executiu balear de "segregar el sistema educatiu en dues comunitats lingüístiques" amb la seva intenció d'implantar el trilingüisme i pel tancament de Som Radio. El president de l'OCB considerà que el darrer any havia estat molt difícil en matèria lingüística perquè el president Jaume Matas i el seu govern només s'ocupaven de la llengua catalana per agredir-la.

També va ser molt crític el manifest llegit per l'escriptor Sebastià Alzamora i la nedadora olímpica Roser Vives. El text criticà la retallada de requisits lingüístics als funcionaris, la rebaixa dels certificats de coneixement de català, les mesures per reduir la presència de la llengua catalana a l'ensenyament, el model de radiotelevisió pública de les Illes Balears sense tenir el català com a llengua vehicular, el rebuig que la llengua catalana fos idioma oficial d'Europa, la falta d'ambició en la reforma de l'Estatut d'Autonomia i la sortida de les Illes Balears de l'Institut Ramon Llull.

Per explicar la poca assistència a la Diada per la Llengua i l'Autogovern, la periodista Lourdes Terrassa reflexionava sobre la qüestió amb un article al diari *Ultima Hora* titular "*Más lengua y menos política*":

"La Diada per la Llengua i l'Autogovern está perdiendo fuerza, no se sabe si por falta de interés o por exceso de politización. O a lo mejor es que simplemente hizo una tarde maravillosa y la gente tenía el cuerpo para más playa que para la reivindicación. En cualquier caso, en la defensa de la lengua y la cultura propia de las Islas no se deben

plantear enfrentamientos políticos, y probablemente tampoco resulte realmente oportuno, pese a la tradición, que ya envuelve esta convocatoria, mezclar la lengua con el autogobierno, porque habrá algunos que amen profundamente la lengua propia de las Islas, y que sin embargo no aspiren a más autogobierno que el que existe, o poco más. No hay que ser excluyente.”⁸⁶⁵

5.3.11 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2005

La diada de l'OCB de 2005 fou la desena edició d'aquesta mobilització ciutadana. La jornada va tenir lloc a l'espai de ses Voltes (Palma) el 14 de maig i comptà amb la participació d'altres entitats com l'Associació de Premsa Forana de Mallorca, CCOO, UGT, USO, STEI-i, la Federació d'Associacions de Veïnats de Palma, el GOB, Unió de Pagesos i la UIB.

L'advocat Ferran Gomila parlà en nom de l'OCB i reconegué que els objectius de l'entitat no havien estat assumits per la societat. Reclamà un ensenyament en català i en qualitat per poder fomentar una cultura oberta, integradora, universal i amb vocació intercultural. També defensà l'existència d'uns mitjans de comunicació democràtics, didàctics, plurals i en català. Gomila seguí demanant al govern balear el compliment de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears i la Llei de Normalització Lingüística. Recordà que la justícia havia fet rectificar l'executiu de Jaume Matas en el seu intent de rebaixar l'exigència de català als funcionaris. Igualment, criticà el model de radiotelevisió pública impulsat pel Govern.

Sobre l'escenari també intervingueren diversos representants de la societat civil mallorquina com els periodistes Marisa Goñi i Pep Verger, el músic Toni Roig, el dirigent veïnal de sa Calatrava Liberto Santana i el sindicalista senegalès Madiop Diagne. En les seves intervencions criticaren la intenció de l'administració balear d'equiparar el títol d'ESO amb el certificat C de coneixement de català. També sol·licitaren el manteniment dels estudis universitaris de Filologia Catalana.

⁸⁶⁵ *Ultima Hora*, 30 de maig de 2004, 16-17.

La diada acabà amb el cant de La Balanguera, himne de Mallorca, i un concert amb Herbes Dolces i Antònia Font.⁸⁶⁶

5.3.12 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2007

La diada de l'OCB de 2007 volia emular la de 1996 quan es formà el mosaic amb el lema "Som comunitat històrica". La jornada es convocà el 5 de maig de 2007 però dies abans es va presentar simbòlicament davant el Consolat de Mar per apel·lar al govern de Jaume Matas a canviar la seva política respecte la llengua catalana.

El president de l'entitat, Jaume Mateu, convocà a la diada acompanyat pels presidents de les comissions de l'OCB de cultura popular, d'interculturalitat i de voluntariat. També convidà els dirigents de PSOE, Bloc per Mallorca i UM. La mala relació amb el PP i l'OCB s'expressà amb la retirada dels cartells de l'acte per part d'EMAYA i per la multa que la Policia Local tramità per la publicitat. Tots dos organismes dependents de l'Ajuntament de Palma, governat per majoria absoluta per part del PP.

La diada fou tot un èxit. L'organització assegurà que la participació havia estat de 30.000 assistents. En canvi, la Policia Local només en sumà uns 8.000. El diari *Ultima Hora* assegurà que era una de les concentracions més multitudinàries dels darrers anys.

Molts dels assistents arribaren amb busos des de la Part Forana. L'acte començà a la plaça d'Espanya de Palma i amb una cercavila arribaren a la plaça Major on formaren un gran mosaic amb el lema "El futur és nostre".

El missioner del Sagrats Cors i activista de Salvem la Real, Joan Francesc March, llegí el manifest juntament amb quatre membres de Joves de Mallorca per la Llengua. El text reclamà als polítics una defensa més decidida del català, especialment en l'àmbit de l'ensenyament. També demanaren polítiques reals d'interculturalitat i més competències i autogovern per les institucions illenques.

⁸⁶⁶ *Ultima Hora*, 15 de maig de 2005, 32-33.

El president de l'OCB, Jaume Mateu, considerarà un èxit la diada per sol·licitar “un futur més sostenible, més solidari i més propi d'aquesta gent i d'aquesta terra”. Mateu afegí que “la gent estima Mallorca i la seva llengua i no s'alinea amb els sectors que la degraden o ridiculitzen”.

La mobilització coincidí amb la darrera etapa del quart Correllengua. L'últim rellevista va ser l'activista cultural de sa Pobla Toni Torrens que entrà a la plaça Major amb la Flama de la Llengua acompanyat d'una gran ovació.

El fet que la celebració fos a poques setmanes de les eleccions autonòmiques i locals propicià que hi acudissin els caps de llista del PSOE, Bloc i UM.

El programa de la diada finalitzà amb un concert d'Antònia Font.

La periodista Neus Canyelles reflexionava sobre la repetició dels mateixos lemes i reclamacions diada rere diada de l'OCB. En un article titulat “Tot i ser 30.000” escrivia que “De vegades pens que ser pocs i estar segurs de tenir raó també té el seu encant. Però causa tristesa veure que les coses no milloren”.⁸⁶⁷

5.3.12 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2008

La següent Diada per la Llengua i l'Autogovern va ser el 17 de maig de 2008. La participació va baixar clarament respecte la passada edició i segurament cal atribuir-ho a la llunyania de qualsevol cita electoral. L'OCB calculà que hi acudiren unes 7.000 persones i la Policia Local de Palma rebaixà la participació fins a les 3.000 persones.

El principal missatge que llançà l'organització fou duplicar els 6 milions d'euros de pressupost anual que es destinaven a la normalització per arribar als 12.

El president de l'OCB, Jaume Mateu, assegurà en el seu discurs que era el moment d'avançar en la normalització lingüística amb mesures que com les competències

⁸⁶⁷ *Ultima Hora*, 3 de maig de 2007, 30; *Ultima Hora*, 5 de maig de 2007, 24-25 i *Ultima Hora*, 6 de maig de 2007, 18-22.

d'aquesta tema depenguessin de Presidència i no de la Conselleria de Cultura per assegurar-ne la transversalitat.

Mateu reclamà el català com a requisit per a poder accedir a la funció pública, especialment en els casos de la sanitat i la justícia. El president de l'OCB també sol·licità la derogació de tota la política lingüística impulsada per l'anterior executiu de Jaume Matas i mesures contundents per a facilitar l'acollida dels immigrants.

En el seu missatge als participants, va demanar que es denunciessin els atacs a la llengua a les institucions públiques o per part d'empreses privades i reclamà suport a les empreses que etiquetin en català. Mateu no estalvià crítiques pels sectors més espanyolistes del PP, encapçalats pel batle de Calvià Carlos Delgado, que intentaven crear confusió sobre la llengua.

La diada de l'OCB va ser organitzada amb actes durant tota la jornada i de manera simultània a diverses places del centre de Palma. Hi hagué una mostra de mitjans de comunicació en català, plantada de gegants i caparrots i concerts d'Obrint Pas i Anegats.

L'acte serví per commemorar els 45 anys de la fundació de l'OCB i els 800 anys del naixement de Jaume I. Com ja era costum, coincidí amb la XXIV Trobada d'Escoles Mallorquines.⁸⁶⁸

5.3.13 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2009

Una doble cadena humana entre la plaça d'Espanya de Palma i el Parlament de les Illes Balears va ser la mobilització que es portà a terme a la Diada de l'OCB celebrada el 9 de maig de 2009. El principal motiu de la concentració era defensar els drets lingüístics dels catalanoparlants amb el lema "La nostra llengua al carrer".

Jaume Mateu, com a president de l'OCB, criticà aquells que volen acabar el procés de normalització lingüística començat 30 anys enrere i exigí lleialtat absoluta a l'Estatut d'Autonomia i als trets propis de les Illes Balears.

⁸⁶⁸ *Ultima Hora*, 18 de maig de 2008, 22-23.

Participaren de la cadena diversos col·lectius de la sanitat balear, la presidenta del Consell de Mallorca Francina Armengol i la consellera de Comerç, Indústria i Energia del Govern de les Illes Balears Xisca Vives (Bloc) que reclamà l'oficialitat del català també al Parlament Europeu.

L'organització assegurà que hi participaren 20.000 persones i la Policia Local ho rebaixà a les 4.000. Precisament, aquesta diferència en la participació provocà un petit incident quan el president el Consell de la Joventut de les Illes Balears (CJIB) Rafel Sedano recriminà a agents de la Policia Nacional que reduïssin la xifra d'assistents quan, en canvi, haurien inflat l'assistència fins a les 2.000 persones en la concentració contra el català com a requisit a la sanitat que tengué lloc davant la conselleria de Salut del Govern l'1 d'abril de 2009⁸⁶⁹.

5.3.14 Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2011

Més de mil persones participaren a la jornada de reivindicació convocada per l'Obra Cultura Balear a la Plaça Major de Palma sota el lema "Mallorca m'agrada". Així culminava una campanya d'orgull i autoafirmació que havia impulsat l'entitat amb *lipdubs* als pobles i amb la participació de personalitats reconegudes en diferents camps.

El president de l'OCB Jaume Mateu afirmà al seu discurs que s'havia tornat a demostrar que tenien "prou nervi i musculatura" per seguir construint il·lusions. Participà a la diada una delegació d'Acció Cultural del País Valencià que intervingueren durant l'acte i feren seves les reivindicacions.

La proximitat de les eleccions va ser un motiu per la participació de representants polítics com la presidenta del Consell de Mallorca Francina Armengol (PSOE), el candidat de PSM-IV-ExM a la institució insular Joan Font o el número u al Parlament per Convergència per les Illes Josep Melià Ques.

⁸⁶⁹ *Ultima Hora*, 10 de maig de 2009, 20.

La jornada també va tenir una part festiva amb xeremiers, caparrots, batucades, dimonis bèsties. Igualment, hi va haver les actuacions musicals de Cucorba, Música Nostra, Tomeu Penya, Pep Suasi i La Gossa Sorda.⁸⁷⁰

Tot i la minvada assistència, l'editorial del diari *Ultima Hora* assegurava que “*Es preciso, como advierte el dirigente de l'OCB, una actitud firme y determinada de toda nuestra sociedad, para poder transmitir a las futuras generaciones este legado cultural y patrimonial que ha sobrevivido en Mallorca durante siglos. Para lograrlo es preciso tomar consciencia y repetir: Mallorca m'agrada*”.⁸⁷¹

Les Diades per la Llengua i l'Autogovern començaren a la segona meitat dels anys noranta amb un important suport social i transversalitat entre els diferents sectors polítics, associatius i culturals de Mallorca. Des d'una perspectiva il·lenca però també amb una visió de Països Catalans. La continuïtat que han tengut aquestes mobilitzacions ha estat caracteritzada, els darrers temps, amb disparitat de reivindicacions depenent de si governava les institucions autonòmiques la dreta o l'esquerra.

5.4 Correllengua

5.4.1 Correllengua 1995

La iniciativa del Correllengua nasqué al 1995 de manera gairebé paral·lela a l'entitat que l'organitzà: els Joves de Mallorca per la Llengua. Una entitat sorgida a l'entorn de les mobilitzacions en contra de l'Ordre Rotger i agombolada per l'Obra Cultural Balear.⁸⁷²

La primera edició del Correllengua va fer arribar la flama de la llengua de Palma fins a Lluc, visitant Calvià, Esporles, Palmanyola, Bunyola, Santa Maria, Lluçmajor, Campos, Felanitx, Manacor, Petra, Ariany, Maria de la Salut, Santa Margalida, Llubí,

⁸⁷⁰ *Ultima Hora*, 1 de maig de 2011, 25.

⁸⁷¹ *Ultima Hora*, 1 de maig de 2011, 1.

⁸⁷² Per saber més, CANYELLES, Caterina: “Nous moviments juvenils: defensa de la llengua i la cultura” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coord.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Balearics. Palma, 2001 i El Mirall, juliol/agost 1995, 37-46.

Muro, sa Pobla, Alcúdia, Pollença, Campanet, Inca, Selva, Caimari. Havia començat el 21 d'abril a la Rambla, de Palma, i acabà el 23 d'abril al santuari de Lluc.

El primer relleu va ser el porter del Reial Club Esportiu Mallorca Toni Prats i abans de l'inici la presentadora de televisió Neus Picó i el portaveu de SOS Racisme Guillem Balboa llegiren un manifest. El text assegurava que “amb aquesta iniciativa ens dirigim a tota la societat mallorquina per tal que entre tots reaccionen i passem a l'acció d'una manera decidida per portar a terme passes en la recuperació de l'ús públic de l'idioma”.

Hi assistiren representants dels partits polítics PSM, EU, ERC i entitats com el GOB. També s'havia assegurat una llista de rellevistes amb personalitats del món de la cultura i l'esport.

Participaren en l'organització uns 500 voluntaris que es feren càrrec del muntatge. A cada poble per on passà la flama de la llengua, es programaren activitats com exposicions, xerrades, concursos, etc.

Es calculà una participació de és de 3.000 portadors i unes 30.000 persones, que varen veure passar la flama.

Els darrers portadors fins al santuari de Lluc foren l'activista cultural Antoni Torrens, els membres de Joves de Mallorca per la Llengua Caterina Canyelles, Pere Muñoz, Carles Magrinyà, el president de l'OCB Antoni Mir i el nebot del prior de Lluc Gaspar Alemany.⁸⁷³

Animats per l'èxit de la primera edició, el segon Correllengua se celebrà l'any següent entre l'abril i el maig de 1996.

5.4.2 *Correllengua 1996*

⁸⁷³ *Diario de Mallorca*, 22 d'abril de 1995, 7-8; El Mirall, juliol/agost 1995, 37-46 i *Llibertat.cat*, 8 d'abril de 2010 (edició digital) [<https://www.llibertat.cat/2010/04/joves-de-mallorca-presenta-el-correllengua-2010-98191>] (Consulta: 20 de desembre de 2016).

Simbòlicament, en la segona edició, es canvià el sentit: la flama començà a Lluc i anà cap a la Part Forana, on el coneixement i l'ús del català és major, i arribà a Palma, on seria necessari fer més feina per aconseguir una vertadera normalització lingüística. Així doncs, segons Joves de Mallorca per la Llengua “els pobles de Mallorca reclamaren a la capital, Palma, que no quedàs enrere en l'ús i la defensa de la llengua pròpia de les Balears, el català”.

En aquesta segona edició quatre columnes simultànies s'uniren a la seva arribada a Palma. Aquestes eren:

La Columna Llevant, que passava per Artà, Sant Llorenç, Manacor, Petra i Vilafranca, Felanitx, Campos, Porreres, Montuiri, Algaida, Santa Eugènia i Marratxí. La Columna Tramuntana: va passar per Lluc, Caimari, Selva, Inca, Campanet, Búger, sa Pobla, Muro, Santa Margalida, Llubí, Maria de la Salut, Sineu Costitx, Sencelles, Consell i Santa Maria. La Columna Valldemossa: travessà s'Esgleieta, Bunyola, sa Garriga i son Sardina fins arribar a Palma. I també es posà en marxa una Columna Internet.

La darrera etapa del Correllengua de 1996 coincidí amb la segona Diada per la Llengua i l'Autogovern organitzada per l'OCB a Palma. Els darrers rellevistes foren el president de l'entitat Antoni Mir, el capellà Nadal Bernat (que havia canviat la data de la seva primera missa per poder participar-hi), la exdirigent del PCB Francesca Bosch, Tonina Soler (filla de l'expresident del Govern Cristòfol Soler), l'escriptora Encarnació Viñas, l'escriptor Antoni Serra, l'escriptor Biel Mesquida, el membre més jove de Joves de Mallorca per la Llengua Carles Magrinyà i el fundador del Grup Blanquerna Climent Garau.⁸⁷⁴

5.4.3 *Correllengua 1999*

La tercera edició del Correllengua s'organitzà en quatre columnes.

⁸⁷⁴ *El Mirall*, juny-juliol de 1996, 9 i *Llibertat.cat*, 8 d'abril de 2010 (edició digital) [<https://www.llibertat.cat/2010/04/joves-de-mallorca-presenta-el-correllengua-2010-9819>] (Consulta: 20 de desembre de 2016);

La columna Guillem d'Efak recorregué els dies 2 i 7 de maig les localitats de Cala Rajada, Capdepra, Artà, Son Servera, Sant Llorenç, Manacor, Petra, Vilafranca, Campos, Porreres, Montuïri, Algaida, Santa Eugènia i Santa Maria.

La columna Josep Maria Llompart passà per Pollença, Alcúdia, Campanet, Búger, sa Pobla, Muro, Llubí, Maria de la Salut, Ariany, Santa Margalida, Selva, Inca, Sineu, Lloret, Pina, Sencelles, Binissalem, Consell, Alaró, Santa Maria, Pòrtol, sa Cabaneta, i el Pont d'Inca els dies 2, 7 i 8 de maig.

La columna Arxiduc partí de la serra de Tramutana i passejà la Flama de la Llengua per Valldemossa, Banyalbufar, Sóller, Bunyola, s'Esgleieta, Palmanyola, sa Garriga, Son Sardina i el Polígon de Son Castelló. També es formà, per segon any consecutiu, una columna per internet, llavors encara una novetat.

La principal reclamació era la plena normalització de la llengua catalana. A cada localitat es llegia un manifest per part d'alguna personalitat destacada.

Tot i que la coordinació anà a càrrec de l'OCB, hi hagué altres entitats col·laboradores com l'Associació de Premsa Forana de Mallorca, el Centre de Promoció de Cultura Popular "Defesta", CCOO, Escoltes de Mallorca, la Federació d'Associació de Veïnats de Palma, la Federació d'Entitats Ciutadanes de Palma (FEPAE), la Federació de Música i Ball Mallorquí, la Federació de Pares i Mares d'Alumnes (FAPA), la Federació de Teatre Amateur, el GOB, el Grup d'Esplai de Mallorca, els Joves de Mallorca per la Llengua, el Moviment d'Escoles Mallorquines, el Moviment d'Escolta i Guiatge, el Santuari de Lluc, STEI-i, UGT, Unió de Pagesos, la Universitat de les Illes Balears i USO.

Es comptabilitzaren uns 12.00 rellevistes i l'etapa final acabà en la cinquena Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB.⁸⁷⁵

5.4.4 Correllengua 2003

⁸⁷⁵ *Diario de Mallorca*, 3 de maig de 1999, 14 i *Diario de Mallorca*, 9 de maig de 1999, 3-4.

El Correllengua de 2003 comptà amb dues columnes: la Francesc de Borja Moll i la Antoni Maria Alcover.

El 2 de maig de 2003, la Flama de la Llengua de la columna Francesc de Borja Moll s'encengué a Lluc i fou portada per alumnes d'escoles i institucions cap a Caimari, Selva, Inca, Campanet, sa Pobla, Muro, Santa Margalida, Ariany, Maria de la Salut, Llubí i Sineu.

A Inca fou portada per alumnes de l'IES Pau Casesnoves i a Campanet per alumnes de l'escola. A sa Pobla, una jove d'origen marroquí llegí un manifest a favor de la llengua catalana.

La segona columna, anomenada *Antoni Maria Alcover*, partí del port d'Alcúdia i la Flama de la Llengua anà en barca fins a Cala Rajada. Després seguí per Capdepera, Artà, Son Servera, Sant Llorenç, Manacor (a la plaça de sa Bassa es llegí el manifest) i acabà a Petra on va tenir lloc un concert de rock català.⁸⁷⁶

La columna Francesc de Borja Moll tornà a començar a Sóller el 4 de maig i seguí cap a Bunyola, Pòrtol, sa Cabaneta i Son Ferriol.

A Sóller, la iniciativa fou recolzada per l'Associació de Cultura Popular i la flama va ser portada per 5 atletes del Círculo de Sóller. A Bunyola fou l'agrupament escolta l'encarregat d'organitzar els relleus i les activitats pel municipi.

L'organització comptabilitzà que durant el cap de setmana havien participat al Correllengua com a rellevistes o espectadors unes 20.000 persones.⁸⁷⁷

Durant tota la setmana següent, la Flama per la Llengua recorregué escoles i instituts de Palma.

AL CIDE, sortiren a rebre la columna 2.000 alumnes i professors. L'escola Joan Miró, que un principi no hi havia de participar, sortí amb 250 alumnes en passar la columna.

⁸⁷⁶ *Ultima Hora*, 3 de maig de 2003, 27.

⁸⁷⁷ *Ultima Hora*, 5 de maig de 2003, 20.

També varen fer-se relleus a la Universitat de les Illes Balears amb la participació de 500 rellevistes i l'assistència del rector Avel·lí Blasco. El president del Consell d'Estudiants llegí el manifest.

La darrera etapa del Correllengua 2003 va ser durant la novena Diada per la Llengua i l'Autogovern de l'OCB. Es calculà que hi havia participat unes 40.000 persones després de 9 dies de trajecte i uns 700 km recorreguts.⁸⁷⁸

5.4.5 Correllengua 2007

La cinquena edició del Correllengua, celebrat entre els dies 17 d'abril i el 5 de maig, arribà a tots els municipis i a la gran majoria de les localitats de Mallorca. Va començar, com ja era tradició, al santuari de Lluc amb l'escolania dels blavets cantant La Balanguera i llegint una manifest en què s'enumeraren una sèrie de greuges a la llengua catalana i s'instà als immigrants a aprendre l'idioma. Allà s'encengué la Flama de la Llengua.

S'organitzaren tres columnes anomenades *Columna Maria Antònia Salvà*, *Columna Pere Capellà* i *Columna Marian Aguiló*. El recorregut combinà la visita a escoles i instituts amb l'arribada a ciutats pobles i llogarets.

Del 2 a l'11 de maig s'exposà la mostra Pintors per la Llengua al Centre de Flassaders de Palma. El 5 de maig de 2007 la Flama arribà al centre de Palma coincidint amb la Diada de la Llengua i l'Autogovern que celebrava l'OCB a la Plaça Major. El darrer relleu va ser portat per l'activista cultural Toni Torrens. Els organitzadors asseguraren que unes 50.000 persones havien participat en els de relleus o rebent la torxa.⁸⁷⁹

⁸⁷⁸ *Ultima Hora*, 7 de maig de 2003, 29; *Ultima Hora*, 8 de maig de 2003, 32 i *Ultima Hora*, 11 de maig de 2003, 18-20.

⁸⁷⁹ *Diari de Balears*, 18 d'abril de 2007, 4; *Diari de Balears*, 22 d'abril de 2007, 11; *Diari de Balears*, 5 de maig de 2007, 4 i *Ultima Hora*, 6 de maig de 2007, 18.

5.4.6 Correllengua 2010

El Correllengua de 2010 va fer arribar aquesta iniciativa fins a la sisena edició. Va tenir lloc des del 17 d'abril fins al 8 de maig i serví per tancar la campanya Un Cafè per la Llengua que l'OCB portava a terme des de 2008⁸⁸⁰. El començament del Correllengua fou en dissabte, un fet que ajudà a la participació important, segons l'organització 1.000 persones, en diverses activitats al santuari de Lluc. Hi va haver actuacions musicals i dels Castellers de Mallorca. El prior Jaume Reynés i els membres de Joves de Mallorca per la Llengua encengueren la Flama. El president de l'OCB Jaume Mateu reclamà actuar en contra dels signes que s'havien detectat d'"apartheid lingüístic".

S'organitzaren quatre columnes. Dues a la Part Forana, amb els noms dels escriptors Miquel Àngel Riera i Miquel Bauçà, i dues a Palma, amb el nom de la dirigent veïnal Rosa Bueno i del músic Toni Roig.

L'edició de 2010 no acabà a Palma i ho féu a Petra coincidint amb la XXVI Trobada d'Escoles Mallorquines⁸⁸¹. La darrera etapa partí de Santanyí i passà per ses Salines, Campos i Porreres fins arribar a Vilafranca. Allà un home de 103 anys feu el relleu de més edat de la Flama de la Llengua abans d'arribar a Petra on fou portada pels nins de la trobada d'escoles. Segons declarà l'organització, havia estat l'edició més participada i que havia recorregut més localitats.

El manifest que es llegí demanà que les institucions de les Illes Balears assumissin el lideratge en el procés de normalització lingüística i que es fes complir la legislació vigent en aquesta matèria.

L'acte també comptà amb activitats infantils, cercaviles i un concert del grup d'animació Cucorba.⁸⁸²

⁸⁸⁰ Segons l'OCB, aquesta campanya per reunir un grup de gent entorn a una tassa de cafè per parlar sobre la situació de la llengua havia aconseguit arribar a 20.000 persones i s'havien repartit 15.000 tasses de cafè.

⁸⁸¹ Aquesta trobada de centres educatius de Mallorca que ensenyen en llengua catalana se celebra des de 1984.

⁸⁸² *Llibertat.cat*, 8 d'abril de 2010 (edició digital) [<https://www.llibertat.cat/2010/04/joves-de-mallorca-presenta-el-correllengua-2010-9819>] (Consulta: 20 de desembre de 2016); *Diari de Balears*, 18 d'abril de 2010, 16-17 i *Diari de Balears*, 9 de maig de 2010, 16-17.

5.4.7 Correllengua 2013

La darrera edició celebrada fins ara del Correllengua va ser entre el 19 d'abril al 4 de maig de 2013.

Al santuari de Lluc s'encengué la Flama per la Llengua a l'indret que té dedicat des de 1983. Els portaveus de Joves de Mallorca per la Llengua, Àlex Segura i Maria Massanet, llegiren un manifest i l'escolania dels Blauets de Lluc cantà La Balanguera.

El prior Antoni Vallespir lliurà a l'entitat organitzadora una còpia del text de l'Himne de Mallorca que es conserva al Santuari. Vallespir també féu referència a la política lingüística del govern del PP assegurant que “Estam en temps difícils. Les dificultats que es veien superades no fa gaire temps pels avantatges de la normalització lingüística es tornen a qüestionar precisament precisament per part de les institucions que haurien de conrar i protegir la que és realment la nostra llengua, que anima i defineix la nostra identitat com a poble”.

Les dues columnes que recorregueren Mallorca per aquesta setena edició del Correllengua foren la Columna Marià Villangómez i la columna Salvador Espriu.

La darrera etapa fou entre la plaça d'Espanya i la plaça de Cort de Palma. El darrer relleu va ser duit a terme pel president de l'OCB Jaume Mateu, els portaveus de Joves de Mallorca per la Llengua Àlex Segura i Maria Massanet, la sindicalista de l'STEI-i Maria Antònia Font, la secretària general de CCOO Balears Katiana Vicens, el secretari genral de CGT Balears Josep Juárez i Matias Oliver i alguns membres del col·lectiu Jubilats per Mallorca.

El manifest que es llegí reclamà orgull per als catalanoparlants, contundència a l'hora de denunciar les discriminacions i agrai l'escalf rebut per part del Correllengua arreu de Mallorca.⁸⁸³

⁸⁸³ *Diari de Balears*, 20 d'abril de 2013, 5; *Diari de Balears*, 21 d'abril de 2013, 6 i *Diari de Balears*, 5 de maig de 2013, 8-9.

El Correllengua representa una mobilització ciutadana que implica petits, joves i grans en una reivindicació cultural combinada amb aspectes lúdics i esportius. La participació de les escoles i les associacions locals és imprescindible per la continuïtat de les diferents edicions i el seu èxit.

5.5 Acampallengua

5.5.1 Acampallengua 1997

La primera edició de l'Acampallengua, organitzat per l'OCB i Joves de Mallorca per la Llengua, va tenir lloc els dies 12 i 13 d'abril de 1997 a Inca. Hi participaren uns 2.500 joves i l'esplanada acollí unes 250 tendes de campanya. Els clubs d'esplai i el moviment dels escoltes foren les principals entitats des d'on procedien els participants. Durant el cap de setmana es portaren a terme tallers, foguerons i concerts. El manifest de la mobilització reclamava més presència del català a tots els àmbits de la societat. El darrer dia del primer Acampallengua acabà amb la pujada a Lluc on se celebrava l'aniversari de l'OCB.⁸⁸⁴

5.5.2 Acampallengua 1998

El segon Acampallengua va tenir lloc a Santa Ponça (Calvià) els dies 25 i 26 d'abril de 1998. El lloc es trià per un doble motiu. Per una banda, era l'indret on desembarcà el rei Jaume I el Conqueridor amb les seves tropes l'any 1229 i per una altra, Calvià és dels municipis on la presència de la llengua catalana és més escassa.

L'assistència oscil·là entre els 2.000 i els 3.000 joves, la majoria vinculats a clubs d'esplai, procedents de Binissalem, Santa Margalida, Inca, Manacor, Lluçmajor, Algaida, Consell o Sineu, entre d'altres indrets.

⁸⁸⁴ *Diario de Mallorca*, 13 d'abril de 1997, 23.

La majoria dels joves i adolescents consultats per la premsa declararen que volien mostrar l'orgull i el compromís dels joves amb la llengua catalana. També destacaren la importància que a l'Acampallengua hi acudissin persones que no tinguessin el català com a primer idioma però que volguessin parlar-lo i passar-s'ho bé.

El programa d'aquesta segona edició comptà amb cercavila, campionats de truc, gimcana, tallers, volei platja, animació infantil, conferències, ballada popular, foguerons, torrades i el concert amb els grups Lax'n Busto, Wiskyns, Fora des Sembrat i S'Osdara.⁸⁸⁵

5.5.3 *Acampallengua 2000*

La tercera edició de l'Acampallengua va tenir lloc els dies 8 i 9 d'abril de 2000 a Alcúdia.

A la finca de sa Pilota acamparen uns 2.000 joves amb la voluntat de defensar la llengua catalana. Als concerts de rock que se celebraren el vespre del dissabte, hi acudí encara més gent. La participació total s'incrementà respecte les edicions anteriors.

Es varen organitzar tallers per integrar els castellanoparlants, de futbol, d'skate, de sexe, escolars i diversos col·loquis sobre la situació la llengua.

Aquesta edició fou la primera que comptà amb presència insitucional, coincidint amb el govern del Primer Pacte de Progrés. Anaren fins a Alcúdia el conseller del Govern d'Educació i Cultural Damià Pons (PSM), la presidenta del Consell de Mallorca Maria Antònia Munar (UM), la vicepresidenta de la institució insular Maria Antònia Vadell (PSM) i el batle d'Alcúdia Miquel Ferrer (UM).

Tots els representants polítics destacaren la importància del compromís dels joves a favor de la llengua catalana.⁸⁸⁶

⁸⁸⁵ *El Mirall*, abril de 1998 i *Diario de Mallorca*, 26 d'abril de 1998, 20.

⁸⁸⁶ *Diario de Mallorca*, 9 d'abril de 2000, 24.

5.5.4 *Acampallengua 2001*

L'Acampallengua de Felanitx, celebrat els dies 28 i 28 d'abril, suposà la quarta edició d'aquesta mobilització juvenil a favor de la llengua catalana. El tema principal varen ser les paraules del rei Joan Carles I afirmant que el castellà no havia estat mai llengua d'imposició i les de José Maria Aznar parlant del castellà com a "*lengua de encuentro*".

Per segon any consecutiu, la presència institucional dels dirigents del Pacte de Progrés al Govern de les Illes Balears fou destacada. El president Francesc Antich (PSOE), el vicepresident Pere Sampol (PSM) i la vicepresidenta del Consell de Mallorca Maria Antònia Vadell (PSM) contestaren allò que consideraven unes declaracions de l'estat central contra la diversitat lingüística i cultural.

La inscripció dels joves arribà fins a uns 4.000. Durant la cercavila que se celebrà dissabte fins a la Casa de Cultura de Felanitx se sentiren tant lemes polítics, per exemple com "Espanyol, el qui no boti", o la cançó tradicional mallorquina Sor Tomasseta.

El diumenge fou el dia dels tallers, les excursions una visita al mercat o el dinar multitudinari d'arròs brut per acabar el cap de setmana.⁸⁸⁷

5.5.5 *Acampallengua 2002*

La cinquena edició de l'Acampallengua se celebrà els dies 4 i 5 de maig de 2002 a Binissalem. Es comptaren unes 1.100 tendes de campanya, que acolliren uns 3.000 persones, i durant els concerts de la nit s'arribà a una assistència de 8.000 participants.

El batle del municipi, Miquel Nadal (PSOE) donà la benvinguda als assistents. També hi acudiren el conseller d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears, Damià Pons (PSM), i la vicepresidenta del Consell de Mallorca, Maria Antònia Vadell

⁸⁸⁷ *Diari de Balears*, 29 d'abril de 2001, 22 i *Diari de Balears*, 30 d'abril de 2001, 7.

(PSM). Els dos polítics nacionalistes destacaren l'encert de lema triat per l'esdeveniment "Català, llengua d'acollida".

El manifest de l'Acampallengua 2002 reclamava lleialtat i militància lingüística als catalanoparlants perquè només amb un ús quotidià es pot reclamar el dret de viure plenament en català. Als no catalanoparlants es demanava, independentment del seu origen, que assumissin la llengua catalana com a pròpia i l'apreguin i la valorin com un valor cultural per als seus fills. També es reclamà a les administracions més contundència en la promoció i defensa de la llengua catalana. El document acabava resolent que només amb l'esforç col·lectiu s'aconseguiria fer del català una llengua d'acollida.

Entre d'altres activitats que es portaren a terme foren una conferència de l'historiador Antoni Marimon que portava per títol "La persecució de la llengua catalana a Mallorca" i diversos concerts amb els grups Els Pets, Antònia Font, Mesclat, la coral de Binissalem, s'Albaida, Al-Mayurqa i La Folkbanda.⁸⁸⁸

5.5.6 Acampallengua 2005

L'Acampallengua que arribava a la vuitena edició se va celebrar els dies 28 i 29 de maig de 2005 a Porreres. Uns 17.000 joves, la majoria adolescents, acudiren en aquesta trobada a favor de l'ús i promoció de la llengua catalana. En aquesta ocasió se superà altres acampallengües anteriors que només havien arribat fins als 12.000 participants.

Durant tot el cap de setmana s'hi portaren a terme tallers, conferències, presentacions de llibres i un cercavila amb xeremiers, caparrots i gegants.

L'edició comptà amb el suport de la UIB i de l'Ajuntament de Porreres amb el seu batle Joan Sastre (UM). Igualment, rebé l'ajuda del Consell de Mallorca. La presidenta de la institució insular, Maria Antònia Munar (UM) hi acudí i es declarà, en relació a la situació del català, optimista pels avenços que havia fet la llengua en el terreny de

⁸⁸⁸ *Ultima Hora*, 5 de maig de 2002, 27.

l'ensenyament i amb la possibilitat que esdevingués un instrument d'integració per als nouvinguts.

El portaveu de l'organització de Joves de Mallorca per la Llengua, Miquel Àngel Contreras, reclamà poder viure en català i que aquesta fos una llengua normal.

El manifest que es debaté i s'aprovà en assemblea reclamava aprofundir en la normalització del català a les institucions autonòmiques, estatals i europees. Al govern de Jaume Matas (PP) es demanà un canvi en el tracte que rebia la llengua catalana i un increment del pressupost destinat a política lingüística al milió d'euros.

L'Acampallengua de 2005 coincidí amb la darrera jornada del II Fòrum Social de Mallorca on els ponents Tomeu Martí, Pere Bueno i Joan Miralles Plantalamor s'uniren a la reclamació d'exigir el coneixement de català als treballadors públics i al reconeixement per part del govern espanyol i les institucions europees per fer del català una llengua internacional.⁸⁸⁹

5.5.7 Acampallengua 2006

El municipi d'Esporles va ser el triat per acollir l'Acampallengua pels dies 20 i 21 de maig de 2006. El principal motiu de la mobilització era reclamar al Govern de les Illes Balears més implicació en la defensa de la cultura pròpia "en constant amenaça", segons els organitzadors.

Els Joves de Mallorca per la Llengua havien venut unes 6.000 entrades anticipades per acampar i s'esperava que els concerts aconseguissin reunir unes 20.000 persones durant tot el cap de setmana.

Els participants foren rebuts en un acte pel batle d'Esporles, Miquel Ensenyat (PSM); el director insular de Política Lingüística, Miquel Julià (UM); la portaveu dels Joves de Mallorca per la Llengua, Esperança Mateu; i el president de l'OCB, Jaume

⁸⁸⁹ *Ultima Hora*, 29 de maig de 2005, 22-23 i *Ultima Hora*, 23 de maig de 2005, 19.

Mateu. També acudiren els representants del Consell de la Joventut de les Illes Balears, Rafel Sedano (president) i Joan Ferrà (tresorer).

Esperança Mateu lamentà que la llengua catalana a les Illes Balears es trobàs en una situació d'amenaça constant i per això exigí al govern de Jaume Matas que complís la Llei de Normalització Lingüística.

El president de l'OCB, Jaume Mateu, assegurà que durant la legislatura començada al 2006 s'havia produït un retrocés molt important en tot allò que tenia a veure amb la llengua catalana perquè semblava que "al govern li provoca urticària". De fet, Mateu acusà el president balear de pertànyer al sector més ultraconservador del PP.

Aquesta distanciament entre l'OCB i el Govern de les Illes Balears s'havia expressat en la prèvia de l'Acampallengua 2008 perquè l'executiu no havia concedit cap ajuda a l'esdeveniment. Aquesta edició de la mobilització juvenil a favor de la llengua catalana es va dur a terme amb aportacions de l'OCB, el Consell de Mallorca i la Universitat de les Illes Balears.

En l'assemblea i posterior manifest que se celebra en tots els Acampallengua, es va fer balanç dels vint anys de la Llei de Normalització Lingüística. Una llei que, segons el text aprovat a la trobada de 2006, no s'havia aplicat en la seva totalitat i la situació era especialment flagrant amb el govern balear d'aquell moment. Per exemple, les intencions d'implantar el trilingüisme que derogava el Decret de Mínims⁸⁹⁰.

El document també assegurava que, en aquests vint anys, la població havia augmentat un 45% i, en canvi, el nombre de catalanoparlants havia passat de 76% a 62%. Per això, sol·licitaven que en la reforma de l'Estatut d'Autonomia que es negociava s'inclogués el requisit del coneixement de la llengua catalana i una major implicació de la societat civil l'acompanyament perquè els immigrants aprenguin català. El manifest aprovat també reclamà la destitució del director general de Política Lingüística, Miquel Melià, per no haver fet res a favor del català.⁸⁹¹

⁸⁹⁰ Decret del Govern Balear que regula l'ús i l'ensenyament de la llengua catalana en els centres docents no universitaris de les Illes Balears (Decret 92/1997). Aprovat el 4 de juliol de 1997 pel primer govern del popular Jaume Matas i Palou, el, establí que el 50% de l'escolarització s'ha de cursar en català.

⁸⁹¹ *Ultima Hora*, 21 de maig de 2006, 24-25.

5.5.8 *Acampallengua 2008*

La mobilització ciutadana de l'Acampallengua de Son Servera, que va tenir lloc els dies 24 i 25 de maig de 2008, va ser menys concorreguda a causa de la pluja que caigué durant el cap de setmana. L'assistència es calculà en uns 3.000 joves i la zona d'acampada fou menys ocupada que en edicions anteriors.

Malgrat les circumstàncies meteorològiques, la concentració rebé la visita de les principals autoritats de l'illa i del municipi.

El president del Govern de les Illes Balears Francesc Antich (PSOE) afirmà que “hem de defensar la llengua com a singularitat del nostre poble i perquè forma part de la riquesa del món”.

La presidenta del Consell de Mallorca Francina Armengol destacà la tasca la feina que, des de feia més de deu anys, l'entitat Joves de Mallorca per la Llengua duia a terme.

El batle de Son Servera, Josep Barrientos (PSOE), posà com exemple de diversitat lingüística el seu municipi i justificà el suport del consistori a l'Acampallengua per garantir l'ús igualitari de les dues llengües oficials.

Com en les altres edicions, s'hi oferiren tallers, campionats esportius, concerts, presentacions de llibres i un cercavila. Els Maulets instal·laren el seu “Espai rebel” per reflexionar sobre fenòmens com l'augment de la població i de la diversitat lingüística.⁸⁹²

5.5.9 *Acampallengua 2009*

Els dies 23 i 24 de maig de 2009 va tenir lloc la desena edició de l'Acampallengua a sa Pobla. Durant el cap de setmana passaren per la vila del Raiguer uns 15.000 joves, dels quals 4.000 acamparen amb tendes de campanya. Se celebraren els quinze anys de

⁸⁹² *Ultima Hora*, 25 de maig de 2008, 36-37.

vida de l'entitat organitzadora, Joves de Mallorca per la Llengua, i hi acudiren participants de Mallorca, Menorca, les Pitiüses, Catalunya i el País Valencià.

Prengueren part de la mobilització la presidenta del Consell de Mallorca Francina Armengol (PSOE), la consellera insular de Cultura Joana Lluïsa Mascaró (Bloc) i la consellera autonòmica d'Educació i Cultura Bàrbara Galmés (PSOE). També hi acudí el batle de sa Pobla Joan Comes (Independents per sa Pobla).

El representant dels Joves de Mallorca per la Llengua, Sebastià Maimó, demanà coratge als polítics per dur endavant totes les mesures necessàries per recuperar la llengua catalana. També intervingué Jaume Mateu, president de l'OCB, declarant que “estimam Mallorca i la seva llengua i els qui vulguin atacar els nostres drets ens trobaran lluitant”.

Els dos dies d'Acampallengua a sa Pobla transcorregueren amb xerrades i tallers per les places de la vila. L'organització es coordinà amb associacions locals com Pa i Mel i Pinyol Vermell. El periodista català Lluís Canut pronuncià una xerrada sobre els mitjans de comunicació en català.

Diverses entitats i associacions disposaren d'un espai com la UIB; el Grup Blanquerna; els Maulets, que organitzaren una xerrada sobre música i compromís nacional, i els mateixos Joves de Mallorca per la Llengua que portaren a terme un acte amb propostes dels assistents sobre com millorar la situació del català.

Tanmateix, el fet que marcà l'Acampallengua de 2009 fou la detenció per part de la Guàrdia Civil del coordinador de l'OCB Tomeu Martí. L'activista fou detingut i després de ser interrogat durant algunes hores va ser posat en llibertat de matinada quan ja s'havia format una petita concentració davant el quarter.

Segons Martí, havien pactat amb la Guàrdia Civil que no entraria a la zona de concerts si no se'ls requeria. Un retard justificat en la intenció d'identificar-se hauria estat, segons el coordinador de l'OCB, el motiu de la detenció.

En canvi, la Guàrdia Civil assegurà que Martí els havia provocat i s'havia negat a mostrar la documentació quan se la requeri.⁸⁹³

⁸⁹³ *Ultima Hora*, 24 de maig de 2009, 30-31 i *Ultima Hora*, 25 de maig de 2009, 17.

5.5.10 Acampallengua 2011

Campos fou el municipi que acollí la dotzena edició l'Acampallengua celebrat els dies 16 i 17 d'abril de 2011. Segons l'organització de Joves de Mallorca per la Llengua, uns 3.000 joves muntaren la seva tenda a la zona d'acampanada i molts més passarem per aquest municipi del Migjorn.

Tal i com ha estat habitual, els representants polítics del Pacte de Progrés a les institucions visitaren la mobilització ciutadana.

La presidenta del Consell de Mallorca, Francina Armengol, explicà que “els mallorquins estam orgullosos de la llengua com un patrimoni que no s'ha de trobar en disputa perquè és una qüestió d'Estat” i tancà amb el compromís de “viure clar i català”.

El conseller insular de Cultura, Joan Font (Bloc), emprà la lletra de la cançó La Flama del grup valencià Obrint Pas “Viure sempre corrent, avançant amb la gent, rellevant contra el vent, transportant sentiments. Viure mantenint viva, la flama a través dels temps, la flama d'un poble en moviment”. Font també criticà el líder del PP José Ramón Bauzá per la intenció d'acabar amb la Llei de Normalització Lingüística “aprovada pel seu partit i que dia 29 d'abril complirà 25 anys”.

També hi acudí el conseller de Medi Ambient i Mobilitat del Govern de les Illes Balears, Gabriel Vicens (Bloc), que censurà “la incultura que demostren alguns polítics cap a la llengua i la cultura”.

El batle de Campos, Joan Juan (Campos pel Canvi) es mostrà satisfet amb el fet que el seu municipi acollís l'Acampallengua.⁸⁹⁴

5.5.11 Acampallengua 2012

⁸⁹⁴ *Ultima Hora*, 17 d'abril de 2011, 24.

El darrer Acampallengua que ha tengut lloc fins ara és el de Manacor que se celebrà els dies 2 i 3 de juny de 2012. La cita estigué marcada per la política lingüística del Govern de les Illes Balears presidit per José Ramón Bauzá i els incidents que s'havien produït a Manacor el mes de maig anterior en una visita del cap de l'executiu balear a la capital de la comarca de Llevant.

L'elecció de Manacor no era casualitat. La ciutat era governada pel batle Antoni Pastor i una coalició de regidors, la majoria procedents del Partit Popular, que havien abandonat la seva antiga militància a causa de profunds desacords amb la política sobre la llengua.

L'organització dona la xifra de 3.000 acampats i uns 15.000 assistents durant tot el cap de setmana.

La situació política del moment féu que el lema més repetit per assistir a l'Acampallengua fos "ara més que mai". En la inauguració de la dotzena edició, el president de l'OCB, Jaume Mateu, agrai la postura d'Antoni Pastor que com a diputat votà en contra de la Llei de Funció Pública que rebaixava l'estatus del català. El batle de Manacor donà la benvinguda als participants "al poble de mossèn Antoni Maria Alcover" i demanà seny perquè després dels incidents del passat 15 de maig els miraven amb lupa i volien associar Manacor amb la violència. També prengueren la paraula el portaveu dels Xeremiers per la Llengua, Carles Amengual, i el portaveu de Joves de Mallorca per la Llengua, Carme Sánchez.

La mobilització seguí amb les mateixes activitats que les anteriors amb cercavila, tallers, concerts, etc. L'assemblea per elaborar el manifest combinà una petició al Govern de les Illes Balears perquè rectificàs la seva política lingüística amb demandes ja tradicionals d'aquest tipus de mobilitzacions com el reconeixement del català a les institucions europees.

Per primera vegada en dècades, cap representant dels equips de govern del Consell de Mallorca o del Govern de les Illes Balears, tots dos governats amb majoria absoluta pel PP, acudiren a l'Acampallengua. Els representants de Joves de Mallorca per la Llengua reconegueren que no els havien convidat perquè no havien rebut resposta a una petició de reunir-se feta a principi de legislatura.

Els organitzadors també volgueren recordar que no havien rebut cap tipus de subvenció per part de les institucions públiques a excepció de l'ajuda proporcionada per l'Ajuntament de Manacor i alguns aspectes logístics.⁸⁹⁵

L'Acampallengua ha combinat durant les seves edicions la funció reivindicativa a favor de la llengua catalana i la funció d'espai de socialització de la joventut mallorquina. És a dir, es tracta d'un esdeveniment amb una gran transversalitat entre l'assistència. N'hi ha prou de compartir una idea general de la reivindicació lingüística. També és important, des del començament de l'Acampallengua a la segona meitat dels anys noranta, el paper dels clubs d'esplai i del moviment escolta a l'hora d'aportar el gruix de l'assistència.

5.6 Contra la reforma de la Llei de Funció Pública (2011-2012)

El Partit Popular guanyà per majoria absoluta les eleccions al Parlament de les Illes Balears al maig de 2011. Un punt del seu programa electoral era reformar la Llei 3/2007, de 27 de març, de la Funció Pública de la comunitat autònoma de les Illes Balears per tal que la llengua catalana deixàs de ser un requisit i es convertís en un mèrit.

Aquesta mesura unida a d'altres, com el tancament del mitjà en llengua catalana Radiotelevisió de Mallorca, per part del Consell de Mallorca presidit per Maria Salom (PP) i l'anunci de la implantació de la lliure elecció de llengua a l'ensenyament; va comportar una mobilització ciutadana de protesta. Els contraris a la política lingüística de les administracions governades pel PP consideraven que es trencava un consens de gairebé trenta anys expressat en la Llei de Normalització Lingüística de 1986.

Les primeres passes de mobilització va ser al juliol de 2011 amb la formació de l'Assemblea de Mestres i Professors en català-Illes Balears que feren diverses propostes, publicaren un manifest i organitzaren un acte al santuari de Cura (Algaida). En el mateix sentit aparegué el Moviment per la Llengua el febrer de 2012 que promogué una recollida de signatures i adhesions.

⁸⁹⁵ *Diari de Balears*, 3 de juny de 2012, 10-11 i *Diari de Balears*, 4 de juny de 2012, 5-6.

Altres iniciatives similars va ser la campanya de l'organització de l'esquerra independentista Endavant Mallorca amb el títol "A Mallorca en català" i les assemblees per la llengua que impulsà l'Obra Cultural Balear.

Tanmateix, va ser la campanya que després s'anomenaria *Enllaçats per la llengua*, la que assolí més èxit i difusió. Començà a l'IES Albuhaira, de Muro (Mallorca). Penjaren una llaç amb la senyera quadribarrada a la façana de l'institut i publicaren un manifest.

El text impulsat per l'institut de Muro considerava que existia una persecució de la llengua catalana a les institucions, als mitjans de comunicació i a la societat i, per això, des dels centres educatius s'havia de prendre una postura clara.

Esperaven, amb la seva acció, visibilitar el malestar amb les mesures del Govern de les Illes Balears, enfortir la consciència lingüística dels catalanoparlants, aconseguir una imatge cívica de la campanya desvinculada de plantejaments ideològics i estendre-la a altres àmbits educatius.

La campanya Enllaçats per la Llengua va tenir continuïtat en el sector educatiu (explicada en el capítol dedicat a la mobilització dels docents de les Illes Balears) però s'escampà per a molts àmbits socials i el símbol del llaç quadribarrat es convertí en habitual en actes públics, xarxes socials o a la solapa d'alguns ciutadans.

Per exemple, diversos edificis públics de Manacor penjaren el llaç o els partits polítics amb representació a les institucions, PSOE i PSM-IV-ExM, també lluiren i incorporaren el símbol.⁸⁹⁶

Al 26 d'abril de 2012, la campanya va esdevenir plataforma amb Enllaçats per la Paraula de la qual formaven part Jubilats per Mallorca, STEI-i, Associació de Mestres i Professors en català-Illes Balears i l'OCB. Organitzaren diverses lectures ininterrompudes i reivindicatives de textos i una Crida Ciutadana per la Llengua Catalana a la qual s'adheriren unes 160 personalitats destacades de diferents àmbits.⁸⁹⁷

La situació de crispació entre els mobilitzats i el Govern del PP arribà fins al punt que s'introduïren accions dins el repertori de la protesta que gairebé mai havien tengut

⁸⁹⁶ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014, 71-88.

⁸⁹⁷ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014, 93-97.

lloc a Mallorca. El dia 1 de març de 2012, Jaume Bonet, mestre jubilat de 64 anys i membre de l'Associació Jubilats per Mallorca, es declarà en vaga de fam contra la política lingüística de José Ramón Bauzá. Va mantenir la seva protesta fins al 26 de març quan el substituï el seu company d'entitat Tomeu Amengual, de 64 anys, que mantingué la protesta fins al 10 d'abril.⁸⁹⁸

La tensió i les protestes se centraren d'una manera clara en la figura del president del Govern de les Illes Balears José Ramón Bauzá. Les escridassades i els incidents en les diferents visites que el cap de l'executiu balear foren constants durant l'any 2012 amb alguns casos concrets en què es produïren aldarulls d'una certa gravetat.

El 20 d'abril de 2012, Bauzá va ser rebut amb crits i llaços quadribarrats en una visita a l'Escola d'Hosteleria al campus de la UIB (Palma). El 15 de maig, en una visita del president del Govern a la seu del PP de Manacor es produïren incidents amb llançaments d'objectes i una càrrega policial.

Els fets de Manacor varen servir per encendre encara més els ànims i les protestes contra les visites de José Ramón Bauzá es repetiren a Inca, sa Pobla, Pollença, Sóller, Esporles, Sóller, Alcúdia i Llubí. El 28 de maig els incidents tornaren a ser importants amb la visita a Bunyola fins al punt que es detingué quatre dels manifestants i passaren la nit a comissaria.

El nombre de multes, citacions i processos oberts era tan important que els manifestants afectats s'organitzaren en una xarxa per coordinar la seva defensa i reivindicació.⁸⁹⁹

El punt culminant de la protesta contra la política lingüística del Govern Bauzá va ser la manifestació convocada pel 25 de març de 2012 per part de l'OCB.

El lema era "Sí a la nostra llengua" i s'havia organitzat argumentat la defensa de la dignitat i la preservació del català com a idioma propi de l'arxipèlag. També volia recollir l'esperit de les 12.000 al·legacions presentades al projecte de reforma de la Llei de Funció Pública.

⁸⁹⁸ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Lleonard Muntaner, editor. 2014, 98-104.

⁸⁹⁹ Anuari 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 13-16.

Uns dies abans, desenes de persones s'havien concentrats al barri de Gràcia de Barcelona convocats pel col·lectiu Illencs pel català amb el lema "Aturem l'extermini del català a les Illes".⁹⁰⁰

La manifestació va ser un èxit de participació amb una xifra aportada per part dels organitzadors de 50.000 assistents. Ni la Delegació de Govern ni el cossos de policia volgueren donar xifres. Algunes opinions d'agents que cobriren la marxa parlaren de 20.000 participants.

Per fer una idea de la participació, s'havien llogat almenys una vintena d'autobusos per portar gent des de la Part Forana, hi hagué caravanes de cotxes des dels municipis més propers i el tren des de Manacor no podia recollir més passatgers perquè anava ple. En el moment que la capçalera arribava al final del recorregut els darrers manifestants sortien del punt d'inici.

El recorregut va ser des de la plaça d'Espanya, la Rambla, carrer de la Riera, carrer de la Unió, passeig des Born, avinguda d'Antoni Marua i passeig de Guillem Sagrera fins al Consolat de Mar, seu del govern autonòmic.

Alguns dels crits que se sentiren durant la marxa, amb referències a "assassins" o "genocides", són exemple de l'ambient de crispació que es vivia la política lingüística en aquell moment.

Els encarregats de llegir el manifest foren l'actor Simón Andreu i la cantant Maria del Mar Bonet i va haver de repetir-se dues vegades més per l'afluència de gent.

El text denunciava que la llengua es trobava amenaçada i necessitava el suport dels ciutadans. També es demanà a Jaume Bonet, en aquell moment en vaga de fam, que abandonàs la seva protesta.

Es va criticar la política de l'executiu balear i demanaren la retirada de la modificació de la Llei de Funció Pública. També varen sol·licitar que es retiràs el pla de lliure elecció de llengua perquè separaria els alumnes en qüestió de llengua.

Es va qualificar la gestió del govern Bauzà com la retallada més important dels drets lingüístics dels ciutadans des de la dictadura franquista. Els motius eren haver

⁹⁰⁰ *Ultima Hora*, 25 de març de 2012, 19.

trecat el consens lingüístic amb gairebé 30 anys de vigència, haver posat en perill la cohesió social i ha tancat mitjans de comunicació en català.

Assistiren a la marxa cares conegudes i representants institucional del PSOE i de PSM-IV-ExM.

El president de l'OCB Jaume Mateu va considerar la manifestació un clam històric a favor del català i que omplia de raons la seva entitat per exigir ser rebuts pel president Bauzá. També considerà la manifestació com un punt de partida de la mobilització.

Pel que fa a opinions de tercers, l'editorial del diari *Ultima Hora* considerava que “*Bauzá debería escuchar el clamor a favor del catalán*”.

L'articulista Jaime Moreda considerava que:

*“La massiva respuesta de la sociedad mallorquina expresada ayer debería ser un toque de atención a Bauzá y lo suyos, pero seguro que harán oídos sordos del clamor que se escuchó en el centro de Palma. Cuesta entender ejemplos de un político que vaya tan en contra de la idiosincrasia de su ciudadanía”.*⁹⁰¹

La resposta de José Ramón Bauzá va ser d'expressar el respecte cap a la manifestació però afirmà que no canviaria la seva política perquè es trobava avalada pels resultats electorals.

La portaveu del PP al Parlament, Mabel Cabrer, encara va ser més contundent assegurant que alguns lemes de la manifestació eren radicals i que s'havia projectat una idea manipulada sobre la qüestió.⁹⁰²

L'oposició de la modificació de la Llei de Funció Pública havia sorgit d'una forma força transversal de la societat mallorquina.

En aquesta posició es trobaven els partits polítics PSOE, PSM-IV-ExM, EU, ERC, Convergència per les Illes i Lliga Regionalista de les Illes Balears; senadors socialistes de Catalunya, Aragó, les Illes Balears i el País Valencià; els sindicats CCOO, UGT, STEI- i i CSIF; l'Associació de Juristes de les Illes Balears; la Federació Llull; en Consell de la Societat Civil de Mallorca; la Congregació dels Missioners dels Sagrats Cors; el grup de

⁹⁰¹ *Ultima Hora*, 26 de març de 2012, 2 i 14-16.

⁹⁰² *Ultima Hora*, 27 de març de 2012, 16.

reflexió Capellans de la Part Forana, la Plataforma per la Llengua, el Joves de Mallorca per la Llengua, la Generalitat de Catalunya i el Departament de Filologia i Lingüística General de la UIB.

Fins i tot entre les files del PP sorgien alguns dubtes pel fet de trencar el consens aconseguit amb la Llei de Normalització Lingüística com alguns regidors, els expresidents del partit Gabriel Cañellas i Joan Huguet o el diputat al Parlament de les Illes Balears i batle de Manacor Antoni Pastor.⁹⁰³

El 12 de juny de 2012 el Parlament de les Illes Balears aprovà la modificació de la Llei de Funció Pública gràcies a la majoria absoluta del PP a excepció del diputat Antoni Pastor. Un gest que li acabaria costant ser expulsat del partit.⁹⁰⁴

Després de la decisió del Parlament, la mobilització seguí com per exemple amb el concert Enllaçats per la Llengua que va aconseguir reunir unes 2.000 persones a la plaça d'Espanya de Palma.⁹⁰⁵

Progressivament, la mobilització contra la modificació de la Llei de Funció Pública es confondrà i finalment serà substituïda per una altra que la superarà: la mobilització dels docents de les Illes Balears.

5.7 Mobilització dels docents de les Illes Balears (2011-2013)

Entre 2011 i 2015, l'ensenyament primari i secundari de les Illes Balears visqueren el conflicte laboral, i també amb connotacions de defensa de la identitat pròpia, més important de la seva història recent per la capacitat de mobilització que aconseguí.

El detonant del conflicte fou la política educativa i lingüística del Govern de José Ramon Bauzá (PP) des que guanyà les eleccions al Parlament de les Illes Balears per

⁹⁰³ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Leonard Muntaner, editor. 2014, 59-69.

⁹⁰⁴ *El Mundo-El Dia de Balears*, 12 de juny de 2010
[<http://www.elmundo.es/elmundo/2012/06/12/baleares/1339505382.html>] (Consulta: 3 de novembre de 2016).

⁹⁰⁵ MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Leonard Muntaner, editor. 2014, 88.

majoria absoluta el maig de 2011. Ja durant la campanya electoral prèvia, el candidat havia promès derogar la Llei de Normalització Lingüística aprovada sota la presidència de Gabriel Cañellas i per unanimitat de totes les forces parlamentàries al 1986. Posteriorment rectificà i assegurà que es referia al Decret de Mínims de 1997, aprovat pel govern de Jaume Matas (PP), que garantia, almenys, un 50% de les classes en llengua catalana.⁹⁰⁶

La mobilització dels docents de les Illes Balears va tenir diferents actors que varen tenir un pes singular i individualitzat durant tot el moviment.

Per una banda trobaríem els sindicats de l'ensenyament com l'STEI-i (el majoritari), CCOO, UGT i l'Associació Nacional de Professionals de l'Ensenyament (ANPE).⁹⁰⁷

Una segona entitat protagonista va ser la Plataforma Crida per a l'Educació Pública de Qualitat. Va néixer el 16 de març de 2012 com una organització unitària de docents, pares, estudiants i diverses entitats socials. Els seus objectius són la defensa de l'educació pública de qualitat, laica i en català. Presenta un funcionament assembleari amb reunions cada primer dimecres de mes en un centre educatiu diferent. Foren els creadors de les camisetes verdes que es convertiren en símbol del moviment.⁹⁰⁸

Tanmateix l'entitat que sobresortí en el moviment va ser l'Assemblea de Docents de les Illes Balears. Aquesta entitat nascuda a començament de 2013 presentava un funcionament assembleari tot i que entre reunió i reunió una sèrie de portaveus portava el dia a dia de l'entitat. Els seus objectius eren la retirada de tots els expedients sancionadors causats pel conflicte, la retirada del decret TIL, retirada del decret de Convivència i la Llei de Símbols, la dotació de beques de transport i menjador suficients per als alumnes, un pla efectiu de reutilització de llibres, la recuperació de les plantilles de professorat d'atenció a la diversitat i les ràtios d'alumnes anteriors a les retallades, baixes dels docents 100% remunerades, la contractació dels interins durant els mesos de juliol i agost, la recuperació de complements i reconeixements de sexennis des de 2012 i la necessitat

⁹⁰⁶ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Lleonard Muntaner Editor, Palma. 2015, 24-26

⁹⁰⁷ Anuari 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 9.

⁹⁰⁸ El Bloc de l'Embut. Plataforma Crida per una Educació Pública i de Qualitat [<http://plataformacrida.blogspot.com/>] (Consulta: 23 de desembre de 2013).

d'instar al govern espanyol a retirar la Llei Orgànica de la Qualitat de l'Ensenyament (a partir d'ara LOMQE).⁹⁰⁹ Fou el sector més actiu i reivindicatiu del moviment en contraposició als sindicats tradicionals.

El moviment originari dels docents de les Illes Balears va començar en contra de la LOMQE impulsada pel govern espanyol i les retallades del govern autonòmics. A començament d'octubre de 2011, els sindicats majoritaris a l'ensenyament (STEI-i, UGT, CCOO i ANPE) es manifestaren a Palma a favor d'una educació pública i de qualitat.

La primera meitat del 2012 coincidí amb la mobilització contra la Llei de Funció Pública (veure el capítol corresponent d'aquesta tesi) i, posteriorment, amb la Llei de Símbols. Dues mobilitzacions que s'entremesclaren amb la dels docents

El Govern de les Illes Balears obrí, al 2012, la possibilitat que els pares triassin la primera llengua d'ensenyament dels seus fills. La dificultat tècnica d'implantar-ho féu que es limitàs, en un primer moment, als cicles d'infantil i els dos primers cicles de primària.

La reacció de les escoles i instituts va ser la de penjar llaços quadribarrats a les façanes dels centres educatius obrint un nou front de batalla amb la Conselleria d'Educació i Cultura encapçalada per Rafel Bosch.⁹¹⁰

Relacionat amb el clima de conflictivitat que es començava a viure però no directament propiciat pels docents, el 22 de maig de 2012, gairebé un centenar d'estudiants ocuparen la seu de la Conselleria d'Educació i Cultura de Palma i hagueren de ser desallotjats per la policia. Durant l'ocupació es produïren algunes agressions. Per protestar, i durant alguns dies, un grup d'estudiants acampà davant l'edifici. Algunes setmanes després se sabé que s'havia obert un procés judicial contra 40 estudiants que havien participat a l'assalt i se'ls demanava multes de més de tres-mil euros. Aquest fet va portar com a reacció diverses accions de suport als mobilitzats.

Les mostres de rebuig cap a la política educativa del Govern de José Ramón Bauzá seguïren amb tancades als instituts mallorquins de Campos i del barri de Son Gotleu, de

⁹⁰⁹ Assemblée de Docents [<http://assembleadocentsib.blogspot.com.es/>] (Consulta: 23de desembre de 2013).

⁹¹⁰ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzá contra l'escola. Un crim imperfecte*. Lleonard Muntaner Editor, Palma. 2015, 24-36.

Palma, al juny de 2012. La primera iniciativa generalitzada la va portar la Plataforma Crida amb activitats, assemblees i tancades, un cop acabades les classes, a uns cent-vint centres de primària i secundària de totes les Illes Balears.⁹¹¹ Aquest mateix mes se sabé que el 87% dels pares i mares havien triat la llengua catalana per escolaritzar els seus fills.

En els mesos posteriors, el Govern de les Illes Balears portà a terme una política educativa que fou considerada pels docents com de represàlia econòmica cap als centres i de censura cap als mestres i professors amb projectes de lleis com el Decret de Convivència i la Llei de Símbols.

Aquest darrer text legal esperava acabar amb l'exhibició de senyeres quadribarrades a les escoles i els instituts amb la prohibició de mostrar cap tipus de símbols que no fos oficial sense el permís de l'administració.

Tanmateix, el projecte més polèmic i que encengué més el conflicte amb els docents fou el Decret del Tractament Integral de Llengües (TIL) que establia un ensenyament proporcional de català, castellà i anglès a primària i secundària.

Els arguments contra la seva aplicava que brandaven els docents els trobam sintetitzats al llibre del professor Marcel·lí Guerrero:

“En primer lloc, es tracta d'un model rebutjat pel professorat que l'ha d'aplicar i qüestionat pels especialistes i per institucions d'obligada consulta, com la UIB. En segon lloc, és un projecte improvisat, que manca de memòria econòmica i s'engega sense la imprescindible avaluació del Pla Pilot que l'ha precedit. I, en tercer lloc, no s'implanta de forma progressiva, sinó de manera sobtada en cinc nivells educatius distints, obviant que els alumnes més grans no estan en condicions d'assimilar matèries en una llengua que no dominen. En conseqüència, afectarà negativament a l'adquisició de coneixements en les altres assignatures. A més a més, la reforma s'aplica amb una precipitació irresponsable, per via de màxima urgència, i estableix terminis rígids i d'impossible compliment.”⁹¹²

A partir de 2013 començaren una sèrie de jornades de reflexió i debat també convocades per la Plataforma Crida com la que tengué lloc a l'IES Marratxí (Mallorca) al

⁹¹¹ Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca, 2012, 6-10 i Anuari 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. Contrainfo.cat, 2013, 8-9.

⁹¹² GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Leonard Muntaner Editor, Palma. 2015, 41-47.

febrer.⁹¹³

Al 13 de març i al 20 de març es convoquen dues jornades de vagues amb un seguiment, segons els sindicats d'un 38% i 33 % respectivament, segons la Conselleria fou del 22% i del 16,6%. Les jornades de protesta també suposaren una concentració d'unes 500 persones davant la seu de la Conselleria i una manifestació pels carrers de Palma que reuní unes 2.000 persones.⁹¹⁴

L'abril del mateix any el Govern de les Illes Balears aprovà el decret TIL⁹¹⁵ i es reuní la primera assemblea de la Plataforma Crida a un local parroquial de Bunyola (Mallorca) perquè l'ajuntament, en mans del PP, no va permetre que s'usàs l'escola del poble. A final de mes, la Plataforma Crida va aconseguir que 130 centres escolars organitzassin tancades de docents, pares i estudiants.⁹¹⁶

Tanmateix, segons els docents, els sectors més dretans i espanyolistes, identificats amb l'entitat *Círculo Balear*, pensaven que el conseller Rafel Bosch no complia les expectatives perquè no havia derogat la Llei de Normalització Lingüística, ni el Decret de Mínims i els llibres seguien en català estàndard.⁹¹⁷

Al maig, Bosch fou cessat i la nova titular Joana Maria Camps publicà unes instruccions encara més restrictives que el decret. D'aquesta manera es reduí l'autonomia dels centres contràriament al que recollia el decret preparat per l'anterior conseller Bosch.⁹¹⁸

L'Assemblea de Docents començà a plantejar la possibilitat de convocar una vaga indefinida i, al mateix temps, la inspecció educativa de la Conselleria d'Educació inicià una investigació sobre una possible intimidació ideològica sobre els estudiants als instituts de Marratxí i de Binissalem.

⁹¹³Anuari 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 4.

⁹¹⁴ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Leonard Muntaner Editor. Palma, 2015, 2015, 24-36.49-50.

⁹¹⁵ MORLÀ, Teresa: "Cronologia del conflicte educatiu a les Balears" a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (eds): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona. 2014, 837.

⁹¹⁶Anuari 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 4.

⁹¹⁷ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Leonard Muntaner Editor. Palma, 2015, 2015, 50-41.

⁹¹⁸ MORLÀ, Teresa: "Cronologia del conflicte educatiu a les Balears" a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (eds): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona. 2014, 837.

Davant els fets, l'Assemblea de Docents començà un sondeig entre els centres per conèixer la disposició dels docents a fer una vaga indefinida. Una assemblea el 25 de juny al Teatre de Manacor (Mallorca) va decidir convocar una aturada general sense una data de finalització.

Durant el mes de juliol, la Plataforma Crida va presentar un front comú contra la LOMQE amb un manifest de 14 punts. L'Assemblea de Docents va portar a terme diverses assemblees als centres i publicà dos vídeos on explicava els motius de la protesta. Just al final del mes, la consellera Camps va rebre un escridassada a l'acte de graduació de la Universitat de les Illes Balears (UIB).

Dia 1 d'agost, la Conselleria d'Educació va expedientar, i per tant deixar sense sou ni feina, tres directors d'instituts de secundària de Maó (Menorca) per no aplicar les instruccions sobre el decret TIL per al proper curs. La Plataforma Crida es va posicionar a favor de la vaga indefinida i l'Assemblea de Docents començà la recollida de signatures que necessitava per convocar una vaga, es requeria l'acord del 40% dels treballadors. Dia 30 d'agost, una nova reunió de docents a l'Auditori de Porreres (Mallorca) va ratificar la vaga indefinida a partir del mes de setembre.⁹¹⁹

Les setmanes de setembre just abans de començar el curs 2013-2014 varen ser marcades pel conflicte amb els docents. Dia 3, els sindicats STEI-i i CCOO registraren la convocatòria de vaga pressionats per la tasca que l'Assemblea de Docents havia portat a terme des de la primavera. Dia 7 de setembre, el Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears va declarar suspès el decret TIL després que les instruccions de la Conselleria d'Educació fossin denunciades per sindicats i associacions de pares. La reacció del Govern de les Illes Balears va ser aprovar un decret llei el mateix dia. Un fet que va fer pujar la tensió i la crispació dels docents, pares, estudiants i ciutadans que s'havien mobilitzat contra el TIL.

El curs va començar dia 13 de setembre amb una gran mobilització als centres escolars amb el lema "Aquest no és un curs normal". Per contrarestar la força i la solidaritat que aconseguia aglutinar la mobilització, el govern balear va publicar diversos vídeos per explicar el seu projecte educatiu.

⁹¹⁹ Anuari 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. Contrainfo.cat, 5-9.

Dia 16 de setembre de 2013 va començar la vaga amb un suport del 90% dels docents de les Illes Balears. Els dies següents, el seguiment va ser menor però alguns pares col·laboraren amb la protesta amb la iniciativa “aules buides” en què no portaven els seus fills a escola en solidaritat amb els docents. Varen ser unes setmanes de tensió amb el recordatori de la voluntat de les urnes per part del govern balear, ja que el PP disposava de majoria absoluta al Parlament, o la iniciativa de la Defensora del Menor d'investigar si els pares col·laboraven en l'absentisme escolar. El moviment dels docents rebé diversos suports des de Catalunya, el País Valencià i alguns eurodiputats catalans i illencs que plantejaren la qüestió al Parlament Europeu.

La inauguració del curs universitari a la UIB va esdevenir una gran concentració a favor dels docents i en contra del TIL. Ni el president José Ramón Bauzá ni la consellera Camps acudiren a l'acte. La mateixa setmana la universitat es declarà contra el decret TIL en un comunicat que recollia diversos arguments científics.⁹²⁰

La vaga va durar des del 16 de setembre fins al 4 d'octubre. Des del primer dia, els vistosos piquets amb la camiseta verda inundaren el centre Palma. Durant l'aturada hi ha va haver accions de mobilització importants.

Per exemple una concentració davant el Consolat de Mar (seu de la presidència de l'executiu balear) amb 5.000 persones,⁹²¹ una concentració davant el Parlament de les Illes Balears amb més de 2.500 assistents que feien tant de renou que afectava la sessió plenària,⁹²² la petició d'un centenar de pares a la consellera Joana Maria Camps per tal que es retiràs el decret TIL,⁹²³ una concentració d'unes 4.000 persones davant la Conselleria d'Educació,⁹²⁴ una altra concentració davant el Parlament amb unes 4.000

⁹²⁰ MORLÀ, Teresa: “Cronologia del conflicte educatiu a les Balears” a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (eds): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona. 2014, 837-839.

⁹²¹ *Última Hora*, 17 de setembre de 2013 (edició digital) [<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/17/108483/tsunami-verde-toma-consolat-una-exigencia-retirada-del-til.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²² *Última Hora*, 17 de setembre de 2013 (edició digital) [<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/17/108498/parlament-retoma-este-martes-periodo-ordinario-sesiones-pleno-centrado-educacion-1.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²³ *Última Hora*, 19 de setembre de 2013 (edició digital) [<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/19/108648/centenar-padres-piden-por-carta-camps-retire-decreto-lenguas.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²⁴ *Última Hora*, 20 de setembre de 2013 (edició digital) [<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/20/108752/conselleria-educacio-tenida-verde.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

persones⁹²⁵, una concentració dins la sala de plens de l'Ajuntament de Palma⁹²⁶ i una concentració amb centenar de persones la Universitat de les Illes Balears.⁹²⁷

Els pocs episodis tensos que varen tenir lloc foren un incident entre policies i estudiants a l'IES Arxiduc Lluís Salvador, de Palma,⁹²⁸ pintades contra la vaga a la seu del sindicat STEI-i⁹²⁹ o una topada entre un piquet d'estudiants i un pare a les portes del Col·legi Pius XII, de Palma.⁹³⁰

En la qüestió de l'estratègia del moviment dels docents de les Illes Balears també cal destacar la gran capacitat que varen aconseguir de recaptar recursos per a la seva caixa de resistència que arribà a sumar uns 700.000 €. ⁹³¹

Tanmateix, l'èxit més important va tenir lloc el diumenge 29 de setembre de 2013 amb la manifestació reivindicativa més important de les Illes Balears amb una assistència aproximada d'unes cent-mil persones.

Els dies anteriors ja s'esperava que fos un èxit rotund com per exemple augurà el president del PP de Mallorca Jeroni Salom. També afegí que el seu partit havia reaccionat tard i no havia previst una mobilització de tal envergadura i crispació. Als diferents ajuntaments les mocions presentades per l'oposició a favor del diàleg i a una sortida negociada al conflicte s'aprovaven en molts de casos amb el vot favorable dels regidors del PP. La situació arribà a tal punt que diversos batles del PP demanaren al president del Govern José Ramon Bauzá un rebaixa del Decret TIL perquè el curs 2014-2014 només

⁹²⁵*Última Hora*, 24 de setembre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/24/108985/nueva-concentracion-masiva-ante-parlament.html>]
(Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²⁶*Última Hora*, 26 de setembre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/26/109136/marea-verde-tambien-llega-pleno-cort.html>]
(Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²⁷*Última Hora*, 3 d'octubre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/10/03/109580/centenares-personas-concentran-uib-para-apoyar-huelga-docentes.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²⁸*Última Hora*, 19 de setembre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/19/108647/participacion-baja-pero-segun-stei-mantiene-educacio-habla.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹²⁹*Última Hora*, 24 de setembre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/09/24/108982/pintadas-sede-del-stei-contra-huelga-profesores.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹³⁰*Última Hora*, 4 d'octubre de 2013 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2013/10/04/109653/agredido-estudiante-piquete-informativo-colegio-pius-xii.html>] (Consulta: 11 de juliol de 2014).

⁹³¹*Última Hora*, 26 de febrer de 2015 (edició digital)
[<http://ultimahora.es/noticias/local/2015/02/26/145526/caja-resistencia-continua-financiando-lucha-docentes.html>] Consulta: 11 de juliol de 2014).

s'aplicàs a primària.⁹³²

Al mateix temps creixien les mostres de suport als docents com les de l'expresident del Govern de les Illes Balears Cristòfol Soler (PP), un grup de professors de la UIB o el cantautor Lluís Llach.⁹³³

El dia de la manifestació amb el lema de “Contra la imposició, defensem l'educació”, sortiren més de 100.000 persones arreu de l'arxipèlag. Els organitzadors calcularen a Palma unes 100.000 persones, la Societat Balear de Matemàtiques en sumà unes 80.000 abans de quedar desbordada i la delegació de govern afirmà que hi assistiren 70.000 persones. El color verd ocupà les principals vies de Palma des de la plaça d'Espanya fins a la plaça de la Reina, passant per les avingudes. La proclama més repetida va ser “prou”.

El centre de Palma estigué col·lapsat per una autèntica estora verda entre les 16 i les 22 hores.

Els manifestants de la Part Forana desembarcaren a la capital de Mallorca amb centenars de busos, es calculà que unes 10.000 persones havien arribat amb aquest mitjà de transports, i també a través del tren. La Policia Nacional obligà a començar la marxa vint minuts abans pel perill que suposava tanta concentració de gent a la Plaça d'Espanya, una imatge presa des d'un dels edificis propers on es veuen totes les avingudes plenes de verd es convertí en la fotografia icònica de la manifestació.

La capçalera de la marxa estava formada pels representants sindicals, els portaveus de l'Assemblea de Docents Iñaki Aicart i Guillem Barceló i personalitats de la societat civil com el geògraf Climent Pircornell, l'historiador Pere Fullana, el canonge de la Seu Teador Suau, el director de teatre Biel Jordà i l'actor Toni Gomila.

La transversalitat de la marxa pel que fa a representació política abraçà gairebé tots l'espectre ideològic des d'exmembres el PP fins a militants independentistes. També es destacà el fet que participessin a la marxa persones de diversos orígens i llengües.

El manifest, llegit per l'estudiant de Batxillerat del CIDE Marga Mas i el pare d'una alumna del CEIP Jaume Vidal Alcover (Manacor) Pedro Grimalt, va haver de

⁹³² *Diario de Mallorca*, 28 de setembre de 2013, 2-7.

⁹³³ *Ultima Hora*, 25 de setembre de 2013, 16-23.

repetir-se nou vegades. El text inclogué reivindicacions “Ja basta, senyor Bauzá, rectifiqui o se’n vagi”, “La Llei de símbols és pròpia de règims totalitaris” i “Coratge i endavant!”.⁹³⁴

La reacció del Govern va ser desacreditar la protesta assegurant que l’executiu tenia el suport de les urnes i relacionà la protesta dels docents amb l’independentisme.⁹³⁵

Les negociacions entre els sindicats i la Conselleria d'Educació, sense la presència de l'Assemblea de Docents, varen continuar sense resultats els darrers dies de setembre i començaments d'octubre de 2013.

Dia 5 d'octubre, els mestres i professors decidiren en assemblea acabar amb la vaga. Tanmateix, les classes es reprengueren amb la voluntat majoritària dels docents de no aplicar el decret TIL. Les negociacions es varen trencar pocs dies després a causa de la manca d'avanços i perquè les demandes dels sindicat que el president Bauzá s'implicàs personalment no varen ser acceptades.

El 8 de novembre va tenir lloc una nova jornada de vaga que tampoc va aconseguir modificar la política del govern balear respecte el decret TIL i els expedients dels directors de Maó.

A final de 2013, la majoria dels centres tornaren rebutjar la legislació del govern Bauzá aprovant programacions en contra de la normativa educativa de l'administració balear.⁹³⁶

El 18 de desembre, la Conselleria obrí un expedient informatiu al director de l’IES Marratxí Jaume March a causa d’una denúncia interposada pels pares d’una alumne vinculats a l’entitat *Círculo Balear*.

La resposta de l’Assemblea de Docents reunida en una trobada d’urgència fou convocar una vaga pel 7 de gener de 2014, el primer dia de retorn a classe després de les vacances de Nadal.

⁹³⁴ *AraBalears*, 30 de setembre de 2013, 4-9.

⁹³⁵ *AraBalears*, 1 d’octubre de 2013, 5.

⁹³⁶ MORLÀ, Teresa: “Cronologia del conflicte educatiu a les Balears” a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (eds): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona. 2014, 839-842

Els dies anteriors a la jornada de protesta la tensió tornà per l'actuació de plataformes contràries a la vaga com el grup No vaig de vaga o *Estudiantes Libres de Baleares*. Els professors denunciaren que de les ofenses s'havien passat a les amenaces.

Pels sindicats, la vaga del 7 de gener va tenir un seguiment del 45% a Mallorca.⁹³⁷

A final de gener de 2014, STEI-i, FETE-UGT, FE-CCOO, FAPA, Plataforma Crida i l'Assemblea de Docents organitzen la Setmana Verda per la Dignitat i la Solidaritat a l'Educació exhibint roba de color verd, pancartes reivindicatives i quadribarrades a centres educatius, edificis públics i cases particulars contra el Decret TIL i la Llei de Símbols.⁹³⁸

Entre l'abril i el maig de 2014 se celebraren les Marxes per l'Educació amb una participació de 7.000 persones i la manifestació a Palma amb lema "En Educació anem al revés d'Europa" amb uns 3.000 assistents. Abdues xifres són proporcionades pels organitzadors.⁹³⁹

Un altre episodi important va ser la vaga de fam de 41 dies que protagonitzà el docent Jaume Sastre demanant al govern Bauzà que negociàs. Aquesta mobilització a la desesperada no aconseguí tombar la voluntat de l'executiu balear. El que sí aconseguí l'elevat to de la protesta va ser que les patronals CAEB, PIMEM, la Federació Hotelera i diversos col·legis professionals instassin al president a acabar amb el conflicte per la mala imatge que donava de Mallorca com a destinació turística.⁹⁴⁰

Al final, fou foren els contenciosos administratius interposats pels sindicats, i no l'Assemblea de Docents, el que donà resultats i desmuntà la majoria de l'entramat legal del Decret TIL entre el setembre i l'octubre de 2014.

El 23 de setembre, la Sala del Contenciós-Administrariu del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears dictava sentència estimant tres recursos que havien presentat al juliol passat FE-CCOO, STEI-i i FETE-UGT.

⁹³⁷ *Ultima Hora*, 7 de gener de 2014 i GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Llenard Muntaner Editor, Palma. 2015, 71-72.

⁹³⁸ *Ultima Hora*, 29 de gener de 2014, 21.

⁹³⁹ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Llenard Muntaner Editor, Palma. 2015, 82.

⁹⁴⁰ *Ultima Hora*, 22 de maig de 2014, 16-17 i *Ultima Hora*, 23 de maig de 2014, 21.

La resolució anul·lava el Decret TIL per haver incomplert dos tràmits previs obligats com són la consulta a la UIB i l'avaluació prèvia de l'impacte normatiu. El dia següent, quatre interlocutòries de la mateixa Sala suspengueren cautelarment l'Ordre de desenvolupament del TIL.

El 29 de setembre una providència instava a la Conselleria a complir de manera immediata l'ordre cautelar.

Per acabar, el 2 d'octubre, el Tribunal Suprem de les Illes Balears desestimà un recurs del Govern contra la suspensió cautelar. Així acabà el TIL.⁹⁴¹

L'impacte de la vaga i de la manifestació va ser importantíssim. Els líders sindicals de CCOO Katiana Vicens i d'UGT Manuel Peralta asseguraven que es tractava d'una fita històrica que seria estudiada d'aquí alguns anys i que no tenia cap tipus de precedent a la història de les Illes Balears.⁹⁴²

Els mateix protagonistes de l'Assemblea de Docents relataven com s'havia anar a la vaga indefinida més llarga de la història de Mallorca.

Per a Iñaki Aikart, portaveu de l'Assemblea, “els sindicats, pels seus motius, no ho veuen clar i es desmarquen de la decisió de l'assemblea, així que aquesta decideix tirar endavant el seu acord pels seus propis mitjans. És el moment en què podem considerar que neix l'Assemblea de Docents com a organització autònoma. [...] Les continues i cada vegada més fortes bufetades que ploviem des de la Conselleria d'Educació en forma de retallades, atacs a la llibertat d'expressió o de descrèdit van anar encalcentint”.⁹⁴³

Per la seva part, la també docent Marina Llobera assegurava que “La participació real i efectiva en la presa de decisions es traduïa en una major implicació, a assumir la lluita com a pròpia. I aquest fet va ser clau per provocar que aquells ‘molts que érem el mes de juny, fóssim majoria dia 16 de setembre. [...] Vàrem començar a tenir clar que si volíem una vaga indefinida el setembre ens havíem d'autoorganitzar i que la manera de

⁹⁴¹ GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte*. Llenard Muntaner Editor, Palma. 2015, 94-95.

⁹⁴² *Diario de Mallorca*, 28 de setembre de 2013, 7.

⁹⁴³ Anuari 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 34-25.

fer-ho possible era reforçar i enfortir l'assemblea de treballadors, que en aquest cas va cristal·litzar en l'Assemblea de Docents”⁹⁴⁴

El professor de Filosofia de la UIB Joaquín Valdivielso explicava d'una manera més acadèmica a com s'havia arribat a la situació:

“Jo diria que aquesta Cultura de la Transició que s'està enfonsant en els seus aspectes institucionals [...] ha estat també el marc en què s'ha generat una cultura cívica com mai havíem conegut, que l'educació pública ha estat el principal forn en què ha pujat, i que el dinamisme de la societat civil balear en les últimes dècades l'ha acabada de madurar.[...]

Aquets *milieu* ha estat una mirada d'esferes públiques, connectades i retroalimentades per les xarxes socials: els centres educatius i els centenars d'assemblees, reunides una vegada i una altra. Els agents clàssics de la societat civil balear s'han sumat a posteriori, i de vegades a contracor, al que, per primera vegada, s'ha generat al marge d'ells: un procés deliberatiu perllongat durant un any i mig, contra la manipulació i la distorsió de la comunicació pública per part del Govern i afins, i que ha empoderat i polititzat de bell nou milers de docents, mares i pares. Mai no hi havia hagut tantes assemblees a tots els racons de les Illes, arribant a tants sectors socials.

Finalment, aquesta canalització de la indignació cívica ha hagut de menester, una visió del present, que s'ha fet hegemònica en l'opinió pública i ha articulat una majoria social a favor seu: la defensa de l'educació pública de qualitat. Recentment, les energies progressistes s'havien aglutinat al voltant del discurs territorialista –que va posar en safata per dues vegades el cap de Matas a l'oposició-, i que entroncava també amb les demandes identitàries i lingüístiques. El primer, abanderat històricament pel GOB, està desaparegut; les segones, han entroncat amb força només al final de la marea verda, de la qual en són un element, no sense tensions amb el seu nucli. El discurs per una educació digna per a tots –que és el de l'Estat *social* de Dret i la democràcia- ha aconseguit una majoria social que els 'ismes tradicionals –ecologisme, catalanisme, socialisme, etc.- semblen estar lluny d'aconseguir ara per ara a les nostres illes.⁹⁴⁵”

⁹⁴⁴ Anuari 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca. *Contrainfo.cat*, 36-37.

⁹⁴⁵ *AraBalears*, 13 d'octubre de 2013, 38.

El conflicte dels docents suposà la culminació d'un cicle àlgid de protestes que va entrar en una fase nova i diferent a partir del 2014 amb una baixada de les mobilitzacions, la resolució de les principals que quedaven pendents i la influència determinant que havia tengut el cicle àlgid de mobilització just anterior.

El *Diario de Mallorca* aportava una sèrie de dades que corroboren aquesta afirmació. Per exemple, al 2013 es registraren 3.683 manifestacions, a nivell d'Illes Balears, mentre que se'n documentaren 3.186 a la Comunitat de Madrid i 2.705 a Catalunya. Només superaren les Illes Balears els territoris d'Andalusia (7.742), Navarra (3.691) i el País Basc (3.916). Comunitats autònomes molt més poblades o amb una dinàmica de mobilització ciutadana diferent i més consolidada que la de les Illes Balears, on era previst al 2013 superar les 3.600 a causa del conflicte educatiu.

Segons aquest article *“Este el resultado de la contestación social que están teniendo las políticas del Govern Bauzà. Hay que tener en cuenta que cuando se convoca una protesta educativa, se realizan actos en la mayoría de municipios de la isla.[...]Ello provoca que la estadística de actos reivindicativos se dispare de forma abrumadora”*.⁹⁴⁶

⁹⁴⁶ *Diario de Mallorca*, 29 de desembre de 2013, 10.

6. CONCLUSIONS I DISCUSSIÓ

La visió panoràmica de trenta anys de mobilitzacions ciutadanes a Mallorca des del començament del règim autonòmic permet extreure una sèrie de conclusions i confirmar o rebutjar les hipòtesis plantejades a les primeres pàgines d'aquesta tesi doctoral. Igualment, i tenint en compte l'estat de la qüestió sobre el tema, creim, modestament, que aquesta investigació ajuda a omplir un buit en la història de la Mallorca contemporània i del temps present.

La primera hipòtesi es confirma amb la preeminència de les mobilitzacions a favor de la protecció del territori durant les tres primeres dècades d'autonomia des dels darrers temps del franquisme fins a la crisi econòmica mundial de 2008, quan pateix una breu aturada però que torna a remuntar a l'actualitat.

La repetició d'aquest tipus de protestes, la seva multiplicitat i el suport que reben per part de la població permet afirmar que el moviment ecologista de Mallorca és el sector més dinàmic entre els diferents corrents que cerquen o bé cerquen el canvi social, els sectors més radicals, o bé l'autodefensa davant un territori amenaçat, per part dels sectors més conservacionistes.

Les mobilitzacions per als drets culturals i nacionals cal situar-les en segon lloc amb una importància creixent des de la meitat de la dècada dels vuitanta fins l'any 2013. Això, per tant, confirma la segona hipòtesi. Aquest tipus de protestes gaudeixen d'un període d'especial rellevància els darrers anys del segle XX i, especialment, a partir de 2011.

En tercer lloc, trobaríem les mobilitzacions pels drets socials. Tot i la presència durant tot el període estudiat, amb la celebració del Primer de Maig i les vagues generals, no és fins als primers anys del segle XXI quan tenen lloc les grans manifestacions a favor d'aquest tipus de causes o el trencament que suposa el moviment del 15-M. Dels darrers anys del segle XX només podríem esmentar com a punts destacats de conflicte les vagues generals de 1988, de 1992 i de 1994.

Els darrers anys del període estudiat, sota la influència de la crisi econòmica i de la renovació del repertori de les mobilitzacions, podem albirar un canvi de dinàmica en les formes de protesta i d'organització que mescla diferents elements. La mobilització del 15-M, la vaga general de novembre de 2012 i dels docents de les Illes Balears serien el principal exponent.

La tercera hipòtesi, relacionada amb l'àmbit en què s'adrecen les protestes, insular o estatal, i la forja d'una dinàmica pròpia es confirma parcialment.

Podem confirmar que, de manera general, les mobilitzacions en defensa del territori i a favor de la cultura i l'autogovern presenten una dinàmica pròpia mentre que les que defensen els drets socials, amb matisos importants, s'inscriuen dins un àmbit de protesta estatal.

Des de bon començament, les protestes proteccionistes es dirigeixen cap les administracions insulars per ser les que gestionen les competències d'urbanisme. La dinàmica estatal només apareixerà amb les reivindicacions de Cabrera com a parc nacional davant el govern espanyol del PSOE, pressionant la federació balear, o la influència sobre els projectes d'infraestructures que tenen els tombs electorals produïts a nivell estatal.

Per la mateixa natura de les mobilitzacions que reivindiquen la cultura pròpia i l'autogovern presenten una dinàmica individualitzada d'àmbit insular. Malgrat això, també es produeixen reivindicacions de més autogovern dirigides a instàncies estatals en les diades del 31 de Desembre, el manifest Volem Comandar a Ca Nostra o en les diades de l'OCB. Una situació semblant es produeix en la demanda del respecte i promoció de la diversitat lingüística que existeix arreu de l'estat.

El corrent de protestes estatal marca sobretot les mobilitzacions en defensa dels drets socials. Habitualment, les mobilitzacions del Primer de Maig, les vagues generals o el 15-M segueixen el patró que marquen les circumstàncies polítiques espanyoles o, més concretament de Madrid. Això no vol dir que no existesquin alguns elements de dinàmica pròpia com són la vaga general de 1983, l'aturada de vint-i-quatre hores de 1992, les referències al govern autonòmic a la Festa del Treball o la recerca d'una manera de fer pròpia i separada de Madrid o Barcelona per part del 15-M.

Tanmateix cal reconèixer que aquesta atribució al corrent estatal de l'acció col·lectiva a favor dels drets socials podria venir determinada per les mobilitzacions triades (Primer de Maig, vagues generals i 15-M) i per les fonts emprades (principalment premsa diària). Per tant, un estudi de les mobilitzacions de conflictes laborals concrets durant aquest període obriria una nova línia d'investigació que ajudaria a matisar encara més la qüestió.

La quarta hipòtesi sobre el repertori de les mobilitzacions es confirma perquè la manifestació (en les seves diferents versions, com la concentració o la cadena humana) és la gran expressió de la protesta en els moviments socials estudiats. Aquesta acció reivindicativa es pren com a mesura per determinar el suport social de la mobilització, tot i que durant el seu procés hagi desplegat un repertori de protesta més ampli.

És així des de les mobilitzacions per protegir sa Dragonera, durant l'etapa preautonòmica, i segueix amb les manifestacions per es Trenc, Cabrera, la Llei d'Espais Naturals, les diades de l'OCB als anys noranta, per la moratòria d'urbanitzacions, contra les autopistes i la política d'urbanística de Jaume Matas, les vagues generals del segle XXI, el moviment 15-M, contra la Llei de Funció Pública o la mobilització dels docents.

L'impacte de les manifestacions més concorregudes és present dins la memòria col·lectiva i als mitjans de comunicació. Durant la dècada dels anys noranta, les fites a seguir eren les manifestacions per l'autonomia de 1977, sa Dragonera i es Trenc. A partir de 1992, la marxa per mantenir la Llei d'Espais Naturals serà un nou punt culminant en les mobilitzacions a Mallorca. Ja dins el segle XXI, les marxes ecologistes, les de les vagues generals, a favor dels drets dels catalanoparlants i, especialment, la protesta dels docents; marcaran rècords d'assistència a les manifestacions com mai no s'havia vist mai a l'illa.

Les mobilitzacions mallorquines que es desenvolupen durant el període estudiants cerquen assolir els seus objectius, principalment, mitjançant dues estratègies i, d'aquesta manera, confirma la cinquena hipòtesi.

Per una part, la pressió social i, especialment, sobre els partits polítics perquè actuïn o rectifiquin la seva política. En aquest grup trobam es Trenc, Cabrera, sa Punta de n'Amer, Cala Mondragó, la Llei d'Espais Naturals, la moratòria d'urbanitzacions, contra les autopistes i la política urbanística, les vagues generals, les diades de l'OCB, contra la

reforma de la Llei de Funció Pública o la mobilització dels docents. Són exemples d'això el paper d'UM per poder aprovar bona part de la legislació ecologista dels anys 80, la pressió sobre el PSOE en per declarar Cabrera parc nacional, la vagues generals de 1988, 1992 i 2002 o la posició difícil d'algunes agrupacions locals de PP i UM en els diferents conflictes mediambientals.

Per altra part, quan la pressió política i social no serien suficients, els promotors de les diferents mobilitzacions ciutadanes decideixen acudir als tribunals per a aconseguir els seus objectius. Començà el GOB amb sa Dragonera i seguiren altres mobilitzacions com Salvem la Real o la mobilització dels docents de les Illes Balears.

Ja s'ha avançat que les mobilitzacions en defensa del territori han estat les més destacades en els trenta anys d'autonomia de les Illes Balears. L'evolució plantejada a la sisena hipòtesi és confirmada. Començaren amb dos conflictes emblemàtics com foren sa Dragonera i es Trenc. La consecució dels dos objectius a començament dels anys vuitanta, combinant la pressió popular i política amb l'estratègia judicial, donà un important impuls a un moviment ecologista que es trobava encara en una etapa incipient.

A continuació, a mitjan anys vuitanta, fou el moment de les mobilitzacions per salvar indrets concrets de la costa mallorquina amenaçats per algun tipus d'urbanització. Són protestes encapçalades per grups locals sota l'empara del GOB, amb l'ajuda a les institucions del PSM i que culminen en molts de casos amb la protecció gràcies al paper jugat per UM. En aquesta etapa també es comença a documentar un moviment solidari de ciutadans de la resta de Mallorca cap a les causes locals, com per exemple la manifestacions a Santanyí per Cala Mondragó, sa Canova d'Artà o a Sant Llorenç per sa Punta de n'Amer.

Un cas singular va ser el de Cabrera pels interessos que les Forces Armades, el govern espanyol i la Casa Reial tenien sobre el subarxipèlag. La dimensió estatal i, fins i tot internacional, propicià que les protestes no només fossin encapçalades pel GOB sinó que també s'hi implicàs amb força una organització amb més bagatge i experiència com era Greenpeace.

A partir de la dècada dels anys noranta, la creixement de la pressió urbanística a tot Mallorca, no només a la costa, i la maduresa del moviment ecologista plantejà la demanda d'una solució global al problema de la construcció a l'illa. La defensa, no

reeixida, de la Llei d'Espais Naturals de 1992 i la manifestació per la moratòria d'urbanitzacions de 1998 començaren i tancaren una dècada en què Mallorca semblava destinada a convertir-se en la segona residència del nord d'Europa.

La força del moviment ecologista arribà al punt que s'atribuí el canvi polític que tengué lloc al Parlament i Govern de les Illes Balears a les eleccions de 1999.

Durant el primer govern del Pacte de Progrés arribaren al punt més àlgid les reaccions antiproteccionistes que ja havien tenguut precedents amb les amenaces als sectors ecologistes de Santanyí o la protesta contra les restriccions de fondeig a Cabrera. El cas de la Serra de Tramuntana i, sobretot, de l'assalt a l'Ajuntament de Son Servera són exemples que el creixement de la consciència ecologista era vista amb temor i amb rebuig per alguns sectors socials.

La victòria del PP i el seu pacte amb UM l'any 2003 va encetar el darrer gran període d'agitació ecologista. La política d'infraestructures que portaren a terme provocà la formació simultània de desenes de plataformes que s'oposaven a projectes concrets. El GOB seguí exercint el seu paper d'organització paraigua, tot i la maduresa que presentaven les plataformes locals. L'entitat ecologista assumí el paper de donar forma a un objectiu comú amb les dues campanyes Qui estima Mallorca, no la destrueix i Salvem Mallorca, amb sengles manifestacions al 2004 i 2007. A aquesta darrera s'atribuí, en part, la mobilització electoral de desallotjà el PP del poder a les eleccions autonòmiques i municipals.

No és una novetat la crisi que pateix el moviment obrer europeu des del darrer terç del segle XX. En el cas espanyol i balear, coincidí amb la sortida del franquisme i l'arribada de la transició democràtica.

La setena hipòtesi es confirma quan les mobilitzacions pels drets socials a Mallorca basculen entre la commemoració en què es convertí el Primer de Maig i la dinàmica estatal que marquen les convocatòries de vaga general. En ambdós casos, especialment al començament de l'autonomia, un factor que actuà en perjudici fou la divisió sindical, per una banda, entre les dues organitzacions amb més delegats (CCOO i UGT) i, al mateix temps, entre els majoritaris i les organitzacions amb menys presència (STEI-i, USO i CGT).

A partir de la vaga que convocà CCOO al 1985, es pot resseguir una estratègia sindical per aconseguir el màxim impacte de la protesta mitjançant la paralyzació de l'activitat econòmica. Des de llavors sempre se seguirà el mateix patró d'acudir a les instal·lacions a Palma de l'EMT i d'EMAYA de matinada; un recorregut a primera hora del dia per als polígons industrials i de serveis i cap al migdia l'actuació a les zones comercials de la ciutat per intentar que els establiments tanquin.

Com a la resta de l'estat espanyol, la vaga amb més impacte fou la del 14 de desembre de 1988. Per aconseguir-ho, els sindicats treballaren en un clima favorable amb actes els dies previs a la convocatòria. El fet que tancàs el comerç del centre de Palma va atorgar a la protesta una sensació de triomf que no va tenir lloc en convocatòries anteriors o posteriors.

Les altres aturades generals només tengueren una rellevància real a alguns àmbits i empreses del sector públic i de manera irregular al comerç i als sectors de l'hostaleria.

L'actitud de les patronals CAEB i PIMEM fou, a partir de la vaga de 1992, la d'organitzar-se perquè no es repetís el triomf que assoliren els sindicats el 14-D. També fou en aquesta mobilització quan es començà a difondre la idea dels perjudicis que comportava una vaga general al turisme. Una *leitmotiv* que es repetirà amb menys o més força, depenent si tenien lloc en temporada alta o en temporada baixa, en les següents mobilitzacions.

La PIMEM i AFEDECO varen canviar d'actitud a la vaga general de novembre de 2012 fins al punt que el president de la petita i mitjana empresa tancà el seu establiment i participà a la manifestació.

Una tendència que es documenta a partir de la vaga general de 1994 i que tindrà un desenvolupament important a partir de les aturades del segle XXI (2002, 2010 i les dues de 2012) és l'impacte que aconseguix la manifestació per sobre de la paralyzació de l'activitat. Aquesta canvi també va en relació a implicar sectors que tradicionalment no prenen part de les vagues com eren els aturats o a la constatació que una situació de crisi econòmica no ha de desembocar inexorablement amb més mobilització.

La irrupció del moviment del 15 de maig de 2011 s'ha entendre pels descrèdit dels partits polítics i sindicats. Les seves demandes de reformes polítiques i de millores de les

condicions econòmiques tengueren el seu moment àlgid per les proximitat de les eleccions autonòmiques i municipals. Palma, i en menor mesura Manacor, s'afegiren a la imatge d'una estat espanyol on es produïa una rebel·lió civil en contra la situació de degradació política i econòmica. Un cop passades les eleccions, el suport actiu de la població canvià i només quedaren els elements més polititzats i amb una mitjana d'edat més elevada.

En l'àmbit de les mobilitzacions per la cultura pròpia i l'autogovern, cal fixar-se en què, després de les mobilitzacions per l'autonomia de les Illes Balears al 1977, no tornà a ressorgir una reivindicació de l'autogovern fins a mitjan anys vuitanta. Aquest fet cal atribuir-lo al desencís per la via d'accés i el desenvolupament de l'autonomia i pels problemes del nacionalisme d'esquerres durant la primera part de la dècada dels vuitanta.

A partir del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, aquest tipus de mobilitzacions reaparesqueren amb dues línies diferenciades tot i que sovint els agents protagonistes siguin presents a una i a l'altra. D'aquesta manera es confirma la vuitena hipòtesi.

Per una banda, trobam la tendència independentista de la Diada del 31 de Desembre sorgida dels elements que havien quedat fora del pacte constitucional durant la dècada dels anys vuitanta. Es tracta d'una mobilització que començà essent molt minoritària i que progressivament cresqué gràcies a una major conscienciació nacional i als intents de fer-se més transversal d'entitats com l'OCB.

Malgrat tot, la mobilització no ha aconseguit desprendre's de la imatge de radicalitat que conserva des del seu naixement i només l'any més cruent de la mobilització dels docents contra el Govern Bauzà aconseguí augmentar significativament el nombre d'assistents.

Per altra banda, la segona postura d'aquest tipus de mobilitzacions cerca una major transversalitat i obertura dins la societat amb l'OCB i les seves organitzacions satèl·lit (Joves de Mallorca per la Llengua o Moviment d'Escoles Mallorquines).

Un primer intent d'una gran protesta social a favor d'un major autogovern no tengué el recorregut esperat, tot i el gran ventall d'entitats i organitzacions que s'implicaren a la Plataforma per l'Autogovern de 1991.

Una nova onada en el mateix sentit començà al 1995 i s'estengué fins al 2003 amb la Diada per la Llengua i l'Autogovern que organitzà durat aquell període anualment l'OCB. La iniciativa per una major presència de la llengua catalana i per més aprofundiment en l'autogovern aconseguí un important consens des dels sectors més nacionalment abrandats fins, en major o menor mesura, el PP. Fins al punt que, dins aquest consens, podia entreveure's una certa idea compartida de país.

La dinàmica quedà trencada amb la victòria de Jaume Matas a les eleccions autonòmiques de 2003. Des de llavors, la tensió entre el PP i el projecte de l'OCB anà augmentant, fins i tot en períodes de govern d'esquerres, i arribarà al seu punt culminant amb el govern i les polítiques de José Ramón Bauzá.

Dues iniciatives, també de l'entorn de l'OCB, que contribuïren a fer més transversal la reivindicació de la llengua catalana a Mallorca són els Correllengua i els Acampallengua.

Són dues mobilitzacions que cerquen implicar els estudiants i els joves en una vivència natural de la llengua pròpia de les Illes Balears mitjançant activitats lúdiques, participatives i sense una càrrega excessiva de reivindicació.

L'Acampallengua, de manera especial, ha esdevingut un esdeveniment periòdic de socialització juvenil d'amplis sectors de la societat que no veuen inconvenient en participar d la mobilització organitzada pels Joves de Mallorca per la Llengua.

Al final del període estudiat trobam dues mobilitzacions encadenades que semblen indicar el final d'una manera de portar a terme les mobilitzacions i el començament d'una de nova.

Les protestes contra la política lingüística de José Ramón Bauzá i la mobilització dels docents suposaren un clima de tensió i de mobilització de la societat mallorquina com mai no s'havia conegut. A més, inclouen noves formes d'organització més horitzontal i assembleària que lliguen amb el moviment del 15-M de 2011.

En totes les mobilitzacions a favor de la cultura o l'autogovern que s'han estudiat és present, de manera implícita o explícita, la realitat nacional de Mallorca i la reivindicació dels seus drets nacionals. Tanmateix, en la majoria dels casos es tracta d'una

protesta que no traspassa els límits de la mar i no existeix *un problema balear*, ni tan sols una *agenda balear*, que sigui preses en consideració per part de les autoritats estatals.

En definitiva, la vida pública de Mallorca durant l'etapa autonòmica ha estat marcada des de principi a fi per les mobilitzacions ciutadanes de diferent signe i especialment en defensa del territori, dels drets socials i de la cultura i de l'autogovern. Una dinàmica de més presència en la vida política i en els mitans de comunicació ha anat creixent des de 1983 fins al 2013. D'aquesta es confirma la novena hipòtesi.

També s'ha produït una modificació de la percepció general dels mobilitzats. Als anys vuitanta trobam una visió com a radicals, marginals o somiatruïtes amb exemples a les protestes de Cabrera, Cala Mondragó o sa Punta de n'Amer. A partir dels anys noranta i primers dos mil els partits conservadors els intenten titllar d'elements de mobilització de l'esquerra a causa de la convergència dels partits progressistes i els moviments socials en mobilitzacions com la defensa de la Llei d'Espais Naturals, contra les urbanitzacions o l'eclosió de plataformes entre 2003 i 2007. Una visió que s'arrossegarà fins al 2013 tot i el caràcter transversal de les gran mobilitzacions com són la contrària a la reforma de la Llei de Funció Pública o les protestes dels docents.

Com s'ha dit, confirmant la novena hipòtesi, podem parlar, per tant de cicles de protesta en aquest període de trenta anys. Ja s'ha parlat de tres etapes del moviment ecologista entre 1983 i 1992, entre 1992 i 1998 i entre 2003 i 2007.

En les protestes en defensa dels drets socials, trobaríem un primer cicle entre 1985 i 1994 i un altre entre 2010 i 2013. El primer marcat per les mesures contra el govern socialista de Felipe Gonzàlez i el segon contra els retallades provocades per les polítiques duites a terme a causa de la crisi econòmica de 2008.

Pel que fa a les a les mobilitzacions per a la cultura pròpia i l'autogovern, hi hauria un primer període inicial entre 1986 i 1991, un altre basat en la idea transversal de país entre 1995 i 2003 i una darrera etapa de confrontació amb el PP que tendria el seu moment àlgid els anys 2011-2012.

Les grans mobilitzacions ciutadanes de Mallorca tenen des de 1999 una repercussió política i electoral destacada perquè se'ls atribueix ser un factor determinant en les eleccions al Parlament de les Illes Balears. Jaume Matas per dues vegades (1999 i

2003) i José Ramón Bauzá una (2015) varen perdre la majoria absoluta que gaudia el PP després d'un cicle de protestes important. Tanmateix, les forces d'esquerres que assumeixen la gestió, els anomenats Pactes de Progrés, no han aconseguit mai consolidar-se més enllà d'una legislatura

Aquest pes de les mobilitzacions ciutadanes dins la política mallorquina no seria el mateix sense el seguiment que en fa la premsa escrita majoritària, *Ultima Hora* i *Diario de Mallorca*, ja que *El Mundo-El Día de Baleares* sol presentar una línia editorial diferent i més crítica amb els moviments socials estudiats en aquesta tesi.

Durant aquests trenta anys que s'han investigat són habituals a *Ultima Hora* i a *Diario de Mallorca* algunes seccions fixes sobre ecologia o directament redactes pel GOB, també es poden trobar diverses editorials de tipus conservacionista i, per suposat, les mobilitzacions més destacades reben una atenció gairebé diària.

En aquest camp compartit entre les mobilitzacions ciutadanes i la política institucional és imprescindible esmentar, com a conclusió, la voluntat de l'ecologisme d'incidir en el corpus legislatiu mitjançant tres iniciatives legislatives populars (1994, 2005 i 2006) que són intent de mostrar la força de la protesta ecologista a la cambra balear i d'incidir en el redreç d'unes polítiques que considera lesives per al medi ambient. Totes tres foren desestimades. Curiosament, la primera vegada que s'emprà la iniciativa legislativa popular per una qüestió mediambiental varen ser els defensors d'una navegació lliure a les aigües protegides de Cabrera al 1992.

Aquesta dinàmica d'èxits i fracassos de les mobilitzacions ciutadanes també es trasllada dins les mateixes protestes. Un exemple són les vagues generals que presenten durant aquests trenta anys una repercussió diferent tant per zones com per sectors.

Les zones urbanes, les turístiques i les industrials, quan aquestes encara existiren, són on presenten un major seguiment. Pel que fa als sectors, és significativa la irregularitat d'algunes protestes en l'Ensenyament i en la Sanitat durant les auturades generals. No s'ha de descartar la influència en aquestes conclusions del fet que la vaga prengui una dimensió més política que sindical com en el cas de 2002 o de 2012.

En general, les mobilitzacions presenten continuïtats i discontinuïtats al llarg dels trenta anys de la recerca amb la intenció, en la majoria de casos, de cercar el màxim de

transversalitat i d'esperit unitari. Una continuïtat donada sobretot per organitzacions com el GOB, els sindicats i l'OCB.

Encetant una discussió sobre aquesta tesi i les diferents teories dels moviments socials, ja s'ha dit que, a la Mallorca dels anys vuitanta i noranta, existien restes d'una visió més clàssica de les mobilitzacions ciutadanes, especialment entre els sectors més conservadors, com fenòmens impulsats per individus desarrelats, desclassats i fora de les xarxes comunitàries.

Encara dins una visió clàssica de les mobilitzacions ciutadanes, durant aquesta tesi, s'han pogut clarificar la teoria de Neil Smelser quan, diferents grups d'interessos (a favor del territori, dels drets socials i de la cultura i de l'autogovern), interactuen amb les condicions socials del moment (la Mallorca autonòmica) fins que un fet determinat provoca que les seves creences prenguin partit. Aquest fet pot ser el projecte de construcció sobre un indret que es considera especialment valuós, la pèrdua de drets laborals o la pèrdua de poder adquisitiu o a les amenaces a la llengua catalana o l'estancament de l'autogovern. Seria llavors que es posaria en marxa la maquinària del lideratge, els recursos i els mitjans de comunicació.

La Teoria de la Mobilització de Recursos només és aplicable a Mallorca, en l'escala que li correspon, a organitzacions com el GOB, l'OCB, els sindicats més importants i, en algunes circumstàncies, certes plataformes ciutadanes o l'Assemblea de Docents. Només aquestes organitzacions poden ser qualificades, pel seu funcionament, "d'empreses dels moviments socials". Dins un context, com afirma la teoria de la Mobilització de Recursos, de certa prosperitat econòmica.

Aplicant la Teoria de l'Oportunitat Política i complementant-la amb l'anterior, des del final del franquisme fins a l'actualitat, les mobilitzacions ciutadanes de Mallorca han viscut un període de creixement i expansió més enllà dels cicles d'activitat i de calma. S'ha de relacionar aquest fet amb l'oportunitat política que permet el final de la dictadura del General Franco, la transició democràtica i la consolidació de l'autonomia.

La caracterització que féu Claus Offe sobre els sectors socials participants als anomenats nous *moviments socials* (ecologisme, feminisme, ecologisme, etc) coincideix en gran mesura en la composició dels protagonistes de les mobilitzacions socials a Mallorca durant l'etapa autonòmica. Aquests són els sectors més radicals de classe

mitjana (amb un coneixement elevat, gaudint d'un cert benestar econòmic i integrants del sector serveis), els grups perifèrics o desmercantilitzats (estudiants, treballadores de la llar, aturats i pensionistes) i la vella classe mitjana (pagesos, botiguers i menestrals).

Una composició relacionada amb la voluntat de constituir mobilitzacions ciutadanes el més transversals possibles i que apel·lin a la gran majoria de la societat. És l'aliança social, que explicita Offe, que supera les antigues diferències de classe a favor d'una sèrie d'objectius considerats com generals. Aquests podrien ser la protecció d'un indret natural, la salvaguarda d'una determinada conquesta social o la protecció de la llengua pròpia.

L'aportació d'Alberto Melucci dels moviments socials com a creadors d'identitat és vigent en aquest tesi en l'aparició d'una identitat reivindicativa dels mallorquins i mallorquines, tal vegada també d'un cert orgull, entre els sectors que comparteixen reivindicacions, gairebé d'una manera intercanviable, en la defensa del territori, de la defensa dels drets socials i en la defensa del cultura pròpia i l'autogovern.

Aquesta identitat reivindicativa es mou en una xarxa de relacions socials i influències que apel·len normalment a les emocions: en l'emoció de perdre un paisatge preuat, en l'emoció del patiment econòmic o en l'emoció del retrocés de la cultura pròpia. Una identitat que seria més estesa entre les classes mitjanes mallorquines.

En la classificació dels moviments socials, segons Hanspeter Kriesi, les mobilitzacions en defensa del territori, la gran majoria amb participació del GOB Mallorca, s'emmarcarien dins el paradigma de l'estil de vida. Les mobilitzacions pels drets socials, en aquest estudi majoritàriament encapçalades pels sindicats, es classifiquen dins el paradigma de la distribució. En canvi, les mobilitzacions per la llengua i l'autogovern, amb un protagonisme destacat de l'OCB, s'han de relacionar amb el paradigma d'autoritat relacionat amb els drets bàsics i de distribució de poder.

Pel que fa al nivell d'institucionalització determinat per Claus Offe, organitzacions com el GOB, els sindicats o l'OCB presentarien un nivell prou alt, un caràcter pluralista, actuarien per la defensa d'interessos corporatius interactuen amb els partits polítics i accepten les regles de la majoria.

En canvi, les noves formes de mobilització, com el 15-M o l'Assemblea de Docents, seguirien més les pautes dels nous moviments socials amb una estructuració baixa, amb una actuació més espontània, menys grau de diferenciació interna i després d'una primera fase amb gran presència pública es passaria a una segona de menys intensitat.

Aquestes darreres afirmacions caldria matisar-les perquè tant el 15-M com l'Assemblea de Docents ha entrat en un procés ràpid d'institucionalització amb partits polítics com Podem (que es diu hereu del moviment de les acampades de 2011) i amb del sindicats de l'Ensenyament com Alternativa i Unió Obrera Balear, tots dos de nova aparició o refundació, que es presentaren a les eleccions sindicals de 2014 reivindicant el llegat de l'Assemblea de Docents

La recerca que s'ha duit ha terme ha permès constatar una sèrie de continuïtats en les mobilitzacions ciutadanes i els moviments socials de Mallorca que comencen als darrers anys del franquisme i de la transició democràtica i que arriben fins a l'actualitat. Les organitzacions que reivindiquen la defensa del territori, els drets socials i el respecte per la cultura propi i pels drets nacionals tenen el seu antecedent directe als anys setanta i han arribat, amb evolucions i adaptacions, fins als nostres dies. Un fet que demostra la solidesa d'aquests moviments socials.

Tanmateix, a l'actualitat, les quatre organitzacions amb més presència en aquesta investigació: GOB, UGT Balears, CCOO Balears i OCB viuen un moment baix per haver perdut el monopoli de la representativitat que gaudien abans. També tenen problemes per consolidar un relleu intern que els acosti a les noves generacions i a les noves formes de protesta i reivindicació més properes a la tercera dècada del segle XXI que al segle XX. Per exemple, en el cas del GOB, ha aparegut com a competidor el grup Terraferida que practica un activisme eminentment virtual.

Haurem d'esperar per saber si és una crisi de llarga durada o només es tracta d'una etapa de repòs que pot ser superada per un futura etapa àlgida de reivindicació que encara ha d'arribar. En el cas que es confirmàs aquesta darrera possibilitat, respondria a una dinàmica de cicles ambs alts i baixos en les mobilitzacions que ja s'han produït a la història de la Mallorca autonòmica.

Els tres grans grups de mobilitzacions ciutadanes que han estat objecte d'aquest estudi s'han desenvolupat paral·lelament, sinó conjuntament, amb d'altres reivindicacions que només s'han esbossat al llarg de la investigació.

Algunes d'aquestes són les mobilitzacions pacifistes (No a l'OTAN, No a la Guerra, Antiterroristes, etc.), les mobilitzacions feministes (A favor de la Llei del Divorci, a favor de la Llei de l'Avortament, contra la violència de gènere, etc.), les mobilitzacions estudiantils (contra els plans d'estudis, contra el Pla Bolonya, etc.), les mobilitzacions veïnals (per a millorar els equipaments públics, el Parc a les Vies, etc.) o les mobilitzacions de solidaritat amb altres pobles (amb el poble sahrauí, a favor del 0,7%, etc.).

Si bé no s'han abordat en aquestes pàgines, seria bo que aquesta investigació servís per obrir noves línies de recerca per a conèixer millor la realitat històrica de la Mallorca contemporània i del temps present.

7. Fonts i Bibliografia

7.1 Hemerografia

A priori. Publicación Trimestral de Movimientos Sociales (1984)

AraBalears (2013)

Bellpuig (1987-1989)

Coses Nostres (1992-2006)

Diari de Balears (2000-2013)

Diario de Mallorca (1983-2000)

Dies i Coses (1989)

L'Ecologista (1987-2011)

Flor de Card (1986-1988)

Full informatiu de la Direcció General de Política Lingüística (2002)

Gea. Quaderns de la terra (1998-2004).

Materials del Baix Llobregat (2009)

Medi Ambient. Tecnologia i Cultura (1998)

El Mirall (1991-2009)

El Mundo (2007-2014)

El Mundo-El Día de Baleares (2003-2010)

El País (1990-2012)

L'Obra en punt (2006)

L'Observador del Pla de Mallorca (2004)

Pissarra (2003)

Presència (2006)

Público (2012-2013)

Ultima Hora (1990-2013)

La Vanguardia (1987-2010)

7.2 Recursos electrònics

Diario de Mallorca diariodemalloca.es/

Biblioteca Digital de les Illes Balears ibdigital.uib.es/

Centro de Investigaciones Sociológicas <http://www.analisis.cis.es>

Card.cat card.cat/

Datos Estudio General de Medios www.aimc.es/

GOB gobmallorca.com/

IBESTAT ibestat.caib.es/

L'Embut-Bloc de la Plataforma Crida plataformacrida.blogspot.com/

Llibertat.cat llibertat.cat/

La Vanguardia lavanguardia.es/

El Mundo elmundo.es

El País elpais.com/

Tribuna.cat tribuna.cat/

UGT ugt.es/

Ultima Hora ultimahora.es/

Viquipèdia <https://ca.wikipedia.org/>

15-Mpedia [15-Mpedia.org/](https://ca.wikipedia.org/)

7.3 Documentació oficial

Bolletí Oficial de l'Estat

Bolletí Oficial de les Illes Balears

Bolletí Oficial del Parlament de les Illes Balears

Diari de sessions del ple del Congrés dels Diputats

Diari de sessions del ple del Parlament de les Illes Balears

7.4 Anuaris

Anuari Contrainfo 2011

Anuari Contrainfo 2012

Anuari Contrainfo 2013

7.5 Bibliografia

AGIRREAZKUENAGA, Joseba: “Herri erresilientziaren sutraizko oinarriak: Batzar Nagusietatik Eusko Legebiltzarrera (1812-1980). Patronos de resiliencia comunitaria: De las Juntas Generales al Parlamento Vasco. (1812-1980)” a AGIRREAZKUENAGA, Joseba i ALONSO, Eduardo J. (coords.): *Estatu-Nazioen*

Baitako Nazioak: Naziogintza Kulturala Eta Politikoa, Gaur Egungo European. Editorial Base. Barcelona, 2014, 27-40.

AGUILÓ, Ferran: “La renovació educativa a Mallorca” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara.* Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 241-248.

AICART, Iñaki: “Així anàrem a la vaga indefinida” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca.* Contrainfo.cat. Palma, 2014, 34-35.

ALBERONI, Francesco: *Movimiento e institución.* Editoria Nacional. Madrid, 1984

ALCARAZ, Montserrat: “El moviment ecologista. La possibilitat d’una perspectiva nacionalista (o indigenista?)” a *Lluc*, núm. 864. Palma, juliol-agost de 2008, 9-11.

ALEMANY, Guillem: “Les associacions de veïnats a Palma” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara.* Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 103-110.

ALOMAR, Antoni I.: *L'estendard, la festa nacional més antiga d'Europa.* Edicions Documenta Balear. Palma, 1998.

AMER, Catalina: “Vint-i-cinc anys d’història política: Parlament i acció de govern” a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu.*

25 anys d'autogovern (1983-2008). Institut d'Estudis Autonòmics. Palma, 2008, 228-230.

AMER, Joan: *Turisme i política. L'empresariat hoteler de Mallorca*. Edicions Documenta Balea. Palma, 2006

ANDREU, Marc: *Barris, veïns i democràcia. El moviment ciutadà i la reconstrucció de Barcelona (1968-1986)*. L'Avenç. Barcelona, 2015.

ARCHILÉS, Ferran: "Entre la regió i la nació. Nació i narració en la identitat valenciana contemporània" a CARNERO, Teresa i ARCHILÉS, Ferran (Eds.): *Europa, Espanya, País Valencià. Nacionalisme i democràcia: passat i futur*. Publicacions de la Universitat de València. València, 2007, 143-186.

ARCHILÉS, Ferran: "Nacionalismos y culturas políticas en España (c.1975-2012)" a PÉREZ LEDESMA, Manuel i SAZ, Ismael (coords.): *Historia de las culturas políticas en España y América Latina*, vol. IV Del franquismo a la democracia, 1936-2013. Prensa de la Universidad de Zaragoza. Zaragoza, 2015, 141-174.

ARNABAT, Ramon i MARTÍN, Martí (Eds.): *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC. Palma. 16, 17 i 18 d'octubre de 1997*. Publicacions de la Coordinadora d'Estudis de Parla Catalana. Valls, 2001.

ARNAU, Pilar i CALAFAT, Macià: "L'Obra Cultural Balear: 50 anys fent país" dossier a *El Mirall*, núm 228. 2012, 5-15.

ATENTAS, Josep Maria i VIVES, Esther: *Resistencias Globales. De Seattle a la crisis de Wall Street*. Popular. Madrid, 2009.

BALTASAR, Basílio: *Dragonera : centro y origen*. Igol. Barcelona, 1982.

BARCELÓ, Guillem: “Tornarem a les aules per seguir persistent” ” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 44-45.

BÁRCENA, Iñaki: “¿Etnoecología o econacionalismo? Breve introducción a la realidad ecologista y nacional en Estonia, Ucrania y Euskadi” a *Ecología Política*, núm. 7. 1994, 72.

BAUÇÀ, Miquel: “Els primers guerrers verds” a PAYERAS, Miquel: *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995, 171-173.

BESTARD COMES, Joan: “Carta dels Bisbes de Balears sobre ecologia i turisme. Comentari sociològic i pastoral” a *Lluc*. Març-abril de 1990, 23-28.

BIGAS, Jordi: “Ecologismo en el estado español” a *Ecología Política*, núm 3. 1990, 91-96.

BLANCO VALDÉS, Roberto L.: *Nacionalidades históricas y regiones sin historia*. Alianza Editorial. Madrid, 2005.

BONNÍN, Carmel: “Les organitzacions no governamentals a les Illes Balears” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 335-352.

BONNÍN, Francesc: “2013: Avançant en la construcció d’un moviment independentista revolucionari” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 74-75.

BOSCH, Esperança: “Nou feminisme per a un nou segle” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 41-47.

BOVER PUJOL, Jaume: “La Dragonera, julio 1977” a *Lluc*, núm. 689. 1980, 15-16.

BRAHIM, Nafi: “La repressió a la lluita sahrauí: Dels territoris ocupats fins a Mallorca” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 30.

BRAHIM, Salamu: “Solidaritat amb el poble sahrauí. L’aixopluc mallorquí de la lluita sahrauí” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 23-24.

BUADES BELTRAN, Joan: “Cap al 2000: de la il·lusió conservacionista al realisme verd” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 8-12.

BUADES, Josep Maria: *Intel·lectuals i producció cultural a Mallorca durant el franquisme: 1939-1975*. Cort. Palma, 2001.

CABAL, Esteban: *Historia de los verdes*. Mandala. Madrid, 1996.

CALAFORRA, Guillem i MORANTA, Sebastia: “Propostes i despropòsits: aspectes del gonellisme” a *Els Marges*, núm. 77. Primavera de 2005, 51-73

CAMARGO, Laura: “Reptes del feminisme a Mallorca. Breu crònica d’un any de retallades en els drets de les dones” ” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 53-56.

CAMINAL, Miquel: *Nacionalisme i partits nacionalistes a Catalunya*. Empúries. Barcelona, 1998.

CANYELLES, Caterina: “Nous moviments juvenils: defensa de la llengua i la cultura” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 363-369.

CANYELLES, Martí: “La lluita pels camins públics” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 46.

CAPELLÀ FORNÉS, Llorenç: *Mallorca i el món obrer*. Editorial Moll. Palma, 1977.

CASASSAS, Jordi (coord.): *Prensa cultural i intervenció política dels intel·lectuals a la Catalunya contemporània (1814-1975)*. Universitat de Barcelona. Barcelona, 2005.

CASASSAS, Jordi. “Nación y nacionalismo. Notas para el estudio comparado del caso catalán en relación al resto de nacionalismos periféricos de España” a *Cercles: revista d'història cultural*, núm. 12. 2009, 8-25.

CASASSAS, Jordi (Ed.): *Atles del catalanisme*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 2012.

CASERO, Sara: “L’ensenyament: Una lluita unitària” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 40.

CASQUETE, Jesús: *El poder en la calle. Ensayos sobre acción colectiva*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales. Madrid, 2006.

CASTELLÓ, Rafel: “Les posicions nacionals al País Valencià i Catalunya” a *Quaderns de Ciències Socials*, núm. 5. 2001, 1-40.

CASTELLÓ, Xavi i RIERA, Maria Bel: “Autoorganització en el moviment 15-M: la dinàmica assembleària que s’expandeix per l’illa” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 19-20.

CASTELLS, Manuel: *La ciudad y las masas. Sociología de los movimientos sociales urbanos*. Alianza Editorial. Madrid, 1986.

CASTELLS, Manuel: *De la crisis económica a la crisis política. Una mirada crítica*. La Vanguardia Ediciones. Barcelona, 2016.

CASSANYES, Aina: “Al cap i a la fi, cercam el mateix: la defensa del català és també una lluita prioritària” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 42.

CASSANYES, Albert: “L’obsessió del Govern per acabar amb el català: entre el genocidi cultural i la cortina de fum” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 40.

CASSANYES, Aina: “El Feminisme, una lluita absent aquest 2011” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 52-53.

CASSANYES, Aina: “Al cap i a la fi, cercam el mateix: la defensa del català és també una lluita prioritària” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 42.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 1998*. Sa Nostra. Palma, 1999.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 1999*. Sa Nostra.Palma, 2000.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2000*. Sa Nostra.Palma, 2001.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2001*. Sa Nostra.Palma, 2002.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2002*. Sa Nostra.Palma, 2003.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2003*. Sa Nostra.Palma, 2004.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2004*. Sa Nostra.Palma, 2005.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2005*. Sa Nostra.Palma, 2006.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2006*. Sa Nostra.Palma, 2007.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2007*. Sa Nostra.Palma, 2008.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2008*. Sa Nostra.Palma, 2009.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2009*. Sa Nostra.Palma, 2010.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2010*. Sa Nostra.Palma, 2011.

CENTRE DE RECERCA ECONÒMICA. *Informe econòmic i social de les Illes Balears 2011*. Sa Nostra.Palma, 2012.

CERVERÓ MARTÍ, Lluís: *El Cabanyal, per exemple (1998-2013). Crònica de quinze anys de resistència*. Edicions 3 i 4. València, 2014.

COL·LECTIU FEMINISTA: “Els diferents camins del feminisme a Mallorca” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987.

COLOM, Bartomeu: *L'estatut d'autonomia de les illes balears : discussió i proposta d'un model d'organització político-administratiu*. Curial. Barcelona, 1978.

COLOM, Bartomeu. *Els principis de la llei de normalització lingüística a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear. Palma, 1987.

COLOM, Bartomeu: *Llengua, dret i autonomia: estudis sobre l'evolució del règim jurídic de la llengua catalana a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear i Leonard Muntaner, editor. Palma, 2011.

COLOM, Guillem: “La repressió i la visibilització de les lluites” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat., Palma, 2012, 25.

CONGRÉS DE CULTURA CATALANA. *Congrés de Cultura Catalana: resolucions, manifest i documents*, vols. 1-4. Curial, Edicions 62, La Magrana, Laia; Moll; Tres i Quatre; L'Estel; Turmeda, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, València i Palma, 1978.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA I FODESMA: *Sa Dragonera: parc natural*. Consell Insular de Mallorca i FODESMA. Palma, 1996.

CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2012.

CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2013.

CONTRAINFO.CAT: *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014.

CONTRAINFO.CAT: “La repressió curant ferides i preparant-nos per al que vindrà” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 18-19.

CONTRA-INFOS, ZITZÀNIA i ALTRES COL·LECTIUS: *Anuari Contra-infos de juny de 1998 a desembre de 1999*. Virus Editorial. Barcelona, 2000.

CORBERA, Amadeu: “I Bunyola era una festa” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 29

COSTA, Joan *et al.*: “Moviments socials: globalització/alterglobalització” a *DCIBOB*, núm. 88. Barcelona, 2003.

CRESPO, Carolina A: “Tothom (no només les dones) a les barricada feminista” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 54-55.

CRUZ, Rafael: *Protestar en España 1900-2013*. Alianza Editorial. Madrid, 2015.

CRUZ, Rafel i PÉREZ LEDESMA, Manuel (eds): *Cultura y movilización en la España contemporánea*. Alianza Editorial. Madrid, 1997.

DELLA PORTA, Donatella i DIANI, Mario: *Social Movements. An Introduction*. 2 ed. Willey Blackwell. Chichester (Regne Unit), 2006.

DE LA CALLE VELASCO, María Dolores: “El Primero de mayo y su transformación en San José Artesano” a *Ayer*, núm. 51. 2003, 87-113.

DE LA CALLE VELASCO, María Dolores i REDERO SAN ROMÁN, Manuel (coords): *Movimientos sociales en la España del siglo XX*. Ediciones de la Universidad de Salamanca. Salamanca, 2008.

DE LA GRANJA, José Luis *et al*: *La España de los nacionalismo y las autonomías*. Síntesis. Madrid, 2001.

DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999.

DEIÀ, Rosa: “Crida: Per una educació pública de qualitat” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 47-48.

DÍAZ ORUETA, Fernando: “Regímenes urbanos y movimiento ciudadano en Valencia” a *Cuadernos urbanos*, núm. 9. 2010, 275-294.

DIVERSOS AUTORS: *El futur del sindicalisme*. UGT i Centre de Recerca Econòmica i Social de Catalunya. Barcelona, 2002.

DIVERSOS AUTORS. *Llibre Roig dels Països Catalans*. Pol·len edicions. Barcelona, 2013.

DOMÉNECH SAMPERE, Xavier: *Hegemonías. Crisis, movimientos de resistencia y procesos políticos (2010-2013)*. Ediciones Akal. Madrid, 2014.

DOMÍNGUEZ, Luis (coord.): *Unitat. 30 anys d'Unitat, història de les CCOO a les Illes Balears*. Comissions Obreres de les Illes Balears. Palma, 2009.

DOMÍNGUEZ GARCÍA, Florencio: *Más allá de la nación. La idea de España como "nación de naciones"*. Fundació Rafael Campalans. Barcelona, 2006.

DUCH, Monserrat: "El movimiento feminista en la transición democrática" a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 257-270.

DUCH, Montserrat, ARNABAT, Ramon i FERRÉ, Xavier (eds.): *Sociabilitats a la Catalunya contemporània. Temps i espais de conflictes*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 2015

DURAN, Miquel i MARIMON, Antoni (dirs.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat* a BELENGUER, Ernest (dir): *Història de les Illes Balears* Edicions 62. Barcelon, 2004.

ERRAT, Barbut i ESCAPISTA, Set: “#Conselleriaocupada: quan les universitàries superarem la protesta oficial” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 25-26.

ETCHEVERRY, Simón: “Seguim delegant en aquells amb qui no confiem” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 17.

FERNÁNDEZ, Joaquín: *El ecologismo español*. Alianza Editorial. Madrid, 1999.

FERNÁNDEZ BUEY, Francisco Javier i RIECHMANN, Jordi: *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Paidós. Barcelona, 1995.

FERNÁNDEZ REYES, Rogelio: *Aproximación al movimiento ecologista andaluz: hacia la reconciliación con la naturaleza en Andalucía*. Consejería de Medio Ambiente. Sevilla, 2005.

FERRER GUASP, Pere: “El sindicalisme de classe durant la transició democràtica” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Balearics. Palma, 2001, 281-288.

FERRI DURÀ, Jaime i ROMÁN MARUGÁN, Paloma (coords): *Los movimientos sociales: conciencia y acción de una sociedad politizada*. Consejo de la Juventud de España. Madrid, 2002.

FIGUERES, Josep Maria: *Prensa i nacionalisme. El periodisme en la reconstrucció de la identitat catalana*. Editorial Pòrtic. Barcelona, 2001.

FIGUERES, Josep Maria: “Dossier. Periodisme i catalanisme al segle XX” a *Capçalera: revista del Col·legi de Periodistes de Catalunya*, núm. 158. 2012, 48-53.

FLOR, Vicent: *Noves glòries a Espanya. Anticatalanisme i identitat valenciana*. Editorial Afers. València, 2011.

FONT, Joan [FERRER, Joaquim]: *La vaga de l'Harry Walker de Barcelona (desembre 1970-febrer 1971)*. Edicions Catalanes de París. París, 1972.

FRAU, Pep Toni; LOUREIRO, Lucía; PICORNELL, Mercè i VALDIVIELSO, Joaquín: “En defensa d’una universitat pública, crítica, autònoma i de qualitat. La creació de la PUDUP-Illes” a *Anuari Contrainfo.cat 2021. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 46.

FULLANA, Joan: “Lorenzo Bravo. 20 anys d’activitat sindical. Entrevista” a *El Mirall*. Desembre de 1997, 25-32.

FULLANA, Miquel: *Els deus primers anys de l'Obra Cultural Balear*. Obra Cultural Balear. Palma, 1991.

FULLANA PUIGSERVER, Pere: *Una llarga història de servei : Càritas Diocesana de Mallorca (1961-2011)*. Càritas Diocesana de Mallorca. Palma, 2011.

FUNDACIÓ EMILI DARDER: *Cabrera, parc nacional ja!*. Fundació Emili Darder. Palma, 1990.

FUNDACIÓN ALTERNATIVAS: “El sindicalismo en España. Madrid, 11 de diciembre de 2008” a *Seminarios y jornadas*, núm 57. Madrid, 2009.

FUNES RIVAS, Maria Jesús i ADELL ARGILÉS, Ramón: *Movimientos sociales: cambio social y participación*. UNED. Madrid, 2003.

GABRIEL, Pere: *El moviment obrer a Mallorca*. Editorial Lavínia. Barcelona, 1973.

GABRIEL, Pere: *El moviment obrer a Balears (1869-1936)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1996.

GAMSON, William: *The Strategy of Social Protest*. Dorsey (Illinois), 1975.

GARCÍA, Pere Josep: *Dragonera pes dragons! Història de la lluita ecologista per salvar Sa Dragonera (1974-1995)*. Edicions Plaguetes del Raval. Palma, 2008.

GARCÍA, Pere Josep: “El sindicalisme combatiu” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 35.

GARCIA, Pere Josep: *Sindicalismo en Mallorca durante la Transición (1973-1981)*. Tesi doctoral de la Universidad Nacional de Educación a Distancia. Madrid, 2015.

GARCIA, Xavier, VILANOVA, Santiago i REIXAC, Jaume: *El combat ecologista a Catalunya*. Edicions 62. Barcelona, 1979.

GARCÍA DELGADO, José Luis: *Movimientos sociales en España: Del modelo tradicional a la modernidad postfranquista*. Instituto Universitario Ortega y Gasset. Madrid, 1995.

GARCÍA FERRANDO, Manuel *et al*: *La conciencia nacional y regional en la España de las autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1994.

GARCÍA MONSERRAT, Ana-Laura: “Dragonera pels Dragons! Veus d'alerta a la publicació París-Baleares abans del mític 7-7-77” a PUIGSERVER POU, Rafel; RIPOLL GIL, Elisabeth i SERRA BUSQUETS, Sebastià (Eds.): *Cultura, societat i política a la Mediterrània contemporània. Miscel·lània d'homenatge al professor Miquel Duran Pastor : XIV Reunió de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2013, 545-564.

GARCÍAS, A.; PÉREZ, J.; CALVO, P.: “El moviment sindical a l'àmbit turístic” a *Estudis Baleàrics*, núm. 37-38. Palma, 1990, 159-170.

GAYÀ, Lluç: “Assemblea UIB, el campus ja no és el mateix” a *Anuari Contrainfo.cat 2021. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 45.

GENOVART, Catalina: “Curs 2013-2014: lliçó magistral de docents i famílies” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 42.

GERLACH, Luther P.: “Movements of Revolutionary Change: Some Structural Characteristics” a FREEMAN, Jo (Ed.): *Social Movements of the Sixties and Seventies*. Longman Inc. London, 1983, 122-147.

GINARD, David: “Comisiones Obreras en las Islas Baleares (1968-1978)” a RUIZ, David (coord.): *Historia de Comisiones Obreras (1958-1988)*. Siglo XXI. Madrid, 1993, 429-450.

GINARD, David: *L'esquerra mallorquina i el franquisme*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1994.

GINÉS, Xavier: *Comunicant la revolta. Moviments socials i mitjans de comunicació al País Valencià*. Edicions 96. València, 2011.

GOB ARTÀ: “GOB Artà: activitats” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 23.

GODÀS PÉREZ, Xavier: *Política del disenso. Sociología de los movimientos sociales*. Icaria Editorial. Barcelona, 2007.

GOODWIN, Jeff i JASPER, James M. (Eds.): *The Social Movement Reader. Cases and Concepts*. 3 ed. Willey Blackwell. Chichester (Regne Unit), 2015.

GRAU, Elena i IBARRA, Pedro (coords.): *Anuario Movimientos Sociales. Una mirada sobre la red*. Betiko Fundazioa. 2000.

GRAU, Elena i IBARRA, Pedro (coord.): *La política en la red. Anuario de los movimientos sociales*. Betiko Fundazioai Icaria Editorial. Barcelona, 2005.

GRUP PARLAMENTARI PSM-EMM: *Els debats de Cabrera*. Grup Parlamentari PSM-EEM. Palma, 1989.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Salvem es Trenc!*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma. Sd.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Salvem es Trenc! Salvemos es Trenc!*. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1981.

GRUP D'ORNITOLOGIA BALEAR I DE DEFENSA DE LA NATURALESA: *Dragonera : 1977-1978-1979-1980-1981, terra i llibertat*. Grup d'Ornitologia Balear i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1981.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA:
Cabrera, Parque Nacional / informe elaborado por el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa. Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma. Palma, 1988.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA:
L'arxipèlag de Cabrera: un parc nacional en litigi. Editorial Moll. Palma, 1990.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA:
L'autopista Migjorn-Llevant: una nova agressió a l'interior de Mallorca. Grup Balear
d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1997.

GRUP BALEAR D'ORNITOLOGIA I DE DEFENSA DE LA NATURALESA:
*No més urbanitzacions! Auturem la destrucció de Mallorca, manifestació 12 de
novembre.* Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Naturalesa. Palma, 1998.

GUERRERO Marcel·lí: *Els tentacles de les tenebres: un govern contra l'escola.*
Leonard Muntaner, editor. Palma, 2014

GUERRERO, Marcel·lí: *Bauzà contra l'escola. Un crim imperfecte.* Leonard
Muntaner, editor. Palma, 2015.

GURR, Ted Robert: *Why Men Rebel.* Paradigm Publishers. Boulder (Colorado),
2011.

GUSFIELD, Joseph R.: "Estudio de los movimientos sociales" " a SILLS, Davil
L.: *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales.* Vol. 7. Aguilar. Madrid, 1979,
269-274.

HERBERLE, Rudolf: "Tipus y funciones de los movimientos sociales" a SILLS,
Davi L.: *Enciclopedia Internacional de las Ciencias Sociales.* Vol. 7. Aguilar. Madrid,
1979, 263-268.

HERNÁNDEZ, Rubén: “Any sindical 2012” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 37.

HERVALEJO, Àlvar: “El 9 de Palma: la solidaritat davant el control policial” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 26.

HOBBSAWN, Eric: *Rebeldes primitives: estudio sobre las formes arcaicas de los movimientos sociales en los siglos XIX y XX*. Editorial Crítica. Barcelona, 2010.

IBARRA, Pedro i TEJERINA, Benjamín (Eds.): *Los nuevos movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural*. Editorial Trotta. Madrid, 1998.

IBARRA, Pedro i GRAU, Elena (coords.): *La red en el conflicto. Anuario de movimientos sociales 2007*. Betiko Fundazioa i Icaria Editorial. 2007.

IBARRA GÜELL, Pedro; MARTÍ I PUIG, Salvador i GOMÀ, Ricard (coords.): *Creadores de democracia radical. Movimientos sociales y redes de políticas públicas*. Icaria Editorial. Barcelona, 2002.

JORDÀ, Joan Pau: “Illes Balears. Entre el desencanto y la necesaria renovación. Debates desde la periferia” a *Viento Sur*, núm 142. Madrid, octubre 2015, 107-116.

JORDÀ, Joan-Pau i AMENGUAL, Miquel: *L'independentisme a les Illes Balears. De la Transició a l'actualitat (1976-2011)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2012.

JORDÀ, Joan-Pau; COLOM, Joan i MAYOL, GABRIEL: *Somnis compartits la identitat mallorquina a debat*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2016.

KÖHLER, Holm-Detlev: *El movimiento sindical en España. Transición democrática, regionalismo, modernización económica*. Editorial Fundamentos. Madrid, 2001.

KORNHAUSER, William: *The Politics of Mass Society*. The Free Press. Glencoe (Illinois), 1959.

KRIESI, Hanspeter: “The Interdependence of Structure and Action ” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 349-368.

LACALLE, José Daniel: *Conflitividad y crisis. España 2008-2013*. El Viejo Topo. Barcelona, 2015.

LARAÑA, Enrique: *La construcción de los movimientos sociales*. Alianza Editorial. Madrid, 1999.

LARAÑA, Enrique i GUIFIELD, Joseph (Eds): *Los nuevos movimientos sociales. De la ideología a la identidad*. Centro de Investigacions Sociológicas. Madrid, 1994.

LE BON, Gustave: *Psicología de las masas*. Editorial Morata. Madrid, 1995.

LES FUNDACIONS ATENEU PERE MASCARÓ I FUNDACIÓ EMILI DARDER: *Sobre el sindicalisme a les Illes Balears. Per un debat del present, amb projecció de futur*. Les Fundacions Ateneu Pere Mascaró i Fundació Emili Darder. Palma, 2015.

LEFEBRVE, George: *El gran pánico de 1789*. Editorial Paidós. Barcelona, 1986.

LLADÓ, Francesc: “La nostra llengua a Sóller: l’Obra Cultural Balear” a *VII Jornades d’Estudis Locals de Sóller i Fornalutx*. Ajuntament de Sóller i Ajuntament de Fornalutx. Palma, 2013, 61-84.

LLABRÉS; Pere J. i BENNÀSSAR, Bartomeu: “Església a Mallorca i poble de Mallorca” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 167-186.

LLAUGER ROSSELLÓ, Aina: “La realitat actual del GOB vista des del seu interior” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 17-20.

LLAUGER, Miquel Àngel: “El ecologismo político en las Islas Baleares” a VALENCIA SAIZ, Ángel: *La izquierda verde*. Icaria. Barcelona, 2006, 221-224.

LLERA, Francisco José: “Las identidades” a DEL CAMPO, Salusiano i TEZANOS, José Félix: *España en el siglo XXI*, vol. 2 La política. Biblioteca Nueva. Madrid, 2008, 670-700.

LLOBERA, Marina: “Assemblearisme: la clau de votla de la vaga” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 36-37.

LLOMPART, Antoni i PAYERAS, Jaume: “Associacionisme d’estudiants i universitat” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 155-166.

LÓPEZ, Julio J.: *El ecologismo político en España*. Tesis doctoral. Universitat de València. 2013.

LÓPEZ CRESPI, Miquel: *Els altres comunistes i la transició*, Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

LUQUE BALBOA, David: “La forma de la huelga en España 1905-2010” a *Política y Sociedad*, núm. 50. 2013, 235-268.

LUQUE BALBOA, David i CUETO IGLESIAS, Begoña: “¿Ha cambiado la ‘forma’ de las huelgas en España?” a *VII Jornadas de Economía Laboral*. Asociación Española de Economía del Trabajo y Universidad de Las Palmas de Gran Canarias. Las Palmas de Gran Canaria, 2007.

M.M.: “Pollença: del grup Murtona al GOB” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 27.

MANRESA, Andreu: “Les lluites obreres a les Illes Balears 14-D: Estranya normalitat (i moltes més accions)” a PAGÈS, Pelai: *Història del moviment obrer als Països Catalans*. Edicions del País Valencià. València, 2001, 252-271

MARCH CERDÀ, Miquel Àngel: “Els moviments ecologistes a la Part Forana” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 21-22.

MARIMON, Antoni i MARÍN, Miquel: “L'extrema esquerra a Mallorca des dels inicis dels anys setanta fins avui” a *Randa*, 24. 1989, 124-158.

MARIMON, Antoni: *Entre la realitat i la utopia. La història del PSM*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2002.

MARIMON, Antoni: “L'autonomia balear (1983-2003)” dins BELENGUER, Ernest (dir.): *Història de les Illes Balears. Volum III. Del segle XVIII borbònic a la complexa contemporaneïtat*. Edicions 62. Barcelona, 2004, 397-446.

MARIMON, Antoni i SERRA, Sebastià (Eds.): *La Transició a les Illes Balears*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 1998.

MARIMON, Antoni i SERRA, Sebastià (dirs.). *Diccionari de partits polítics de les Illes Balears (1900-2008)*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2012.

MARÍN ARCE, José María: “La Coordinadora de Organizaciones Sindicales (COS): una experiencia de unidad de acción sindical durante la transición” a *Espacio, Tiempo y Forma*, núm. 9. 1996, 295-313.

MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

MARTÍN SOSA, Nicolás: “Movimientos ecologista y cambio social” a *Ecología Política*, num. 5. 1993, 103-123.

MARTÍNEZ, Ladislao: El movimiento ecologista español. La lucha antinuclear y contra el modelo energético en España” a *Mientras Tanto*, núms. 91-92. 2004, 83-106.

MARTÍNEZ FIOL, David: “La construcción mítica del *Onze de setembre de 1714* en la cultura política del catalanismo durante el siglo XX” a *Historia y Política*, núm. 14. 2005, 219-244.

MAS, Guillem: “La delegació de l’Obra Cultural Balear a Montuïri durant la Transició Democràtica” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Baleàrics. Palma, 2001, 533-538

MASSANET, Maria: “Un poble en moviment: els atacs constants a la llengua no poden ser ignorats” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 73.

MATAS MORELL, Arnau: *L’articulació de resistències emancipadores al capitalisme neoliberal. El cas de l’Acció Global dels Pobles*. Tesi doctoral. Universitat de les Illes Balears. 2015.

MATEOS, Óscar i SANZ, Jesús: *Canvi d'època, canvi de rumb?*. Cristianisme i Justícia. Barcelona, 2013.

MATEU; Jaume: *Marginàlia: Jaume Santandreu i l'exclusió social a Mallorca*. Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2006.

MATEU, Jaume: “45 anys d'Obra Cultural Balear: informe sumari” a *Lluc*, núm. 866. 2008, 7.

MARTÍ, Tomeu: *La Revolta dels Enllaçats. Crònica de la major mobilització a favor de la llengua catalana a les Illes Balears*. Obra Cultural Balear i Lleonard Muntaner, editor. Palma, 2012.

MAYAYO i ARTAL, Andreu: *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agrari a Catalunya, 1983-1994*. Afers. Barcelona, 1994.

MAYOL ARBONA, Gabriel. *Mobilitzacions ciutadanes en els Països Catalans en el segle XXI*. Inèdit. Borsa d'Estudi Països Catalans dels Premis Sant Jordi 2014 Corresponents al LXXXIII Cartell de premis i de borses d'estudi de l'Institut d'Estudis Catalans.

MAYOL, Gabriel i SERRA, Sebastià: “Les mobilitzacions ciutadanes a les Illes Balears en defensa del territori i la llengua a final del segle XX i XXI” a *RiMe – Rivista dell'Istituto di Storia dell'Europa Mediterranea*, núm. 13/1. Desembre de 2014, 121-155

MAYOL, Joan: *Autonomia i medi ambient*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2005.

MAYOL, Joan: *El naixement del GOB: un record personal*. Leonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

MAYOL, Joan i RAYÓ, Miquel: “Una aportació històrica a la defensa del medi ambient a les Balears” a *Jornades a can Tàpera El medi ambient a les illes Balears, qui és qui?: actes, Can Tàpera, Palma 27-29 novembre 1997*. Sa Nostra. Palma, 1998, 140-157.

MCADAM, Doug. “Micromobilization Contexts and Recruitment to Activism” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press, Greenwich (Conneticut). 1988, 125-154.

MCCARTHY, John D. I ZALD, Mayer N.: *Social Movements in an Organizational Society*. Transaction Books. New Brunswick, 1987.

MELUCCI, Alberto: “Getting Involved: Identity and Mobilization in Social Movements” a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (eds): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 328-348.

MÉNDEZ, Manuel: *La normalización de la protesta. El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2011.

MERTON, Robert: *Social Theory and Social Structure*. The Free Press. Glencoe (Illinois), 1957.

MESQUIDA CATALÀ, Catalina i BONET RIBAS, Josefa: “Eleccions sindicals a les Illes Balears. Estudi de les eleccions de 1978 a 1986” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 121-132.

MOLLÀ, Toni: “La controvèrsia identitària al País Valencià” a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 118-119.

MONEDERO, Juan Carlos: “El nacionalismo lingüístico” a TAIBO, Carlos (dir.): *Nacionalismo español. Esencia memoria e instituciones*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2007, 351-376.

MONER, Catalina: “Els moviments culturals: l’Obra Cultural Balear (1962-1982)” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Baleàrics, Palma. 2001, .241-267.

MONER, Catalina: “Els quaranta anys de l’Obra Cultural Balear” a *Serra d’Or*, núm. 515. 2002, 38-41.

MORAN CALVO-SOTELO, María Luz (coord): *Actores y demandas en España. Análisis de un inicio de siglo convulso*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2013.

MORAL, Félix: *Identidad regional y nacionalismo en el Estado de las Autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1998.

MORAL, Félix i MATEOS, Araceli: *La identidad nacional de los jóvenes y el Estado de las autonomías*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1999.

MOREY ANDREU, Miquel: “Un medi ambient a Balears? Una meditació a Lluç.” Gener-febrer de 1990, 3-5.

MORLÀ, Teresa: “Cronologia del conflicte educatiu a les Balears” a PASTOR, Jaime i ROJAS, Nicolás (eds): *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2014, 839-842.

MOSQUERA, Roberto i NADAL, Antoni: *El procés autonòmic balear (1976-1987)*. Edicions Documental Balear. Palma, 1994.

MUÑOZ, Jordi: *La construcción política de la identidad española ¿del nacionalismo al patriotismo democrático?*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2013.

NADAL, Antoni: *El 1r de maig a Palma (1890-1936)*. Ajuntament de Palma. Palma, 1988.

NADAL Antoni: *El Primer de Maig a Mallorca (1937-1989)*. Ajuntament de Palma. Palma, 1990.

NADAL, Antoni: *La preautonomia balear (1975-1983)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 1999.

NADAL, Antoni: *Rituals obrers i avalots estudiantils a Mallorca (1890-1980)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2015.

NADAL, Antoni i MARIMON, Antoni: *L'autonomia balear (1983-2003)*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2003.

NAVARRO YAÑEZ, Clemente J.: “Conciencia ambiental y perfil social del ambientalismo: una cuestión de competencia política” a *Revista Internacional de Sociología*, núm. 19-20. 1998, 69-101.

NEL·LO, Oriol: *La ciudad en movimiento. Crisis social y respuesta ciudadana*. Díaz y Pons Editores. Madrid, 2015.

NEVEU, Erik: *Sociología de los movimientos sociales*. Hacer. Barcelona, 2002.

NÚÑEZ SEIXAS, Xosé-Manoel: “De la región a la nacionalidad: los neorregionalismos en la España de la transición y la consolidación democrática” a WAISMAN, Carlos; REIN, Raanan i GURRUTXAGA, Ander (comps): *Transiciones a la democracia: los casos de España y América Latina*. Universidad del País Vasco-EHU. Bilbao, 2005, 101-140.

OBERSCHALL, Anthony: *Social Conflict and Social Movement*. Pearson Education Limited. Harlow (Anglaterra), 1976.

OBRA CULTURAL BALEAR: *10 anys de premis 31 de Desembre (1987-1996)*. Obra Cultural Balear. Palma, 1997.

OBRA CULTURAL BALEAR: “Obra Cultural Balear: quatre dècades d’història” a *Materials menors*, núm 28. Palma, 1997.

OBRA CULTURAL BALEAR I CENTRE INTERNACIONAL ESCARRÉ PER A LES MINORIES ÈTNIQUES I NACIONALS: *Salvar la llengua, salvar el país: campanya per la normalització del català*. Documents de Català de la Facultat de l’Escola Normal. Palma, 1982.

OBRADOR, Bartomeu: “Els moviments ecologistes a Felanitx o la indignació popular” a Lluç. Gener-febrer de 1990, 25-26.

OBRADOR Jaume i BUENO, Maria Rosa: *Ciutat compromís de tots. 15 anys d’associacions de veïns de Palma*. Federació d’Associacions de Veïns de Palma. Palma, 1992.

OBSERVATORIO METROPOLITANO: *Crisis y revolución en Europa. People of Europe, rise up!*. Traficantes de sueños. Madrid, 2011.

OCETE, Àlex: “Una vaga amb gust agredolç” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 41.

OFFE, Claus: *Partidos políticos y nuevos movimientos sociales*. Sistema. Madrid, 1988

OLIVER, Miquel dels Sants: *Hojas del Sábado. De Mallorca*, 6 volums. Gustavo Gili. Barcelona, 1918.

OLIVARES, Ana M.: “Maternitat elegida: ni forçada, ni obstaculitzada” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 53.

OLSON, Mancur: *The Logic of Collective Action*. Harvard University Press. Massachusetts, 1965.

ORTIZ DE ORRUÑO, José María; UGARTE TELLERÍA, Javier i RIVERA BLANCO, Antonio (coords.): *Movimientos sociales en la España contemporánea*. Adaba. Vitoria, 2008.

ORTIZ HERAS, Manuel; RUIZ GONZÁLEZ, David i SÁNCHEZ SÁNCHEZ, Isidro (coords): *Movimientos sociales y estado en la España contemporánea*. Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha Cuenca, 2001.

OSO GUANOSO: “Quan no érem res” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 16.

PAGÈS, Pelai (coord.): *Història del moviment obrer als Països Catalans*. Edicions del País Valencià, València. 2001

PALLICER, Antoni: “Tres setmanes de verd intens. Impressions i reflexions sobre la vaga en educació” a *Anuari Contrainfo.cat 2013. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2014, 46-47.

PARRA, Fernando: *Diccionario de ecología, ecologismo y medi ambiente*. Alianza Editorial. Madrid, 1984.

PARSONS, Talcott: “El sistema social” a *Revista Occidente*. Madrid, 1976, 237-305.

PASTOR, Jaime: “El movimiento 15-M y la política extraparlamentària” a COLINO, César i COTARELO, Ramón (comps.): *Balace de la segunda legislatura de Rodríguez Zapatero*. Tirant Humanidades. València, 2012, 357-381.

PASTOR, Jaime i ROJAS PEDEMENTO, Nicolás: *Anuario del conflicto social de 2013*. Publicacions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2014.

PAYERAS, Miquel (dir.): *Memòria Viva. Mallorca des de la mort de Franco fins avui 1975-1995*. Promomallorca. Palma, 1995.

PAYERAS, Miquel: *Les utopies esvaïdes. Crònica política de la transició democràtica a les Illes Balears 1974-1978*. Edicions Cort. Palma, 2000.

PÉREZ GARZÓN, Juan Sisino: *Contra el poder. Conflicto y movimientos sociales en la historia de España. De la Prehistòria al Tiempo presente*. Comares Editorial. Granada, 2015.

PÉREZ LEDESMA, Manuel: *Estabilidad y conflicto social: España, de los íberos al 14-D*. Nerendi. Madrid, 1990.

PÉREZ LEDESMA; Manuel: “‘Cuando llegan los días de cólera’ (movimientos sociales, teoría e historia)” a *Zona Abierta*, núm 69. Fundación Pablo Iglesias. Madrid, 1994, 51-120.

PÉREZ LEDESMA, Manuel: “Nuevos y viejos movimientos sociales en la Transición” a MOLINERO, Carmen (Ed.): *La Transición treinta años después. De la dictadura a la instauració y consolidación de la democràcia*. Península. Barcelona, 2006, 117-152.

PICH, Marcel: “La Marxa Jove pel Territori o com avançar-se al PP” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 47.

PIÑA HOMS, Román: *La lluita per l'autonomia de les Illes Balears: introducció històrica a l'Estatut de 1983*. Obra Cultural Balear. Palma, 1985.

PIZÀ, Maria: “Felanitx” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 27.

PRAT, Enric (coord.): *Els moviments socials a la Catalunya contemporània*. Publicacions i edicions de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 2004.

PUJOL, David: “Balanç 2012: Un any complet” a *Anuari Contrainfo.cat 2012*. *Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 32.

QUINTANA, Josep Maria i COLOM, Bartomeu: “Anàlisi de les institucions d'autogovern i la seva evolució” a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autònoms. Palma, 2008, 131-150.

QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafel (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011.

RAMIS, Guillem: “Participació mallorquina al FSM. Apunts des del Fòrum Social Mundial de Dakar” a *Anuari Contrainfo.cat 2011*. *Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 21-22.

RAMIS, Margalida Maria: “Ecologisme i defensa del territori” a *Anuari Contrainfo.cat 2012*. *Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 51-53.

RAYÓ, Miquel: “Los movimientos ecologistas: ‘El caso del GOB (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa)’” a *Contemporary ecological-geographical*

problems of the Mediterranean. International Geographical Union. Palma, 1986, 215-221.

RAYÓ, Miquel: “El conservacionisme a les Balears: un miratge sociològic” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 241-248.

RAYÓ, Miquel: *El moviment ecologista a Balears*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2004.

REDERO, Manuel: “La difícil apuesta de la UGT por un sindicalisme de corte socialdemócrata” a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 161-174.

REGUANT, Eulàlia: *Respostes dels moviments socials a les empreses transnacionals*. Justícia i Pau. Barcelona, 2008.

RICHARDS, Andrew J.: *El sindicalismo en España*. Fundación Alternativas. Madrid, 2008.

RIERA, Josep Lluís: “Escoltes i guies al servei del servei” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 83-90.

RIERA, Maria Bel: “Una mirada a la Universitat Lliure” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Confrainfo.cat. Palma, 2012, 48-49.

RIUTORT, Bernat i VALDIVIELSO, Joaquín: “Canvi social i crisi ecològica a les Illes Balears” a VALDIVIELSO, Joaquín (Ed.): *Les dimensions socials de la crisi ecològica*. Universitat de les Illes Balears. Palma, 2004, 283-316.

RODRIGO, Vicenç: “L’esplai com a resposta d’ara” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 91-95.

ROJO TORRECILLA, Eduard: “El sindicalisme en el període democràtic” a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 252-257.

ROJO TORRECILLA, Eduard: “El sindicalisme corporatiu” a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 258-266.

ROJO TORRECILLA, Eduard: “La conflictivitat laboral” a DE RIQUER i PERMANYER, Borja (dir.): *Història, Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 12. Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1999, 266-268.

ROSSELLÓ BOVER, Pere: “L'Escola Mallorquina i la prosa literària: algunes consideracions” a *Llengua & literatura*, núm. 5. 1992-93, 239-268.

ROSSELLÓ VERGER, Vicenç Maria: *Mallorca. El Sur y el Sureste*. Moll. Palma, 1964.

ROSIÑOL, Santiago: *La isla de la calma*. Juventud. Barcelona, 1981.

RUCHT, Dieter: “Themes, Logics and Arenas of Social Movements: a Structural Approach” a a KLANDERMANS, Bert; KRIESI, Hanspeter i TARROW, Sidney (Eds.): *From Structure to Action: Comparing Social Movement Research Across Cultures*. JAI Press. Greenwich (Conneticut), 1988, 305-328.

RUDÉ, George: *La multitud en la historia. Los disturbios Populares en Francia e Inglaterra 1730-1848*. Siglo XXI. Madrid, 2009.

RUIZ, David: *Historia de Comisiones Obreras (1958-1988)*. Siglo XXI. Madrid, 1993.

RUL·LAN, Onofre: *La construcció territorial de Mallorca*. Moll. Palma, 2002.

SALOM, Elvira: “La lluita per l’oficialitat de l’ensenyament de la llengua catalana en els centres docents de les Illes Balears. El paper de l’Obra Cultural Balear” a *Educació i Cultura. Revista Mallorquina de Pedagogia*, núm. 25. 2015, 195-212.

SANTACANA, Carles: “Política y ordenación territorial en Cataluña durante la transición y la autonomía” a *Anales de Historia Contemporánea*, núm. 20. 2004, 223-236.

SANTACANA, Carles: “Sobre las rupturas y las continuidades en los años sesenta” a *Cercles: revista d’història cultural*, núm. 16. 2013, 31-52.

SANTACREU, José Miguel i GARCÍA, Mariano: *La transició democràtica al País Valencià*. La Xara. Simat de la Vallidigna, 2002.

SANTACREU, José Miguel: *La recuperació de la memòria històrica al País Valencià. Reparar i dignificar les víctimes amb les subvencions estatals (2006-2011)*. Universitat d’Alacant, Universitat de València i Universitat Jaume I. Alacant, 2016.

SANTANA, Manel: “Una aproximació al moviment obrer a Mallorca durant la transició” a ARNABAT, Ramon i MARTÍN, Martí (Eds.): *Franquisme i transició democràtica a les terres de parla catalana. Actes del 2n Congrés de la CCEPC. Palma. 16, 17 i 18 d’octubre de 1997*. Publicacions de la Coordinadora d’Estudis de Parla Catalana. Valls, 2001.

SANTANA, Manel: COMAS, Albert i HUGUET, Joan: *Història de la UGT a les Illes Balears*. Edicions Documenta Balear. Palma, 2004.

SANTANDREU, Jaume: “Marginació social a Mallorca” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords.): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 73-84.

SANTOS, Julià: *Nosotros, los abajo firmantes. Una historia de España a través de los manifiestos y protestes*. Galaxia Gutemberg i Circulo de Lectores. Barcelona, 2014.

SASTRE, Cayo: “La transición política en España: una Sociedad desmovilizada” a *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, núm. 80. 1997, 33-68. SAZ, Ismael:

“Y la sociedad marcó el camino. O sobre el triunfo de la democracia en España (1969-1978)” a QUIROSA-CHEYROUZE MUÑOZ, Rafael (coord.): *La sociedad española en la Transición: los movimientos sociales en el proceso democratizador*. Biblioteca Nueva. Madrid, 2011, 29-42.

SEMPERE, Joaquim (dir.); RODRÍGUEZ, Roser i TORRENTS, Jordi: *El paper dels experts en els moviments ambientalistes a Catalunya*. Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2005.

SERRA, Antoni: *Gràcies no volem flors : cròniques de la clandestinitat a Mallorca*. La Magrana. Barcelona, 1981.

SERRA BUSQUETS, Sebastià (coord.): *El segle XX a les Illes Balears. Estudis i cronologia*. Edicions Cort. Palma, 2000.

SERRA BUSQUETS, Sebastià: “Mallorca després de la calma. Presentació” a *L’Avenç: Revista de cultura i història*, núm. 267. Barcelona, 2002, 19-21.

SERRA BUSQUETS, Sebastià: “La dinàmica social. Moviments associatius i mobilització ciutadana” a SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d’autogovern (1983-2008)*. Institut d’Estudis Autònomic. Palma, 2008, 305-338.

SERRA BUSQUETS, Sebastià: “Sistema autonòmic de l'Estat espanyol des de la perspectiva electoral” a PUIGSERVER POU, Rafel; RIPOLL GIL, Elisabeth i SERRA BUSQUETS, Sebastià (Eds.): *Cultura, societat i política a la Mediterrània contemporània. Miscel·lània d'homenatge al professor Miquel Duran Pastor : XIV*

Reunió de la Xarxa Mediterrània d'Història Cultural. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2013, 351-398.

SERRA BUSQUETS, Sebastià: “Desarrollisme, iniciatives modernitzadores i problemàtica social al final de la dictadura franquista” a PAUL; D’AURIA, Elio; CASASSAS YMBERT, Jordi i SERRA BUSQUETS, Sebastià (dirs.) i RIPOLL GIL, Elisabeth (coord.): *La democràcia imperfecta*. Leonard Muntaner, editor. Palma, 2014.

SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d'Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l'actualitat*. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma, 2001.

SERRA, Sebastià i DURAN, Miquel (coords.): *Les Illes Balears, un ésser viu. 25 anys d'autogovern (1983-2008)*. Institut d'Estudis Autònomic. Palma, 2008.

SMELSER, Neil J.: *Teoría del comportamiento colectivo*. Fondo de Cultura Económica. Mèxic. 1989.

SUÁREZ, Josep: “Associacions i teixit social” a SERRA, Sebastià; PONS, Damià i MORRO, Mateu (coords): *Mallorca, ara*. Fundació Emili Darder. Palma, 1987, 95-102.

SUAU, Bartomeu: “Cooperativa Jovent: 20 anys de dinamització d'un barri” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *Perspectives de final de segle a Mallorca*. Fundació Emili Darder. Palma, 2000, 25-40.

SUAU, Sílvia i BECHARA, Lionel: “Moviment estudiantil a la UIB” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 50.

SUAU, Sílvia i SBERT, Núria: “Al patriarcat, com al capitalisme, no se’l reforma, se’l combat” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2013, 57.

SUREDA, Bernat: “Moviments associatius i renovació pedagògica” a SERRA, Sebastià i COMPANYY, Arnau (coords.): *XIX Jornades d’Estudis Històrics Locals. El moviment associatiu a les Illes Balears des de final de segle XIX fins a l’actualitat*. Institut d’Estudis Balearics, Palma. 2001, 269-280.

TABOADELA, Obdulia: *La afiliación sindical: hacia una aproximación del sistema de representación de intereses en el sindicalismo español contemporáneo*. Tesis doctoral de la Universidad Complutense de Madrid. Madrid, 1992.

TAIBO, Carlos: *Movimientos antiglobalización. ¿Qué son? ¿Qué quieren? ¿Qué hacen?*. Los Libros de la Catarata. Madrid, 2007.

TAIBO, Carlos. *Nada será como antes. Sobre el movimiento del 15-M*. La Catarata de los Libros. Madrid, 2011.

TAIBO, Carlos: *El 15-M en sesenta preguntas*. La Catarata de los Libros. Madrid, 2011.

TAIBO, Carlos: *Estado de alarma. Socialismo de casino, izquierda anémica, sindicalismo claudicante*. Los Libros de la Catarata. 2011.

TAIBO, Carlos; DOMÉNECH, Antoni; ANTENTAS, Josep Maria; VIVAS, Esther; MATEO, Juan Pablo; GIMÉNEZ, Iván i MONEDERO, Juan Carlos: *La rebelión de los indignados: Movimiento 15-M: Democracia Real ¡Ya!*. Rompeolas. Madrid, 2011.

TARDE, Gabriel: *Las leyes de la imitación y la sociología*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 2011.

TARROW, Sidney: *Struggle, Politics and Reform: Collective Action, Social Movements and Cycles of Protest*. Center for International Studies. Cornell University, 1989.

TEBAS, Javier (Ed.): *El movimiento obrero en la gran ciudad. De movilización sociopolítica a la crisis económica*. El Viejo Topo. Barcelona, 2011.

TEJERINA, Benjamín: *Nacionalismo y lengua*. Centro de Investigaciones Sociológicas. Madrid, 1992.

TEJERINA, Benjamín: *La Sociedad Imaginada. Movimientos sociales y cambio cultural en España*. Editorial Trotta. Madrid, 2010.

TEJERINA, Benjamín i IBARRA, Pedro (eds): *Los movimientos sociales: transformaciones políticas y cambio cultural*. Editorial Trotta. Madrid, 1998.

THOMPSON, E.P.: *La formación de la clase obrera en Inglaterra*. Capitan Swing. Madrid, 2012.

TILLY, Charles: *Los movimientos sociales 1769-2009*. Editorial Crítica. Barcelona, 2009.

TOBOSO, Pilar: “La aportación de los *nuevos* movimientos sociales a la democràcia en España” a PÉREZ LEDESMA, Manuel i SAZ, Ismael (coords.): *Historia de las culturas políticas en España y América Latina*, vol. IV Del franquismo a la demcracia, 1936-2013. Prensas de la Universidad de Zaragoza. Zaragoza, 2015, 81-110.

VALDIVIELSO, Joaquín: “Les polítiques del lloc a les illes Balears: identitat, medi ambient i territori” a *Journal of Catalan Studies*, núm. 13. 2010, 351-372.

VALENCIA SAIZ, Ángel: *La izquierda verde*. Icaria. Barcelona, 2006.

VALERO GONZÁLEZ, Josep: “Quins objectius es plantejarà el moviment ecològic a les Illes?” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 13-15.

VALLBONA, Sebastià: “La nostra llibertat és un do d’agrair i no abusar. Veure, jutjar i actuar del problema ecològic a Malloca” a *Lluc*. Gener-febrer de 1990, 30-32.

VEGA GARCÍA, Rubén: *Historia de la UGT. La reconstrucción del sindicalismo en democracia 1976-1994*. Volum 6. Siglo XXI Editores. Madrod, 2011.

VILLAR AGUILÉS, Alicia i PECOURT GRACIA, Juan: “Protestas estudiantiles en tiempos de austeridad. El caso de la Primavera Valenciana” a *Revista de la Asociación de Sociología de la Educación*, vol. 7, núm. 3. 2014, 608-626.

XAMBÓ, Rafael; GINÉS, Xavier; DUART, Ignasi i GÓMEZ NICOLAU, Emma: “Els moviments socials al País Valencià” a *Arxius: Anuari de Ciències Socials*, núm 27. València, desembre de 2012, 149-164.

YSÀS, Pere: “¿Una Sociedad passiva? Actitudes, activisme y conflictividad social en el franquismo tardío” a *Ayer*, núm. 68. 2007, 31-57.

ZEDNANREF: “El 15-M i la policia ‘del poble’” a *Anuari Contrainfo.cat 2011. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat. Palma, 2012, 27.

@REBEL_DIGNITY: “Un imaginari polític amb viscositat” a *Anuari Contrainfo.cat 2012. Un balanç dels moviments socials de Mallorca*. Contrainfo.cat, Palma. 2013, 60-61.

8. SIGLES I ABREVIATURES

ACOBALL Associació de Comerciants de la Badia de Llevant

ACOTUR Associació de Comerciantes i Empresaris de Serveis Turístics de Mallorca

AFEDECO Federació Patronal d'Empresaris del Comerç de Balears

AIT Associació Internacional dels Treballadors

AMPA Associació de Mares i de Pares d'Alumnes

ANEI Àrea Natural d'Espècial Interès

ANPE Asociación Nacional de Profesores Estatales

ANPU Asociación Nacional de Policía Uniformada

ALAS Associació de la Lluita Antisida de les Illes Balears

AP Aliança Popular

APIF Agrupació Popular Independent de Formentera

ARCA Associació per a la Recuperació dels Centres Antics

ARIP Àrea Rural d'Interès Paisatgístic

ASI Agrupación Social Independiente

ASUDTH Alternativa per un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors de l'Hostaleria

BEI Bloc d'Estudiants Independentistes

BIC Bé d'Interès Cultural

CAEB Confederació d'Associacions Empresarials de Balears

CCC Congrés de Cultura Catalana

CCOO Comissions Obreres

CDC Convergència Democràtica de Catalunya

CDS Centre Democràtic i Social

CEIP Centre d'Ensenyament Infantil i Primari

CEOE Confederació Espanyola d'Organitzacions Empresarials

CGI Consell General Interinsular

CGT Confederació General del Treball

CIDE Centre Internacional d'Educació

CIEMEN Centre Internacional Escarré per a les Minories Ètniques i Nacionals

CITE Centre d'Informació per a Treballadors Estrangers

CiU Convergència i Unió

CJIB Consell de la Joventut de les Illes Balears

CNT Confederació Nacional del Treball

CP Coalició Popular

CSIC Centre Superior d'Investigacions Científiques

CSIF Central Sindical Independent de Funcionaris

CTA Comissió de Treballadors Assemblearis

Decret TIL Decret de Tractament Integral de Llengües

DOT Directrius d'Ordenació Territorial

DRY Democràcia Real Ya

EEM Entesa de l'Esquerra de Menorca

EMAYA Empresa Municipal de Aguas y Alcantarillado

EMISA Empresa Municipal de Informática Sociedad Anónima

EMT Empresa Municipal de Transports

EN Entesa Nacionalista

EN Esquerra Nacionalista

ERC Esquerra Republicana de Mallorca

ESO Educació Secundària Obligatòria

ETA Euskadi ta Askatasuna

ETT Empresa de Treball Temporal

EU Esquerra Unida de les Illes Balears

EUA Estat Units d'Amèrica

EV Els Verds

ExM Entesa per Mallorca

FAPA Federació d'Associacions de Pares d'Alumnes

FAI Federació Anarquista Ibèrica

FFJM Fons Família Juan-Méndez

FE-CCOO Federació d'Ensenyament de Comissions Obreres

FETE Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament

FSB Federació Socialista Balear

GADMA Grup d'Amics en Defensa del Medi Ambient

GEM Grup Excursionista de Mallorca

GESA Gas y Electricidad Sociedad Anónima

GOB Grup Balear d'Ornitologia i de Defensa de la Natura

ICOMOS International Council on Monuments and Sites

ICONA Instituto para la Conservación de la Naturaleza

IE Iniciativa d'Esquerres

IES Institut d'Ensenyament Secundari

ILP Iniciativa Legislativa Popular

INEM Instituto Nacional de Empleo

INESE Institut d'Estudis Ecològics

ISCOMAR Isleña Marítima de Contenedores Sociedad Anónima

IU Izquierda Unida

IV Iniciativa Verds

JEN-PSM Joves d'Esquerra Nacionalista-Partit Socialista de Mallorca

JERC Joves d'Esquerra Republicana de Catalunya

LEN Llei d'Espais Naturals

LOMQE Llei Orgànica per la Millora de la Qualitat de l'Ensenyament

MCI Moviment Comunista de les Illes

MSSCC Missioners dels Sagrats Cors de Jesús i de Maria

NM Nacionalistes de Mallorca

OCB Obra Cultural Balear

OHL Obrascón Huarte Lain, S.A

OTAN Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord

PAC Política Agrària Comuna

Parc Bit Parc Balear d'Innovació Tecnològica

PCE Partit Comunista d'Espanya

PCB Partit Comunista Balear

PCIB Partit Comunista de les Illes Balears

PDL Partit Demòcrata Liberal

PDP Partit Demòcrata Popular

PGOU Pla General d'Ordenació Urbana

PIB Producte Interior Brut

PIMECO Petit i Mitjà Comerç de Mallorca

PIMEM Petita i Mitjana Empresa de Mallorca

PNV Partit Nacionalista Basc

PORN Pla d'Ordenació de Recursos Naturals

PP Partit Popular

PRYCA Precio y Calidad

PSIB Partit Socialista de les Illes Balears

PSM Partit Socialista de Mallorca

PSOE Partit Socialista Obrer Espanyol

PTM Pla Territorial de Mallorca

RTVE Radio Televisió Espanyola

SABEI Sindicat Autònom de la Banca i l'Estalvi de les Illes

SATSE Sindicat d'Infermeria

SEPRONA Servicio de Protección de la Naturaleza

SI Sineuers Independents

SIB Sindicat Independent de Balears

SLR Salvem la Real

SOIB Servei d'Ocupació de les Illes Balears

STEI-i Sindicat dels Treballadors de l'Ensenyament de les Illes-Intersindical

SUP Sindicat Unificat de la Policia

TABYR Cooperativa de Trabajadores de Bares y Restaurantes

TSJIB Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears

UCD Unió de Centre Democràtic

UGT Unió General del Treball

UIB Universitat de les Illes Balears

UL Unió Liberal

UM Unió Mallorquina

UNESCO Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la
Cultura

UOB Unió Obrera Balear

UPM Unió de Pagesos de Mallorca

USO Unió Sindical Obrera

9. ANNEX FOTOGRÀFIC

Foto 1: Manifestació de la Diada per l'Estatut d'Autonomia, convocada pel Congrés de Cultura Catalana, al 29 d'octubre de 1977. Plaça Major (Palma). (Foto: Torrelló/*Diario de Mallorca*)

Foto 2: Capçalera de la manifestació del Primer de Maig de 1978 (Palma) (Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 3: Manifestació a favor de la protecció de sa Dragonera de 1978 o 1981 (Palma) (Foto: Arxiu del PSM)

Foto 4: Manifestants a favor de la protecció des Trenc abocant arena de la platja davant la seu del Consell de Mallorca (Palma) durant la marxa del 30 de setembre de 1983. (Foto: Arxiu del PSM)

Foto 5: Manifestació davant l'Ajuntament de Santanyí contra la urbanització de Cala Mondragó al 5 de novembre de 1989. (Foto: Arxiu del PSM)

Foto 6: Marxa a favor de la protecció de Cabrera que recorregué els carrers de Palma el 16 de març de 1989. (Foto: arxiu del PSM)

Foto 7: Manifestació a Palma contra la rebaixa de la Llei d'Espais Naturals al 26 de novembre de 1992. (Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 8: Manifestació “No més urbanitzacions” al 12 de novembre de 1998. Plaça d'Espanya (Palma). (Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 8: Capçalera de la marxa contra les autopistes del 14 de febrer de 2004. Carrer dels Oms (Palma). (Foto: Contrainfo.cat)

Foto 9: “Prou destrucció Salvem Mallorca” lema de la manifestació del 18 de març de 2007. Passeig del Born (Palma). (Foto: <http://pobler.balearesweb.net/>)

Foto 10: Un moment de la vaga general del 14 de desembre de 1988 a Palma
(Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 11: Francesc Obrador (UGT) i Manuel Cámara (CCOO) en el Primer de Maig de 1989 (Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 12: Manifestació a Palma en motiu de la vaga general del 27 de gener de 1994 (Foto: *Diario de Mallorca*)

Foto 12: Un moment de la vaga general del 29 de setembre de 2010 a Palma. (Foto: Michel's/*Ultima Hora*)

Foto 13: Assemblea del 15-M al maig de 2011 a Palma sota el monument del rei Jaume I amb una bandera d'Islàndia. Plaça d'Espanya (Palma). (Foto: <https://assembleaperegarau.wordpress.com/>)

Foto 13: Manifestació per la vaga general de 29 de març de 2012. Avinguda del comte de Sallent (Palma) (Foto: Ultima Hora)

Foto 14: L'escriptor Miquel López Crespí llegit el manifest per la Diada del Trenta-u de Desembre de 1992. Plaça d'Espanya (Palma). (Foto: <http://pobler.balearweb.net/>)

Foto 15: Protestes independentistes per la presència de tropes espanyoles durant la Festa de l'Estendard de 1992. Plaça de Cort (Palma). (Foto: Nationalia.cat)

Foto 16: El porter del RCD Mallorca Toni Prats va ser el primer relleu del Correllengua 1995. La Rambla (Palma) (Foto: *Diario de Mallorca*)

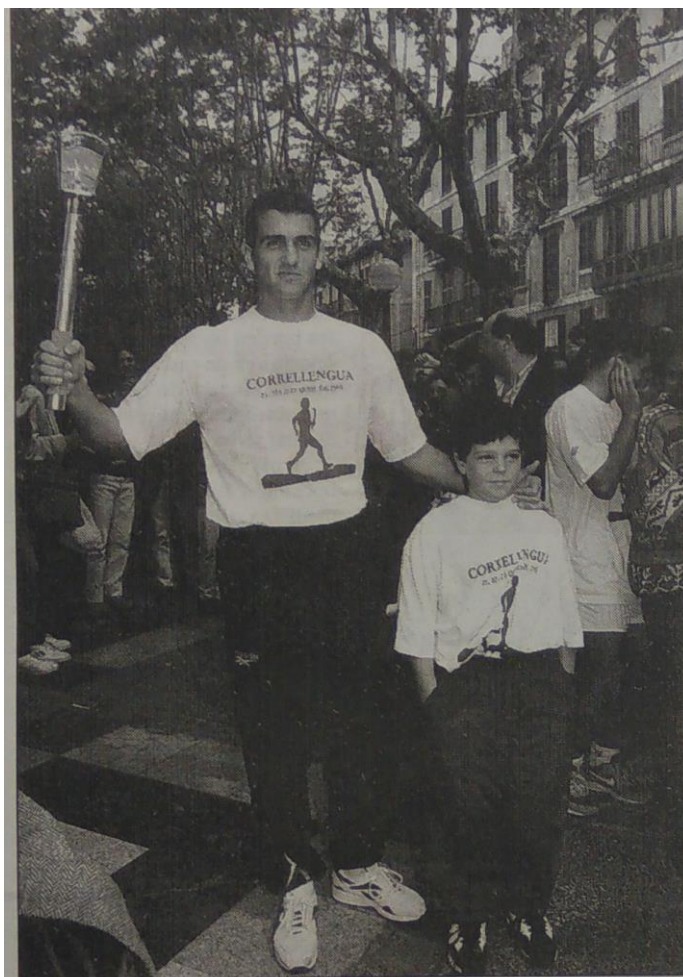

Foto 17: Un moment del segon Acampallengua celebrat al 1998 a Santa Ponça. (Foto: *Diario de Mallorca*)

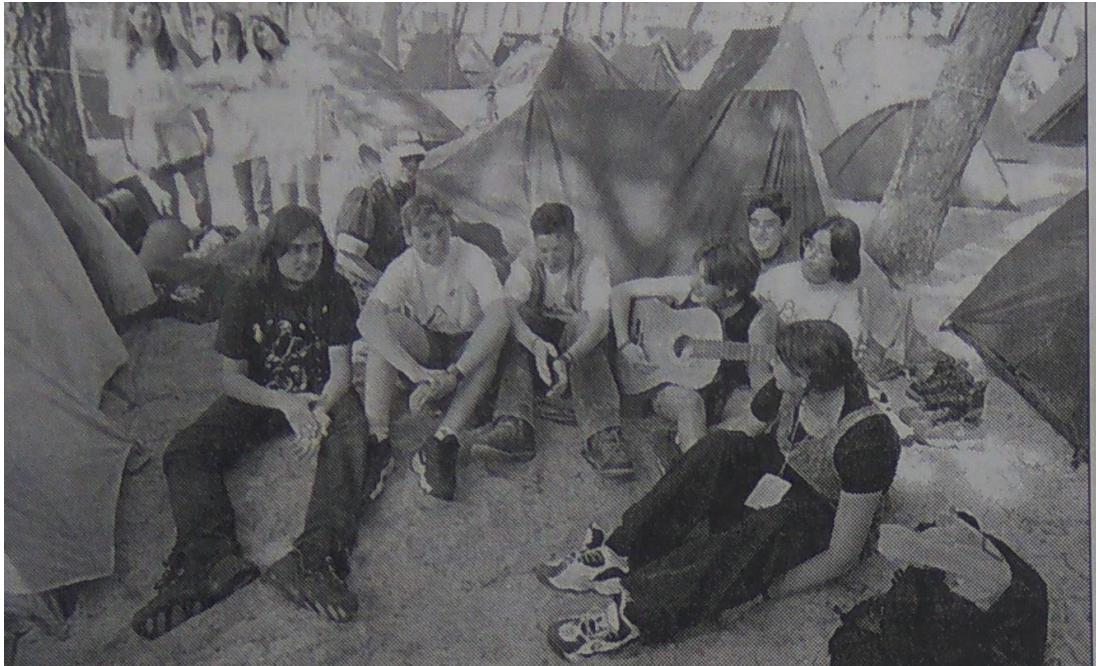

Foto 18: Diada per la Llengua i l'Autogovern organitzada per l'Obra Cultural Balear amb el lema "El futur és nostre" al 5 de maig de 2007. (Foto: www.xarxaindepe.org)

Foto 19: Final de la manifestació contra la política lingüística del govern de José Ramón Bauzà al 25 de març de 2012. Passeig de Guillem Sagrera (Palma). (Foto: *Ultima Hora*)

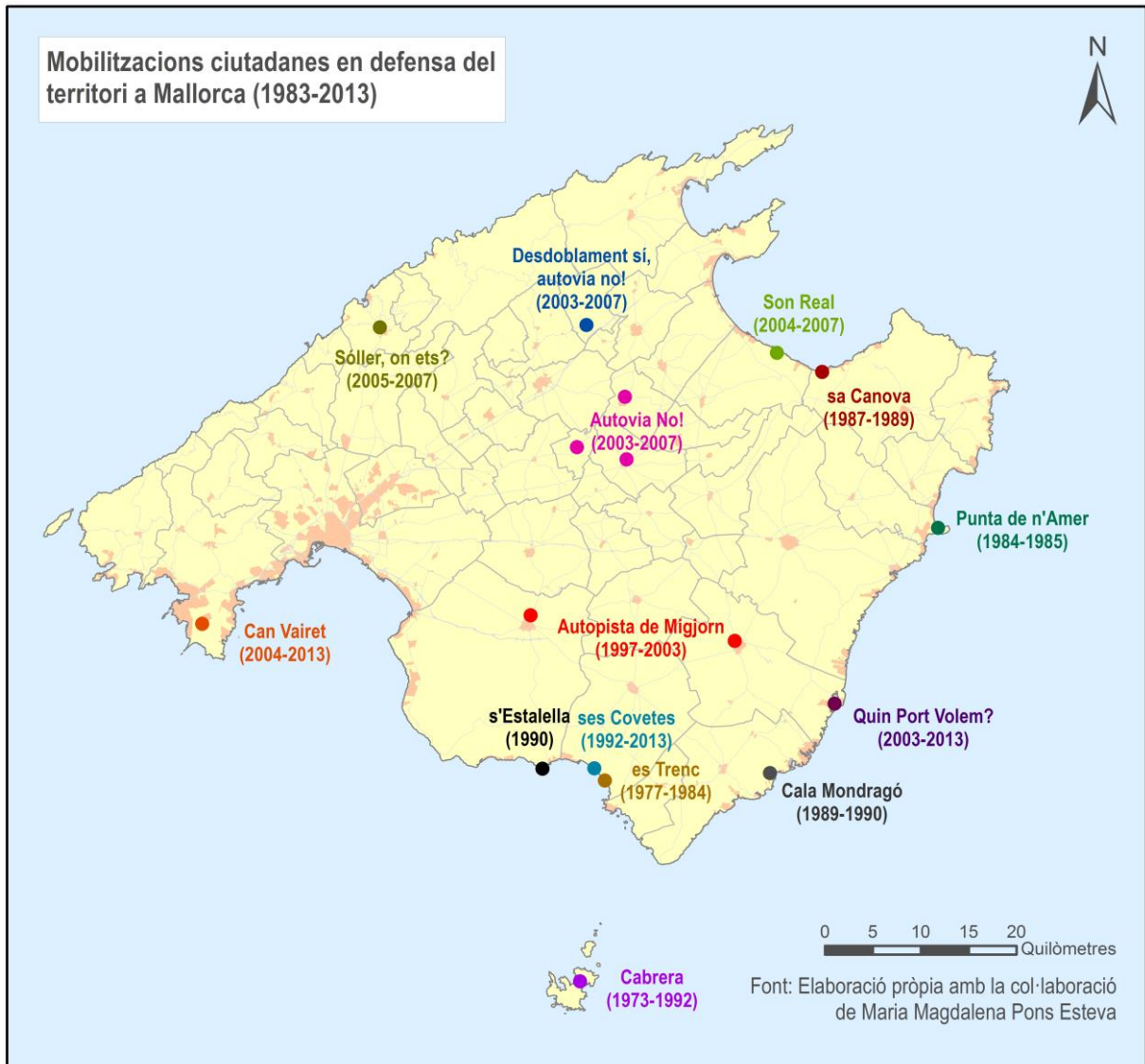

Foto 20: Començament de la manifestació a favor de la lluita dels docents de les Illes Balears al 29 de setembre de 2013. Plaça d'Espanya (Palma). (Foto: *Ultima Hora*)

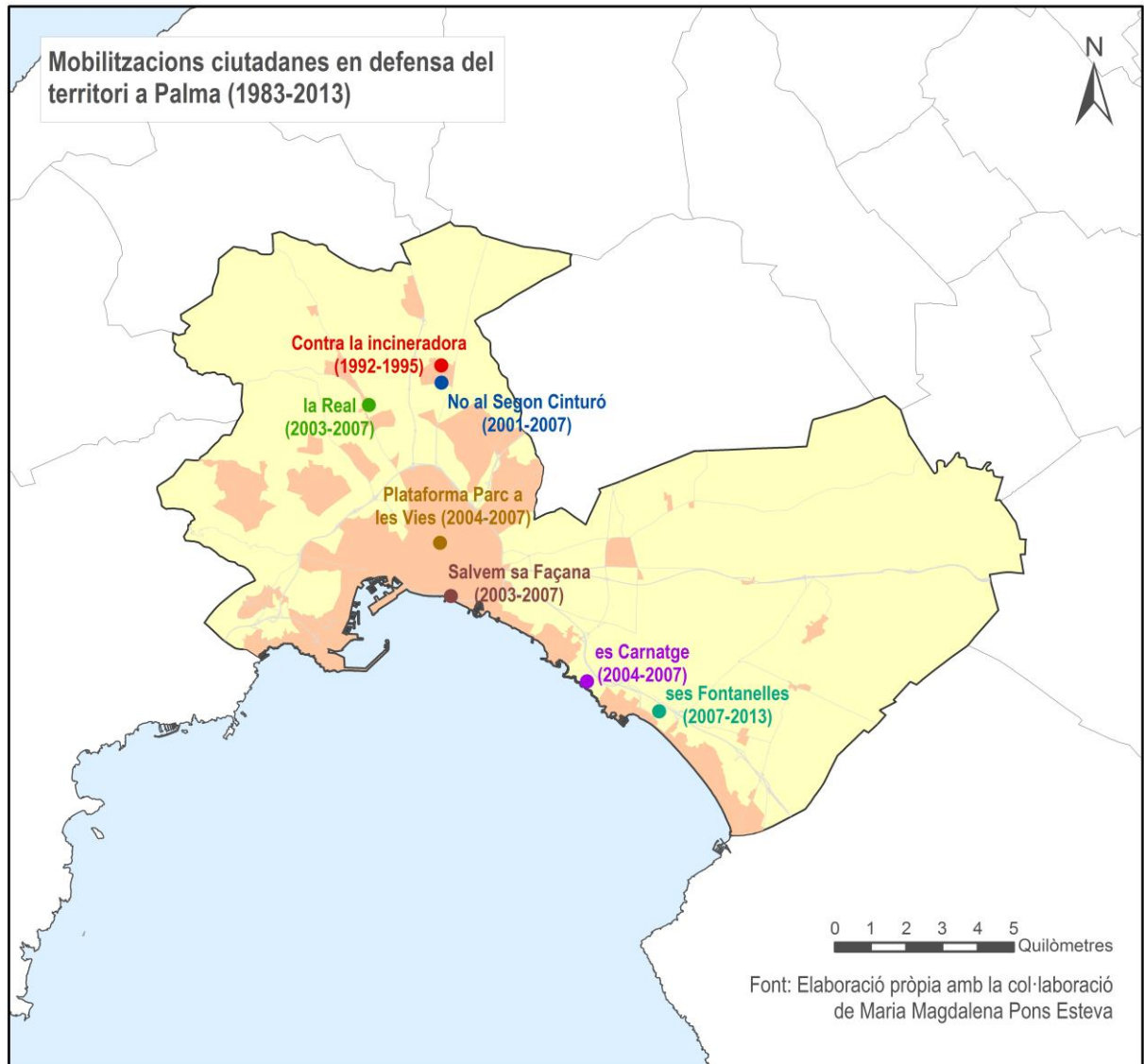

10. ANNEX DOCUMENTAL

Document 1: Mobilitzacions ciutadanes en defensa del territori a Mallorca (1983-2013)

Document 2: Mobilitzacions ciutadanes en defensa del territori a Palma (1983-2013)

Document 4: Cartell anunciant la manifestació a favor de la protecció des Trenc al 30 de setembre de 1983 a Palma

Document 5: Cartell pintat per Miquel Barceló per la campanya ecologista per protegir sa Canova Artà (1988-1989)

Document 6: Manifest de professor de la UIB en contra de la rebaixa de la Llei d'Espais Naturals (1992)

LLUC

**125 PROFESSORS DE LA UIB DEMANEN
A CAÑELLAS, MUNAR I MOREY,
QUE NO ES MODIFIQUI
LA LLEI D'ESPAYS NATURALS**

A principis de novembre, 125 professors de la Universitat de les Illes Balears signaren una carta que dirigiren al President Cañellas, al Conseller Pere J. Morey i a la Presidente d'Unió Mallorquina Maria Antònia Munar, fent una sèrie de reflexions entorn a la modificació de la Llei d'Espais Naturals que el grup parlamentari PP-UM promovien aleshores.

Aquesta carta fou contestada únicament per Maria Antònia Munar.

A continuació reproduïm ambdues cartes.

**CARTA DELS PROFESSORS
DE LA UIB A CAÑELLAS,
MOREY I MUNAR**

Palma, 6 de novembre de 1992

Hble. Sr. Gabriel Cañellas Fons
President del Govern Balear
Consolar de la Mar
Palma

Hble. Sr. Pere J. Morey
Conseller d'Agricultura
C/. Foners, 10
Palma

Sra. Maria Antònia Munar
Presidenta d'Unió Mallorquina

Avda. Joan March Ordinas, 1 - 3er
Palma

Distingits Senyors
/ Distingida Senyora:

Fa un any i mig el Parlament Balear va aprovar el que seria, a judici de moltes organitzacions i de molts de polítics, la llei més important de la seva història. Ens referim a la Llei d'Espais Naturals.

A les Illes Balears els espais naturals de les Balears constitueixen el Patromini col·lectiu més important que hom pot llegar a les generacions futures, tant per raons culturals com per consideracions ambientals i fins i tot econòmiques. Calen, per tant instruments legals per a garantir la protecció d'aquests espais. Amb la Llei d'Espais Naturals es va donar una passa endavant extraordinària cap a la preservació del nostre patrimoni natural, que ara s'ha de desenvolupar.

Dissortadament, però, ja s'ha presentat al Parlament Balear una proposició per a rebaixar la protecció que atorga l'esmentada llei. Es tracta, per una banda, d'excloure determinats espais fins ara protegits, i per altra banda rebaixar

substantialment el grau de protecció de totes les Àrees Naturals i Àrees Rurals d'Eivissa i Formentera.

Aquesta modificació de la LEN afecta a una superfície considerable. Just a Mallorca quedarien excloses 1.200 hectàrees de pinar i de garriga, de les quals 750 corresponen l'extraordinari sistema dunar de Son Real, el qual quedaria sense cap tipus de protecció malgrat esser una de les àrees de més interès natural de les Balears.

A Eivissa i a Formentera la modificació de la Llei d'Espais Naturals afecta de forma generalitzada a tots els espais naturals, als quals li rebaixa el seu grau de protecció de forma que les possibilitats edificatòries es multipliquen per 7. No entenem com es pot plantejar una rebaixa en aquest sentit a l'illa d'Eivissa, quan tothom és conscient del seu grau de degradació ambiental i paisatgística i de la seva saturació turística, i de la necessitat de protegir estrictament aquelles àrees que s'han mantengut al marge de l'activitat turística i residencial.

Pensem que modificar a la baixa la Llei d'Espais Naturals

seria un error històric i no només pel simbolisme que representa rebaixar el contingut d'una llei bàsica, sinó també pel fet que es fa la primera passa cap a la degradació d'espais naturals fins ara protegits.

Per tots aquests motius, des de la Universitat de les Illes Balears, volem fer una reflexió a vostès i a tots els qui tenen la responsabilitat de preservar aquest patrimoni col·lectiu, els espais naturals, a fi de defensar-lo i impedir que prosperi aquesta proposició per a modificar a la baixa la Llei d'Espais Naturals.

Cordialment us saluden
125 professors de la UIB

CARTA DE MARIA ANTÒNIA MUNAR ALS PROFESSORS DE LA UIB

Sr. Antoni Martínez Taberner
Professor Titular d'Ecologia
de la UIB, i 123 professors més
de la UIB.

Palma, 18 de desembre de 1992
Benvolgut senyor:

En primer lloc voldria agrair-vos haver-me fet un dels tres únics destinataris de la vostra carta, i mitjançant aquesta fer-me conèixer les vostres inquietuds per la preservació del nostre entorn paisatgístic i el teu temor, i també el dels teus companys de docència, que aquesta riquesa natural del nostre poble pogués ésser minvada mitjançant la Reforma de la Llei d'Espais Naturals. Inquietuds i temors que compartesc.

Però també voldria exposar el perquè de l'actuació d'Unió Mallorquina, partit al qual pertany, i la meua pròpia.

Campus de la Universitat de les Illes Balears. Cas Jai

L'actuació d'Unió Mallorquina ha estat **coherent**, perquè des del primer moment vàrem dir que el millor era la retirada de la reforma de la LEN, i en el pitjor dels casos una negociació amb el nostre coaligat Partido Popular.

Ha estat **conseqüent**, perquè sabíem que la proposta de la reforma es materialitzaria amb o sense nosaltres, ja que el Partido Popular s'havia assegurat el vot del Senyor Peralta i per tant no calia altra cosa que assegurar-nos i negociar.

Ha estat **seriosa**, perquè allò fàcil i bonic era dir **no** a tot, sabent que tanmateix la Reforma aniria endavant. Però estàvem convençuts que el millor era defensar el que poguéssim, tot i sa-

bent que aquest fet tendria un cost polític i d'imatge. Amb aquest convenciment negociàrem fins aconseguir salvar les **Dunes de Son Real i Portals Vells**. Em direu que és poc, teniu raó, però és més que no res, un 65% a Mallorca i un 50% a Balears de tots els espais que es volien desprotegir.

Per acabar vos voldria fer un prec a tu i als altres professors: si creieu que no ho hem fet bé criticau-nos, però al mateix temps acostumau els vostres alumnes que la feina seriosa sempre s'ha de respectar.

Molt cordialment et saluda
Maria Antònia Munar i Riutort
Presidenta d'Unió Mallorquina

Subscriuiu-vos a la Revista LLUC

Document 7: Manifest llegit a la manifestació en defensa de la Llei d'Espais Naturals (1992)

LLUC

COMUNICAT

LLEGIT A LA MANIFESTACIÓ EN DEFENSA DE LA LLEI D'ESPAYS NATURALS
28 DE NOVEMBRE DE 1992

Amics i amigues:

Trenta monedes, només trenta, bastaren temps era temps i en un altre lloc per a vendre a traïció un home just.

A Mallorca, l'any 1992, trenta homes i dones amb nom i llinatges que tots coneixem basten per a vendre, contra la voluntat d'un poble, un bell país. Trenta. Recordau-ho sempre. Feis-ne memòria, perquè els nostres fills i les nostres filles en sentin qualque dia la vergonya, la mateixa ràbia que ara ens mobilitza.

Companyes, companyes...

Ja tenim les soles gastades de tant de trepitjar junt les lloses d'aquesta plaça, de moltes places! A Palma, a Andratx, a Santanyí per Mondragó, a Lluçmajor per S'Estalella, a Artà per Sa Canova, i a Vila d'Eivissa; i a Maó i a Es Mercadal, i a Ciutadella...

Recoardau que aleshores creïeu tenir la raó, i caminareu junts per la Dragonera, i la Dragonera és vostra; i exigíreu la no urbanització d'Es Trenc, i les dunes d'Es Trenc són vostres! Exigíreu la preservació de Cabrera, i Cabrera és el vostre primer Parc Nacional! Són vostres la Punta de n'Amer, Es Grau de Menorca, Cala En Turqueta i Macarella!

Teníeu la raó, no ho dubteu. Com la teniu ara. No ho dubteu tampoc, en cap moment. No us retgireu d'hipòcrites recursos d'inconstitucionalitat, ni de xifres de pessetes indemnitzacions multimilionàries que just amaguen l'especulació i el robatori. No vos assusteu tampoc de treure la política al carrer, perquè és al carrer on el poble viu i es manifesta en pau. Tenim, molts, les soles gastades; però, si cal, caminarem amb els peus nus. Ens agrada percebre a la pell l'escalfor de la Terra... I a més, per si fos poc, milers de joves són aquí, amb nosaltres, amb sabates noves!

Som tenaços. Tenim el seny. Tenim la voluntat i l'esperança de preservar el país i els compartim per damunt de divergències, i l'expressam amb coratge, i ho farem sempre per qualsevol racó de país, per petit que sigui.

No amenaçam. Exigim en llibertat el dret cívic de saber definitivament protegits els espais naturals de les nostres Illes! Exigim el desenvolupament íntegre, sense retalls i generós, de la Llei d'Espais Naturals, llargament cobejada, laboriosament aconseguida.

No volem cap camp de golf a Son Real! Prou de ports esportius! No hem de menester cap central ni cap port industrial a S'Estalella! Prou de ciment a Cap Falcó! Prou de creixement desbocat i salvatge a les Pitiüses! No volem xalets, no-vo-lem-xa-lets, a les Salines d'Eivissa i Formentera!

Són trenta només, recordau-ho, els qui traïxen la terra a l'empar de sigles i de programes que ens cal respectar. Ens ho fan molt difícil, però; perquè ens féren sempre, insensats i miserables, ni que ho fessin a posta, en el que més ens dol, en aquells fragments de la Natura que són la imatge irrenunciable del nostre país i alhora els símbols estimats del nostre poble.

No hem de badar! La natura ens ha de menester sempre —ja ho sabem—, com nosaltres l'hem de menester a ella. L'acte d'avui no n'és únic, ni serà el darrer. La Plataforma en Defensa de la Llei d'Espais Naturals no es dissol amb aquesta convocatòria d'èxit indiscutible gràcies a la vostra participació contundent.

Avui, ciutadans, ciutadanes, la Plataforma s'enforteix i s'aferma.

Avui comença, en veritat, la feina.

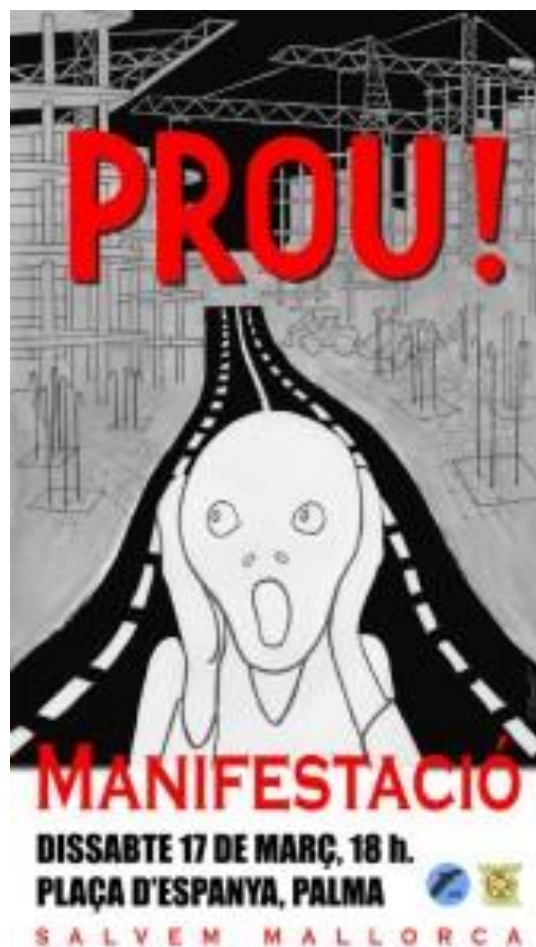
Document 8: Quatre il·lustracions que el pintor català Josep Guinovart (1927-2007) va fer per a la plataforma Salvem la Real i que es convertí en símbol de la mobilització

**Document 9: Imatges de la campanya Qui estima Mallorca no la destrueix
(2004-2005)**

Document 10: Imatges de la campanya Salvem Mallorca (2006-2007)

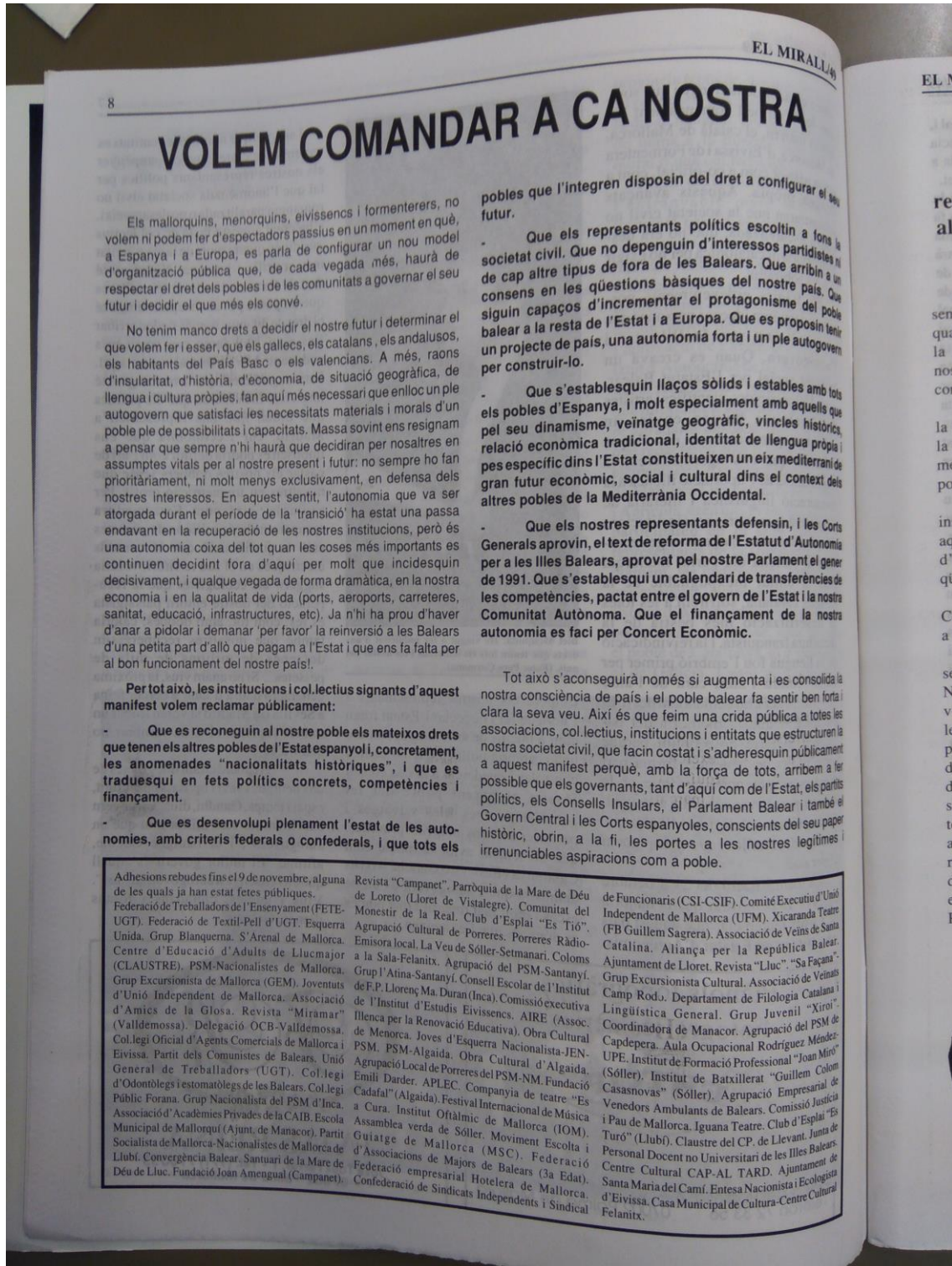
Document 11: Intel·lectuals que donaren suport a la manifestació “Qui estima Mallorca no la destrueix” de 14 de febrer de 2004.

El grup musical Antònia Font, Andreu Terrades, Iguana Teatre, Maria Antònia Oliver, Miquel Àngel Llonovoy, Sebatià Alzamora, Alexandre Ballester, Maria Ramis, Ferran Aguiló Casabona, Joan Costa, Guillem Aulí, Caterina Valriu, Antònia “Espiral d'Embulls”, Gabriel Ferret, Àngel Terrón, Pere Morey, Antoni Maria Thomàs, Lourdes Sampol, Nani Ferrer, DolLaors Sampol, Tomeu Riera “Nou Romancer”, Mari Àngels Largo, Xisco Segura, Rosa Capllonch, Joan Moll, Kake Portas, Basilio Baltasar, Maria del Mar Bonet, Biel Majoral, Tomeu Penya, Marisa Rojas, Miquel Lladó, Rosa Calafat, Miquel Barceló, Rafel Joan, Mariano Mayol, Joan Company, Antònia Vicens, Pere Noguera, Catalina Cantarellas, Biel Mesquida, Vicenç Calonge, Antoni Artigues, Gabriel Sampol, Caterina Alorda, Joan Carles Bestard i Pons Ponç.

Document 12: Primeres signatures de la Iniciativa Legislativa Popular que el GOB va presentar al Parlament de les Illes Balears al 2006 dins la campanya “Salvem Mallorca”:

Francisco Muñoz Izquierdo, Catedràtic de Química i Vicerector d'Investigació de la UIB; Catalina Canterelles Camps, Catedràtica d'Història de l'Art de la UIB; Isabel Moll, Catedràtica d'Història de la UIB; Joan Antoni Mesquida, Professor de Filologia Vicerector d'estudiants de la UIB; Francesca Garcias, Professora de Química de la Facultat de Ciències de la UIB; Mercè Gambús: Professora d'Història d'art i Vicerectora de Postgrau; Maria Barceló, Professora d'Història Medieval de la UIB. Presidenta de la Societat Arqueològica Lul·liana; Antoni Martínez Taberner, Professor d'Ecologia de la UIB; Gabriel Moyà, Professor d'Ecologia de la UIB; Ferran Aguiló, escultor; Biel Mesquida, escriptor; Guillem Frontera: escriptor; Biel Florit: escriptor; Pau Debon del grup Antònia Font; Lluís Moragues, president Societat d'Història Natural de les Balears; Rafel Sedano, Vice-president del Consell de la Joventut; Jaume Mateu president de l'Obra Cultural Balear; Rosa Bueno, presidenta Federació d'Associacions de Veïnats de Palma; Josep Benedicto, Comissions Obreres; Josep Juárez, CGT; Biel Caldentey, STEI; Lorenzo Bravo UGT; Guillem Rosselló Bordoy: historiador i exdirector del Museu de Mallorca; Francesc March, Missioner dels Sagrats Cors i escriptor; Antoni Vallespir: Missioner dels Sagrats Cors i Rector de La Real; Nofre Pons. Oncòleg a Son Dureta i Demetri Peña: empresari

Document 13: Document i adhesions al manifest "Volem comandar a ca nostra" impulsat per la Plataforma per l'Autogovern (1991)

Document 14: Adhesions a la primera Diada per la Llengua i l'Autogovern de 1995

DOSSIER

Més de tres-centes adhesions

Aquestes són algunes de les entitats i institucions que s'adheriren a la Diada: Govern balear, Consell Insular de Mallorca, Ajuntament de Palma, CAEB, Federació Empresarial Hotelera de Mallorca, Cambra oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera, Bisbat de Mallorca, PIMEM (Federació de Petita i Mitjana Empresa de Mallorca), Foment del Turisme de Mallorca, CCOO, FETE-UGT (Federació Treballadors de l'ensenyament, UGT - Illes Balears, Consell Assessor de RTVE-Balears, Associació d'Antics Escoltes de Mallorca, Esquerra Unida de les Illes Balears, PSIB-PSOE, PSM-NM, Els

Banyalbufar (IPB), Associació d'Amics de la Unesco de Mallorca, Estudi General Lul·lià, Centro Gallego de Mallorca, Santuari de la Mare de Déu de Lluc, Associació d'Antics Blauets, Centre d'Estudis de l'Esplai, Unió Sindical Obrera, Fundació Bartomeu March Servera, Col·legi Oficial d'Agents Comercials de Mallorca i Eivissa, SOS-Racisme, Agrupació Gai i Lesbiana de les Illes Balears, COAPA, Lliga Ciutadana, Col·legi oficial d'Arquitectes de Balears (Delegació de Mallorca), Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació, Iguana Teatre i quasi tots els ajuntament de Mallorca i prop de 300 entitats més.

Verds, Unió Mallorquina, Institut d'Estudis Balearics, Cercle d'Economia de Mallorca, Editorial Moll, SABEI, Lobby de dones, Associació de Periodistes de Mallorca, Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, Casa d'Eivissa i Formentera, Consell de la Joventut de les Illes Balears, Col·legi oficial de farmacèutics de Balears, Apotecaris solidaris, Societat d'Història Natural de Balears, Fundació Pública de les Balears per a la Música, Fundació Serveis de Cultura per al Poble, Fundació Vicenç, Ferrer, Coloms a la Sala, Centre Cultural Capaltard, Justícia i Pau de Mallorca, Esquerra Republicana de les Illes Balears i Pitiüses, Associació d'Auxiliars, Ajudants i Empleats de Farmàcia de Mallorca, Institut de Ciències de l'Educació, Independents de

El president de la CAEB va fer el primer: "aquesta ser més que ningú... però tampoc menys que ningú".

El president de l'OCB va afirmar que en el darrer any "hem aconse-

seu discurs encoratjant tot hom a seguir treballant en favor dels drets col·lectius

Document 15: Cartell de la Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2007

Document 16: Cartell de la Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2008

CIUTAT

- Pl. d'Espanya**
16.30-Plantada de gegants
17.00-Desfilada amb gegants, xeremiers i caparrotos
- Pl. Major**
17.00-Espai mitjans de comunicació en català
17.30-Miranda Jazz Quartet
- Pl. Marqués del Palmer**
17.00-Fira d'entitats + espai intercultural
17.30-Espai drets lingüístics
- Pl. de la Peisateria**
17.00-Presentació SEPC secundària
17.30-Xerrada "Dona i art"
18.00-Taller de pancartes
- Pl. de Santa Eulàlia**
17.00-Glosadors + Ballada popular amb Música Nostra + Espai Acampallengu + Pastis gegant
- Pl. de Montisón**
17.00-Punt i seguit, Lectura al carrer
- Can Alcover**
(C. de Sant Alonso, 241)
16.30-18.00- Portes obertes
- Pl. de Cort**
17.00-Trobada d'escoles mallorquines + festa infantil amb Cucorba
18.15-Rateig dels gegants Jaume I i la reina Violant
18.30- Acte central
19.00-Concert Obrint Pas i Aneqats
- 17.00-Malabars i acrobàcies amb el Circ Bover**
17.30-Poesia amb Incontinentes eufòrics

OBRA CULTURAL BALEAR
LENGUACULTURAPAIS

OCB.CAT

Document 17: Cartell de la Diada per la Llengua i l'Autogovern de 2009

**CADENA HUMANA!
PER LA LLENGUA!**

**9 DE MAIG
TOTHOM A PALMA!**

DRETS PER LA LLENGUA

Document 18: Manifest de la Diada per la Llengua i l'Autogovern celebrada al 2004

Cal demanar-nos per què deu anys després encara hem de sortir al carrer a defensar allò que és de justícia? Som aquí per exigir al Govern de les Illes Balears un canvi, una rectificació immediata. Senyor Matas,

RECTIFICAU ARA! la vostra política lingüística regressiva i d'apartheid.

RECTIFICAU ARA! anormalització del nostre país.

RECTIFICAU ARA! la retallada de requisits lingüístics als funcionaris.

RECTIFICAU ARA! el tancament de Som Ràdio.

RECTIFICAU ARA! la rebaixa del valor dels certificats de Català.

RECTIFICAU ARA! les vostres mesures contra la llengua catalana a l'ensenyament.

RECTIFICAU ARA! l'aplicació de la llei de qualitat a l'ensenyament.

RECTIFICAU ARA! aquestes polítiques que passen el rasquet sobre la llengua i el territori per eliminar les nostres senyes d'identitat.

I us EXIGIM ARA! el compliment immediat de la l'Estatut d'Autonomia, de la Llei de Normalització Lingüística, de la Llei de la Funció Pública i de la Llei de Ràdio i Televisió de les Illes Balears.

EXIGIM ARA! suport a l'ús de la llengua catalana per als que la tenen com a pròpia, per als que la coneixen, per als que encara la desconeixen.

EXIGIM ARA! que els nouvinguts puguin saber que la identitat illenca és el català, el patrimoni cultural, els costums i la defensa del nostre territori.

EXIGIM ARA! que la nostra llengua sigui present a tots els àmbits d'ús social abans d'abocar-nos a aquest camí sense retorn que estau construint.

RECTIFICAU ARA! la vostra retallada del pressupost de normalització lingüística.

RECTIFICAU ARA! la vostra concepció de les Illes Balears com a sucursal de “la calle Génova de Madrid”.

RECTIFICAU ARA! la politització interessada de la nostra llengua. Just ens du a perdre la nostra cohesió com a país.

Us EXIGIM ARA! que la normalització lingüística tengui un pressupost digne per equilibrar la situació de desigualtat que pateix davant de l'espanyol.

EXIGIM ARA! que la nostra llengua sigui l'eina de cohesió social, perquè tothom se senti part del nostre país.

EXIGIM ARA! l'ensenyament de la nostra llengua com una via per a la integració i l'acceptació social dels nouvinguts.

RECTIFICAU ARA! el vostre projecte de radiotelevisió autonòmica, que va canviant cada setmana, segons d'on bufa el vent continental.

RECTIFICAU ARA! aquesta televisió titella, esclava de l'executiu de torn al Consolat del Mar.

RECTIFICAU ARA! aquesta televisió que rebutja el català de Catalunya i del País Valencià.

Us EXIGIM ARA! una radiotelevisió autonòmica independent, de qualitat i íntegrament en català.

EXIGIM ARA! una radiotelevisió autonòmica que respecti el mandat legal de promoure la llengua pròpia.

EXIGIM ARA! que el català sigui l'únic idioma dels mitjans públics, això sí, amb el major respecte al pluralisme lingüístic.

EXIGIM ARA! una radiotelevisió autonòmica que respecti la llibertat d'expressió, l'objectivitat, la veracitat, la imparcialitat de les informacions.

RECTIFICAU ARA! la retirada il·legal dels senyals de les televisions catalanes i valencianes a l'associació Voltor.

RECTIFICAU ARA! les vostres excuses, de mal pagador, per treure les Illes Balears de l'Institut Ramon Llull.

RECTIFICAU ARA! el vostre rebuig brutal i absurd, perquè la llengua catalana sigui oficial a la Unió Europea.

RECTIFICAU ARA! la manca de pretensions en la reforma de l'Estatut d'Autonomia. Hem d'obtenir totes les competències que ens maquen i també assolir un finançament autonòmic just.

EXIGIM ARA! a Jaume Matas i a Pasqual Maragall que Voltor no quedi exclosa de la gestió dels senyals de les ràdios i televisions catalanes.

EXIGIM ARA! la tornada de les Illes Balears a l'Institut Ramon Llull.

EXIGIM ARA! l'acció conjunta entre les Illes Balears, el País Valencià i Catalunya

perquè el català s'inclogui a la Constitució europea.

EXIGIM ARA! el reconeixement de les Illes Balears com a comunitat històrica, amb un Estatut d'Autonomia de màxims.

EXIGIM ARA! l'assoliment de totes les competències pendents, des de la Justícia fins a la gestió dels aeroports, sense finançaments deficitaris.

EXIGIM ARA! un nou finançament autonòmic que equilibri els problemes de la població flotant, de la manca d'inversió a l'educació, a la sanitat, al transport marítim i aeri.

EXIGIM ARA!, i d'una vegada per totes, l'aplicació del Règim Especial de les Illes Balears.

El futur de la nostra llengua i de l'autogovern de les Illes Balears passa per ser valents i per regular amb justícia democràtica la plenitud dels nostres drets lingüístics i

democràtics. No per posar-los barreres, entrebancs i canvis de sentit en contradirecció.
Per tot això, ho repetim: RECTIFICAU ARA

Document 19: Cartell del Correllengua de 1999

ANY PER LA LLENGUA
1999

Vine a córrer per la llengua,
2, 7 i 8 de maig de 1999

JOVES DE LLIBRETA
PER LA LLENGUA

CORRELLINGUA

COLUMNA "Guillem d'Efak"
Dia 2: Cala Rajada, Capdepera, Artà, Son Servera, Sant Llorenç, Manacor, Petra, Vilafraça, Felanitx, Campos, Porreres, Montuïri, Algaida, Santa Eugènia, Santa Maria

COLUMNA "Josep Maria Llompart"
Dia 2: Pollença, Alcúdia, Campanet, Buger, Sa Pobla, Muro, Llubí, Maria de la Salut, Ariany, Santa Margalida
Dia 7: Selva, Inca, Sineu, Lloret, Pina, Sencelles, Binissalem, Consell, Alaró
Dia 8: Santa Maria

COLUMNA "Arxiduc"
Dia 8: Sóller, Banyalbufar, Valldemossa, Bunyola, Palmanyola, S'Esглеieta, Son Sardina, Palma

COLUMNA "Internet"

Informació i inscripcions: c/ de la Impremta, 1 pral. Tel.: 971 72 32 99 - 971 71 48 57 - Fax: 971 72 32 99. Es farà entrega d'una camiseta còmoda i una medalla.

Vine a veure passar la flama per _____ dia _____ a le _____

Document 22: Manifest del Correllengua 2010 que fou llegit a la UIB

Manifest del Correllengua 2010

Avui la Universitat de les Illes Balears reb la flama de la Llengua que aquests dies visita tots els racons de Mallorca. El Correllengua, passant per les ciutats i els barris, els pobles i els llogarets demostra com n'és de viu el nostre parlar. Gent de totes les edats, origen i condició social hi participa i en gaudeix.

Però poder viure plenament en català i normalitzar-ne l'ús no és tasca d'uns dies a l'any. Tots ens hem de comprometre en la plena recuperació de la nostra llengua, la llengua pròpia de Mallorca, la llengua que fa ja vuit segles que empram, dia rere dia i que, sense eufemismes, no és més que la llengua catalana. I és així, fent-la servir cada dia, com li donam vida. Històricament han estat moltes les restriccions, imposicions i prohibicions que hem patit els mallorquins per fer una cosa tan senzilla com la d'expressar-nos en la nostra llengua, i aquesta ha sobreviscut gràcies a la fidelitat que hi hem mostrat al llarg dels anys. Avui, al S.XXI, protegir i fomentar la llengua catalana és una de les millors aportacions a la diversitat cultural que podem fer com a poble.

En els darrers anys s'han produït molts avanços. Hem demostrat que, gràcies a la tasca de tots, és possible la convivència i la normalitat en la nostra llengua. Si no abandonam l'idioma davant la gent que encara no el parla i ajudam aquells qui el volen aprendre, feim créixer la nostra llengua. També hem avançat perquè hem sabut plantar cara als atacs als nostres drets lingüístics. Malgrat tot, per desgràcia, aquests a vegades encara se segueixen produint.

Tanmateix, també en alguns camps hem aconseguit avanços en l'ús social de la llengua catalana i ha estat precisament, si m'és permès de dir-ho, des d'aquesta institució:

- hem aconseguit el suport de la Conferència de Rectors d'Universitats Espanyoles a la iniciativa popular Televisió sense fronteres, i

- hem aconseguit per primera vegada que la Unió Europea consideri el català entre les llengües objecte d'estudi per part dels estudiants del programa Erasmus de mobilitat, i ja puc anunciar que a partir del curs 2010-2011 podrem incrementar en 80 hores els cursos de català per a Erasmus que ja fèiem i que se sumaven a altres iniciatives com el curs Estudiar a Mallorca. A Language Emergency Kit. Aquest material didàctic s'envia

als estudiants Erasmus abans que deixin la seva universitat. Els estudiants d'intercanvi han de ser vehicle de difusió de la nostra identitat.

Per seguir avançant és imprescindible la implicació de tothom, per això demanam:

A les institucions:

- Que d'una vegada per totes assumeixin el lideratge del procés de normalització lingüística.

- Que compleixin i facin complir la normativa lingüística vigent

- Que s'apliqui el Pla de Normalització Lingüística aprovat pel Consell Social de la Llengua.

i a més a més a la UIB demanam:

- Que defensem la diversitat lingüística com a un valor universal. - Als qui tenim com a primera llengua la catalana, que no l'amaguem, que l'oferim i que l'ensenyem als que la volen aprendre.

- Als qui l'estan aprenent, que la facin seva sense complexos.

I tots junts hem de defensar la unitat i la dignitat del català, signe de la nostra identitat en un territori que va des de Perpinyà fins a Alacant i des de Fraga fins a Menorca.

En dies com avui, quan es fa palesa l'estima envers la nostra llengua, mostram al món que el català és un parlar viu, una llengua útil i la millor eina de cohesió social. Cada vegada som més els qui la cuidam i protegim, fet que mostra que els mallorquins, nascuts o no a Mallorca, mantenim viva aquesta flama de la llengua...

Visca el Correllengua 2010!

Document 23: Manifest del Correllengua 2013 (els espais en blanc eren per omplir el lloc, la data i alguns reivindicacions pròpies de cada indret on es llegia).

Manifest del Correllengua 2013

Avui _____ rebem la flama de la Llengua que aquests dies visita tots els racons de la nostra illa. La força del Correllengua, que passa per les ciutats i els barris, els pobles i els llogarets demostra la vitalitat del nostre parlar, a través de la participació de gent de totes les edats, orígens i condició social.

D'aquesta manera, la societat es mobilitza una altra vegada per reivindicar el nostre dret a fer servir sempre i arreu la nostra llengua, arraconada i marginada de cada dia més pels governants d'aquesta illa. La societat mallorquina ha omplert els carrers amb un clar objectiu, la plena recuperació de la nostra llengua. Com sempre, la història es repeteix i són una vegada més els governants qui reneguen de les seves arrels històriques i volen destruir la cultura pròpia.

El govern de la incultura ha promogut amb tots els seus mitjans un menyspreu ferotge cap als mallorquins. El seu discurs és ple d'atacs que no estam disposats a suportar: no permetrem que facin retrocedir la nostra llengua a l'administració, no permetrem que els nostres fills i néts no puguin gaudir d'una educació en català i no permetrem que la nostra llengua sigui una anècdota als mitjans de comunicació.

Hem plantat cara amb una admirable determinació que hem de mantenir ferma. Cal que continuem dia a dia defensant i promovent l'ús quotidià de la

llengua catalana a més d'exigir als governants el respecte que es mereix el nostre parlar. És per això que amb el Correllengua, amb la visita de la flama a tots els racons de l'illa, volem recuperar la nostra dignitat.

El Correllengua, passa a passa, ens enforteix i ens encomana la tasca de mantenir i transmetre el llegat que els nostres padrins ens deixaren. És des de la implicació activa de tothom a favor de l'idioma, fent-lo servir en el nostre dia a dia, amb la família i amb els amics, a la feina i als carrers que ens sentim orgullosos de fer perdurar la nostra llengua.

Demanam també als ciutadans de les Illes que es continuïn mobilitzant a favor del català. Cal que els mallorquins ens sentim orgullosos i no ens amaguem d'emprar la nostra llengua sempre. I cal també que denunciem amb contundència totes les accions que n'impedeixen l'ús.

A més, com a ciutadans de _____

demanam:

• _____

Per acabar, recordem les paraules del poeta mallorquí Bartomeu Rosselló-Pòrcel, del qual aquest any commemoram el centenari del seu naixement.

Ell ens va deixar el llegat del foc que recull el Correllengua i ens deixà un dels versos més bells escrits en català: Tota la meva vida es lliga a tu, com en la nit, les flames a la fosca.

És en dies com avui, amb el Correllengua, quan es fa palesa l'estima envers el català. La nostra força com a societat ens permet mantenir viva la flama de la llengua i amb l'esforç de tots ho aconseguirem.

Visca el Correllengua 2013!

Document 24: Cartell de l'Acampallengua celebrat al 2006 a Esporles

Document 25: Cartell de l'Acampallengua celebrat al 2013 a Manacor

Document 26: Manifest de l'organització de l'Esquerra Independentista Endavant en motiu de la Diada de Mallorca de 2007

La Diada de Mallorca acomiada el 2007, l'any en el qual es compleixen 300 anys de l'inici de l'ocupació dels Països Catalans. Canvia l'any però segueixen les mateixes mentides a les Illes i a la resta del país. Si al País Valencià i la Catalunya Nord ni es disimula el tarannà autoritari, desnacionalitzador i repressiu de les respectives classes polítiques (palesat en el tancament de TV3 a Alacant o l'ofensiva contra el moviment popular estudiantil nordcatalà); a les Illes, com al Principat, els governs de coalició anomenats de progrés han continuat

amb la seua política de servilisme a l'Estat i han mantingut la mateixa estratègia econòmica que a la resta del país. Així, es conitua afavorint determinats interessos capitalistes que suposen la destrucció del territori. En les passades eleccions autonòmiques una part important dels moviments socials i les classes populars apostaren pel canvi, per fer fora al PP. Tanmateix, el model de desenvolupament capitalista està per damunt del canvi de "cromo" polític i l'amenaça especuladora contra La Real, Ses Fontanelles, Cala Carbó, La Muleta,... no s'ha aturat.

Així doncs, el govern d'esquerres no ha suposat cap solució als problemes de Les Illes i, per tant, els moviments populars han de continuar la lluita per la defensa del territori. No podem permetre que ens tornen a enganyar amb bones paraules que amaguen traïcions. En aquest context, l'Esquerra Independentista illenca té un paper important: contribuir a conformar amb el conjunt de la massa crítica illenca un contrapoder popular capaç d'aturar aquestes agressions i començar a dibuixar un nou model per al territori. Un nou model basat en els interessos de les classes populars, i per tant en la sobirania política i econòmica.

Altrament, el 2007 ha marcat l'inici de la reconstrucció del moviment independentista. Una reconstrucció que només es pot donar mitjançant la unitat d'acció en la lluita. En aquest sentit, des d'Endavant volem enviar una salutació revolucionària i donar el nostre suport total al bloc independentista que, com cada any, conforma l'organització juvenil Maulets i el Sindicat d'Estudiants dels Països Catalans. Animem doncs, al conjunt de les classes populars catalanes a mobilitzar-se el dia 30 de Desembre

les 18h al Passeig del Born de la Ciutat de Mallorca i a mantenir en aquesta diada una actitud crítica davant dels partits "d'esquerres" que están traïnt Ses Illes.

Endavant Organització Socialista d'Alliberament Nacional

Països Catalans, 28 de Desembre de 2007.

Document 27: Cartell de la manifestació del 31 de Desembre de 2009

Document 28: Doble cartell dues convocatòries, a Palma i a Barcleona, contra la política lingüística del Govern de José Ramón Bauzà al 2012

SI **A LA NOSTRA**
LLEN
GUA

Diumenge **MANIFESTACIÓ**
25 de març
a les **18.00 hores**,
plaça d'Espanya, Palma

 OBRA CULTURAL BALEAR
LEHOGRAFIAPALS
OCCAT

Consell de la Societat
Civil de Mallorca

DEFENSA
SA NOSTRA
LLENGUA

ATUREM L'EXTERMINI
DEL CATALÀ!

23 DE MARÇ, 20:30H
JARDINETS DE GRÀCIA
(metro L3 i L5 diagonal)

CONVOCA:
ILLENC PER CATALÀ

Document 29: Manifest de la mobilització “Sí a la nostra llengua” de 25 de març de 2012

L'arribada de José Ramón Bauzá a la presidència del Govern ha significat la major retallada de drets lingüístics dels ciutadans de les Illes Balears des del final de la dictadura franquista.

Avui ens hem manifestat per denunciar que aquesta política del Govern Bauzá:

- És contrària a la legalitat vigent, al procés de recuperació de la nostra llengua i al sentit comú.

- Perjudica la ciutadania de les Illes Balears, perquè retalla els seus drets civils i perquè crea un ambient de crispació que dificulta encara més la lluita contra la crisi econòmica.

- Romp el consens polític i social que ha estat el marc de convivència dels darrers 30 anys.

- Posa en perill la cohesió social i va encaminada a crear conflictes on fins ara no n'hi havia hagut.

- Lamina el dret dels mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterers a expressar-se, sempre que ho vulguin, en la seva llengua pròpia.

- Elimina el dret dels no catalanoparlants a aprendre la llengua pròpia de les Balears.

- Acaba amb el dret a la lliure elecció de llengua als mitjans de comunicació, amb el tancament de TVM i Ona Mallorca i l'eliminació de l'opció de triar català a les pel·lícules d'IB3.

- Arracona el català a l'Administració Pública.

- I vol acabar amb el model de cohesió social i d'accés a la nostra llengua que funciona avui a les escoles i instituts de les Illes Balears.

Avui som aquí per exigir al Govern que:

- Retorni al consens en matèria de llengua.

- Compleixi amb la seva obligació estatutària de treballar a favor de la plena normalització de la llengua catalana a tots els àmbits socials.

- No provoqui més crispació ni més conflictes.

- Retiri el projecte de reforma de la Llei de funció pública, que lesiona greument els drets civils dels mallorquins, menorquins, eivissencs i formenterers.

- Compleixi amb la seva obligació legal de promoure mitjans de comunicació en la nostra llengua.

- I promogui l'ensenyament en català per tal de garantir un futur de convivència en pau.

I també som aquí per expressar la nostra solidaritat amb Jaume Bonet que fa 25 dies que és en vaga de fam.

I som aquí també per fer una crida a tota la ciutadania de les Illes Balears perquè:

- Continuem exercint els nostres drets lingüístics sense por ni complexos.

- Apostem per l'ensenyament en català com la millor base per a un futur de pau i cohesió social per a la nostra terra.

- Donem suport als mitjans de comunicació en català.

- Facilitem l'accés a la nostra llengua als que encara no la coneixen.

- Ens continuem mobilitzant fins a aconseguir un marc lingüístic basat en la justícia, el respecte i l'aposta de la llengua pròpia de les Illes Balears com a la llengua de cohesió de tots els ciutadans.

Document 30: Imatge de la Plataforma crida que esdevingué icona de la lluita dels docents de les Illes Balears

plataformacrida.blogspot.com

Document 31: Manifest “Per una educació pública i de qualitat” llegit el 29 de setembre de 2013, en la manifestació reivindicativa més participada de la història de Mallorca

Enhorabona als mestres i professors, als alumnes i a les famílies! Hem tenyit de verd els centres docents, els carrers i les places, i hem cridat ben fort contra les pitjors polítiques en matèria educativa que es recorden en democràcia!

Gràcies als vaguistes. El seu esforç és un exemple per a tota la societat.

Gràcies a les famílies i als infants i joves, que s'hi han compromès.

Gràcies a totes les persones i col·lectius de les Illes Balears, i de fora, que han donat suport a la lluita.

La gent de Mallorca, de Menorca, d'Eivissa, de Formentera, la majoria, la silenciosa i la cridanera, tots, més junts que mai, som aquí per defensar a ultrança l'educació de les retallades, de la purga ideològica, dels atacs a la llengua catalana.

Som aquí per defensar una educació de qualitat i amb coherència pedagògica.

Però també per defensar els nostres drets socials i individuals. Perquè no només està en perill l'educació. La llista és llarga, llarguíssima...

-Des de la conselleria d'educació s'han obert expedients disciplinaris a tres directors, per unes instruccions suspeses pel Tribunal Superior de Justícia.

-El govern Bauzá ataca sense pietat tots els serveis públics: l'educació, la sanitat, l'atenció a la dependència, els serveis socials, l'administració pública, els serveis d'extinció d'incendis, etcètera.

-El govern Bauzá atropella totes les institucions de les Illes Balears: no acata les decisions del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, amenaça el Consell Consultiu amb l'eliminació o menysprea la mà estesa del rector de la Universitat.

-Bauzá i els seus acòlits usen els mitjans públics de ràdio i televisió per manipular la informació i atacar els qui no són de la seva corda.

-Bauzá i els seus insulten, coaccionen i, sobretot, menteixen. Des del primer moment han intentat deslegitimar aquesta vaga amb una guerra bruta impresentable.

-El diputat Antoni Camps ha anunciat l'elaboració de llistes negres dels vaguistes i n'Ana Aguiló amenaça els pares amb la retirada de la custòdia dels fills.

-S'han produït retencions arbitràries d'estudiants per part de la policia, amb insults, vexacions i agressions.

-S'ha prohibit la lliure circulació a persones amb camiseta verda.

-S'han depurat inspectors.

-Han redactat la llei de símbols i el decret de convivència, propis dels règims totalitaris.

-Preparen una normativa per controlar el contingut dels llibres de text.

La tropa d'opïnadors del PP acusa els docents de tenir els infants com a ostatges. Aquí els únics segrestadors que hi ha són ells, que tenen segrestada la voluntat de tot un poble amb la coartada d'una majoria absoluta que obtingueren gràcies a prometre una sortida de la crisi. Ja basta senyor Bauzá! Rectifiquin o se'n vagin!

-Llevin immediatament els expedients als tres directors de Menorca.

-Retirin el TIL.

-Respectin la llengua catalana, pròpia de les Illes Balears, la cultura i la història.

-Tornin enrere les retallades.

-Recuperin el professorat de suport.

-Baixin les ràtios d'alumnes per aula.

-Dotin els ajuts als menjadors, al transport escolar, als llibres de text i les beques.

-Posin recursos als programes d'ensenyament en anglès que han tengut èxit.

-Escoltin els professionals de la Universitat.

-Substitueixin els professors de baixa.

-Respectin el dret fonamental de participació dels pares i mares a les escoles.

-No insultin, coaccionin, ataquin o menyspreïn.

-No tudin els doblers en autopistes i atenguin les més de 12.000 famílies de les Illes que viuen sota el llindar de la pobresa.

En són capaços? Sí o no? Perquè si no estan disposats a respectar i a escoltar el poble que diuen que representen, ens tendran davant, com una paret seca, pedra a pedra, infranquejable. Ni la tomaran ni la botaran.

Avui, companyes i companys, amics i amigues, ha estat un gran dia, un dia de lluita social, un dia més en aquesta lluita que no cessarem fins que aconseguim que el govern faci marxa enrere en el despropòsit de voler destruir el poble que hauria de governar.

I demà tota la societat s'ha de sumar a la lluita. Hi estau tots cridats!

Coratge i endavant!

NO tenen límit 1 MAIG 2013

LLUITA PELS TEUS DRETS

ENFRONT DEL DRAMA DE L'ATUR **REACTIVACIÓ ECONÒMICA**
ENFRONT DE LA DESREGULACIÓ LABORAL **DRET DEL TREBALL I CONVENI COL·LECTIU**
ENFRONT DE LES PRIVATITZACIONS **SERVEIS PÚBLICS I PROTECCIÓ SOCIAL**
ENFRONT DE LA CRISI SOCIAL I POLÍTICA **MÉS I MILLOR DEMOCRÀCIA**

MANIFESTACIONS

PALMA	Plaça d'Espanya	12.00 h
MAÓ	Plaça de l'Esplanada	12.00 h
EIVISSA	Carrer Navarra	11.00 h

Document 34: Portada de la revista *Unitat* de CCOO anunciant els actes previs a la vaga general de 14 de desembre de 1988

**VOLEN
ACABAR
AMB ELS DRETS LABORALS I SOCIALS
AMB TOT**

29
març **VAGA
GENERAL**

18.30h **MANIFESTACIONS**
Palma Plaça d'Espanya
Maó Plaça de l'Esplanada
Eivissa Passeig Vara de Rey

Document 36: Cartell anunciant actes previs a la vaga general de 29 de març de 2012 organitzats per col·lectius de l'esquerra més alternativa

XERRADA
preparem la
VAGA
GENERAL
eines de lluita i
desobediència civil
Dilluns 26 a les 20h:
Arnau Matas
doctorant de filosofia
i membre de l'assemblea uib
Eines històriques de
desobediència civil
Josep Juarez
secretari general de CGT
La Reforma Laboral
i la VAGA al
llarg de la història
Omar Fernández
membre d'En Lluita
La vaga com a
eina de lluita
A l'aula 6 de "Sa Riera"
C/ de Miquel dels Sants
Oliver. 2
en lluita
anticapitalisme i revolució

Document 31: Imatge del col·lectiu Democracia Real Ya que organitzà la manifestació que donà lloc al 15-M

DEMOCRACIA REAL YA!

**NO SOMOS MERCANCIA
EN MANOS DE POLITICOS Y BANQUEROS**